4. in fine lib. Indifferentia quod [illegible]
p. 16. [illegible] p. 46. [illegible] indifferentia [illegible]

[illegible] ordine [illegible] V. J. [illegible] V. [illegible]
[illegible] in [illegible] Capit. 3. 75. c. 2.
[illegible]
[illegible] p. 152. [illegible]
[illegible] 260 [illegible]
[illegible] p. 263. [illegible] c. 2. d. p. 1. 13. et
[illegible]
[illegible] Pelagio, et [illegible] Qui liberum
[illegible] in indiff. aequilibrio [illegible]
[illegible]
[illegible] p. 164.
[illegible] c. 22. [illegible] p. 135. c. 6. de bono [illegible]
[illegible] c. 16. [illegible] c. 17. [illegible] c. 3.
[illegible]
[illegible] p. 92. 6. [illegible] 95. [illegible] 16 [illegible]

[illegible] liberi arbitrii [illegible]
[illegible] Calvin [illegible]
Concil. [illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] p. 75. [illegible]
[illegible] p. 37. in [illegible] 6. [illegible] 135. [illegible]
[illegible] 246. [illegible] p. 4. 6. [illegible]
[illegible] 69. [illegible]
[illegible] p. 106. [illegible] p. 170. [illegible]
[illegible]
in [illegible] 6. p. 30. [illegible] 6. [illegible], et
[illegible] 54. 177. [illegible]
[illegible] c. 4. 3. Pelagianis [illegible]

[illegible] Stahl [illegible] p. [illegible]
[illegible] ad [illegible] p. 347. [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] quod
[illegible] p. 349 [illegible] II
[illegible]
[illegible]
[illegible] p. 419. [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] p. 433. quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

concupis in peccatis. Nd[illegible] mandatum [illegible] c. [illegible]
Calvinus asserunt [illegible] aliis, ad [illegible] hominis in hac vita im-
plere perfecte [illegible] gratiae, ac proinde praecepta Dei
homini in hoc statu impossibilia, [illegible] ille [illegible] ingenii;
v. [illegible] tamen; et [illegible] assertionis 3.
quia nec per naturam [illegible], nec [illegible] quae [illegible]
[illegible] collatae impleri possunt. [illegible] post. q. de [illegible]
c. 7. ij. n. p. 164. Aug. de perf. iust. c. 3. ratio 6.
[illegible] et c. 10. [illegible] [illegible] c. 12. et 9.
[illegible] in [illegible] de fide ad [illegible] p. 25. [illegible] de
grat. et lib. arb. c. 16. [illegible] c. 6. [illegible]
a. 6. [illegible] c. 17. [illegible] [illegible] 2.
Apolog. [illegible] p. 20. et 19. [illegible] p. 95. [illegible] 88. [illegible]
[illegible] c. [illegible] p. 107. de grat. et lib. arb. c. 16. [illegible] de
[illegible]; et grat. [illegible] c. 55. [illegible]
[illegible] p. [illegible] 112. [illegible]
[illegible] [illegible] impleri [illegible]
liber, [illegible] quia Dei [illegible] c. [illegible] grat. et lib.
c. 17. [illegible] p. 146. [illegible] ad ille [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] quod Deus [illegible] c. 177. [illegible]
c. 9. [illegible] de [illegible] de [illegible] c. 30.
de [illegible] de fide ad [illegible] c. 32. in [illegible]
p. a. 6. [illegible] c. 3. a. 10. ij. [illegible] c. 10. et c. 7. a. 4.
[illegible] 1549. c. [illegible] contra
[illegible] p. 113. [illegible] ad [illegible] de fide ad [illegible] c. 32.
ad [illegible] quod [illegible] v. [illegible]
[illegible] [illegible] v. [illegible] c. 2. [illegible] dist. 3.

Intelligibilibus concordia

Suarez l. 10. de ratione determinandi concordiis de auxi-
liis ad Clem. 26. p. 359. ita dicunt. Aliqui ex his apud
Capr. in 2. d. 33. a. 2. Tur. in 2. d. p. 3. 5. 19 d. 35. q. 2.
art. 1. q. 99. c. 49. [illegible] originem ad intelligentiam ad
liberum facere actionis [illegible] organi. Sed inveniunt
ad liberi actus [illegible] nisi quod illud [illegible]
[illegible] alij [illegible] pp. p. 109. a. 5. [illegible]
liberi actus [illegible] [illegible] immedia-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alij
[illegible] 2. [illegible] d. 37. [illegible] [illegible] l. 5.
l. 6. de art. 3. c. 2. 7. c. 7. [illegible] in [illegible] actione [illegible] in-
[illegible] [illegible] [illegible] in liberae actiones
[illegible] Aliq. [illegible] d. 92. [illegible] 5. Caie-
tan. [illegible] 1. a. 4. [illegible] in hac [illegible]
[illegible] humanae [illegible] [illegible] et
[illegible] Theologi [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
p. 19. a. 6. [illegible] 105. a. 5. et q. 7. c. 69. et 70. [illegible]
[illegible] q. 0. a. 4. Sed [illegible] [illegible] actione
[illegible] [illegible] [illegible] liberae actionem
movere et applicare ad [illegible]

multis minus quod hoc sui ponit integra libertate
contrarium respectu. alii ad sui quasi quod ad Dei
opponunt quia parem liberum arbitrium tollunt sui libertate
eminentia ex Deus, minus poterit nemo rationem
quod illud applicare, cum in quod liberum arbitrium
influere &c. inde ... divina vide Alvarez
de aux. d. 1 c4. Caut. ... c. 9. 69. ad Rom. Candor ...
... 6 in c6. Aug. de ... c 14. dixit esse difficil-
limum ... ad Valer. ... c 95.
... difficillimum ... insolubiles ...
de Deo ... Paulus ... intellectum
... 107. 101.
inde ... Prosper ... 64. ... in
principio libri de gra. et lib. arb. c. 2. de ... c 16.
de ... c. ... ad ...
...
lib. ... c. 47. 95. ... nemo
venit ad me nisi ... ad Deum ...
... c. 6. 61.
... c. 9. ... 124. 393. de ... c 14.
... Prosper c. 64 ... intellectum ...
... in hac vita ...
... de Rom. c. 7. de ... c. 5.
d. 10. ... indissolubiles esse eo
... in ...

Card. de Lugo d. 10. de fide s. 1. n. 169. relatus a
Baronio t. 3. p. 463. confitetur, quod licet [illegible]
[illegible] libros [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] de [illegible]
[illegible], ad [illegible] [illegible] sed quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] Theologos, [illegible] de [illegible] [illegible]
a quibus [illegible] [illegible] [illegible] p. 464.
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] indiffe-
rari, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] l. 4. de
[illegible] [illegible] p. 191. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
papa c. 27. de [illegible] [illegible] l. 2. p.
[illegible] p. 469. [illegible] in [illegible]
[illegible] in fine [illegible] p. [illegible]

Gratia et tollit liberum arbitrium.

Aug. ep. 89. q. 2. Non tollit liberum arbitrium, quia iuvatur
sed ideo iuvari, quia et tollitur vide etiam [illegible] 6.
[illegible] de [illegible] c. 9. n. 25. et 26. [illegible]
[illegible] ad [illegible] 1. [illegible]
c. 14. [illegible] bona [illegible]
c. 77. [illegible] liberum
arbitrium [illegible] unde [illegible]
[illegible] 26. [illegible] lib-
[illegible] 2. [illegible]
[illegible] negationem
[illegible] et liberium
[illegible] liberum [illegible] esse [illegible].
ep. 107. [illegible] defendere [illegible]
[illegible] liberum [illegible] liberum [illegible] defend.
[illegible] ep. 99. ac
108. [illegible]
[illegible] liberum. Aug. [illegible] c. 5. [illegible]
[illegible]
[illegible] 10. [illegible] 6.
[illegible] 169. [illegible]
[illegible] 10. [illegible] 13. [illegible]
17. 20.
[illegible] 14. [illegible] liberum [illegible]
[illegible]
[illegible] 14. 149. [illegible]
[illegible] 17. [illegible]
[illegible] 7. [illegible] 6. [illegible] 10. [illegible]
[illegible]

MS. [illegible] 1967 [illegible] Almant [illegible] 179[illegible]

V. 6 [illegible] liberum [illegible]

Quamvis in Theol. fundam. [illegible] 6. cit. [illegible]
[illegible] descendere [illegible]
[illegible] ad hanc [illegible] videntur [illegible]
[illegible] medis. [illegible] determinar [illegible]
[illegible] illud [illegible]
[illegible] determinare
[illegible] determinandum [illegible]
libertas [illegible] opinionis [illegible]
[illegible]
[illegible] liberi [illegible]
quod determinatio libera [illegible]
[illegible] 140. [illegible]
[illegible] illud [illegible]
[illegible] vel variegatur [illegible]
[illegible] in q. d. 49. [illegible] 6. [illegible] cit. [illegible]
voluntatis i determinari a causa inferiori, quia hoc
[illegible] superior; [illegible] natura [illegible]
determinari a causa superiori. 1. [illegible]
omnia [illegible] illa [illegible]
[illegible] illud [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Prosp. l. 2. [illegible] c. 16. [illegible] 6. arbitriu dominij ad [illegible]
[illegible] et [illegible] de [illegible] lib. arb. [illegible] auferre
ad [illegible] voluntas. v. [illegible] q. 19. a. [illegible] et [illegible]
[illegible] gratiae, [illegible] q. [illegible]
1. [illegible] ante [illegible] ex l. Prosp. l. [illegible] c. 39
ubi [illegible] x. [illegible] lib. arb. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libero [illegible]
[illegible] S. Aug. l. 2. [illegible] c. 44. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
V. [illegible] c. 2. [illegible] per [illegible] n. 179.
[illegible] de [illegible] n. [illegible] c. 5. n. 49.
in [illegible] l. [illegible] c. 6. [illegible] lib. [illegible] ex Prosp.
[illegible] c. 34. [illegible] ad Aug. ep. 64. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sanior, [illegible]
sanior, [illegible] gratiae. [illegible]
ad Vital. 107. [illegible] Aug. l. 2. [illegible] c. 1. 64. [illegible]
* [illegible] sine ulla [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], qui liberum
[illegible] intelligendu, sed [illegible]
[illegible] [illegible] libertas [illegible].
Aug. [illegible] c. 12. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Generatur in hoc to. de pred. [illegible] l. 3. c. 3. a. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] necessario [illegible] [illegible]

De libertate [illegible] [illegible] efficiens libertatis; [illegible]
[illegible] [illegible] a pred. efficien. et pred.
physica [illegible] libertatis, ad aliud effectum, ad hic natura
libertatis [illegible] libertatis, [illegible] efficiens [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. [illegible]
[illegible] libertatis. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. [illegible]
[illegible] [illegible] lib. l. 3. in c. 9. [illegible] indifferentia indiuidui, et
nature [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible], et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agendi, et [illegible]
liberi, [illegible] [illegible] liberi, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de pred. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. arbitr.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]; [illegible] in illis [illegible]; [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] c. 9. [illegible] [illegible]

vt in fine ejus principii: fo. 107. quod principium hic
vt. [illegible] ea de [illegible] [illegible]
fuit de [illegible]
tam corrupit [illegible] sed gratia [illegible] liberavit
a re insuperabili [illegible] [illegible] ad [illegible]
In libro [illegible] quod [illegible] [illegible] generali
[illegible] ad [illegible] [illegible] quod in quod lib.
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de lib. arb. [illegible]
opus explicare [illegible] de [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
divinus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] de lib. arb. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] nihil ad hoc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] voluntarie
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] voluntarie
sed [illegible] [illegible] fuit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] libro arb. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] bene velle [illegible]

Agimus voluntati per quod r[illegible], secundum, [illegible]

et [illegible] in [illegible] ad [illegible]

[illegible] ad indifferentiam, et [illegible]

[illegible] ad producendum [illegible], et [illegible] i [illegible]

[illegible], quod [illegible] posse [illegible]. 1.

[illegible] possibilitatis, et [illegible] et [illegible]

[illegible] et [illegible]. [illegible] et [illegible]

f. [illegible], [illegible], [illegible], quia

in hoc [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] sed [illegible]

[illegible] in Pars. 1. de

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], ut [illegible] quod [illegible]

et [illegible]. Conbene. n. p. disser. lo. p. # 509. 501. et vel

D. [illegible] voluntas [illegible], ne [illegible], et [illegible]

[illegible], [illegible] et [illegible] f. [illegible]

libertas. [illegible] quod [illegible] libertas.

V. 5. in [illegible] ad [illegible], [illegible] libertas

ad [illegible] ad [illegible], [illegible] de [illegible]

et [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] p. 506. [illegible]

[illegible] et [illegible], et [illegible]

[illegible] possibilitas.

Aug. ep. 107. & de [illegible]:

[illegible] c. 4 [illegible] 614: [illegible] gratia efficax indeclina-
bilis, ut inquiunt, voluntatem ad agendum determinet, neque adeo volunt.
[illegible] illi [illegible], illa non tollit, sed potius perficit
sibi determinandi potestatem; unde [illegible] quod in [illegible]
[illegible] indifferentia voluntatis,
ut [illegible] determinandi, [illegible]
[illegible] illi [illegible], quia [illegible]
[illegible] in [illegible], quod ei [illegible]
gratia intervenerit.

[illegible] l. 2. c. 7. [illegible]
[illegible]
illa [illegible]

Senec. [illegible]

[illegible] liber [illegible], qui nulli [illegible] servit.

Hieron. [illegible] V. [illegible] 6. 403.

Aug. de sp. et lit. c. 30. lib. arb. [illegible] per gratiam
ad [illegible], quia gratia sanat voluntatem, qua [illegible]
libere diligatur.

Hic [illegible] lib. [illegible] c. 7.
[illegible] c. 4. 90.

Semper Schol. Thomistae adversarii inviti ... concessere in ea-
liciis volunt ... p. 452. 457. 460. ... regula [illegible]
Cass. ... Thomi. ... dedicit ... p.
et illud ... ... Thom. ... ...
... dicta, ... adversarii ac-
... p. 477. ... p. 462. ...
... ... humanae.
Voluntatis ... in ... ...
... Voluntate ... ...
... ...
... p. 12. ... c. 19. 20.
... de grat. et lib. arb. c. 17. 20. 21. ... grad. c. 8.
de ... pro quo ... libertatem ... ...
... ... p. 330. c. 3. v. Apologia
S. P. ... c. ... 160. Qui efficacia gratiae ... admit-
tit, ... liberum defendit, ... arbitrium. ...
7 ... c. 1666. in ... D. Thiol.
12. in fine. ... S. P. ad ... in ... ...
... p. 9. ... S. P. l. 2. c. 2. a. 6. et 24. l. 2. c. 3. a. 17.
... c. 3. a. 26. ... ... Roma. 629. ...
v. ... in ... ... de ... ... a ...
... c. 2. ... l. 40. tit. 2. l. 13. ... 157. ...
... de ... c. 32. ... ...
... q. ... ... 3.
... ... 4. 6. ... v. ... in fine ...
... c. 2. d. 6. a. ... ... c. 26. ...

De gratia sufficiente. At vero in auctoribus qui suff. ...
(vide ... p. 237. ...)
Vega l. 13. c. 13. Concilium Arausicanum gratiam, ut sciat, ... magis
exempla aliud, nisi adeam sufficientiam ad gratiam ... similia
dignam ... gratia quae ... efficiens ... et sufficiens ...
... ad ... communem ... gratiae ...
... ... ad ... voluntatem
... ... bonum ... mali ... et boni
et mali. ... ... 4. c. 5. 36 ... ad ...
... ... in ... et ...
... in ... sufficientem ... V. ...
... p. 230. ... sufficiens ...
... ... in ... p. 79.
et in 9. p. ... ad ... 172.
ad ... in ...
... ... 136. ... gratia
sufficiens ... ...
... ...
... ... l. 4. c. 17. ... p. 430. ... de ...
... ...
et ... l. 2. c. 17. ... ...
... 96. ... 115. V. in fine ...
... ... 2. 1. p. 116. ...
adest aut deest omnibus ...
c. 40. ... c. 2. ... c. 6. ... ad ...
... de ... c. 15. ...
... p. 71. et 99. ...
... sufficientis ... efficacia ... vere
sufficiens ... in ... 16 ...
... ...
et ... ...

[illegible] pariis ipsffiae in doctrina [illegible] Aug. [illegible]

[illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] omnibus

[illegible] in [illegible] [illegible] 90. [illegible] p. [illegible] [illegible] p. 96.

Aug. l. 17. de [illegible] c. 14. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sine

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] 6. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 9.

[illegible] Aug. [illegible] 105. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sine

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], sine [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligere

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible], in [illegible], qui [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bene [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in

[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] omnia [illegible] ad agendum,

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?

[illegible]

v. 4. p. ... Dr. ... De [illegible] mediante [illegible] ... [illegible]

Illud pro[illegible] dic ad [illegible], quod dicit [illegible]

... ad octob[illegible]. [illegible] haec dicta [illegible]

mundus Christianus fuit, ad [illegible], quod

a [illegible], [illegible] quo[illegible], de-

cere nos [illegible], [illegible]

[illegible] 1581 [illegible]

m. [illegible]

[illegible] in [illegible]

1566. [illegible]

V. [illegible]

c. 19. et [illegible]

[illegible] 1556. [illegible] 1559. [illegible]

[illegible]

* [illegible]

[illegible] in [illegible]

[illegible] lib. [illegible]

[illegible] lib. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] c. 10. p. 122. V. [illegible]

1. [illegible] c. 29. [illegible]

[illegible]

[illegible]

Censura Henrici [illegible] in librum [illegible]. IX

[illegible] Aucthoris [illegible] videtur quod [illegible], [illegible] de [illegible] suspicione, et [illegible], [illegible] ad [illegible], [illegible] tamen [illegible] omnino [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] arbitrij nostri: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] videbat [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] de libero arbitrio [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] D. Aug. et Thom. et [illegible] [illegible] et [illegible], et [illegible] illud, [illegible] sibi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] in [illegible], ut [illegible] quod [illegible] Theologi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et illud [illegible], quas Theologi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] et [illegible] arbitrij [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arbitrij [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. 73. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

sed longe in justo [illegible] n. ij. ad longe. [illegible]
ut plane theologicam [illegible] libros tum [illegible],
[illegible] et [illegible] fide [illegible] bonos mores, et
nimis periculosa, et [illegible]. hic ipsius modus loquendi [illegible]
est [illegible] in Hispania, et aliis partibus. in [illegible]
[illegible] Dei generali [illegible] quoad [illegible] facta, et [illegible]
[illegible], de gratia, et auxiliis [illegible], et periculose
[illegible] [illegible] [illegible], aut [illegible] eorum,
[illegible] [illegible] Dei quod [illegible] media [illegible] [illegible]
[illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] quod antiquos [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] theologorum. [illegible]
[illegible] [illegible] Dei [illegible] [illegible], in quo [illegible]
fide, et [illegible] [illegible] de [illegible] Dei, et [illegible]
[illegible] [illegible] quoad [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] officij [illegible] in Hispania [illegible] [illegible]
[illegible] de auxiliis [illegible] [illegible] paginas.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] providentia [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] affirmare, [illegible] [illegible], quod [illegible]
[illegible] in fide [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] explicare.

que bona opera [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] debui, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] l. 2. de [illegible], et [illegible] c. 19. in [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 17. 12. [illegible] 3.
[illegible] 3. ad [illegible] [illegible] 172.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 19.
[illegible] [illegible] 112. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 26. [illegible] 1601 [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Valerio [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Pelagianos [illegible] dixisse illud gratiam, quod ornaverit nat. quod
hic [illegible], et ad eliminandum [illegible]
[illegible] homini [illegible]. [illegible] Albertus [illegible]
[illegible] ad [illegible] Pelag. [illegible]
n. Aug. l. de haer. haer. 88; et l. de [illegible] 2. Pelag.
epistolis 2. 5. 6. 7. et 10. in quibus [illegible] haeresis
Pelag. [illegible], demonstrat [illegible]
[illegible] ad [illegible] in intellectu.
[illegible] Cassiani [illegible].
Gra. [illegible] Pelag. quod nihil [illegible]
[illegible] Dei, [illegible] per lib. arb. faciat
[illegible] per gratiam [illegible]
Pel. ab Aug. [illegible] gratiam Dei esse [illegible]
ad salutem, et pias operationes, [illegible] illud gratiam
[illegible] posse [illegible]
[illegible] effectum, quem operatur. [illegible]
[illegible] itaque, ut [illegible]
[illegible] voluntatis [illegible] quod [illegible] Pel.
[illegible], ad [illegible], et ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
pone, sed [illegible]
[illegible] Pelag. [illegible]
Vel. nihil valere [illegible]
[illegible] indubitabile 2. [illegible] 1. omne illud, quod ad [illegible]
[illegible] illud facere [illegible] bona pertinet ad legem, et

dirigebant, hoc est medii quid sed insufficiens quod, quod
medio vel gratiae sit insufficiens gratiae primi ad
quod, ad dirigebant, gratiam [illegible] quem gratiae quid [illegible]-
latis Pelag. et [illegible]; ne vel [illegible] [illegible]
[illegible], quod gratiae sit; ne illud facie [illegible]
ad gratiam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pelag. vel
infirma, ac de hoc [illegible] quod [illegible]
+ [illegible] [illegible] Pelagianam [illegible] praedicere [illegible]
vid. quod videtur in Jans. l. 2. c. 9. vide hunc Pelag. c. 15.
et [illegible] [illegible] ep. 10. l. 2. [illegible] in lib. [illegible]
[illegible]
p. [illegible] 23. n. 104. [illegible] l. [illegible] c. 10. de [illegible],
[illegible] [illegible] Pelag. per [illegible] [illegible]; [illegible] p. 491.
[illegible] H. S. S. Joannes [illegible] 28. Junii in 15. Congr.
habita apud [illegible] Cardinales 15. Martii 1601. qui [illegible]
[illegible] de opinione; et videtur [illegible] per [illegible] Molina
[illegible]. Non [illegible] [illegible] gratiae, hi qui [illegible] ex
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
et [illegible], ad quod [illegible] [illegible] [illegible], ad quod
[illegible] [illegible] [illegible]. Hinc Nos [illegible] [illegible], et
[illegible] [illegible] nomine [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] hoc [illegible] Pelagianos [illegible] a [illegible] ex
[illegible], qui statim [illegible], [illegible] his omnibus, et
similibus argumentis. [illegible] nos [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Pelagianorum

Franciscus Vendramin de [illegible]
f. Seraphinus Olivar. [illegible] Cardinalis. f. [illegible] [illegible]
ordinis s. franc. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
f. Jo. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ord. s. franci-
[illegible] [illegible] ord. s. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Carrinal. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Cardinalis, qui [illegible] a 29. Januar. 1606. ad
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] Julij eiusdem anni,
[illegible] 6. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 6. et
[illegible] [illegible] ad [illegible] Jan. 1603. qui [illegible] apud
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] 16. et Maij eiusdem anni
[illegible] [illegible] [illegible] 16. maij [illegible] [illegible]
14. [illegible] 1605. [illegible] [illegible] 16. [illegible] 26. [illegible]
1607. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habet. in Ms. 264

ex obitu [illegible] [illegible] patris [illegible]
obijt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1601 [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de illius [illegible] obitu [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] paulo
[illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] medicinae [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
in [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] patris
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] nulla medicamenta profuerunt,
[illegible] [illegible] [illegible] 1602.
[illegible], qui [illegible] [illegible] patris [illegible] [illegible]
[illegible] obijt [illegible] Martij 1602.
[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] defende-
[illegible], [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] April. 1602. [illegible] obijt [illegible] infelicior
[illegible] [illegible]
1602. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] in Hispan. de
[illegible], in qua [illegible] [illegible] et ipse [illegible]

Ravida [illegible] 1604. [illegible] in [illegible]
te [illegible] pro [illegible] a [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible] de [illegible]
Hoc eodem anno [illegible] ad [illegible] defunctus est.
[illegible] de [illegible] per [illegible]
[illegible] et [illegible]
Hoc eodem anno [illegible] Vazquez [illegible]
[illegible] ad [illegible] tempus, [illegible]
[illegible] die [illegible]
[illegible] hoc [illegible] 33
[illegible] in [illegible]
[illegible] 11. [illegible] 1603. qui [illegible]
qui [illegible] 4. [illegible] 1604. [illegible] in [illegible]
[illegible] de [illegible] in [illegible]
[illegible]
ad [illegible]
[illegible]

1 [illegible]
[illegible]
[illegible] c. 3. p. 57. [illegible] 66. in [illegible]
4 [illegible]
[illegible]

v [illegible] c. 3. p. 65.

EXPLICATIO DOCTRINÆ S. THOMÆ AQVINATIS, DOCTORIS ANGELICI, ET COMMUNIS,

Et Confirmatio Thesium & Impertinentium ex eodem:

DE MOTIONE PRIMI MOTORIS DISPUTATORUM

in Collegio Regio Duaci.

[A]THORE FRANCISCO SYLVIO. [..]niâ Comitis, tunc S. Theol. Licentiato, & [...]tati Collegii Philosophiæ Professore. Posteà autem S. Theol. Doctore nec non ejusdem Regio ac publico in eadem Universitate Professore.

[Q]UATUOR PARTES DIVISA.

EDITIO II.

Omnia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ judicio subjecta sunto.

AMSTELODAMI,
[Ty]pis Jacobi l'Escaillé, Anno 1663.

MAGNIFICO

D. RECTORI

ET

RELIQUO ALMÆ

UNIVERSITATIS

Duacensis Concilio salutem precatur.

FRANCISCUS SYLVIUS.

PERQUAM difficilis quæstio est, & pugnantibus nominatiss. Doctorum judiciis, nunc in hanc, nunc in illam partem ventilata; sitne modus operationis Dei per creaturas suas similis illi quo duo simul tam naturâ, quam tempore navem trahunt: ut proinde, quemadmodùm horum nullus alium movet, applicat, aut determinat ad

agendum: ita sit dicendum quod Deus & creatura simul operantur, ut etiam neuter eorum moveat alium, applicet, aut determinet, ideoque Deus concurrat in solum creaturæ suæ effectum & non in causam: An verò sit cum B. Thomâ admittendũ quòd Deus omnipotenti suâ virtute & efficaciâ sic realiter in omni operante operetur ut in illud influat, ipsum attingat, moveat, applicet, ac prædeterminet, non prædeterminatione illâ sic quæ est in brutis quâ naturali necessitate astringatur ad unum, sed eâ quâ prius naturâ seu causalitate quam operetur, Deus verè ac realiter faciat illud agere hoc quod agit. Eam quæstionem humeris certè meis imparem, discutere ñ aggredior, temeritatis notam vereor; sed consolatur divina Sapientia dicens Ecclesiastici 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Veritatis

Ecclef. 24.

par-

partim indagandæ, partim defendendæ gratiâ nuper fuit in Licæo Regio disputata: quæ disputatio licet veritatem non usque adeò manifestarit, illius tamen penitiùs inspiciendæ ansam præbuit. Quod dum facio, dumque pro Thesium dicti Collegii confirmatione, pro S. Thomæ explicatione, pro doctrinæ ejus defensione plura congero: visum est, non sine multorum partim rogatu partim consilio, lucernam istam non ponere sub modio sed super candelabrum, ne cum abscondentibus frumenta maledicamur in populis. *Sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* ait sapiens Eccl. 20. & 41. Verùm, quis nodosæ istius quæstionis erit patronus? Non dubito Augustinos, Prosperos, Bernardos, Angelico Doctori dare dexteram: sed & hoc ipsum ab aliis vocatur in dubium. Quis igitur est

Eccles. 20. & 41.

ſub cuius auſpiciis prodeat lucem viſura tantæ difficultatis explicatio? Si nobilitatis genere inſignes: ſi pietate conſpicuos: ſi eccleſiaſticâ functione præeminentes viros quærimus: re ad ſcholas ablegatâ, fabris fabrilia, ſcholaſticis ſcholaſtica convenire pronunciabunt. Ad vos ergo, Viri Academici, ad vos inquam convertor: vobis laborem hunc meum offero, dedicoque. Quem etſi nulla dignitas offerentis commendet, ab illo tamen cujus doctrina defenditur & explicatur, eam, credo, commendationem merebitur, ut tantorum virorum non ſolùm non reformidet aſpectum, ſed & tutelam ſperare auſit, oblatus modò dicatuſque fuerit. Et verò, cui potius quam cætui omni diſciplinarum genere celeberrimo, ſcholaſticarum quæſtionum perſpicaciſſimo, & Antiquitatis obſervantiſſimo,

qua-

quæſtionem è ſcholarum veſtrarum ſcaturigine hauſtam dedicem? Eam ergo, ut non aliter quam nomini veſtro inſcriptam, in publicum darem ſuaſit ac perſuaſit, non modò ſtatus quæſtionis quæ viris gravibus & ad ardua ſenſus exercitatos habentibus apprimè convenit: ſed partim etiam quod reſolutio quæ à me fertur & explicatur in hoc opere, totius fere ſit Antiquitatis, totius Univerſitatis, à Patribus noſtris Lovanii & Duaci olim tradita & recepta: partim etiam quod propugnata ſit in loco Regis & Veſtro, Regis fundatione, Veſtro adminiſtratione. Doctrinam ergo Regiam cur non offeram regiis adminiſtratoribus, ſcholaſticam ſcholaſticis, Academicam Academicis, difficilem eruditis? Illam igitur vobis offero, Magnifice D. cæterique Domini hujus Duacenſis Univer-

ſitatis Conſiliarii: quam ſi æqui boniqùe conſulitis, non tantum me devincietis & animabitis; ſed & ipſi Sancto Doctori procul dubio gratum erit à tantis viris ſuſceptum ſuæ doctrinæ patrocinium. Quin & gratiam cælitùs rependet, Deum oraturus ut poſſitis eà quæ docuit non ſolùm intellectu conſpicere, ſed & imitatione complere.

Duaci è Seminario Epiſcoporum Provinciæ.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

IN postremâ opusculorum B. Thomæ editione, ex Inno. 4. monuimus illius doctoris sapientiam præ cæteris, exceptâ canonicâ, habere proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita ut nunquam qui eum tenuit inueniatur à tramite veritatis deuiasse; & qui eum impugnauit semper fuerit de veritate suspectus. Quia ergo apud eum inveniuntur non solum hæc verba, Deus mouet, applicat, imprimit, determinat; sed etiam hic modus dicendi, Deus est primum mouens quod omnia mouet, utitur omnibus causis ut instrumentis, applicat virtutes actiuas causarum ad operationem, operatur in omni operante, contingit causam dum eam mouet, voluntatem sic mouet ut non ex necessitate ad unum determinet, omnia ordinat, omnia sunt à Deo prædeterminata: rem studiosis pergratam facturum me sum arbitratus, si (ut Urbanus 6. loquitur) B. Thomæ doctrinam tanquam veridicam & catholicam sectatus ostendero illum non impropriè verba ista sumere, nec in solos effectus concursum (quem ne nominat quidem) asserere, sed proprietate verborum seruatâ (ut vult Pontifex) modum dicendi tenuisse qui sententiarum veritati respondeat. Quod dum facio, B. Prosperum l. 3. de vitâ

contemp. c. 34. imitatus. Hoc omnes, qui hæc fortè lecturi sunt, contestor & obsecro, ut quicquid in rebus ipsis, quæ utcunque digestæ sunt, reprehensionis inuenerint, vitio meæ rusticitatis ascribant, & mihi dignanter indulgeant. Ea autem quæ secundùm fidem Catholicam dicta probauerint, deputent
Jac. 1. *Deo qui dat omnibus affluenter & non improperat: & pro his omnibus mecum gratias agant. Cæterùm de accuratione dictionis elucubratæ non satago, nec mihi pudoris est, si disputatio mea, quæ fortè probatur in rebus, aliquos verborum inanium sectatores horrore incomptæ orationis offendat. Ea enim mihi visa est compositio satis ornata quæ conceptiones animi cum necessariâ quadam perspicuitate proferret, non quæ illecebris aurium deseruiret; præsertim cum sententiarum viuacitatem sermo ex industriâ cultus eneruet, & totam vim verborum splendor elaboratus euacuet. Tui candoris erit Beneuole lector, operam hanc nostram boni consulere: tuæ pietatis, fructum si quem ex illa perceperis authori Deo tribuere: tuæ gratitudinis, in tuis ad eum precibus nostri meminisse, ut si fortè*
Jo. 1. *quid minus explicatè dictum sit illuminare digneturis qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Au-

Authores qui præter S. Scripturam & B. Thomam citantur pro Dei in cauſas reali efficaciâ & prædeterminatione.

ADrianus 6. Lovani.
Albert. Magnus.
Alex. Alenſis.
S. Ambroſius.
S. Anſelmus.
Ariſtoteles.
S. Auguſtinus.
Azorius.
Baſſolius.
Bellarminus.
S. Bernardus.
Boëtius.
S. Bonaventura.
Caniſius.
Capreolus.
S. Chryſoſt.
Concilium Arauſ.
Concil. Trid.
Concil. Tolet.
Coſterus.
Cunerus Lovan.
S. Cyprianus.
Driedo Lovan.
Franco Abbas.
S. Fulgentius.
S. Gregorius.
Greg. Arimin.
S. Hieronimus.
S. Hilarius.
Jacobus Latomus Lovan.
Janſenius Lovani.
Joannes Lenſæus Lovan.
Joannes Heſſelius Lovan.
Orationes Eccleſię.
Pariſienſes.
Pererius.
Petrus de Aliaco Card. Camer.
S. Proſper.
Ruardus Tapperus Lovan.
Scotus.
Tiletanus Lovan.
Toletus.

Ne

Ne cui ignotæ ſint Theſium & Impertinentium noſtrorum aſſertiones, earum ſummam hîc breviter ſubjiciemus.

EA eſt agentium ſecundorum ſubordinatio, ut omne quod mouetur ab alio moueatur, ideóque teſte Azorio, cauſa ſecunda vocatur 2. quia mouetur à primâ: alioquin enim ſolùm eſſet cauſa cum primâ.

Uniuerſa quæ mouentur & agunt, Deus ita impellit, ut quamuis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præueniat tamen; ideóque verè dicitur quod eas determinet ac prædeterminet, nec libertatem impediat.

Hæc doctrina ſic eſt à B. Thomâ tradita, ut etiam aſſerat omnes cauſas ſecundas eſſe inſtrumenta Dei: ita tamen ut ab inſtrumento non remoueatur ratio libertatis.

Deus ergo non ſolùm concurrit in effectus cauſarum ſecundarum, ſed etiam in ipſas cauſas influit. Opinio autem quæ ſimultaneum Dei in ſolos effectus concurſum aſſerit, nec eſt B. Thomæ, nec à veteribus probata inuenitur, ſed à recentioribus quibuſdam prædicari non ita pridem cœpta eſt.

EX-

INDEX RERUM.

DEUS.

Dat

Præde-

FINIS.

APPROBATIO.

HIc Tractatus cui titulus: *Explicatio doctrinæ Sancti Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici & communis, & confirmatio Thesium & Impertinentium ex eodem de motione primi motoris; &c.* Sancti Doctoris mentem, cujus doctrina probata est in Ecclesia, dilucidè proponere, & solidè confirmare mihi visus est, ideoque censeo eum utiliter prælo commiti posse. Actum Duaci 18. Septembris 1609.

Georgius Colvenerius S. Theol. Doctor, & Regius ordinariusque Professor, ac librorum in Academia Duacena Visitator & Censor.

PROŒMIUM.

SICUT secretissima est operatio gratiæ Dei, ac soli ejus largitori plenè cognita; adeò ut S. Aug. lib. 2. contra litteras Petil. cap. 84. dicat: *Si tibi proponam quæstionem, quomodò Deus Pater attrahat ad filium homines quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficilè soluturus es: quomodò enim attrahit, si dimittit ut quis quod voluerit, eligat: & tamen utrumque verum est, sed intellectu hoc penetrare pauci valent*: Ita omnis Dei per suas creaturas operatio admodùm obscura est, adeò ut idem Aug. fateatur lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 21. difficillimum esse intellectu, quomodò Deus nec per tempus, nec per locum motus, moveat temporaliter & localiter creaturam suam, ac deinde credendum dicat quod Deus tali modo creaturam suam moveat. In hac tamen de operatione Dei quæstione, quatuor sunt præcipua quæ hodie vocari solent in dubium. Primum est: An sententia eorum qui docent Deum non concurrere in solum effectum, sed etiam influere in causam, immediatè eam attingendo, movendo, applicando, ideoque prius naturâ determinando, sit D. Thomæ? Secundum: An sit vera: Tertium. Modus explicandi. Quartum est: Argumentorum solutio.

PRIMÆ PARTIS.

ARTICULUS I.

QUod ad primum attinet, pro indubitato habemus D. Thomam non asseruisse simultaneum Dei concursum in effectus causarum secundarum, qui non sit etiam in causas, ideoque conclusionem hanc statuimus.

D. Thomas docuit Deum ita per creaturas operari, ut non solum effectus earum attingat, sed etiam influat in ipsas causas, realiter ac physicè eas attingendo, movendo, determinando & prædeterminando. Et quia, teste Philosopho cap. 1. lib. de Interpretatione, scriptura est nota eorum quæ in voce versantur, vox autem nota est conceptuum qui sunt in anima proferentis; nec possumus scire quæ sit mens D. Thomæ, nisi ex ejus verbis & scriptis; ideò mentis ejus ac doctrinæ per Pontifices maximos approbatæ perquàm studiosi, illam ex verbis quæ nobis reliquit, debemus inquirere. 1. p. q. 3. art. 1. *Ostensum est* (inquit) *supra quod Deus est primum mouens*: art. 2. *Deus est primum agens cum sit prima causa efficiens*: art. 4. *Deum dicimus esse primam causam efficientem*: Quæstione 4. art. 2. *Deus est prima causa effectiua rerum*: Quæstione 6. art. 1. & quæstione 14. art. 5. *Deus est prima*

Deus est primum mouens.

causa

causa effectiua omnium: & *Ad eum pertinet imponere aliis modum, speciem & ordinem.* Similia sunt lib. 3. contra gent. cap. 17. 18. 19. & 89. ubi etiam dicit Deum esse primum principium nostrorum consiliorum & voluntatum; & esse causam non solùm voluntatis sed etiam volendi. Sentit ergo D. Thomas Deum ita priùs naturâ agere quàm creaturæ operentur, ut eas ad agendum determinet, quandoquidem imponat modum, speciem, & ordinem agendi, fitque primum agens, & primum efficiens. *Si dicas* Deum vocari primum agentem quia independenter agit: *Respondeo* Deum non ideo solum vocari primum agentem, primum efficientem, & primum moventem; notum est enim primum movens & primum efficiens vocari illud quod primò agit & primò efficit, prioritate nimirum quinti modi, quo causa dicitur suo effectu prior. Si enim agens dicitur quod agit, cur non primum agens quod primò agit, sicut secundum & posterius quod posterius agit? Neque est idem agere primò, & agere independenter: nam à B. Thomâ Deum agere independenter, & agere primò ponuntur ut distincta, ut patet ex his verbis quæst. 3. art. 8. *Cum Deus sit prima causa efficiens, ejus est primò & per se* (.i. independenter) *agere.* Quæst. autem. 8. art. 1. Deum realiter attingere causam ita docet, *Deus est in omnibus rebus, sicut agens adest ei in quod*

agit ; oportet enim omne agens conjungi ei in quod immediatè agit, & sua virtute illud contingere : sed Deus comparatur ad omnem causam agentem sicut agens ; ergo suâ virtute omnem causam contingit ; ideoque non concurrit in solum effectum, sed influit in ipsam causam, quandoquidem suâ virtute illam contingit, & in eam immediatè agit : unde in responsione ad tertium dicit : *Hoc ad maximam virtutem Dei pertinet quod immediatè in omnibus* (sive causis sive effectibus) *agit* : & art. 2. *Deus*, inquit, *sic est in omnibus rebus ut dans eis esse, & virtutem, & operationem.* Ex quibus manifestè sequitur præterquàm quod Deus causis secundis virtutem dederit, quod etiam eas immediatè attingat ; nec concurrat in solum effectum, sed etiam in causam, quandoquidem sit in eâ dans ei præter esse, & virtutem activam, etiam ipsam operationem.

Deus est in omnibus dans esse, virtutem & operationem.

ARTICULUS II.

APertè autem creaturas à Deo determinari ad agendum asserit quæst. 19. art. 3. ad 5. ubi sic loquitur. *Causa quæ est ex se contingens, oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum* : & l. 3. contra Gent. c. 2. A contingente ad utrumque non sequitur effectus nisi per aliquid determinetur ad unum. Ex quibus sic licet argumentari. Omnis causa contingens deter-

Causa contingens determinatur ab exteriori.

minatur ab aliquo exteriori: ſed etiam creatura rationalis & libera eſt causa contingens, ergo determinatur ab aliquo exteriori. Nec obſtat quod nonnulli reſpondeant hinc ſolum ſequi quod omnis creatura determinetur dependenter ab aliquo exteriori, Deus autem ſeipſum determinet independenter ab alio: hæc enim explicatio nova eſt, nec verbis Sancti Doctoris congrua: ipſe enim non aſſerit cauſam contingentem determinari dependenter ab alio, ſed abſolutè determinari ab alio; quæ duo ſunt longè diverſa: Nam in opinione negantium influentiam Dei in cauſas, agentia libera non determinantur ab extrinſeco, & tamen determinantur dependenter ab extrinſeco. Deinde ex argumento cui reſpondet D. Thomas, clarum eſt eum aſſerere, non ſolum quod cauſa contingens determinetur dependenter ab alio, ſed abſolutè quod inclinetur, & determinetur ab alio ipſam determinante: argumentum enim tale eſt: Ab eo quod eſt ad utrumlibet non ſequitur actio, niſi ab aliquo alio inclinetur ad unum: ſi ergo voluntas Dei in aliquibus ſe habet ad utrumlibet, ſequitur quod ab alio determinetur .i. quod aliquid aliud ipſam inclinet ac determinet, & ſic habet aliquam cauſam priorem. Cui argumento non erat ſatis dicere ſequi actionem à cauſa contingenti quando

determinatur dependenter ab alio, super esset enim explicare à quo sic determinetur, an à se, an ab alio: Sed non potest intelligi quòd omnis causa contingens determinetur à se, licet dependenter ab alio, quia multæ sunt causæ contingentes quæ non determinant seipsas, utpotè ratione carentes: ergo dum D. Thomas universaliter asserit eas determinari ab alio, non est intelligendum quòd determinentur à se quidem, sed dependenter ab alio; sed simpliciter quòd ab alio, præsertim cum ejus responsio contineat oppositionem inter causam contingentem & voluntatem Dei, quòd illa debeat ab alio determinari; hæc autem non ab alio, sed à se solùm determinetur. Deinde prima propositio argumenti dicit non sequi actionem ab eo quod est indifferens, nisi illud inclinetur seu determinetur ad unum ab alio, sed B. Thomas eam concedit in causa indifferente, quæ est contingens; ergo requirit ut ab aliquo exteriori determinetur. *Si dicas* causam contingentem determinari concomitanter ab alio: Contra 1. Omnis determinans concomitanter tendit in solum effectum, ut explicare solent qui sic loquuntur; sed nullus determinans, de quo loquitur hic B. Thomas tendit in solum effectum, quia dicit ipsam causam determinari: ergo determinans de quo loquitur B. Thomas, non est determinans conco.

mitanter

mitanter. Secundo, determinare concomitanter concurrendo in solum effectum non est determinare: nam ex duobus trahentibus navem, neuter alium determinat, etiamsi ambo simul concurrant in effectum. *Si dicas* non esse simile, quia Deus independenter operatur: Respondetur satis esse simile, quandoquidem Deus etiamsi independenter operans, non tamen magis operabitur in causa quam unus trahentium navem operetur in alio, si per simultaneum concursum solum operetur in effectu & non in causa. Rursum eâdem quæstione 19. art. 4. *Necesse est*, inquit, *ut agenti per naturam prædeterminetur finis, & media necessaria ad finem ab aliquo superiori intellectu, sicut sagittæ prædeterminatur finis & certus modus à sagittante, unde necesse est quod agens per intellectum & voluntatem sit prius agente per naturam: unde cum primum in ordine agentium sit Deus, necesse est quod per intellectum & voluntatem agat.* Et infra: *Effectus determinati ab infinitâ ipsius* (scilicet Dei) *perfectione procedunt secundum determinationem voluntatis & intellectus ipsius.* Quomodo hæc consisterent, si causas non determinaret? ideoque in quæstione 6. de potentia art. 1. respiciens ad hunc locum, ait se dixisse quod Deus determinat naturam ad unum; quod ipsum de omnibus in universum rebus creatis satis significat. 1. p. quæstione 22. art. 2. dicens quod *causalitas Dei qui est primum agens*

Effectus determinati procedunt ex determinatione voluntatis Dei.

se extendit usque ad omnia entia; quod omnia quæ habent quocunque modo esse, sunt ordinata à Deo in finem; quod *omnes causæ particulares concludantur sub uniuersali:* & art. 4. quod *ad diuinam prouidentiam pertinet omnes gradus entium producere;* quod *effectus diuinæ prouidentiæ non solùm est aliquid euenire quocunque modo, sed aliquid euenire vel contingenter vel necessariò.*

Omnia sunt à Deo ordinata.

ARTICULUS III.

SEd & quæstione 23. art. 1. clarè asserit Deum ita prædeterminare, ut tamen non inferat necessitatem. Cum enim sibi objecisset argumento 1. Nulla quæ sunt in nobis Deus prædeterminat: sed omnia merita & demerita sunt in nobis, ergo nulla merita Deus prædestinat seu prædeterminat: concedere debebat primam propositionem si vera esset, præsertim cum sit ex B. Damasceno desumpta: sed quia illâ concessa argumentum efficaciter concludit Deum merita vel demerita non prædeterminare, quod est falsum; ideo respondet negando majorem; & ad Damascenum dicit, quod Damascenus *nominat prædeterminationem impositionem necessitatis sicut est in rebus naturalibus quæ sunt ex naturâ suâ prædeterminatæ ad unum:* hoc est dicere: Deus quidem determinat ac prædeterminat voluntatem; sed quia sic prædeterminat, ut ipsa ex divinâ prædeterminatione non accipiat necessi-

Explicatur Damasceæ.

necessitatem, quomodò tamen bruta necessitatem accipiunt, ideo Damascenus negavit opera voluntatis prædeterminari, non quod absolute non prædeterminentur, sed quia non prædeterminantur sic ut necessitentur. *Nominat ergo* (ait S. Thomas) *prædeterminationem impositionem necessitatis*; non quod D. Thomas vel Damascenus sentiant ista duo æquivalere, sed quia licet diversa significent, unum tamen loco alterius positum est, ut sæpè contingit; ac nominatim dum libro 2. Damascenus dicit quod providentia sit voluntas Dei, non vult unum æquivalere alteri, sed hoc dicit quia providentia voluntatem includit & præsupponit ait B. Thomas in q. 5. de veritate art. 1. ad 1. In hunc etiam modum verba Damasceni exponit dictâ quæstione 5. de veritate art. 5. ad 1. & l. 3. contra gent. c. 90. Quâ expositione quid erat opus, si universaliter putasset verum esse quod Deus non prædeterminet, aut quod omnis prædeterminatio libertatem tollat? Sentit ergo Deum prædeterminare, primum quidem ab æterno per providentiam, ac postmodum in tempore per operationem; sed ita, ut libertas non labefactetur. Et quia Alexander Alensis simili modo eadem verba Damasceni exponit, ideo idem eum sentire dicemus, sed jam in authoritatibus nostri Sancti Thomæ maneamus.

Deus non sic determinat ut necessitet.

[AR]TICULUS IV.

Rom. 9. Q[uæ]stione 83. art. 1. ad 2. ita lo[qu]itur: *[Ve]rum illud Apostoli* (Rom. 9. [No]n est volentis velle, &c.) *non sic est intelligendum quasi homo non velit & non currat libero arbitrio, sed quia liberum arbitrium adhoc non est sufficiens nisi moueatur & juuetur à Deo*: ergo non repugnat libertati quod moveatur ab extrinseco ut primo principio, scilicet Deo: præsertim cum ad libertatem sufficiat, ut dicitur in resp. ad 3. quòd *Liberum arbitrium sit causa sui motus, quia homo per liberum arbitrium seipsum movet ad agendum; nec sit de necessitate libertatis quòd sit prima causa sui id quod liberum est; sicut nec adhoc quod aliquid sit causa alterius, requiritur quòd sit prima causa ejus. Deus igitur est prima causa mouens causas & naturales & voluntarias: & sicut naturalibus causis, mouendo eas non aufert quin actus earum sint naturales, ita mouendo causas voluntarias non aufert quin actiones earum sint voluntariæ, sed potius hoc in eis facit, operatur enim in unoquoque* (scil. agente, ac proinde non in solo effectu) *secundùm ejus proprietatem*. Et quæstione 103. art. 8. *Omnis inclinatio alicujus rei vel naturalis vel voluntaria, nihil aliud est quàm quædam impressio à primo mouente*: ergo dum primum movens dat causis naturalibus vel liberis suam inclinationem, in eas imprimit; ideoque non concurrit in solum effe-ctum,

Liberũ arb. mouetur à Deo.

Deus mouet omnes causas.

ctum, sed etiam influit in causam in quam imprimit.

ARTICULUS V.

RUrsum quæstione 105. affirmat voluntatem efficaciter à Deo moveri, & ad effectus determinatos ordinari: Art. 1. ad 3. *Hoc ipsum quod causæ 2. ordinantur ad determinatos effectus, est illis à Deo:* quomodo actu ordinantur, si Deus actu non eas ordinet in eis operando? Ideo sequitur quod *Deus causas ordinat* (utique realiter eas attingendo & in eis operando) *ad determinatos effectus.* & q. 6. de pot. art. 1. ad 19. dicit quòd *ordinatio cujuslibet rei creatæ est à Deo.* & q. 5. de ver. art. 1. ad 4. quòd *Deus omnia ordinat*, & art. 2. quòd *res naturales ordinat in finem ad modum quo sagittator dat sagittæ certum modum ut tendat ad determinatum finem.* Neque putandum est Deum, qui est causæ singulariter præsens, concurrere in effectum ita ut non influat seu operetur in causa: Nam eo ipso quo causas secundas movet, eas tangit virtuali contactu juxta illud art. 2. ad 1. dictæ q. 105. *Secundùm virtualem contactum tangit quidem mouendo creaturas; sed non tangitur, quia nullius creaturæ virtus naturalis potest ad ipsum pertingere.* Ecce docet Deum à creatura non tangi, eò quòd virtus creaturæ non pertingat ad Deum; & tamen Deum tangere creaturam quæ ab illo movetur, quia scilicet virtus Dei pertin-

Deus ordinat causas ad determinatos effectus.

Deus mouẽdo creatũrã, tangit eã.

git ad eam: ergo sentit Deum non concurrere tangendo solùm effectum, sed virtute tangendo causam. Et art. 4. ejusdem quæstionis 105. postquàm duos modos assignavit quibus voluntas moveri potest; scilicet ab objecto, & ab eo qui causat virtutem volendi, infert quod *utroque modo proprium est Dei movere voluntatem: sed maximè secundo modo eam interiùs inclinando*: & in responsione ad 1. *Deus*, inquit, *movendo voluntatem non cogit ipsam quia dat ei ejus propriam inclinationem*, quæ nihil est aliud quam actus voluntatis .i. velle, ut patet ex quæstione 82. art. 2. & hoc art. 4. utrobique in corpore. Ad 2. autem, *moueri voluntariè est moueri ex se .i. à principio intrinseco; sed illud principium intrinsecum potest esse ab alio principio extrinseco, & sic moueri ex se non repugnat ei quod mouetur ab alio*: & ad 3. *Si voluntas ita moueretur ab alio quod ex se nullatenùs moueretur, opera voluntatis non imputarentur ad meritum vel demeritum, sed quia per hoc quod mouetur ab alio non excluditur quod moueatur ex se; ideo per consequens non tollitur ratio meriti aut demeriti.* Similia sunt in quæst. 3. de mat. artic. 2. ubi ait, *cum aliquid seipsum mouet, non excluditur quin ab alio moueatur, &c. Sed objicies primo*: Deus dicitur movere voluntatem quatenùs ei dedit à principio virtutem volendi, ergo etiam si Deus non influat actu in illam, verumtamen erit

Moueri ex se & moueri ab alio non pugnant.

quod

quod eam moveat, ac quidem quod specialiter & solus; quia ipse solus virtutem eam causavit. Ant. est D. Thomæ art. 3. *Movens (ait) dicitur quod dat formam quæ est principium motus.* Si respondeas hunc esse errorem Durandi dicentis Deum agere omnia solum mediatè quatenus dat & conservat virtutem, statim respondebitur quod authores hujus sententiæ longè sint ab illo errore, quia præter illam motionem requirunt concursum Dei immediatum in effectus, quem Durandus negabat. *Respondeo* ergo quod uno quidem modo Deus censetur movens quatenus dat virtutem; sed quando B. Thomas dicit Deum movere voluntatem aut intellectum, non loquitur de isto modo: quærens enim an Deus operetur in omni operante, & affirmativè resolvens; manifestè sentit Deum in omni operante operari aliter quam dando & conservando virtutem: hoc enim modo semper operatur, cum tamen specialius operetur in operante quàm in quiescente, scilicet ipsum realiter attingendo, movendo, & faciendo operari: unde sæpè ponit ut distincta, Deum dedisse virtutem activam, & movere causam secundam ut ex 1. 2. q. 109. patebit, & clarum est ex hac q. 105. ar. 5. ubi sic dicit. *Tertio considerandum est quod Deus mouet non solum res ad operandum quasi applicando formas & virtutes rerum ad operationem, sicut etiam*

etiam artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit, sed etiam dat formam creaturis agentibus, & eas tenet in esse. Unde non solum est causa actionum in quantum dat formam quæ est principium actionis, sicut generans dicitur esse causa motus gravium & levium: sed etiam sicut conservans & formas & virtutes rerum prout sol dicitur causa manifestationis colorum, in quantum dat & conservat lumen quo manifestantur colores. Et quia forma rei est intra rem, & tantò magis quantò consideratur ut prior & universalior, & ipse Deus est propriè causa ipsius esse universalis in rebus omnibus quod inter omnia est magis intimum rebus: sequitur quod Deus in omnibus (etiam causis) *intimè operetur.* Quibus verbis S. Doctor præterquàm quòd Deus det & conservet virtutes activas causarum, dicit quòd easdem applicet: Sentit ergo Deum influere in causas ut agant, quomodò enim causas earumque virtutes applicaret, si non attingendo causam concurreret in solum effectum? *Objicies* 2. B. Thomas ibi non loquitur de applicatione præviâ, sed de concomitante & formali quâ Deus immediatè concurrit in solum effectum, ergò nihil est pro præmotione. *Respondeo* negando antec. certum enim est B. Thomam loqui de applicatione & motione Dei quâ Deus verè & propriè causas secundas ipsarumque virtutes movet & applicat: hoc enim est quod disertis verbis asserit, *applicando* (ait) *formas & vir-*

Deus nō solum censetur mouens quia dat formam.

Operatur in omnibus.

& virtute rerum .i. causarum. *Objicies* 3. Si D. Thomas sentit Deum operari per creaturas sicut per instrumenta, ergo ignoravit cooperationem Dei immediatam, ideoque videbitur in errorem Durandi incidere, cujus tamen contrarium certum est. *Respondeo* inanem esse hanc objectionem: constat enim D. Thomam docêre quòd Deus utitur creaturis sicut instrumentis eas applicando, & tamen simul docêre quòd omnia operetur immediatè: ex eo enim quòd Deus *sit sua virtus, & quòd sit intra rem quamlibet, non sicut pars essentiæ, sed sicut tenens rem in esse: sequitur, quòd ipse in quolibet operante immediatè operetur, non exclusà operatione voluntatis & naturæ.* Ita B. Th. q. 3. de potentia art. 7. Et hunc secutus Cardinalis Toletus l. 2. Physicorum cap. 3. quæstione 8. in eo docuit differre modum concurrendi Dei cum creaturis, & artificis cum instrumento, *quod artifex non tangit effectum nisi mediante instrumento: at Deus propter suam infinitatem immediatè tangit suâ virtute effectum quemcunque, cum sit ubique essentiâ suâ præsentissimus*: & hinc est quod sup. dixerimus ex S. Th. quod Deus tangat causam quando eam movet. *Objicies* 4. D. Thomas non dicit absolutè quod Deus applicet formas, sed hoc dicit cum particula (quasi) quæ est velut diminuens. *Respondeo* primò, si velis particulam (quasi) semper esse particulam diminuentem, debes dicere quòd etiam in scri-

Deus in omni operante operatur immediatè.

scripturâ Joannis 1. quasi unigeniti à Patre, &c. sit diminuens, quod est, apertè falsum. *Secundo* R. neg. ant. quamvis enim in corpore art. 5. dicat, quasi applicando (quod non dicit quia id non perfectissimè Deus faciat, sed quia applicatio propriè est rerum corporearum) idipsum tamen absolutè dicit in responsione ad 3. his verbis. *Deus non solum dat formas rebus, sed etiam conseruat eas in esse, & applicat eas ad agendum.* Absolutè etiam sic locutus est lib. 3. cont. Gent. cap. 67. & alibi: & adeò non vult significare aliquid imperfectum, ut dicat illo cap. 67. *quod omnis applicatio virtutis ad operationem est principaliter & primò à Deo.* Præterea cum dixisset art. 2. q. 106. voluntatem moveri posse vel ex parte objecti vel ex parte potentiæ, angelum autem non posse sufficienter movere voluntatem alterius nisi per modum persuadentis, subjunxit; *Ex parte verò ipsius potentiæ voluntas nullo modo potest moueri nisi à Deo: operatio enim voluntatis est inclinatio quædam volentis in volitum; hanc autem inclinationem solus ille immutare potest qui virtutem volendi creaturæ contulit.* Et q. 111. art. 2. *Cum motus voluntatis non sit aliud quàm inclinatio voluntatis in rem volitam, solius Dei est sic* (.i. ab interiori, ut patet ex præcedentibus) *immutare voluntatem qui dat naturæ intellectuali virtutem talis inclinationis.* & q. 115. ar. 4. docet quod nec cœlum nec Angelus possit voluntatem immutare: *Spirituales* (inquit. in responsione

Deus applicat formas ad agendum.

pensione ad 1.) *substantiæ quæ cœlestia corpora mouent in corporalia quidem agunt mediantibus cœlestibus corporibus: sed in intellectum humanum agunt immediatè illuminando: voluntatem autem immutare non possunt.* Unde & q. 111. art. 2. ad 2. dicit quod *dæmones non possunt immittere cogitationes interius eas causando:* cujus ratio satis patet ex dictis, & ex q. 116. ar. 1. ubi dicit *Solus Deus potest voluntatem immutare, ut suprà habitum est* (quæst. 105. art. 4. & q. 106. ar. 2. & q. 111. ar. 2.) *& per consequens ordinatio humanorum actuum, quorum principium est voluntas, soli Deo attribui debet. Si igitur in quantum omnia quæ hic aguntur divinæ providentiæ subduntur tanquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus.* Et est observandum quod ibidem effectus omnes qui per accidens fiunt reducendos esse dicat in aliquam causam præordinantem quæ est providentia divina, quia scilicet illi subjiciuntur omnes effectus, non solum qui per se fiunt, sed etiam qui per accidens. Ex quibus omnibus clarissimum est D. Thomam sentire quod Deus omnem causam moveat, voluntatem immutet, & omnes actiones etiam liberas ordinet ac præordinet: Si autem Deo est proprium movere & immutare voluntatem, quomodò non influit in causam, cum ipsa voluntas, quæ ab eo movetur & immutatur, causa sit; Et si voluntas à Deo movetur & immutatur, quare Deus non

Solus Deus potest immutare volūtatem.

Omnia sunt à Deo ordinata & quasi prælocuta.

prius naturâ movet, cum movens & motum ficut caufa & effectus, prius & pofterius? Docet ergo B. Thomas Deum refpectu omnium naturaliter aut liberè agentium effe movens; ideoque dicendum eft quòd prius naturâ per ipfa agat quam illa operentur .i. quod ea prædeterminet.

ARTICULUS VI.

PRima 2. quæft. 1. art. 2. *Tota irrationalis natura comparatur ad Deum ficut inftrumentum ad agens principale.* Ad 3. *Manifeftum eft quòd particulares caufæ moventur ab uniuerfali.* Si dicas quòd moventur moraliter per imperium, ut infinuare videtur dicens *ficut cum rector ciuitatis qui intendit bonum commune movet fuo imperio omnia fua particularia ciuitatis officia.* Refponfio eft prompta, quia irrationalis creatura de quâ loquitur non eft capax imperii vel motionis iftius metaphoricæ: fed per exemplûm morale declarat ordinem rerum phyficarum, ideoque non fubjungit Deum movere per intellectum aut rationem cujus actus eft imperium, ut dicitur quæft. 17. fed per voluntatem quâ Deus omnia quæ voluit fecit, quæque eft caufa phyfica omnium rerum: *Neceffe eft* (inquit) *quod omnia quæ carent ratione moueantur in fines particulares ab aliquâ voluntate rationali quæ fe extendit in bonum uniuerfale, fcilicet à voluntate diuinâ,* & art. 6. *manifeftum*

eft

est quod causæ 2. mouentes non mouent nisi secundum quod mouentur à 1. mouente. & quæstione 6. art. 1. ad 1. *Non omne principium est principium primum : licet ergò de ratione voluntarii sit quod principium ejus sit intra, non tamen est contra rationem voluntarii quod principium intrinsecum causetur* (nota) *vel moueatur ab exteriore principio, quia non est de ratione voluntarii quod principium sit intrinsecum principium primum.* Ad 3. *Deus mouet hominem ad agendum non solùm sicut proponens sensui appetibile, vel sicut immutans corpus, sed etiam sicut mouens voluntatem : quia omnis motus tam voluntatis quàm naturæ ab eo procedit sicut à primo mouente : & sicut non est contra rationem naturæ quod motus naturæ sit à Deo sicut à primo mouente ; in quantum natura est quoddam instrumentum Dei mouentis : ita non est contra rationem actus voluntarii quod sit à Deo in quantum voluntas à Deo mouetur : est tamen communiter de ratione naturalis & voluntari motus quod sint à principio intrinseco.* Articulo 4. ad 1. *Deus qui est potentior quàm voluntas humana, potest voluntatem mouere secundùm illud.* Proverb. 21. *Cor regis in manu Dei est : & quocunque voluerit inclinabit illud* Quæstione 9. articulo 4. ad 1. *De ratione voluntarii est quod principium ejus sit intra, sed non oportet quod hoc principium intrinsecum sit primum principium non motum ab alio. Unde motus voluntarius etsi habeat principium proxi-*

Causæ 2. non mouent nisi moueantur à Deo.

Voluntas à Deo mouetur.

proximum intrinsecum tamen, principium primum est ab extra; ideoque nihil mirum est si ab illo primo principio moveri potest à quo est datum. Si dicas hinc sequi motum illum fore violentum, quia est ab extrinseco; respondet idem S. Doctor ad 2. dicens: *Non sufficit ad rationem violenti quòd principium sit extra, sed oportet addere quòd nullam conferat vim patiens: quod non contingit, dum voluntas ab exteriori movetur; nam ipsa est quæ vult, ab alio tamen mota.*

Licet volũtas à seipsa moueatur, indiget tamen moueri ab exteriori sc. à 1. mouente.

Quod autem non intelligat eam moveri ab authore naturæ quatenus ille principium agendi dedit & conservat, sed quatenus noviter eam movet ut de novo jam velit illud, quod prius nolebat, manifestum est ex argumento 3. ubi ex eo quod voluntas sufficienter movet seipsam ad volendum (scilicet id quod prius non volebat) inferebatur quòd non moveatur ab exteriori: & ad illud respondetur *quod voluntas quantum ad aliquid sufficienter se mouet, & in suo ordine, scilicet sicut agens proximum: sed non potest seipsam mouere quantum ad omnia, ut ostensum est: unde indiget moueri ab alio sicut à* 1. *mouente*: hoc autem ostensum est in corpore articuli, ubi clarè docet voluntatem debere moveri ab aliquo exteriore ad exercitium: *Eo*, inquit, *modo quo voluntas mouetur quantum ad exercitium actus, adhuc necesse est ponere voluntatem ab aliquo principio exteriori moueri: omni*

enim

enim quod quandoque est agens in actu & quandoque in potentia, indiget moueri ab aliquo mouente; quod scilicet actu & reipsa ipsum de novo moveat & de potentia reducat in actum: *Manifestum est autem quod voluntas incipit velle aliquid, cum hoc priùs non vellet;. necesse est ergo quòd ab aliquo moueatur ad volendum: & quidem sicut dictum est, ipsa mouet seipsam in quantum per hoc quòd vult finem, reducit seipsam ad volendum ea quæ sunt ad finem, hoc autem non potest facere nisi consilio mediante. Cùm enim aliquis vult sanari, incipit cogitare quomodò hoc sequi possit, & per talem cogitationem peruenit ad hoc quod potest sanari per medicum: & hoc vult: Sed quia non semper sanitatem actu voluit, necesse est quòd inciperet velle sanari ab aliquo mouente: & siquidem ipsa moueret seipsam ad volendum, oportuisset quòd mediante consilio hoc ageret ex aliquâ voluntate præsuppositâ: hoc autem non est procedere in infinitum: unde necesse est ponere quòd in primum motum voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicujus exterioris mouentis, ut Aristoteles concludit.* Eâdem prorsùs deductione probat idem S. Thomas in quæst. disput. quæstione 6. dè electione humana artic. 1. & lib. 3. contra Gent. cap. 89. Deum ita esse primum principium nostrorum consiliorum & voluntatum ut voluntatem moveat secundùm ejus conditionem, non ut ex necessitate sed ut indeterminate se

habentem ad multa. Sed contrà, movet eam indeterminatè, ergò non determinat illam. R. N. Ant. Sensus enim verborum D. Tho. est quòd Deus non movet voluntatem ut ex natura sua determinatam ad unum, sed ut ex natura indifferentem & indeterminatè se habentem ad multa: verùm quia eam indeterminatam ad multa movet ad unum, facitque ut unum ex multis velit, ideo determinat ad unum: non enim est aliud determinare quàm efficaciter movere: determinat autem sicut movet, non ex necessitate, sive non inferens necessitatem, ut aperte docet 1. 2. q. 10. art. 4. his verbis: *Quia voluntas est activum principium non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam mouet quòd non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus ejus contingens, & non necessarius, nisi in his ad quæ naturaliter mouetur. Verùm objicies* 1. D. Thomas hoc loco docet duo, scilicet voluntatem non determinari, & non determinari ex necessitate. 2. Secundum D. Thomam & veritatem tantundem valent non determinari ad unum, & non determinari ex necessitate ad unum, ergò hic locus nihil ad rem facit. R. utrumque antecedens esse manifestè falsum. Dicit quidem voluntatem esse activum principium non determinatum ad unum, sed sicut indè non sequitur quòd non determinetur à seipsa quan-

Deus determinat voluntatem, sed non ex necessitate.

quandò operatur; ità nec ſequitur quòd non determinetur à Deo: Undè nec D. Thomas hoc dixit, ſed quòd ſic *Deus ipſam mouet quòd non ex neceſſitate ad unum determinet* .i. ut maneat motus ejus contingens & non neceſſarius. Significat ergò D. Thomas quòd Deus voluntatem movens eam determinet ad id ad quod eam movet, licet non ex neceſſitate; quod patet etiam ex reſponſione ad 3. ubi dicit: *quòd ſi Deus mouet voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt poni quod voluntas ad id non moueatur: non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter; undè non ſequitur quòd voluntas à Deo ex neceſſitate moueatur.* Et eſt obſervandum, hæc duo, non eſſe principium determinatum, & non determinari, eſſe longè diverſa; cùm illud ſit naturæ, hoc actualis ad agendum applicationis ſeu à ſe ſeu ab alio. Quod & ſecundum antecedens falſum ſit, quodque hæc duo non æquivaleant, non determinari & non determinari ex neceſſitate, liquet in ſimilibus quæ non poſſunt dici æquivalêre, ut non moveri, & non moveri ex neceſſitate. Nam & B. Thomas quæſt. 6. de malo art. 1. & alibi dicit voluntatem non ex neceſſitate moveri, cum tamen aſſerat ſæpiſſimè eam moveri: ſimiliter non ſcribere & non ſcribére ex neceſſitate, non ambulare & non ambulare ex neceſſitate, longè diverſa ſunt: ergo & hæc non determinari & non determinari

ex necessitate. Sed & ex ipso D. Th. id patere potest, qui ut suprà ostendimus licet concedat Deum determinare, negat tamen determinare ex necessitate: & quemadmodùm B. Thomas dicit quòd Deus voluntatem non ex necessitate determinat, sic absolutè dicit 1. p. q. 82. art. 2. quòd voluntas non ex necessitate determinetur ad unum. Si ergo idem est non determinari & non determinari ex necessitate, sequetur voluntatem non determinari, ne quidem à seipsâ.

ARTICULUS VII.

Etiamsi homo moueatur à Deo tanquã instrumẽtum, liberè tamen seipsum mouet.

QUæstione 21. art. 4. ad 2. *Homo sic mouetur à Deo ut instrumentum, quod tamen non excludit quin moueat seipsum per liberum arbitrium, ideò per actum suum meretur vel demeretur apud Deum.* Quæstione 51. articulo 4. ad 2. *Deus in omnibus operatur secundùm modum eorum.* Quæstione 75. articulo 3. *Voluntatem interius mouere non potest nisi solus Deus.* Quæst. 80. art. 1. dicens voluntatem à duobus moveri, scilicet ab objecto, & ab eo quod interius inclinat voluntatem ad volendum, hunc modum movendi proprium esse dicit Deo & voluntati. Ne autem putetur loqui de motione morali quâ Deus voluntatem inclinet per suasiones cõgruas, subjungit quod volũtatem moveri ex parte objecti (quod est moueri moraliter) tribus modis potest intelligi. 1. ab objecto pro-

proposito. 2. ut à proponente vel offerente objectum. 3. ut à persuadente rationi: Ergo aliud est B. Thom. voluntatem moveri ab eo quod interius inclinat quàm moveri moraliter persuasiones rationi adhibitas, quandoquidem hos modos proponat velut à se invicem distinctos, motionemque moralem sive suasoriam includat sub motione ex parte objecti, non autem sub motione quæ fit ab interius inclinante. Deinde cum quæst. 80. art. 1. sibi opposuisset hoc argumentum: Sicut Deus est perfector boni, ita diabolus est perfector mali; sed Deus est directè causa bonorum nostrorum, ergo diabolus est directè causa peccatorum nostrorum. Respondet quòd *similitudo illa est attendenda quantum ad hoc quod diabolus quodam modo est causa peccatorum nostrorum, sicut Deus est aliquo modo causa bonorum nostrorum; non tamen attenditur quantum ad modum causandi; nam Deus caùsat bona interius mouendo voluntatem quod diabolo conuenire non potest.* Similiter resp. quæst. 3. de malo art. 3. ad 15. Longè ergò aliud est movere voluntatem quàm persuadere, quandoquidem suasio fiat rationi non voluntati, & diabolus persuadere possit, non tamen movere interius.

Deus mouet volũtatem interius.

ARTICULUS VIII.

Sed & quæst. 109. clarissimè docet quòd Deus voluntatem creatam realiter & physicè moveat ità ut sine illâ motione non

non possit operari: Et ne dicas Deum ab eo vocari motorem, censerique movere quatenus virtutem activam dedit & conservat, disertè docet quòd præter virtutem quam dedit Deus, necesse sit ut moveat, ergò movere aliud est quàm virtutem dare, Verba ejus sunt art. 1. *Quantumcumque natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in actum suum procedere nisi moueatur à Deo: quæ quidem motio est secundùm suæ prouidentiæ rationem non secundùm necessitatem naturæ, sicut motio corporis cœlestis. Non solùm autem à Deo est omnis motus sicut à primo mouente, sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio sicut à primo actu. Sic igitur actio intellectus & cujuscunque entis creati dependet à Deo quantum ad duo, uno modo in quantum ab ipso habet perfectionem siue formam per quam agit: alio modo in quantum mouetur ab ipso ad agendum.* Ubi nota quòd dicit ipsum intellectum & quodcumque ens creatum à Deo moveri, ut proinde necesse sit hæc intelligere de motione & applicatione non formali quæ est in solùm effectum, sed de præviâ quæ est in causam: non enim movet Deus causam nisi attingendo causam. Articulo etiam 2. manifestè ponit ut distincta Deum dedisse virtutem agendi & movere. *Virtute*, inquit, *gratuitâ superadditâ virtuti naturæ indiget homo in statu naturæ integræ quantum ad unum, scilicet ad operandum & volendum bonum supernaturale: sed in statu naturæ corruptæ quantum ad duo,*

Aliud est Deũ mouere quã uirtute datam cõseruare.

duo, ſcilicet ut ſanetur & bonum ſupernaturalis virtutis operetur, quod eſt meritorium. Ulterius autem in utroque ſtatu indiget homo auxilio diuino, ut ab ipſo moueatur ad benè agendum; quod ipſum repetit art. 3. & 4. inferens quòd *homines indigent in utroque ſtatu auxilio Dei mouentis ad mandata implenda.* Et art. 6. *Homo,* inquit, *non poteſt ſe præparare ad lumen gratiæ niſi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis.* Item: *nihil homo poteſt facere niſi à Deo moueatur.* Art. 9. *Homo ad rectè viuendum dupliciter auxilio Dei indiget; uno quidem modo quantum ad aliquod habituale donum, &c. Alio modo indiget homo auxilio gratiæ ut à Deo moueatur ad agendum. Quantum igitur ad primum auxilii modum, homo in gratia exiſtens non indiget alio auxilio gratiæ quaſi aliquo alio habitu infuſo; indiget tamen auxilio gratiæ ſecundùm alium modum ut ſcilicet à Deo moueatur ad rectè agendum.* Similiter quæſt. 110. art. 2. docet hominem dupliciter juvari à Deo, *uno modo in quantum anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoſcendum, vel volendum, vel agendum: & hoc modo ipſe gratuitus effectus in homine non eſt qualitas, ſed motus quidam animæ: actus enim mouentis in moto eſt motus, ut dicitur in 3. Phyſicorum; Alio modo adjuvatur homo ex gratuità Dei voluntate ſecundùm quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur.* Et poſteà. *Creaturis naturalibus ſic prouidet ut non ſolum moueat eas ad actus naturales, ſed etiam largiatur eis formas & virtutes quaſdam quæ ſunt*

Deus mouens animā imprimit illi motum nō qualitatem.

ſunt principia actionum. Item quæſt. 112. art. 2. dicit quòd *quæcunque præparatio in homine eſſe poteſt, eſt ex auxilio Dei mouentis animam; & ſecundùm hoc ipſe bonus motus liberi arbitrii quo quis præparatur ad donum gratiæ ſuſcipiendum eſt actus liberi arbitrii moti à Deo* Art. 3. *Præparatio hominis ad gratiam eſt à Deo, ſicut à mouente; à libero autem arbitrio ſicut à moto*: ubi etiam addit quod Deus moveat cor hominis. Et quæſt. 113. art. 3. *In eo*, inquit, *qui habet uſum liberi arbitrii, non fit à Deo motio ad juſtitiam abſque motu liberi arbitrii, ſed ita infundit donum gratiæ juſtificàntis quod etiam ſimul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratiæ acceptandum in his qui ſunt motionis capaces*. Art. 4. dicit *quòd Deus mouet animam hominis cónuertendo eam ad ſeipſum*. Ecce his omnibus locis euidenter docet duo, primum quòd Deus, & hominem, & animam, & quaſlibet cauſas moveat: Secundùm, quòd non ſolum ſit motor ac movens quatenùs dedit virtutem activam, ſed etiam quia ipſas cauſas virtutem habentes movet ut operentur. Undè ſequitur primò quòd non concurrat in ſolum effectum, ſed etiam quod influat in cauſam, quomodò enim moveret cauſam quam non tangeret? 2. ſequitur quòd cauſam præmoveat. Nam *motio mouentis præcedit motum mobilis ratione & cáusâ*, inquit idem lib. 3. contra Gent. cap. 149.

ARTI-

ARTICULUS IX.

PRiusquàm testimonia ex quæstionibus à B. Thom. disputatis proferamus, præmittendum est quòd in eis concursum simultaneum in solum effectum ità manifestè negavit, ut illius assertores uno loco quæst. 3. art. 7. de potentiâ pressi, non aliam habeant responsionem quàm quòd D. Thomas eum locum retractaverit. Ita respondet Suarez in suâ Metaph. & qui nunc eum sequuntur: quod si verum foret, mirum hoc ab aliis antiquioribus Scholasticis non esse observatum. Itaque pro indubitato est habendum quòd eum locum B. Thomas non retractaverit. Probatur 1. ex ipsis Conimbricen. qui lib. 2. Phys. quæst. 13. artic. 1. non leviter sed seriò agnoscunt D. Thomam docuisse necessariam esse præmotionem Dei in causis 2. ut agant. Eum autem hoc docuisse probant tum ex hoc loco q. 3. de potentia, tum ex 1. parte quæst. 105. & ex 1. 2. quæst. 109. Quæ autem ratio cur uni Suarez credant potiùs quàm toti collegio suorum Conimbricen. cùm plus videant oculi quàm oculus? 2. Probatur, quià nullus est locus in omnibus ejus libris in quo retractationis istius appareat vestigium. Locus enim 1. p. q. 105. art. 5. ad hoc proferri solitus, tantùm abest ut retractationem indicet, quin potiùs eandem sententiam confirmat, si Conimbricen.

creditur & Molinæ disput. 26. suæ concordiæ. Imò & hoc ipsum nos sup. docuimus. Denique confirmatur, quia ista quæst. 3. de pot.assignat quatuor modos quibus Deus est causa actionis creaturæ, 1. quià tribuit virtutem; 2. quià conservat, 3. quià movet & applicat, 4. sicut principale agens est causa actionis instrumenti: Atqui etiam his omnibus modis partim in summa Theologica, partim in summa contrà Gentiles & alibi; docet Deum esse causam actionis creaturæ; ergò quæ dixit in quæst. de potentia non retractavit sed confirmavit. Minor probatur; quià q. 105. 1. p. docet Deum dare esse creaturis, & conservare, & applicare virtutes earum sicut artifex applicat securim; & omnia agere in virtute Dei: qui modi sunt iidem cùm illis quos enumerat in fine corp. art. 7. quæst. 3. de potentia ut ex verbis patebit. Et lib. 3. contrà Gent. cap. 67. & 70. docet Deum dare virtutem agendi, eandem conservare & applicare; & omnia agere in virtute ejus sicut instrumentum agit in virtute principalis agentis: & multis aliis locis asserit Deum operari per creaturas sicut agens principale operatur per instrumentum, ut patet ex dictis & patebit ex dicendis. *Dices in* 1. p. non meminit virtutis intentionalis, quam tamen asserit in q. 3. de potentia, ergò censendus est eam improbare. *R. N. C.* quià tam in 1. p. quàm alibi constanter
asserit

asserit illum eundem modum operandi quem ibi asseruerat in resp. ad 3. argumentum art.7. ille autem modus est is quo dixerat omnes causas agere ut instrumenta primæ causæ : hunc autem etiam asserit tam in locis jam dictis quàm opusculo 1.cap. 23. ut ex verbis postea citandis patebit. Neque fuit necesse virtutem illam sæpius nominare, quandoquidem modus operandi satis nominatus est, nec putandum sit quòd virtus illa sit aliqua forma quæ ab actione realiter distinguatur, ut posteà ostendemus. Hoc ergo fundamento posito videamus quot & quibus modis B. Thomas hic asseruerit Deum esse causam actionis creaturarum. *Sciendum est*, inquit, *quod actionis alicujus rei res alia potest dici causa multipliciter. Uno modo quià tribuit ei virtutem operandi, sicut dicitur in 8. physicorum, quòd generans mouet graue & leue, in quantum dat virtutem per quam consequitur talis motus. Et hoc modo Deus agit omnes actiones naturæ, quià dedit rebus naturalibus virtutes per quas agere possunt, non solum sicut generans virtutem tribuit graui & leui & eam ulterius non conservat, sed sicut continuè tenens virtutem in esse ; quia est causa virtutis collatæ non solum quantum ad fieri sicut generans, sed etiam quantum ad esse ut sic possit dici Deus causa actionis in quantum causat & conservat virtutem naturalem in esse : nam etiàm alio modo conseruans virtutem, dicitur facere actionem, sicut dicitur quod medicinæ conseruantes visum, faciunt videre.*

videre. Sed quia nulla res per seipsam mouet vel agit nisi sit mouens non motum. 3. modo dicitur una res esse causa actionis alterius in quantum mouet eam ad agendum: in quo non intelligitur collatio aut conseruatio virtutis actiuæ, sed applicatio virtutis ad actionem, sicut homo causa est incisionis cultelli ex hoc ipso quod applicat acumen cultelli ad incidendum mouendo ipsum. Et quia natura inferior agens non agit nisi mota, eo quod hujusmodi corpora inferiora sint alterantia alterata, cœlum autem est alterans non alteratum, & tamen non est mouens nisi motum; & hoc non cessat quousque perueniatur ad Deum; sequitur de necessitate quòd Deus sit causa actionis cujuslibet rei naturalis ut mouens & applicans virtutem ad agendum (ecce modus quem retractatum volunt, cum tamen afferatur etiam 1. p. q. 105. art. 5.) *Sed ulterius inuenimus secundùm ordinem causarum esse ordinem effectuum, quod necesse est propter similitudinem effectus & causæ. Nec causa secunda potest in effectum causæ primæ per virtutem propriam, quamuis sit instrumentum causæ primæ respectu illius effectus: Instrumentum enim est causa quodammodò effectus principalis causæ non per formam vel virtutem propriam, sed in quantum participat aliquid de virtute principalis causæ per motum ejus, sicut dolabra non est causa rei artificiatæ per formam vel virtutem propriam, sed per virtutem artificis à quo mouetur, & eam quoquo modo participat. Undè 4. modo unum est causa actionis alterius sicut principale est causa actionis*

Deus mouet & applicat virtutē actiuam causæ 2.

actionis instrumenti. Et *hoc modo etiam oportet dicere quod Deus est causa omnis actionis rei naturalis.* Et mox. *Sic ergo Deus est causa omnis actionis pro ut quodlibet agens est instrumentum diuinæ virtutis operantis.* Et in fine corporis. *Sic ergo Deus est causa actionis cujuslibet in quantum dat virtutem agendi, & in quantum conseruat eam, & in quantum applicat actioni, & in quantum ejus virtute omnis alia virtus agit: & cum conjunxerimus his quod Deus sit sua virtus, & quod sit intra rem quamlibet non sicut pars essentiæ sed sicut tenens rem in esse, sequetur quod ipse in quolibet operante immediatè operetur non seclusa operatione voluntatis & naturæ.* Quibus omnibus quid clarius dici potest ad docendum Dei præmotionem in creaturis ita esse necessariam ut sine eâ nequeat agere? *Dices*, B. Thomas hîc ut distincta ponit Deum applicare, & agere per causas sicut per instrumenta, ipsasque agere in virtute Dei. Ergo dum invenitur solum dicere quod applicat, intelligendus est de applicatione formali non autem de prævia. *R. N. C.* quia applicatio formalis non est eâ quâ Deus activè causam attingit, sed quâ simul cum eâ coëfficit effectum, B. autem Thomas semper dicit ipsam causam ejusque virtutem applicari ad agendum sive ad operationem, ergo applicatio de qua loquitur est illa quâ Deus ita causaliter attingit causam ut eam moveat, applicet & agere faciat. Sicut enim hic in 3. modo dixit

Quodlibet agẽs est instrumẽtũ Dei.

quod Deus movet & applicat virtutem; ita in prima parte dicit quòd *Deus non solum dat formas rebus sed etiam conseruat eas in esse & applicat eas ad agendum.* Petes quare ergo illos modos distinctè numeravit? Respondetur, quia sunt distincti, cum posterior semper aliquid includat, quòd non erat inclusum in priori. Agere enim in virtute alterius plus dicit quàm applicari, applicat enim aliquis ignem ad comburendum, qui tamen non comburit in virtute ejus, qui illum apposuit. Deinde per applicationem applicans est causa illius effectus qui est instrumento proprius, sicut homo est causa incisionis quæ est cultello propria: Illud autem in cujus virtute agitur, ita causat actionem instrumenti ut faciat instrumentum non solùm causare effectum sibi proprium, sed etiam causare effectum ipsi principali agenti proprium, sicut dolabra est causa rei artificiatæ, & non tantùm scissionis sibi propriæ.

ARTICULUS X.

Deus & creatura dū operātur ordinātur secundum prius & posterius.

SEd ad argumenta ejusdem art. 7. veniamus: Ibi enim eandem prioritatem causalitatis Deo tribuit. *Ad* 4. inquit, *dicendum quòd tam Deus quàm natura immediatè operantur, licet ordinentur secundùm prius & posterius ut ex dictis patet*: Ubi scilicet dixerat in corpore quòd *virtus causæ primæ prius agit in causatum & vehementius ingreditur in ipsum*

sum. Ad 5. *De ratione virtutis inferioris est quòd sit aliquo modo operationis principium in suo ordine .i. Ut agat ut instrumentum superioris virtutis.* Ad 6. *Deus non solùm est causa operationis naturæ ut conseruans virtutem naturalem in esse, sed aliis modis, ut dictum est,* scilicet in corpore. Ad 7. *Virtus naturalis quæ est rebus naturalibus in sua institutione collata, inest eis ut quædam forma habens esse ratum & firmum in natura, sed id quod à Deo fit in re naturali quo actualiter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam incompletum per modum quo colores sunt in aëre & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi per artem potuit dari acumen ut esset forma in eâ permanens, non autem dari ei potuit quòd vis artis esset in ea quasi quædam forma permanens, nisi haberet intellectum; ita rei naturali potuit conferri virtus propria ut forma in ipsa permanens, non autem vis quâ agit ad esse ut instrumentum primæ causæ nisi daretur ei quòd esset uniuersale essendi principium: Nec iterum virtuti naturali potuit conferri ut moueret seipsam, nec ut conseruaret se in esse. Unde patet quòd sicut instrumento artificis conferri non potuit quòd operaretur absque motu artis; ita rei naturali conferri non potuit quòd operaretur absque motione diuina.* Circa quæ verba est obseruandum quòd D. Thomas non requirat in causa antequàm agat formam aliquam seu qualitatem causæ inhærentem, sed solùm requirit motionem quæ ab eo nunc vocatur virtus inten-

intentionalis, nunc motio, quia habet esse incompletum in ipsa causa 2. & in ea non est permanenter sed transeunter, quia scilicet per hoc quod ipsa moveatur, egreditur ab illa actio: de qua re alibi recurret dicendi locus. Ad 12. Ubi respondet ad locum Eccclesiastici 15. dicit quòd *Deus non dicitur hominem dereliquisse in manu consilii sui quin in voluntate operetur, sed quia voluntati dedit dominium sui actus, ut non esset obligata* (naturaliter) *ad alteram partem contradictionis quod quidem dominium naturæ non dedit, cum per suam formam sit* (naturali necessitate) *determinata ad unum.* Et quæstione 5. de veritate articulo 5. ad 4. *Deus,* ait, *dimisit hominem in manu consilii sui in quantum constituit eum propriorum actuum provisorem: sed tamen providentia hominis de suis actibus non excludit divinam providentiam de iisdem sicut neque virtutes activæ creaturarum excludunt virtutem activam divinam.* Si autem Deus est primus provisor, ergo est primus causans, quia providentia est causa rerum ut docet 1. part. quæst. 22. & lib. 3. contra Gent. cap.75. & 163. & quæstione 5. de veritate. Sed ut scias quod nullatenus retractaverit ea quæ dixit quæstione 3. de potentia, confer ea quæ de eadem scriptura dixit lib. 3. contra Gent. cap. 90. Ubi dicit quòd *hæc verba ad hoc inducuntur ut homines esse liberi arbitrii ostendantur, non ut eorum electiones à divina providentia subtrahantur;*

Locus ecclesiastici 15. expenditur.]

untur;

tur : quæ proinde eas & ordinare & causare potest. Et 1. parte quæstione 22. articulo 2. ad 4. *In hoc, ait, quod dicitur Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo à diuina prouidentia, sed ostenditur quod non ei præfigitur virtus operatiua determinata ad unum sicut rebus naturalibus, quæ aguntur tantum quasi ab altero directæ in finem, non autem seipsa agunt quasi dirigentia in finem, ut creaturæ rationales per liberum arbitrium quo consiliantur & eligunt. Sed contra objicies* : Si voluntas est domina sui actus, ergo non debet à Deo moveri vel determinari, sed potest agere quando vult Deo in ipsam non operante. R. N. *Conf. quia dominium quod habet voluntas super suos actus per quod in ejus est potestate velle & non velle, excludit determinationem virtutis ad unum* (quâ virtus sit naturaliter ad unum determinata sicuti est in brutis) *& violentiam causæ exterius agentis : non autem excludit influentiam superioris causæ à quâ est ei esse & operari.* Ita B. Thom. lib. 1. contra Gent. cap. 69. Quibus conformiter loquitur in hoc articulo 7. quæst. 3. de potentia ad 13. inquiens *quod voluntas dicitur habere dominium sui actus non per exclusionem causæ* 1. *sed quia causa* 1. *non ita agit in voluntate ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam ; & ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis & voluntatis.* Ex quibus verbis nota Deum ita

Deus influit in causam.

Deus nõ determinat voluntatẽ ex ne-

[ne]cessitate i. determinat sed non necessitando.

ita determinare voluntatem, ut tamen non determinet necessitatem inferendo; sed relinquendo in potestate voluntatis ut Deo ipsam determinante simul etiam ipsa se determinet. Verum 2. observandum est non sequi: voluntas habet in potestate seipsam determinare, ergo Deus non determinat ipsam: nam voluntas habet in sua potestate seipsam determinare, sed supposita semper Dei motione ac determinatione, tanquàm 1. causæ: Unde idem B. Thomas 1. parte quæstione 83. artic. 1. ad 4. *Electiones*, inquit, *ipsæ sunt in nobis*, .i. in nostra potestate, *supposito tamen divino auxilio:* & responsione ad 2. dixerat liberum arbitrium non esse sufficiens ad velle & currere nisi moveatur & juvetur à Deo: Et hoc loco clarè asserit voluntatem habere dominium sui actus, non tamen cum exclusione causæ primæ, ut scilicet verum sit illud Augustini *Deus magis habet in potestate voluntates hominum quàm ipsi suas.* *Sed objicies*, B. Thomam hîc loqui de formali determinatione, sive de actione quâ voluntas seipsam determinat, non autem de prædeterminatione, alioquin enim non determinaretur à se sed à Deo. *R. Negand. antec.* 1. quia expressè dicit B. Thomas quòd causa 1. determinat voluntatem quæ est causa. 2. quia si hoc verum foret, nec Suarez, nec alii contenderent cum retractasse ea verba. 3. di-

Electiones sunt in nostra potestate, supposito tamē Dei auxilio.

cimus voluntatem determinari à se ut causa 2. & à Deo ut causa 1. sicut movetur à se & à Deo 1. 2. quæstione 9 articulo 4. ad 3. Denique dùm in argumento 14. quæreret quomodò voluntas est libera, si non potest agere, nisi Deo in ipsam agente, Respondit quòd *non quælibet causa excludit libertatem, sed solùm causa cogens: sic autem Deus non est causa operationis nostræ, qui* (ut ait 1. parte quæstione 83. articulo 1.) *mouendo causas voluntarias non aufert quin actiones earum sint voluntariæ sed potiùs hoc in eis facit.* Sed operæ pretium est conferre responsionem ad 3. argumentum istius articuli 1. cum hâc præsenti ut appareat conformitas & tollatur suspicio retractationis.

ARTICULUS XI.

Quæstione 3. de malo articulo 3. docens Diabolum non posse esse causam peccati nisi *per modum disponentis vel persuadentis interius aut exterius, aut etiam per modum præcipientis*, rationem dat, quia sola voluntas & Deus est causa perficiens actus humani, *Relinquitur* (inquit) *quòd causa perficiens & propria voluntarii actus sit solum id quod operatur interius: hoc autem nihil aliud esse potest quàm ipsa voluntas sicut causa secunda, & Deus sicut causa prima.* Et mox. *Motus voluntatis directè procedit à voluntate & à Deo qui est voluntatis*

Solus Deus operatur in voluntate.

causa, qui solus in voluntate operatur, & voluntatem inclinare potest in quodcumque voluerit. Videre etiam licet responsionem ad 14. & 15. & artic. 4. in corpore. Quæstione 6. de malo artic. 1, in corpore rursùm disertè docet Deum movere voluntatem secundùm ejus conditionem, de quo loco diximus supra ad locum quæstione. 9. 1. 2. Et quia posset argui. Si voluntas hominis immutabiliter movetur à Deo, ergo non habet liberam electionem suorum actuum, sed ejus actio potiùs est violenta, quia ejus principium est extra. Respondet D. Thomas neg. C. *Nam Deus*, inquit in responsione ad 3. *mouet quidem voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis mouentis quæ deficere non potest, sed propter naturam voluntatis motæ quæ indifferenter se habet ad diuersa, non inducitur necessitas, sed manet libertas. Sicut etiam in omnibus diuina prouidentia infallibiliter operatur, & tamen à causis contingentibus proueniunt effectus contingenter, in quantum Deus omnia mouet proportionaliter id est unumquodque secundùm suum modum :* Et in responsione ad 4. *voluntas aliquid confert cum à Deo mouetur. Ipsa enim est quæ operatur, sed mota à Deo; & ideò motus ejus quamuis sit ab extrinseco sicut in primo principio, non tamen est violentus.* Similiter respondet 1. 2. quæstione 9. articulo 2. ad 2. Iterum in responsione ad 17. *Voluntas*, ait, *quando de nouo incipit eligere transmutatur à sua primi dispo-*

Quando volũtas incipit eligere trãsmutatur.

diſpoſitione quantum ad hoc quòd priùs erat eligens in potentia, & poſtea fit eligens actu. Et hæc quidem tranſmutatio eſt ab aliquo mouente, in quantum ipſa voluntas mouet ſeipſam ad agendum, & in quantum etiam mouetur ab aliquo exteriori agente ſcilicet Deo, non tamen ex neceſſitate mouetur ut dictum eſt. Hîc nota cauſam agentem fieri per hoc quod ex cauſa potentia fit cauſa actu: & quia hoc ipſi à Deo fit, ideo Deus in cauſam influit & non in ſolum effectum. In quæſtione unica de virtutibus in communi, articulo 1. ad 11. rurſùs docet quòd *Deus in nobis operatur: & quòd ita agit in nobis quod & nos agimus*: Articulo 2. ad 20. *Deus non juſtificat nos ſine nobis conſentientibus, quia per motum liberi arbitrii dum juſtificamur Dei juſtitiæ conſentimus*, &c. & poſteà: *Illa verò quæ per nos aguntur, quoniam nos ſumus cauſa ipſe Deus cauſat in nobis non ſine nobis agentibus: ipſe enim operatur in omni voluntate & in omni natura.* Hinc infer: ergo operatur in cauſa & non ſolum in effectu: & nota quod indifferenter afferat Deum operari in voluntate ſicut in natura & ideò etiam voluntatem determinat ut ſignificatur quæſtione 5. de ver. art. 5. ad 1. ſed hac de re vide dicta ad q.23. 1. p. Deinde art. 9. dictæ quæſt. 5. de ver. cum dixiſſet quòd *Deus operatur in omnibus rebus, ſicut cauſa prima operatur in cauſa.* 2. Infer, ergo non concurrit in ſolum effectum, ſed etiam in cauſam in qua

Deus operatur in voluntate & natura, ergo in cauſa.

Deus operatur in omnibus ſicut cauſa 1. in 2.

qua operatur. Articulo 10. *Asserit quod voluntas est mouens motum ut in 3. de anima probatur, unde oportet ejus actum reducere in aliquod primum principium quod est mouens non motum.* Et infrà. *Ipse* (Deus) *solus imprimere potest in voluntatem nostram.* Ne vero dicas: potest quidem, sed non facit, sequitur: *Ipse Deus qui est simpliciter primus prouidens, imprimit solus in voluntatem nostram.* His conformiter q. 6. de veritate art. 6. *In quolibet,* ait, *ordine causarum attendendum est non solum ordo primæ causæ ad effectum, sed etiam ordo secundæ causæ ad effectum, & ordo etiam causæ primæ ad secundam, quia causa secunda non ordinatur ad effectum nisi ex ordinatione causæ primæ; causa autem prima dat secundæ quod influat super causatum, ut patet in libro de causis.* Quid clarius? quomodò causa 2. ordinatur ad effectum certum & determinatum ex ordinatione primæ nisi ordinetur & determinetur à primâ quomodò prima causa dat secundæ quòd influat nisi quia in eam influit & non in solum effectum? Sentit ergo B. Thomas Deum ordinare & determinare causas secundas sive liberas sive necessarias ad effectum. Unde quæst. 22. de veritate artic. 8. docet ex professo Deum posse voluntatem ita immutare ut faciat quòd uni volitioni succedat alia. Sed ne respondeas quòd possit immutare, quia potest necessitare; & ideò D. Thomam dicere quòd Deus potest immutare voluntatem de necessitate.

Solus Deus imprimit in volũtatem nostram.

Causa 2. ordinatur ad effectũ ex ordinatione causæ 1.

Respon-

Respondeo quòd ſententia B. Thom. ſit Deum poſſe immutare voluntatem ſic ut ipſa non neceſſitetur, ſed liberè agat; ut patet ex 1. parte quæſt. 111. art. 2. & quæſt. 27. de veritate art. 3. & hac quæſt. 22. ubi docet Deum immutare voluntatem ſic ut voluntas inclinetur quidem, ſed non ex neceſſitate ſicut inclinatur voluntas beatorum. Dum ergo dicit ſolum Deum poſſe immutare voluntatem de neceſſitate; illud (de neceſſitate) idem eſt quod infallibiliter & efficaciter, quomodò ſolus Deus poteſt voluntatem immutare & ipſa ſeipſam ut docet art. 8. & 9. Verba ejus ſunt. *Cùm Deus voluntatem immutat facit ut præcedenti inclinationi ſuccedat alia inclinatio* : Ut v. g. quandò in voluntate rebellante Deo, inſerit amorem ſui nominis, facitque ut qui erat ante averſus, jam liberè convertatur, juxta ea quæ habentur ſeſſ. 6. Con. Trid. c. 5. Quod vero hæc immutatio fiat Deo realiter operante in ipſa voluntate, manifeſtum eſt ex ſequentibus verbis. *Poteſt*, inquit, *Deus voluntatem immutare ex hoc quòd ipſe in voluntate operatur ſicut in natura: unde ſicut omnis actio naturalis eſt à Deo, ita omnis actio voluntatis in quantum eſt actio non ſolùm eſt à voluntate ut immediate agente, ſed à Deo ut primo agente qui vehementius imprimit: Unde ſicut voluntas poteſt immutare actum ſuum in aliud, ita & multò amplius Deus* : Et conſequenter ſicut voluntas poteſt actum ſuum

immutare sic ut illum liberè exerceat, ita & multò amplius Deus. *Immutat autem voluntatem dupliciter. Uno modo mouendo tantum, quando sc. voluntatem mouet ad aliquid volendum sine hoc quod aliquam formam imprimat voluntati, sicut sine appositione alicujus habitus quandoque facit ut homo velit hoc quod prius non volebat.* Unde nota per virtutem intentionalem de quâ in quæstione 3. de potentia articulo 7. non intelligi formam aliquam inhærentem. Et dum articulo sequenti dicit *quod nulla creatura potest directè immutare voluntatem quasi agendo intra ipsam*: & *quod angeli non imprimunt intellectui quasi interius aliquid agentes*, quorum tamen utrumque Deo convenit; quid aliud significat quàm quod Deus operetur in causis, ut eas attingat & non solum effectum? Sed & quæstione 24. rem eandem clarè significat inquiens articulo 1. ad 3. quod *Deus operatur in unoquoque agente etiam secundùm modum illius agentis, sicut causa prima operatur in operatione causæ 2. cum secunda causa non possit in actum procedere nisi per virtutem causæ primæ. Unde per hoc quod Deus est causa operans in cordibus hominum, non excluditur quin ipsæ humanæ mentes sint causæ suorum motuum: Unde non tollitur ratio libertatis.* Et in responsione ad 4. *Causa*, inquit, *1. dicitur esse principalis simpliciter loquendo propter hoc quod magis influit in effectum, sed causa 2. secundum quid principalis est in quantum effectus*

Deus voluntatem mouēs non semper imprimit formam.

Deus operatur in cordibus hominū.

ei magis conformatur. Si dicas eum non dicere quod influat in causam. Respondeo non ubique omnia dici : hoc autem licet hîc non dicat , sufficienter tamen dixit multis locis , ac nominatim in responsione ad 3. docens Deum operari in omni causa seu agente : Item in argumento sed contra 4. quæstione 27. articulo 6. quòd insolutum relinquit , eò quod sit efficax & conclusionem articuli benè probet, sic loquitur. *Causa 2. per prius recipit influentiam causæ 1. quàm effectus causæ secundariæ.* *Objicies* , instrumentum non est liberum ad agendum , cum non agat nisi motum, ergo Deus non influit in causam movendo liberum arbitrium sicut movetur instrumentum , *Respondet* B. Thom. dicto art. 1. quæst. 24. ad 5. *quòd alio modo dicitur instrumentum magis communiter quicquid est mouens ab alio, motum , siue sit in ipso principium sui motus , siue non : & sic ab instrumento non oportet quod omninò excludatur ratio libertatis , quia aliquid potest esse ab alio motum , quod tamen seipsum mouet, & ita est de mente humana.* Si dicas mentem humanam vocari instrumentum ab alio motum , quia habet suum esse à Deo , quòd præcisè ad rationem instrumenti sufficeret; & quia pendet ab ejus concursu simultaneo : non respondebis ad mentem D. Tho. ipse enim ideò vocat eam instrumentum, quia non agit nisi actualiter Deus eam moveat. Cùm enim lib. 1. contra Gent. cap. 45. dixisset :

Causæ 2. recipit influentiã causæ 1.

Ab instrumẽto non excluditur ratio libertatis.

trium est causa, & sic non concurrit in solum effectum.

ARTICULUS XII.

Libro 1. contra Gent. cap. 45. *Omnia mouentia quæ sunt in mundo comparantur ad primum mouens quod est Deus, sicut instrumenta ad agens principale.* Cap. 69. *Effectus causarum secundarum in causas primas principaliùs reducuntur.* & lib. 2. cap. 21. postquàm dixit quòd *oportet omnes causas inferiores agentes reduci in causas superiores sicut instrumentales in primarias* : & quòd *instrumentum nunquàm adhibetur ad causandum nisi per viam motus*, consequenter asserit influentiam causæ primæ in secundam sicut agentis principalis in instrumentum his verbis: *Instrumentum adhibetur propter conuenientiam ejus cum causato ut sit medium inter causam primam & causatum & attingat utrumque, & sic influentia primi perueniat ad causatum per instrumentum.* Ecce ibi clarè dicit quòd influentia primæ causæ sit in instrumentum, & per illud in effectum; non ergo concurrit in solum effectum. Similem locum invenies q. unicâ de unione verbi art. 5. ad 12. Rursùm lib. 2. cap. 23. *Agens*, inquit, *particulare se habet ad agens uniuersale sicut eo posterius, & sicut ejus instrumentum.* Capite autem 26. docet tantum abesse ut Deus coarctetur ad aliquos determinatos effectus, quin potius *ad omnia quibus entis ratio non repugnat, suam cau-*

Influentia Dei pertingit ad effectū per causam 2. quæ est instrumentū.

causalitatem extendit : per quod excluditur quorundam Philosophorum positio dicentium quod ex hoc quod Deus seipsum intelligit, fluit ab ipso de necessitate talis rerum dispositio quasi non suo arbitrio limitet singula & uniuersa disponat sicut fides catholica profitetur. Deus ergo non tantum eligit quæ facienda sunt, sed ita eligit ut singulas causas limitet & determinet ad unum certum ac determinatum effectum, easque ad illum disponat: Præterea Deus non solum determinat effectum qui faciendus est, sed etiam ipsam causam, ut sæpiùs ex D. Thoma retulimus, & omnem conditionem: *Nam*, ut loquitur B. Th. cap. 35. *Effectus ab intellectu & voluntate sequitur secundùm determinationem intellectus & imperium voluntatis*: sicut autem per intellectum determinatur rei factio, & quæcunque alia conditio; ita & præscribitur ei tempus.

ARTICULUS XIII.

Supremum agẽs mouet omnia agẽtia.

LIb. 3. contra Gent. c. 17. ita loquitur. *Sicut supremum agens mouet omnia secunda agentia: ita ad finem supremi agentis oportet quod ordinentur omnes fines secundorum agentium: quicquid enim agit supremum agens, agit propter finem suum: agit autem supremum agens actiones omnium inferiorum agentium, mouendo omnes ad suas actiones & per consequens ad suos fines.* Unde patet quàm contra D. Thomam loquantur qui volunt magis accommodatè dici quod Deus coöperetur causis se-

secundis quam quod moveat cætera moventia; cum hîc & cap. 64. diserte dicat Deum movere cætera agentia, idemque doceat I. p. & I. 2. ut ex verbis supra citatis manifestum est. Si dicas Deum dici movere quia motionem facit simul cum causa 2. *Respondeo* primò quod communi omnium sensu movere causam plus est quàm facere motionem: est enim facere motionem per causam, eamque realiter attingere seu movere. 2. D. Thomas dicit Deum movere causas ad actiones, ergo movere aliud est quam facere motionem seu actionem. Prætereà uti re aliqua est illam ita attingere ut applicetur ad operationem: si Deus utitur omnibus causis, ergo omnes causas ita attingit ut eas applicet; ideoque falsum est quod concurrat in effectum & non in causam. Major est B. Thomæ I. 2. quæstione 16. Ubi docet quod *uti est applicare aliquod principium actionis ad actionem.* Minor asseritur ab eodem libro tertio contra Gent. capite 64. his verbis. *Quicunque facit aliquid propter finem utitur illo ad finem: ostensum est autem supra quod omnia quæ habent esse quocunque modo, sunt effectus Dei; & quod omnia facit propter finem qui est ipse. Ipse igitur utitur omnibus dirigendo ea in finem: hoc autem est gubernare:* & postea: *Ostensum est*, ait, *quod Deus est primum mouens non motum; primum autem mouens non minus mouet quam secunda mo-* *Deus utitur omnibus.*

uentia

ventia sed magis; quia sine eo non movent alia; omnia autem quæ mouentur, mouentur propter finem: mouet igitur Deus omnia ad fines suos. Quæ deductio habetur ex Philosopho libero 8. Phys. textu 33. quem commentans idem D. Thomas sic loquitur: *Cum tam primum mouens quàm ultimum mouere dicamus, quod magis mouet primum mouens quàm ultimum, & hoc patet per duas rationes, quarum prima est quod primum mouens mouet secundum mouens, sed non è contrario. Secunda ratio est quia secundum mouens non potest mouere sine primo, sed primum mouens potest mouere sine secundo.* Quibus planè similia videbis apud Tolet. in eum librum scribentem, qui nominatim dicit quod movens ultimum recipit motum à primò: unde sequitur evidenter quod primum agat realiter in secundum. Sed & hîc observandum est quod B. Thomas sicut & Philosophus ut duo distincta ponat, Deum agere independenter, & movere causas 2. hoc enim in ratione. 1. continetur, illud in 2. ideoque non respondent ad mentem D. Thomæ qui volunt Deum ab eo dici movere causas, & eas moveri quia ille agit independenter, hæc autem dependenter: quanquam & hæc ejusmodi explicatio ex supra dictis satis maneat refutata.

AR-

ARTICULUS XIV.

QUod B. Th. 1. p. quæst. 105. art. 5. dixit Deum operari in omni operante, ideoque etiam in causa & non solum in effectu, nec solum quatenus dat vel conservat virtutem, sed quatenus eandem applicat, hoc ipsum clarissimè docet hoc lib. 3. contra Gent. cap. 67. ubi postquam dixit Deum esse causam omnis actionis quatenus dat & conservat virtutes activas, semper eas in rebus causando, sic loquitur: *Quicquid applicat virtutem actiuam ad agendum dicitur esse causa illius actionis: artifex enim applicans virtutem rei naturalis ad aliquam actionem dicitur esse causa illius actionis, sicut cocus decoctionis quæ est per ignem: Sed omnis applicatio virtutis ad operationem est principaliter & primò à Deo; applicantur enim virtutes operatiuæ ad proprias operationes per aliquem motum vel corporis vel animæ: primum autem principium utriusque motus, est Deus: est enim primum mouens omninò immobile: ut supra ostensum est, & similiter omnis motus voluntatis quo applicantur aliquæ virtutes ad operandum reducitur in Deum sicut in primum appetibile & in primum volentem: omnis igitur operatio debet attribui Deo sicut primo & principali agenti: Adhuc in omnibus causis agentibus ordinatis, semper oportet quod causæ sequentes agant in virtute causæ primæ, sicut in rebus naturalibus corpora inferiora agunt in virtute corporum cœle-*

Omnis applicatio virtutis ad operationē est principaliter & 1. à Deo.

 stium,

stium, & in rebus voluntariis omnes artifices inferiores operantur secundum imperium supremi architectoris: in ordine autem causarum agentium, Deus est prima causa, ut in 1. ostensum est: ergo omnes causæ inferiores agentes agunt in virtute ipsius; causa autem actionis magis est id cujus virtute agitur quam etiam illud quod agit: sicut principale agens magis agit quam instrumentum. Deus ergo principalius est causa cujuslibet actionis quam etiam causæ secundæ agentes. Sed objiciet aliquis. Agere in virtute est agere per virtutem quæ accepta fuerit à superiori agente dependenter à continuo illius influxu in effectum: ergo nihil est hîc pro influxu Dei in causam. *R. N.* Ant. S. enim Thomas plus voluit dicens Deum applicare omnes virtutes operativas, omniaque agentia agere in virtute Dei, quam quod virtutem acceperint à Deo ut patet ex contextu hujus c. 67. & ex c. 70. ubi dicit quòd *virtus inferioris agentis dependet à virtute superioris agentis in quantum superius agens dat virtutem ipsam inferiori agenti per quam agit vel conservat eam aut etiam applicat eam ad agendum, sicut artifex applicat instrumentum ad proprium effectum, cui tamen interdum formam non dat per quam agit instrumentum, nec conservat, sed dat ei solum motum.* Et c. 89. docet Deum dare virtutem ac insuper hominem non posse uti illâ virtute nisi agat in virtute Dei, & nisi Deus operetur in illo. Rursùm 1. p. q. 105. art. 5. causam agere in virtute Dei dicit esse

Artifex aliquã-do dat instru-mẽto so-lũ motum.

sic

sic agere quòd Deus eam moveat, realiter scilicet ipsam attingendo. *Primum*, inquit, *agens mouet secundum ad agendum; & secundum hoc omnia agunt in virtutē ipsius Dei.* Movere autem causam longè aliud est quam illi datam virtutem conservare vel simul cum ea agere ut patet ex dictis. Unde & c. 67. jam citato: *Ipse est*, inquit, (Deus) *qui operatur in omni operante per naturam vel per voluntatem*, ut etiam dixerat 1.p.q.105.art.5.& hic c.75. *Ostensum est*, ait, *supra quòd Deus operatur in omnibus causis secundis, & omnes rerum effectus reducuntur in Deum sicut in causam.* *Deus operatur in omnibus causis.*

ARTICULUS XV.

ET eodem lib. 3. cap. 88. cum dixisset quòd *nulla substantia creata potest agere in voluntatem vel esse causa electionis nostræ nisi per modum suadentis, &c.* Et quòd *Solus Deus potest mouere voluntatem per modum agentis: eamque in aliquid inclinare & mouere voluntatem per modum agentis absque violentia*: *Solus Deus potest mouere voluntatem.* *Hinc est*, ait, *quòd dicitur Prou. 21. Cor regis in manu Domini, & quocunque voluerit inclinabit illud. Et Philipp. 2. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* *Prouer, 21. Phil. 2.* Rursùm: *Impossibile est*, inquit, *quòd voluntas moueatur à principio extrinseco quasi ab agente: sed oportet quod omnis motus voluntatis ab interiori procedat: nulla autem substantia creata conjungitur animæ intellectuali quantum ad sua interiora nisi solus Deus qui solus est causa ipsius,*

& sustinens eam in esse: à solo ergo Deo potest motus voluntarius causari. Sed ne hinc colligas Deum non esse moventem nisi quemadmodùm generans est causa motus gravium & levium, scilicet quatenus causavit virtutem, vide quæ recitavimus ex 1. p. quæst. 105. & aliis locis, & quæ sequuntur cap. 89. dicti l. 3. contra Gent. *Quidam verò non intelligentes qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit absque præjudicio libertatis voluntatis, conati sunt has authoritates malè exponere, ut scilicet dicerent quód Deus causat in nobis velle & perficere, in quantum dat nobis virtutem volendi, non autem sic quod faciat nos velle hoc vel illud; sicut Origenes, &c. quibus quidem, authoritatibus sacræ scripturæ resistitur evidenter. Dicitur enim Isaiæ 26.*

Isa. 26.

Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine: unde non solum virtutem volendi à Deo habemus sed etiam operationem. Quorum verborum sensum ita Deo (ut credimus) operante assequimur ut putemus hinc evidenter colligi Deum non concurrere in solum effectum, sed influere in causam: dum enim in nobis operatur velle, causalitas ejus se extendit & ad potentiam voluntatis & ad actum; unde sequitur *hoc ipsum quod Salomon dicit quocunque voluerit vertet illud: ostendit non solum diuinam causalitatem ad potentiam voluntatis extendi, sed etiam ad actum ipsius:* Quomodò autem causalitas Dei se extendit & ad potentiam & ad actum, si concurrit in

Causalitas Dei se extēdit ad potentiā & ad actum.

solum actum & non in potentiam quæ est causa? *Dices* forsitan quod se extendat ad potentiam quatenus dedit illam: sed hoc est prorsus alienum à verbis B. Thomæ præcedentibus, quæ manifestè plus requirunt: unde & in sequentibus dicit: *Deus non solum dat rebus virtutem, sed etiam nulla res potest propriâ virtute agere nisi agat in virtute ipsius ut supra ostensum est* (scilicet cap. 70.) *Ergo homo non potest virtute voluntatis sibi datâ uti nisi in quantum agit virtute Dei.* Ecce clarè distinguit Deum dare virtutem voluntati & voluntatem agere in virtute Dei; ideoque rectè docuimus supra quod agere in virtute Dei non sit agere per virtutem acceptam sed per virtutem quæ de novo datur causæ dum Deus in eam influit. Quid autem hoc sit ostendemus parte 3. Verùm quia solent objici quædam scripturæ, audiamus S. Thom. eas resolventem: *Videntur*, inquit libro 3. capite 90. *quædam in doctrinâ sacrâ secundum prædictam sententiam* (quæ res humanas ponebat extra Dei providentiam) *sonare. Dicitur enim Ecclesiastici 15. Deus ab initio constituit hominem & reliquit illum in manu consilii sui: & infra: apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit dabitur illi: & Deut. 3. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, è converso mortem & malum. Hæc autem verba ad hoc inducuntur ut homines esse liberi arbitrii*

Eccl. 15.

Deut. 3.

bitrii ostendatur, non ut eorum electiones à diuina prouidentia subtrahantur. Et similiter quod Gregorius Nyssenus dicit in libro quem de homine fecit. Prouidentia est eorum quæ non sunt in nobis, non autem eorum quæ sunt in nobis: & Damascen. dicit in 2. libro quod ea quæ sunt in nobis Deus prænoscit; sed non prædeterminat: exponenda sunt ut intelligantur ea quæ sunt in nobis diuinæ determinationi non esse subjecta quasi ab eà necessitatem accipientia. q. d. ea quæ sunt in nobis (.i. actus liberi) sunt quidem determinationi & providentiæ Dei subjecta, sed non sic ut ab ea necessitatem accipiant, quia Deus qui de illis habet providentiam, non solum providet ac determinat ut fiant, sed etiam ut fiant modo convenienti naturæ hominis. Ideſt liberè. *Voluntas diuina,* inquit B. Thomas 1. 2. quæst. 10. art. 4. ad 1. *non solum se extendit ut aliquid fiat per rem quam mouet, sed ut etiam eo modo fiat quo congruit naturæ ipsius: & ideò magis repugnaret motioni diuinæ si voluntas ex necessitate moueretur, quod suæ naturæ non competit, quam si moueretur liberè prout competit suæ naturæ.* Hic nota Deum & movere voluntatem seu causam & ita movere ut ipsa liberè agat. Similia invenies 1. p. quæst. 22. art. 4. ad 1. Rursùm in sequentibus motionem mutationemque voluntatis soli Deo attribuit. Capite 91. *Oportet,* inquit, *omnium voluntatum & electionum motus in diuinam voluntatem reduci, non autem in aliquam aliam causam, quia*

solus

solus Deus nostrarum voluntatum & electionum causa est: & solus Deus directè ad electionem hominis operatur capitulo 92. operatur inquam non suadendo (hoc enim & angelo convenit; unde sequitur *tamen actio Angeli operatur aliquid ad electionem hominis per modum persuadentis*) sed potentiam hominis realiter attingendo, *nam ex divina operatione inclinante inclinatur ejus voluntas ad aliquid eligendum sibi utile*, ut dicitur eodem capitulo 92. ubi etiam ita distinguit operationem Dei ab operatione Angeli & corporis coelestis: *Non semper*, ait, *homo eligit id quod Angelus custodiens intendit, neque illud ad quod corpus coeleste inclinat, semper tamen hoc eligit quod Deus operatur in ejus voluntate*: Item *homo vel disponitur ad eligendum per coelestia corpora, vel illustratur per angelorum custodiam, vel etiam inclinatur per operationem divinam.* Ubi notare debes quando dicitur Deus inclinare homines ad bonum, quod non possit intelligi de inclinatione quæ tantum fit per illustrationes & suasiones: nam hoc etiam Angelis convenit qui tamen voluntatem inclinare non possunt. Capite nonagesimo quarto. *Quæcunque rerum aliquid operantur instrumentaliter agunt ab eo* (Deo) *mota.* Et capite 95. *Efficacior est impressio divinæ motionis in substantiis intellectualibus, quam in substantiis aliis naturalibus*: Ergo Deus & movet omnes causas sive liberas sive naturales, & in eas influit, quia in illis imprimit.

Solus Deus potest efficaciter inclinare voluntatem.

Con-

Confirmatur ex capite 100. ubi sic loquitur: *Oportet quod Deus comparetur ad omnia sicut mouens ad motum & actiuum ad id quod est in potentia.* Ex quibus sicut rectè probat ea quæ Deus facit in causis præter naturæ ordinem, non esse contra naturam: ita rectè ostenditur efficacia virtutis Dei non tendere in solum effectum nec agere simul naturâ, sed tendere in causam & effectum, ac prius naturâ operari. Illæ enim propositiones & universales sunt & ut universaliter veræ assumuntur, sicut & illa cap. 149. *Motio mouentis præcedit motum mobilis ratione & causà. Adhuc* (ut eodem capite 100. dicit) *cum Deus sit primum agens, omnia quæ sunt post ipsum sunt quasi quædam instrumenta ipsius: ad hoc autem sunt instrumenta instituta ut deseruiant actioni principalis agentis dum mouentur ab ipso, &c. Et propter hoc non est contra naturam instrumenti ut moueatur à principali agente, sed est ei maximè conueniens. Neque ergo est contra naturam cum res creatæ mouentur qualitercumque à Deo, sic enim institutæ sunt ut ei deseruiant.* *Omnes causæ sunt instrumẽta Dei.* *Dices* hinc sequitur non fore contra naturam voluntatis si à Deo necessitaretur ad aliquid. R. si hoc non esset contra naturam ejus, multò minus contra naturam est quando ita movetur & determinatur ut tamen non necessitetur sed liberè agat: Deinde universaliter verum est omnem creaturam instrumentum Dei esse, ideoque agere motam sicut

instrumentum movetur à principali agente: hoc enim assumit & hic & alibi tanquam universale. Unde capite 147. *Sub Deo qui est primus intellectus & volens ordinantur omnes intellectus & voluntates sicut instrumenta sub principali agente.* Et capit. 149. *Anima nostra operatur sub Deo sicut agens instrumentale sub principali agente.* Et lib. 4. capite 41. *Omnes homines comparantur ad Deum ut quædam instrumenta quibus operatur; ipse enim est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate* secundum Apostolum Philipp. 2. & capite 148. libro 3. ostendens quod per auxilium gratiæ homo non cogitur ad benè agendum, sic loquitur: *Divinum auxilium sic intelligitur ad bene agendum homini adhiberi quod in nobis nostra opera operatur sicut causa prima operatur operationes causarum secundarum, & agens principale operatur actionem instrumenti. Unde dicitur Isaiæ 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. Causa autem prima causat operationem causæ secundæ secundum modum ipsius, ergo & Deus causat in nobis nostra opera secundum modum nostrum qui est ut voluntariè & non coactè agamus: non ergo divino auxilio cogitur aliquis ad rectè agendum.* Id est, non necessitatur sed liberè agit, coactionem enim hîc sumit pro naturali necessitate quæ opponitur libertati. Unde in fine capitis probat ex scriptura hominem esse liberi arbitrii. Deinde rursùm

Phil. 2.

Isa. 27.

sùm in eodem capite dicit quòd *Dei auxilium non excludit à nobis actum voluntatis, sed ipsum præcipuè in nobis facit : unde & Apostolus dicit ad Philipp. 2. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Capite autem 149. docet divinum illud auxilium esse supra hominem, ideoque hominem non posse illud promereri sed necessario præveniri ut bonum agat, *Homo*, inquit, *non mouet seipsum* (id est non se disponit per motum aliquem prævium) *ad hoc quod adipiscatur diuinum auxilium quod supra ipsum est, sed potius ad hoc adipiscendum à Deo mouetur : motio autem mouentis præcedit motum mobilis ratione & causa ; non ergo propter hoc datur nobis diuinum auxilium quia nos ad illud per bona opera promouemur, sed potiùs nos ideò per bona opera proficimus quia diuino auxilio præuenimur.* Ubi continetur hoc aut simile argumentum. Omnis motio moventis præcedit ratione & causâ motum mobilis : Atqui dum homo agit bene, ibi est motio Dei moventis, scilicet Dei per auxilium gratiæ, & motus mobilis scilicet hominis qui movetur, ergo motio Dei per gratiam præcedit motum hominis operantis, ideoque ipse homo non prius operatur quam Deus, nec pôtest seipsum sine Deo præveniente disponere. Ubi tria notanda sunt 1. quòd Deus moveat. 2. quòd præmoveat seu præveniat. 3. quòd omne movens priùs natura

tura

tura moveat quam mobile sit motum: Nam ex vi argumenti liquet primam propositionem debere accipi ut universaliter veram, alioquin enim illud non concludet: quanquam si Deus prævenit in bonis, nec libertatem tollit, satis clarum est quod præventio seu præmotio libertati non contrarietur.

ARTICULUS XVI.

EAndem sententiam quòd Deus immediate attingat causam & in eam influat dum illam movet ad operandum confirmare licet ex 2. sentent. distinct. 1. quæstione 1. articulo 4. *Hoc*, inquit, *quod creatum est causa alii creaturæ, non excludit quin Deus immediatè in rebus omnibus operetur, in quantum virtus sua est sicut medium contingens virtutem cujuslibet causæ 2. cum suo effectu: non enim virtus alicujus creaturæ posset in suum effectum nisi per virtutem creatoris à quo est omnis virtus & virtutis conservatio & ordo ad effectum, quia ut in l. de causis dicitur: causalitas causæ 2. firmatur per causalitatem causæ primæ.* Ecce ubi clarè dicit Deum ejusque virtutem contingere causam 2. ejusque virtutem: non ergo concurrit Deus in solum effectum, sed etiam in causam. Undè quòd ex eo sæpè repetivimus, dist. 25. quæstione 1. articulo 2. ad 1. rursùm asserit, quòd *Deus operatur in voluntate & in libero arbitrio secundum exigentiam*: & in respon-

Virtus Dei cōtingit virtutē causæ 2.

reſponſione ad 3. *Nulla virtus creata liberum arbitrium cogere nec immutare poteſt, Deus autem poteſt quidem immutare, ſed non cogere.* Item diſtinct. 26. quæſtione 1. articulo 5. ad 3. *Ipſe motus voluntatis non eſt à gratia* (operante) *ſine libero arbitrio, & tamen quia ſe habet gratia ut principale, quia inclinat in talem actum per modum cujuſdam naturæ; ideo ipſa ſola dicitur talem actum operari, non quod ſine libero arbitrio operetur, ſed quia eſt principalior cauſa.* Et diſt. 37. quæſt. 2. art. 1. ad 1. *Deus*, inquit, *non eodem modo inclinat voluntatem in bonum & in malum; inclinat ſiquidem voluntatem in bonum adminiſtrando virtutem agendi, & directè movendo ad bonum, ſed ad malum dicitur inclinare in quantum gratiam non præbet, &c.* Articulo autem 2. de Deo dicit quod quantum attinet ad bonas actiones, *utrumque agenti influit & ut agat & ut benè agat*: ergo influit in cauſam, quandoquidem influat agenti, quod eſt cauſa.

Deus influit agēti ut agat.

ARTICULUS XVII.

NE verò arbitreris diſſentanea his ab eo ſcripta fuiſſe in ſcriptis poſterioribus, ſcias ſummam Theologicam (è qua dudum multa retulimus teſtimonia disertè aſſerentia Deum & movere omnia moventia, & voluntatem ita movere ut eam quidem determinet ad agendum ſed non ex neceſſitate .i. non ſic ut neceſſita-

tem inferat) ab eo scriptam fuisse morti jam vicino. Sed & in compendio Theologico quod est tertium inter opuscula, quodque imperfectum morte præventus reliquit, eadem hac de re docuit; nam cap. 4. *Necesse est*, inquit, *Deum mouentem omnia immobilem esse*, quia scilicet est primum movens: & capitulo 129. *Non est* (ait) *contra arbitrii voluntatem si Deus voluntatem hominis mouet, sicut non est contra naturam quod Deus in naturalibus operatur; sed tam inclinatio naturalis quàm voluntaria, à Deo est, utraque proueniens secundùm conditionem rei cujusque. Sic enim Deus res mouet secundùm quod competit earum naturæ.* Ne verò putes Deum ab eo dici moventem solum ideo, quia virtutem dedit & conservat, lege quæ diximus ex 1. parte quæstione 105. *Non solum dat & conseruat sed etiam applicat*, &c. Lege etiam quæ sequuntur hoc capite. *Patet*, ait, *ex prædictis quod in corpus humanum & virtutes ejus corporeas imprimere possunt corpora cœlestia sicut & in alia corpora, non autem in intellectum, sed hoc potest creatura intellectualis; in voluntatem autem solus Deus imprimere potest.* Quomodò autem imprimet in voluntatem, si in eam non influit, sed tantùm in effectum? Hoc non est imaginabile: unde sequitur c. 130. *Quia causæ 2. non agunt nisi in virtute 1. causæ sicut instrumenta agunt per directionem artis, necesse est quod omnia alia agentia per quæ Deus ordinem suæ gubernationis adimplet, virtute ipsius*

Deus mouet omnia, etiã voluntatē.

Solus Deus potest imprimere in voluntatem.

suus Dei agant. Agere igitur cujuslibet ipsorum à Deo causatur, sicut & motus mobilis à motione mouentis: mouens autem & motum oportet simul esse. Oportet igitur quod Deus cuilibet agenti adsit interius quasi in ipso agens, dum ipsum ad agendum mouet. Quid clarius? estne hoc dicere, quod Deus concurrat in solum effectum? nunquid disertè asserit Deum interius agere in ipso agente movendo ipsum? Quomodo autem agit in agente movendo ipsum, nisi quia influit in causam agentem quando eam movet? Respondebis quod movet, quia motionem simul facit cum creatura: sed vana est explicatio; agere enim & operari in agente movereque causam agentem ut faciat actionem plus est quam facere actionem in passo: unde & duo navem trahentes (quod est exemplum Bellarmini ad probandum suum concursum) faciunt eandem actionem; & tamen neuter agit in alio, nec unus movet alium. Dicendum ergo quod Deus non concurrit in solum effectum, sed influit in causam, & ut opusculo 2. quod est contra Græ. cap. 10. inquit. *Operatur in nobis & mouet singula secundum modum uniuscujusque, ita quod quædam ex motione diuinâ ex necessitate suas actiones perficiant, ut patet in motibus cœlestium corporum, quædam vero contingenter.* Unde consequens est quod juxta D. Th. loquuntur qui docent primum motorem Deum movere cætera moventia: qui autem id negant ut suam

Deus adest interius cuilibet agenti ut in eo agens.

suam simultaneam cooperationem adstruant, longè sint ab ejus mente verbis sæpe citatis expressa.

ARTICULUS XVIII.

Ex dictis cum liqueat S. Thomam docere quòd Deus moveat, applicet, ac determinet causas, quod operetur in omni agente, quod interiùs adsit agenti, ipsumque tangat sua virtute, quod voluntatem immutet, in eam imprimat, in ea operetur; quod voluntas & à se moveatur & à Deo, ita tamen ut Deus tanquam causa 1. & principalis moveat, voluntas autem ab eo moveatur ut causa 2. & instrumentalis: Evidenter patet eum non sentire quod Deus simul naturâ cum creaturis concurrat in effectum, & non in causam: quomodò enim operabitur in causa agente si eam non tangat? quomodò eam movet, applicat, ac determinat, illique adest interiùs per contactum virtutis, si causam nec tangit, nec realiter movet, nec in eam influit; quomodò in voluntatem imprimit si non tangit? verùm adhæc respondent aliqui verba quidem B. Thomæ esse pro nobis, sed non doctrinam, ideoque declaramus nos non tam doctrinæ B. Th. quàm nominis & verborum ejus studiosos. Egregiam verò responsionem: Unde hauriemus doctrinam nisi ex verbis & scriptis? Nunquid verba sunt signa affectuum qui

in anima ſunt? Nunquid ſententiæ allatæ diſertè clamant id quod negatur ab aliis? Quidam reſpondens ad authoritates B. Thom. *Reſpondeo*, inquit, *non adferri ullum locum D. Thomæ in quo utatur his vocibus: determinat, aut prædeterminat voluntatem.* Alius autem ſic dixit. *D. Thomas reſpectu voluntatis creatæ nunquam utitur hoc verbo, determinat vel prædeterminat; quod argumento eſt illum non ſentire neceſſariam eſſe prædeterminationem.* An non iſti etiam ex verbis doctrinam colligunt? Neque vero hic dicitur quod D. Thomas non eo ſenſu utatur verbo determinat quo nos utimur, ſed abſolutè quod non utatur illo verbo reſpectu voluntatis creatæ; quod quam falſum ſit, liquet ex dictis, ubi verba protulimus & oſtendimus quod ſæpius utatur illo verbo. Et hinc eſt quod publicè ſit admiſſa hæc propoſitio: *Deus determinat efficienter cauſas ſecundas.* Et cum D. Thomas ne vel uno loco dicat quod Deus concurrit in ſolum effectum, permultis autem aſſerat, quod in cauſa operetur, imprimat, influat, moveat, applicet, mutet, determinet, quis non videt eum non ſentire concurſum illum ſimultaneum, ſed motionem cauſæ ita præviam naturâ ſicut motio moventis eſt prior motu mobilis, ut ipſe ait. Hinc eſt quod hactenus ſcriptores ſive nobiſcum ſentientes ſive diſſentientes ferè omnes conceſſerint hanc eſſe B. Thomæ
ſen-

ſententiam, adeò ut Suarez aut primus aut inter primos (quod ſciam) fuerit qui conſtanter eam D. Thomæ ſubtraxerit. Atque ut omittam Patres Dominicanos de quibus extra controverſiam eſt quod doctrinam hanc ſui Angelici Doctoris ut ſanam & veridicam profiteantur ac doceant: aliorum quorundam proferemus ſententiam.

Collegium Conimbricenſe quod inſtar multorum debet eſſe, quamvis noſtram de præmotione Dei aſſertionem non approbet, ſeriò tamen profitetur eam eſſe D. Thomæ opinionem, & quidem celebrem; idque probat non ſolum ex quæſt. 3. de potentia quam alii retractatam eſſe volunt probare, nec poſſunt; ſed etiam ex illa ipſa quæſt. 105. 1. p. ubi locus eſt retractationis eorum quæ dixit in quæſt. 3. de potentia, ſi junioribus creditur. Sed vide conſenſum, Suarez dicit, S. Thomas tacitè retractavit in quæſt. 105. 1. p. ea quæ dixerat pro determinatione in quæſt. 3. de potentia: Alii autem ut Conimbricenſes, D. Thomas & quæſtione 3. de potentia & quæſtione 105. p. 1. pro determinatione loquitur. Azorius verò etiam ex illa quæſt. 105. noſtram ſententiam D. Thomæ attribuit & ſequitur. Molina autem diſputatione 26. ex eodem loco eidem attribuit, ſed non ſequitur, nos autem & attribuimus & ſequimur. Conimbricen. libro 2. Phyſ. quæſtione 13. articulo 2. verba ſunt hæc.

Circa modum quo Deus cum causis ad earum operationes & effecta concurrit discutienda se offert celebris opinio D. Thomæ 1. *p. quæstione* 105. *& in* 1. 2. *quæstione* 109. *art.* 1. *& quæst.* 3. *de potentia art.* 7. *ejusque sectatorum Capreoli in* 2. *distinct.* 1. *quæst.* 2. *Ferrari.* 3. *contra Gent, cap.* 70. *& aliorum existimantium omnes causas* 2. *antequàm operentur, accipere à Deo influxum quendam & motum qui sit quasi esse intentionale virtutis diuinæ quo ad promendas actiones excitentur eo modo quo artium instrumenta: ut dolabra & securis præuiam motionem à fabro accipiunt, cum ad opus applicantur.* Molinæ sunt ista, disput. 26. etiamsi postea videatur esse dubius: *D. Thomas* 1. *p. quæst.* 105. *art.* 5. *docet Deum duplici ratione dici operari cum causis* 2. *imprimis quia virtutes illis tribuit ad operandum, easque actu conseruat, ut Durandus dicebat: deinde quia ita eas ad agendum mouet, ut quodammodò formas & virtutes earum applicet ad operationem non secùs atque artifex securim applicat ad scindendum.* Pererij & Azorii verba proferemus postea.

PARTIS SECUNDÆ.

ARTICULUS I.

CUm hactenus auctoritatibus D. Thomæ ostenderimus eum sentire quòd Deus causas secundas realiter attingat, moveat, applicet ac prædeter-

determinet, ideoque non concurrat in solum effectum: proximum est docere quòd illa ejus sententia vera sit & ab omnibus jure amplectenda. Ad quod probandum licet rationes non suppeterent aliæ quàm quæ à B. Th. locis memoratis tanguntur, solius tamen tanti Doctoris auctoritas nos meritò movere deberet ut cum eo sentiremus, potiùs quàm cum Neotericis, præsertim cum à sanctis Patribus in nullo discrepet hæc ejus doctrina, sed omninò consentiat, ut mox videbitur. Quia tamen rationes non desunt, eas proferam, si priùs duo admonuero; Primum quod in rebus arduis, qualis est materia de operatione Dei quâ operatur omnia, sive actus moraliter solum bonos, sive illos qui pietatis sunt, & ad salutem conducunt; non tam videndum sit quid ratio naturalis, quàm quid scripturarum Sanctorumque Patrum auctoritates suadeant. Fallit enim humana ratio si non auctoritate divinâ fulciatur, eademque Pelagium fefellit, & hujus sœculi Philosophis persuasit Rom. 1. ut dicerent se esse sapientes, & quando negare non poterant se non à se ipsis factos homines, crederent saltem & dicerent se à seipsis, non autem à Deo fieri bonos. Sic enim orator Rom. quasi communi Philosophorum ore: virtutem, inquit, nemo unquam acceptam Deo retulit, quia scilicet

propter virtutem jure laudamur, & in virtute rectè gloriamur, quod non contingeret si donum à Deo, non à nobis haberemus. En rationem humanam, quæ simili ferè modo similibus hominibus persuaderet quod actus bonos non accipiamus à Deo præmovente, quia propter eos jure laudamur, quod non contingeret si Deus priùs naturâ eos faceret. Sed neutrius ratio concludit, quia sic facit & dat Deus ut cum opifice suo is qui reparatur operetur. Secundùm est quod hac in re seriò perpendenda sit creatoris & creaturæ conditio: illius omnipotentia, hujus infirmitas, illius independentia, hujus continua dependentia: illius efficax operatio quæ invenitur in omni operante, hujus inefficax imò nulla operatio, nisi is qui creaturam fecit cum non esset, eam agere faciat cum non ageret. Simul autem cogitandum est libertatem hominibus à Deo sic datam ut eâ uti non possint sine prævio illius auxilo. Sicut enim fieri non potest ut Deo eam non conservante subsistat; ita fieri non potest ut Deo eam non movente, operetur. Est enim Deus & causa prima dans esse & conservari, & primum agens ac primum movens dans agere & operari. Nec est quod libertatem vereamur infringi ab eo qui libertatem contulit. Si enim potest voluntatem creare, cur non possit voluntatem tangere realiter ac movere? Si dedit po-

tentiam cur non possit tribuere usum ; non solum faciendo operationem ; sed etiam movendo potentiam ? Cur qui libertatem dedit voluntati, libertatem tollat si voluntatem movet ? Cur qui illam creavit ut liberè ageret, non possit eam movere ut liberè agat ? Operatio Dei in voluntàte non est destructio libertatis sed confirmatio. Non ergo timeas libertati tuæ, sed fidenter roga Deum ut te moveat, præmoveat, applicet, determinet ad opera pietatis, ad conversionem, ad confessionem, ad sacramentorum perceptionem &c. Sed ad rationes accedamus.

ARTICULUS II.

PRima solet peti ex ratione primi moventis, quod cum immobile sit cætera omnia moveat, juxta illud Philos. in 7. & 8. Physicorum. *Omne quod movetur ab alio movetur.* Sed est notandum primò quosdam negasse illud ab Aristotele usurpari. Inter quos fuit Bellarminus lib. 3. de gratia & lib. Arbitrio cap. 11. Verum legendus est Philosophus lib. 7. Physicorum text. 1. 2. & 3. lib. 8. text. 33. 44. 50. & alibi, ubi disertè ait omne quod movetur ab alio moveri, atque hoc ipsum notius est quàm ut refutari debeat. Secundò notandum est esse nonnullos qui dictum axioma concedunt ab Aristotele usurpatum, sed ita ut ipse locutus sit solum de motu Physico, de-

que primo motore qui sit vel primum cœlum, vel intelligentia illi assistens & ipsum movens. Tertiò sunt & aliqui qui velint Aristotelem tot primos motores admisisse, quotquot non ab alio, sed à se moventur; ut animalia, homines: ut Socrates v. g. sit primus motor mobilium quæ ab ipso moventur. Verùm hæc sine ratione dicuntur, nec consentanea sunt illis quæ ab aliis ejusdem instituti doctoribus adferuntur. Nam licet Aristoteles illud axioma sæpe explicet in corporibus & corporum motibus qui fiunt à primo motore creato, certum est tamen quòd Aristoteles illud extendat ad primum motorem Deum, à quo sicut omnia habuerunt esse, ita & moventur quandocunque moventur: Lib. enim 8. Physicorum c. 10. & sequent. ex eo probat dandum esse primum ens, primumque motorem qui sit incorporeus & magnitudinis expers & infinitus, non duratione solum sed & virtute: ut confirmari potest non solùm ex textu sed etiam ex Toleto qui l. 8. Phys. c. 6. q. 6. docet ex Aristotele ipsum sensisse quòd Deus sit causa efficiens totius mundi tam corporum quàm intelligentiarum. ergo agnovit motorem Deum qui solus sit simpliciter & absolutè primus motor. Et q. 7. seq. ex eodem & multis aliis ostendit Deum esse ubique. Quæst. 8. docet Aristotelem sensisse quòd Deus sit virtutis infinitæ, probatque ex jam dicto cap. 10. l. 8. Physicorum text.

78.

78. ubi expreſsè ponit primum movens eſſe virtutis infinitæ, ergo licet Socrates dici poſſit primum movens in aliquo genere, non eſt tamen abſolutè primum movens Ariſtotelicum, cum nec omnia moveat, nec ſit incorporeum, nec infinitum, nec æternum. Similiter Conimbricenſes q. 3. l. 8. Phyſ. cap. 10. *Diſquirendum,* inquiunt art. 1. *ſupereſt, num Ariſtoteles infinitam in primo motore (hoc eſt in Deo) virtutem agnouerit:* & art. 2. reſpondentes dicunt. *Probabilior tamen videtur eorum opinio qui arbitrantur Ariſtotelem cognouiſſe Deum habere virtutem perfectione infinitam. Ita ſentit D. Thom. 1. p. quæſt. 25. art. 2. Henricus Gand. 1. part. ſuæ ſummæ art. 35. qu. 6. Scotus in 1. diſt. 2. quæſt. 3. & in quodlibet q. 7. Magnus Albert. hoc in libro tract. 4. cap. 1. & Simplicius ad text. 79. ubi aſſerit idem omnibus antiquis Peripateticis viſum fuiſſe.* Ita Conimbricen. Non cenſet ergo Philoſophus eſſe plures primos motores. Quod verò additur animalia quæ non ab alio ſed à ſe moventur eſſe prima moventia; præterquàm quod dictis eſt contrarium, etiam Ariſtoteli repugnat, qui lib. 8. Phyſ. text. 20. 28. & 33. docet animalia quæ moventur à ſe, etiam moveri ab alio. Ne verò ſatisfactum putes dicendo quòd moventur ab alio quia una pars movetur ab alia, audi D. Thomam lib. 1. contra Gent. cap. 13. ex Philoſopho ratiocinantem. *Quia, inquit, in mouentibus ſe quæ ſunt apud nos, ſcilicet in animalibus*

pars mouens, ſcilicet anima, etſi ſit immobilis per ſe, mouetur tamen per accidens: ideò ulterius oſtendit (ſcilicet Philoſophus) quòd primi mouentis ſeipſum pars mouens non mouetur neque per ſe neque per accidens; Mouentia enim ſe quæ ſunt apud nos, ſcilicet animalia, cum ſint corruptibilia, pars mouens in eis mouetur per accidens. Neceſſe eſt autem mouentia ſe corruptibilia reduci ad aliquod primum mouens ſe, quod ſit ſempiternum. Neceſſe ergo eſt aliquem motorem eſſe alicujus mouentis ſeipſum, qui neque per ſe neque per accidens moueatur. Ubi nota primo Ariſtotelem loqui ſecundùm ſuum de æternitate mundi errorem: & vide quomodò præter partem animalis à qua dicitur animal movere ſeipſum, agnoſcat aliud movens prorsùs immobile, quòd neque per ſe, neque per accidens moveatur, etiamſi alia moveat. Secundò nota quòd Deus ideò primus motor dicatur, quia movet cætera moventia, non autem quia coöperatur aliis; moventis enim eſt movere illud reſpectu cujus dicitur movens: primi autem moventis eſt primò & principaliter movere omnia quæcunque motum participant. Et Philoſophus, philoſophique commentatores antiqui nunquam dicunt Deum & primam cauſam ideò primam vocari quia coöperatur ſecundis, ſed ideò eſſe primum agentem & primum moventem quia movet omnia. *Sed dices:* Ariſtoteles non agnovit immediatam operationem

Ariſtoteles agnouit 1. mouẽs immobile quod nec per ſe nec per accidens moueatur.

Dei

Dei in effectus, ergo ex ejus axiomate nulla procedit probatio. *Resp. N. Ant.* si enim putavit eum esse virtutis infinitæ & ubique, operationem ejus immediatam non ignoravit. Nec obstat quod aliquando dicat eum esse in aliquibus certis partibus universi, ut in terra, vel in oriente quia intelligit eum esse ibi specialiori quodam modo, scilicet per efficaciam motus qui ibi incipit, aut per effectus speciales quos ibi producit. Huc etiam pertinet quod libro 8. Physicorum text. 37. dicit primam mentem omnis motus & concretionis expertem movere, & in omnia suas vires exercere. *Sed objiciunt* nonnulli primò quod occasionem errandi præbet Deum vocare primum motorem verbis Philosophi. Quibus *respondemus* indignam esse suis auctoribus objectionem, qua phrasim à B. Thoma vitæ & doctrinæ nomine Angelico, & ab omni specie mali juxta præceptum Apostoli se abstinente usitatam, dicunt errandi occasionem præbere; quasi verò Doctor Sanctissimus occasiones erroris minus vitare studuerit, quàm ii à quibus hæc objiciuntur. Quòd autem S. Thom. Deum vocaverit primum motorem satis ex prima parte docuimus, & manifestum est ex 8. libro Phys. & ex libro 1. contra Gent. cap. 13. Opusculo 3. cap. 4. 1. parte quæst. 2. art. 3. multisque aliis locis, ubi ex principiis Philosophi veris docet Deum esse primum motorem, pri-

mum moventem & primum agentem, adeò ut lib. 3. contra Gent. cap. 100. dixerit quòd *Deus comparetur ad omnia ſicut mouens ad motum.* Si quæ ſint autem in doctrina Philoſophi quæ falſi aliquid ſupponant, illa ipſe Thomas indicat & rejicit ut lib. 1. contra Gent. cap. 13. quale tamen non eſt prædictum axioma quo ipſe lubenter & ſæpè utitur.

Objicies 2. cauſas ſecundas non agere niſi motas à prima, idem eſt quod niſi adjutas à prima & coöperantes primæ: ergo non omne quod movetur, ab alio movetur. *Reſpondeo primò*, frequentationem iſtius axiomatis à D. Thoma & aliis ſatis innuere quòd omne quod movetur verè & propriè moveatur ab alio. *Secundò reſpondeo* negando antecedens: cum enim multi alios adjuvent quos tamen non movent, ut patet in trahentibus navem & ſimul portantibus lapidem, longè aliud eſt movere alium, quàm adjuvare. Prætereà ut ſæpè dicit D. Thomas Deus movet hominem, movet potentiam, omnemque cauſam, ergo non ſolùm adjuvat ut coöperans, quia coöperans non movet eum cui coöperatur, ſed ſolùm cum eo ſimul tendit in effectum, ut exponunt qui concurſum tueri volunt cum excluſione præmotionis. Hinc eſt quòd à ſolis recentioribus dictum ſit movere eſſe idem quod adjuvare & coöperari, & cauſas ſecundas agere mo-

tas idem quod agere adjutas & coöperantes primæ. His pro dicto axiomate præsuppositis primâ ratione sic procedimus. Quando secundæ agentia movent, tunc etiam primum agens movet; movet inquam, non solùm quia secunda moventia movent dependenter ab illo, sed insuper quia movet secunda agentia; ergò Deus qui est primum movens non soùm concurrit in effectum secundorum agentium, sed etiam influit in ipsa secunda moventia quando movet illa. Moventis enim & moti, teste Philosopho, est contactus virtutis, & Dei moventis ac creaturæ motæ est contactus de quo diximus ad loca D. Thom. ex prima parte desumpta. Antecedens confirmatur ex Philosopho qui lib. 8. Physicorum capite 5. duas adfert rationes ob quas primum movens potiùs ac magis movet quàm secundum; Prior est quia primum movet secundum. Posterior, quia secundum non movet nisi dependenter à primo; primum autem movet independenter à secundo; ergò Philosopho aliud est primum moventem movere quam coëfficere independenter, omnia autem alia movere dependenter ab illo. Verba Philosophi sunt. *Utrumque quidem motum afferre dicimus, & postremum & primum eorum quæ mouent, sed primum potiùs propterea quod illud id quod ultimo loco motum adfert moueat, non hoc id quod primo loco: & quod sine primo, id quod*

ultimum

ultimum est, non movebit; illud autem sine hoc potest ut bacillum nisi id homo moveat, nullum motum adfert. Ad quæ verba commentans D. Th. & Cardinalis Toletus disertè docent primum movens magis movere quam secundum, & quia primum movet secundum non contra, & quia secundum non potest movere sine primo, primum autem potest movere sine secundo. Ubi Toletus addit quod secundum recipit aliquid à primo, non qualitatem aut formam, sed motum. Et quamvis secunda agentia de quibus ibi Philosophus; moveantur localiter recipiantque aliquando qualitatem alterativam; non tamen est necesse ut omne movens mobili imprimat aliud quam motum quem in eo efficit. Non enim apparet quid calamo, præter motum, imprimam quando eum moveo ad scribendum. Deinde constat Aristotelem agere de primo motore incorporeo & infinito ut ex text. 78. c. 8. & ex Toleto & Conimbricen. ad illum textum commentantibus supra diximus: si tamen non ageret nisi de corporeo, sicut licet ab inferioribus ascendere ad superiora, ita licet argumentari ab eo quod est primum movens corporeum movens omnia corpora, ad illud quod est primum movens omnium agentium secundorum movens omnia secunda agentia.

ARTI-

ARTICULUS III.

SEcundâ ratio quâ Theologi & Philosophi concludere solent Deum esse, est talis. *Omne quod mouetur ab alio mouetur: nihil enim mouetur nisi secundum quod est in potentia ad illud ad quod mouetur: mouet autem aliquid secundum quod est actu. Mouere enim nihil allud est quam educere aliquid de potentia in actum. De potentia autem non potest aliquid reduci in actum nisi per aliquod ens in actu, &c. Non est autem possibile ut idem sit simul in actu & in potentia secundum idem, sed secundum diuersa, &c. Impossibile est ergo quod secundum idem & eodem modo aliquid sit mouens & motum, vel quod moueat seipsum: omne ergo quod mouetur oportet ab alio moueri. Si ergo id à quo mouetur, moueatur, oportet & ipsum ab alio moueri; & illud ab alio: hic autem non est procedere in infinitum: quia sic non esset aliquod primum mouens, & per consequens nec aliquod aliud mouens, quia mouentia secunda non mouent nisi per hoc quod sunt mota à primo mouente, sicut baculus non mouetur nisi per hoc quod est motus à manu: ergo necesse est deuenire ad aliquod primum mouens, quod à nullo mouetur, & hoc omnes intelligunt Deum.* Ita ratiocinatur S. Thom. 1. p. quæst. 2. art. 3. & lib. 1. contra Gent. cap. 13. Item opusc. 3. cap. 3. qui concludit cap. 4. Deum moventem omnia esse immobilem. His adde quod D. August. lib. 5. de Genesi ad litteram capite 20. de Deo

2. Agētia non mouent nisi mota à 1.

dicit

dicit quòd *movet occultâ potentiâ uniuersam creaturam suam*. Et lib. 8. cap. 20. 21. & 26. Movet per tempus creaturam spiritalem; movet etiam per tempus & locum creaturam corporalem, ut eo motu naturas quas intrinsecùs substituit etiam extrinsecus administret. Valde ergò appositè loquuntur qui Deum ideò motorem appellant, qui movet cætera moventia, quandoquidem in eo sermone non solùm sequantur Philosophos sed etiam Theologos, imò & Theologorum Principes SS. August. & Thom. Cum hac autem secunda ratione ferè coincidit ea quam eximius Dominus Magister noster Guilielmus Estius adfert pro ratione quadragesima ad probandum efficaciam gratiæ Dei non esse moralem & suasoriam, sed realem & Physicam. Cujus verba sub nomine Doctoris gravissimi citata leguntur in quodam libello anonymo Duaci nuper impresso, sed quia longè aliter habent dictata quæ ego & alii illius gravissimi Doctoris discipuli scripsimus, quam in eodem libello recitentur: Ideo & Magistri mei consulens honori, & sententiarum veritati & integritati studens, mutationem & omissionem verborum paucis indicabo. Ejus dictata sic habent. *Quadragesima eáque ultima ac efficacissima (sc. ratio est) ex uniuersali operatione Dei tanquam primæ ac supremæ causæ primique motoris respectu omnium effectuum & motuum procedentium à quibuscunque causis secun-*

dis.

dis : Neque enim in tota creatura Deus alios quidem effectus producit causalitate quidem Physica, alios vero causalitate morali, sed omnes omnino effectus producit perfectissimo causalitatis modo .i. tanquam causa principaliter & primò operans, siue per causas secundas naturales siue per liberas operetur. Cum igitur sub uniuersali operatione Dei contineatur operatio gratiæ ejus per Christum quà in nobis, ea quæ ad salutem vitæ æternæ pertinent, operatur : manifestum est etiam illam operationem juxta dictum perfectissimum causandi modum respectu suorum omnium effectuum efficacem esse. Verba autem libelli sic sonant. *Quadragesima & efficacissima ratio est quæ sumitur ex uniuersali Dei operatione tanquam primæ & uniuersalis causæ, primique motoris respectu omnium effectuum & motuum procedentium à quibuscunque causis secundis, omnes enim effectus Deus producit perfectissimo causalitatis modo, id est tanquam causa simpliciter & principaliter operans, siue per causas secundas naturales, siue per liberas operetur. Cum igitur sub uniuersali operatione contineatur operatio gratiæ per Christum quâ scilicet in nobis ea quæ ad salutem pertinent, operatur, manifestum est etiam illam operationem juxta prædictum perfectissimum causandi modum respectu suorum omnium effectuum efficacem esse.* In quibus, prima mutatio est, quod ubi gravissimus Doctor dicit (supremæ) substituatur (universalis) quòd licet possit sumi sic ut causa universalis & suprema sint eædem;

retinendum tamen fuit vocabulum à ſuo auctore dictatum. Deinde cauſa ſuprema plus aliquid innuit quam cauſa univerſalis, cum non repugnet cauſæ univerſali quæ non eſt ſuprema determinari à cauſa particulari, repugnet autem cauſæ ſupremæ determinari ab inferiori. Si enim eſt ſuprema, ergo eſt ſuprà omnes, ideoque omnes ſunt illi ſubjectæ, ipſa autem nulli. Ex eo autem quod ſit univerſalis, hoc præcisè non ſequitur, cum univerſalis ut talis ea ſit quæ ad multos particulares effectus ſpecie diſtinctos ſe extendit, ſive à cauſis mediis pendeat, ſive non. Sic ſol eſt cauſa univerſalis etiamſi pendeat ab his inferioribus. Secunda mutatio, eſt hujus ſententiæ omiſſio (neque enim in tota creatura Deus alios quidem effectus producit cauſalitate quidem Phyſicâ, alios verò cauſalitate morali, ſed.) Hæc autem ſententia plurimum habet roboris contra opinionem omittentium. Si enim Deus non producit effectus aliquos quidem cauſalitate phyſica, alios vero cauſalitate morali, ſed omnes omnino cauſalitate phyſica, ergo quando Deus per gratiæ ſuæ efficaciam operatur in nobis opera noſtra, non operatur illa per efficaciam moralem, ſive per nudas illuſtrationes & ſuaſiones congruas, ſed phyſica ac reali cauſalitate, ſeu ut loquitur idem graviſſimus Doctor perfectiſſimo cauſalitatis modo. Quem modum

expli-

explicans dicti libelli auctor (ideſt inquit) tamquam ſimpliciter & principaliter operans. Verum hîc eſt tertia eaque notabilis immutatio : Doctor enim ſic habet ideſt *tamquam cauſa principaliter & primò operans.* Iſta autem longè diverſa ſunt, cum citator ille admittat Deum ſimpliciter & principaliter operari, neget autem quod primò; & quia negat quod 1. operetur, ideo illud 1. mutavit in ſimpliciter. Si reſpondeatur verba ut aliò pertinentia fuiſſe citata ideoque recte potuiſſe illa omitti. *Reſpondeo* verba tanti Doctoris non debuiſſe mutilè citari, omiſſis præſertim illis quæ materiam controverſam confirmant plurimum. Sed hæc ſufficiant, dicta non in reprehenſionem perſonæ cujuſquam, ſed in magiſtri mei defenſionem, & malæ citationis detectionem, ne lector verbis allegatis deceptus arbitretur prædictum Doctorem ſentire quòd Deus principaliter quidem operetur, ſed non primò. Quod autem primò operetur probabit noſtra tertia ratio quæ talis eſt.

ARTICULUS IV.

OMne movens priùs naturâ movet quam mobile ſit motum, ſed Deus eſt movens & cauſæ ſecundæ ſunt ab eo mobiles; ergo prius natura eas movet quam moveantur : atqui Deus non movet eas ut diſtans ab illis, cum rebus omnibus ſit

 inti-

intimè præſens, & in omni operante operetur quaſi interius exiſtens, ergo ſic movet ut illas tangat ac in eas influat. Minor jam ſatis probata eſt. Major eſt Philoſophi libro 4. Metaphyſ. text. 23. dicentis quòd *mouens natura prius eſt moto:* & probatur partim ex eo quod ſupra attulimus ex libro 3. contra Gent. capite 149. *Motio mouentis præcedit motum mobilis ratione & cauſa.* Partim ex eo quod 1. parte quæſtione 82. articulo 3. ad 2. *Motiuum* dicitur eſſe *prius mobili & actiuum prius paſſiuo:* partim etiam hoc argumento. Movens dicitur quod movet, ſimul operans quod ſimul operatur, ſimul agens quod ſimul agit, ergo primum agens eſt quod primò agit & primum movens quod primò movet: quæ conſequentia in locis Dialecticis manifeſtè fundatur. Si dicas Deum eſſe primum movens quatenus ab initio virtutem dedit: contra faciunt ea quæ ſupra diximus, & inſuper hoc argumentum: Hujus actus individui qui jam fit cùm ante non fieret, Deus eſt primum agens, & reſpectu cauſæ ſecundæ primum movens, cum tamen non eſſet hujus actus agens nec movens (ideoque nec primò agens aut primò movens) quando actus nõn fiebat: ergo jam quando fit primo movet ac 1. agit aliter quam dando virtutem. Quare enim cenſebitur nunc primum agens hujus actus potius quàm ante niſi quia nunc primo agit effectum quem ante non agebat?

Mouẽs eſt prius moto.

agebat? Præterea confirmatur hoc idem ex 1. 2. quæstione 113. articulo 6. & 8. ubi S. Thomas clarissimè docet omne movens esse prius mobili. Nam articulo 6. sic habet. *In quolibet motu quo aliquid ab altero mouetur tria requiruntur. Primò quidem motio ipsius mouentis. Secundò motus mobilis. Tertiò consummatio motus, siue peruentio ad finem.* Art. autem 8. sic, *In quolibet motu naturali, primum est motio ipsius mouentis: secundum autem est dispositio materiæ siue motus ipsius mobilis; ultimum verò est finis vel terminus motus ad quem terminatur motio mouentis.* Quid clarius? Nunquid apertè dicit motum moventis esse priorem motu mobilis? Sed & hoc aliunde probatur. Omnis causa est naturâ prior suo effectu: omne movens respectu mobilis est causa, ergo omne movens respectu mobilis est prius natura, non dico prius dignitate, ne respondeatur esse prius, quia dignius, qui est quartus modus prioris: sed dico prius natura seu causalitate juxta quintum modum prioris. Hinc est quod B. Th. dicto ar. 8. q. 113. probet motum liberi arbitrii in Deum præcedere motum liberi arbitrii in peccatum, eo quod sit causa & ratio ejus. Non intelligimus autem hîc prius & posterius natura eo modo quasi sint assignanda duo naturę instantia, in quorum uno movens sit prius, & in altero mobile sit posterius: sed intelligimus prius & posterius natura seu causalitate eo modo quo

Mouens est prius mobili.

causa ut causa est natura prior suo effectu, etiamsi eodem unico instanti causa sit ac etiam effectus, sicut etiam contingit in illis quæ fiunt in instanti. Sic elevatio solis est prior die, jugulatio prior morte, infusio animæ rationalis prior animatione, & ut exemplo Aristotelis utamur, res est natura prior oratione quæ à re denominatur, & est vera, eò quod res sit causa veritatis orationis, non contra. Et hæc naturæ prioritas invenitur inter causas plures simul tempore causantes, etiam respectu ejusdem effectus, quando una est alteri causa cur effectum illum producat. Neque enim verum est quod à quibusdam dicitur, prioritatem hanc peti debere ex effectu includente distinctionem entitatum, sed peti debet ex ipsis causis quarum una est alteri causa operandi. Deus enim non solum est prior sole illuminante, quia illuminatio sit entitas distincta à sole, sed Deus ut per solem producens illuminationem prius natura illam producit quam sol, quia est soli causa cur illuminet ac illuminationem producat. Similiter Deus quamlibet creaturam movens ad operationem, prius natura mouet quam ipsa moveatur, quia Deus est illi causa movendi. Nam juxta D. Thom. lib. 1. contra Gent. cap. 13. *In mouentibus & motis ordinatis quorum unum per ordinem mouetur ab alio, primum est causa mouendi omnibus aliis.* Ex quibus

bus sic ulterius argumentor, à quo removetur pars definitionis removetur definitum, sed pars definitionis simul naturâ, removetur à Deo & causis secundis operantibus: ergo removetur & definitum; ideoque non simul natura operantur. Minor probatur, quia in definitione simul natura Philosophus addit hanc partem, & neutrum est alteri causa cur sit cap. 17. lib. categor. Atqui Deus est causis secundis operantibus causa cur sint operantes: ergo pars illa non eis convenit. Minor jam probata est ex B. Thom. & est manifesta si cogitemus Deum omnium rerum esse causam, non solùm essendi sed & agendi; & si repetamus ea quibus docuimus Deum movere, applicare, excitare, impellere, & determinare causam secundam. Hæc enim esse non possunt nisi Deus comparetur ad omnia moventia sicut movens ad motum, & sicut causa ad effectum. *Objiciunt* tamen aliqui: Licet Deus dici possit causa; quod causa secunda agat, non potest tamen universè dici causa cur agat, sic enim liceret omnes actus etiam peccati in Deum ut causam refundere, dicendo ego disputo quia Deus vult & ab æterno efficaciter decrevit; tu curris, quia Deus vult: ille odit, blasphemat, &c. quia Deus vult: ideoque potius dicendum est, quòd Deus agat quia voluntas agit quam contra. *Respondeo* esse absurdissimum quòd Deus aliquid

Nō ideo Deus agit quia volūtas agit.

agat quia voluntas creata agit, præsertim si de salutaribus operibus sermo sit, de quibus loquitur Bellarm. hoc asserens lib. 4. de gratia & lib. arbitrio cap. 15. Unde & recentiores quidam ejusdem cum eo instituti solum loquuntur de operibus malis & indifferentibus, etiam in hoc à suo doctore dissentientes. Oportet enim scire quod voluntas Dei nullam causam habeat, ut docet D. Thom. 1. p. quæst. 19. art. 5. ipsa autem sit omnium rerum causa prima. Unde B. Thom. ex August. sic loquitur lib. 3. contra Gent. cap. 97. *Non nisi Dei voluntas est causa prima sanitatis & ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum atque retributionum.* Et 1. p. quæst. 19. art. 5. cum similem huic objectionem sibi formasset argumento secundo dicens: *Si voluntatis ejus nulla sit causa, non oportebit in omnibus rebus naturalibus aliam quærere nisi solam voluntatem divinam,* quia scilicet licebit omnes effectus in eam ut causam refundere: non respondet negando omnia reduci in Deum ut causam; sed, *cum velit Deus*, inquit, *effectus sic esse ut ex causis certis proveniant ad hoc quod servetur ordo in rebus, non est superuacaneum etiam cum voluntate Dei alias causas quærere: esset tamen superuacaneum si aliæ causæ quærerentur ut primæ & non dependentes à divinâ voluntate.* Si vero Deus ideo operatur quia voluntas operatur & non contra; ergo voluntas est prima causa, quia

eſt prior Deo, eſt enim cauſa cur Deus operetur, & conſequenter Deus dependet à ſua creatura. Nec ſatis eſt dicere quòd Deus pendeat ab æterna ſua inſtitutione & voluntate, non autem à voluntate creata, eo quod liberè ita condiderit libertatem ut cum ea talìter operetur. Hoc eſt enim quod quæritur: an Deus ita voluntatem inſtituerit ut ipſe operaretur, quia ipſa vult operari, quod nos negamùs conformiter D. Thom. & veritati, & pietati. Quis enim pius dum boni aliquid egit, audeat dicere, quia ego volui confiteri, communicare, dare eleëmoſynam, viſitare infirmos: ideò Deus voluit etiam ut iſta facerem, non autem quia voluit, ideo feci? An non dicet potius, miſericordia ejus prævenit me? Ut iſta facerem ipſe voluit, & quia voluit ego feci? *Prius*, inquit Deus apud Aug. tract.72. in Joan. *Ego facio, deinde & ipſe faciet, quia facio ut faciat.* Præterea ſi Deus ideo operatur quia voluntas operatur ergo non benè dicit Apoſt. Rom.9. *Non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei*, ſed dicere debuit: Non eſt Dei miſerentis & adjuvantis, ſed hominis volentis & currentis; cum enim homo volet, tunc Deus miſerebitur & volenti coöperabitur: & tamen ita dixit Apoſt. Non eſt volentis neq; currentis, ut teſte Aug. Ench.c.32. non poſſit viciſſim dici, non eſt miſerentis Dei, ſed hominis volentis & currentis. Prætereà ſi ideò operatur

Deus

Deus quia voluntas operatur, & non contra: quomodo non priores ſibi partes vendicat homo in bono opere, contradicitque Aug. l. 13. de civit. Dei c. 1. dicenti quod *ad malum hominis prior eſt voluntas ejus: ad bonum verò ejus prior eſt voluntas creatoris ejus, ſive ut eam faceret quæ nulla erat, ſive ut reficiat quæ lapſa perierat.* Quomodo in eo quod eſt amborum non priorem ſe facit, poſteriorem Deum quod in Pelagio reprehendit Aug. l. de prædeſt. SS. c. 2. Certè opinio iſta manifeſtè contraria eſt propugnatori gratiæ Auguſtino, qui voluntatem noſtram gratiæ Chriſti ſemper ita poſtponit ut gratia prior, voluntas poſterior operetur. *Promiſit* enim ait lib. de prædeſtin. Sanctorum cap. 10. *quod ipſe facturus fuerat non quod homines: quia etſi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum ipſe facit ut illi faciant quæ præcipit, non illi faciunt ut ipſe faciat quæ promiſit.* Quid aliud hîc clamat quàm Deum eſſe cauſam cur homines faciant ideoque (ut ſup. dixit) prius facere? *Auertat ergo Deus hanc amentiam* (verbis utor Aug. lib. 2. contra duas epiſtolas Pelag. cap. 9.) *ut in donis ejus nos priores faciamus, poſteriorem ipſum, quoniam miſericordia ejus præueniet me.* & ut dicit can. ult. Arauſ. con. *in omni opere bono nos non incipimus*, quod etiam ſup. oſtendimus. Igitur non quia homo operatur, ideo Deus operatur, ſed contra: alioquin enim fidelis rectè diceretur ob hoc devotus fuiſſe

quia

quia voluit : quod S. Prosper condemnat in epistolâ ad S. Aug. scriptâ : & nos inciperemus, essemusque causa cur Deus operaretur nobiscum, quod est manifestè contra Aug. sæpissimè clamantem quod Deus facit ut faciamus. Deinde si Deus ideo operatur quia homo operatur, ergo cum in his qui tempus acceperunt liberæ voluntatis duo sint quæ humanam operentur salutem Dei scilicet gratia & hominis obedientia, prior erit obedientia quam gratia ut initium salutis ex eo qui salvatur, non ex eo credendum sit stare qui salvat; & voluntas hominis divinæ gratiæ sibi pariet opem, non gratia sibi humanam subjiciet voluntatem. Quod perversissimum esse revelante Dei misericordiâ & Sancto Augustino instruente novisse se fatetur S. Prosper in dictâ epistolâ. Dicendum est ergo quod in omni opere bono Deus incipit estque causa vera & propriè dicta cur nos faciamus: Et quia ille operatur, ideo nos operamur, sed non contra. Imo in omni effectu reali putamus verum esse quod Deus sit causa cur causa secunda producat effectum, adeò ut si quæratur quare tu disputas, quare ille currit : quamvis appositè respondeas quia ego volo, & ille vult loquendo de causâ proximâ; rectè tamen etiam dixeris, quia Deus vult, loquendo de causâ primâ & originali. Ipse enim est prima & originalis causa omnium. Unde B. Thom. l.3. contra Gent.

Deus est causa cur creatura operetur.

Gent. cap. 97. *Cum*, inquit, *quæritur propter quid de aliquo effectu naturali possumus reddere rationem ex aliqua proxima causa: dum tamen sicut in primam causam reducamus omnia in voluntatem diuinam: sicut si quæratur quare lignum est calefactum ad præsentiam ignis? Dicitur quod calefactio est naturalis actio ignis: hoc autem, quia calor est proprium accidens ejus: hoc autem consequitur propriam formam ejus: & sic inde, quousque perueniatur ad diuinam voluntatem. Unde si quis respondet quærenti quare lignum calefactum est; quia Deus voluit: conuenienter quidem respondet, si intendit reducere quæstionem in primam causam, inconuenienter verò si intendit omnes alias excludere causas.* Sed difficultas est an hinc similiter sequatur voluntatem hominis ideo mala operari quia Deus vult. Verùm extra controversiam est hoc dici non posse. Omnis enim rei Deus est causa cur fiat eamque facit, sed peccati nec est causa cur fiat, nec facit. Nec mirum, cum peccatum non sit res aliqua, sed rei conjuncta deformitas. Absit ergo ut de peccato dicamus Deum velle ut fiat, aut esse causam cur fiat. Peccatum enim non est de genere rerum vel actuum, de quibus (cum Deum habeant causam) dicendum est Deum esse causam primam & originalem cur fiant. An verò Deus sit etiam causa actus peccato substrati, posteà videbitur ubi docebimus quod sic.

ARTI-

ARTICULUS V.

QUarta ratio. Si Deus non influit in causam sed solum in effectum: ergò sunt duo prima principia. Conseq. probatur quia ad hunc actum individuum, volo audire sacrum, causa secunda æquè primò concurrit ac Deus. Nec satis est dicere quod solus Deus sit causa prima dignitate & causalitate eâ quâ cæteris causis dedit virtutem illis inhærentem: quamvis enim indè rectè sequatur Deum esse causam primam quæ causas secundas creavit, & virtutes indidit, ex alio tamen capite sequitur quod hujus individui actus qui jam fit cum ante non fieret æquè prima principia sunt Deus & creatura: Nam virtutem illam inhærentem habebat creatura etiam tunc quando quiescebat, sed præter eam Deus nihil jam ei tribuit quod antè non tribuebat, ergo quod hunc actum, hoc tempore, hoc loco faciat est æque causa prima ac Deus, quia simul naturâ & tempore concurrit ad illum. Confirmatur, quia si Deus non efficeret actum illum qui jam producitur à creatura, Deus non esset primum principium ut probatur ex eo quod D. Thom. lib. 2. sentent. dist. 37. quæstione 2. artic. 2. opinionem quæ dicebat actus peccatorum nullo modo esse à Deo, nequidem in quantum sunt actus, dicat esse propinquissimam errori duplici

Ex concursu in solum effectum sequitur esse duo prima principia.

quo-

Deus est causa actus peccati.

quorum prior est. Quia ex eâ videtur sequi quod sint plura prima principia; hoc enim est de ratione primi principii ut agere possit sine auxilio prioris agentis & influentia ejus. Undè si voluntas humana actionem aliquam posset producere cujus actor Deus non esset, voluntas humana rationem primi principii haberet: quamvis soluere nitantur hîc, dicentes quod voluntas etsi per se posset actionem producere sine influentia prioris agentis: non tamen habet à se esse sed ab alio, quod etiam exigeretur ad rationem primi principii: sed hoc videtur inconueniens, ut quod à se esse non habet, à se agere possit; cum etiam per se durare non possit, quod à se non est. Omnis etiam virtus ab essentia procedit, & operatio à virtute, undè cujus essentia ab alio est, oportet quod virtus & operatio ab alio sit. Et prætereà quamvis per hanc responsionem euitaretur quod non esset primum simpliciter: non tamen posset vitari quin esset primum agens; si ejus actio in aliquod prius agens non reduceretur sicut in causam. Ita D. Thomas. Ex quibus manifestè sequitur etiam esse duo prima principia si Deus non prius agit, quia sicut ad principium & causam, requiritur quod agat, ita ad primum principium & primam causam, requiritur quod primò agat, prioritate scilicet naturæ seu causalitatis de qua diximis. *Si dicas* Deum esse primum principium quia agit independenter. R. per hoc non solvi argumentum: quamvis enim agat independenter, si tamen non agit prius, ergo non est primum agens, quemadmodum

admodùm si non agit non est agens. Adde quod sic independenter agit ut moveat causam, operetur in causâ operante, & influat agenti, quemadmodùm S. Thomas sæpius loquitur, ac nominatim hoc ipso articulo 2. ad 3. ubi dicit quod *benè agenti utrumque Deus influat, & ut agat, & ut benè agat.* Et in responsione ad 2. docet Deum esse causam actionis malæ quatenus est actio secundum quod influit agenti esse posse, & agere, & quicquid perfectionis in agente est.

Deus influit agenti ut agat.

ARTICULUS VI.

QUinta ratio. Perfectius est agere quam non agere, sed quicquid perfectionis est debet Deo sicut causæ attribui; ergo perfectionem illam quam habet causa secunda dum agit, à Deo accipit, qui proindè in eam influit, ut asserit citatis jam verbis D. Thomas. *Sed objicies.* Causa 2. agens non nisi extrinsecè perfectior est seipsà non agente, ut patet ex B. Thomâ qui lib. 2. contra Gent. cap. 23. & alibi actionem transeuntem vocat perfectionem facti non facientis; ergo nulla perfectio tribuitur agenti quæ sit in illo. *Respondeo* negando antecedens. Quando enim agens actionem aliquam, etiamsi transeuntem producit, habet in seipso perfectionem quam ante non habuit. Unde B. Thomas quamvis actionem transeuntem

doceat recipi in passo sicut in subjecto, eam tamen aliquando ponit in agente, ut lib. 2. contra Gent. c. 9. quia scilicet secundum aliquid sui, utpotè secundum originem & influxum est in agente à quo procedit, quamvis secundum suum terminum & effectum recipiatur in patiente. Et hæc est ratio cur dicatur perfectio passi & non agentis quia secundum suum terminum & effectum recipitur & manet in passo, non in agente. Deinde quis nesciat esse relationem realem in agente qua refertur ad patiens quæ non erat priusquam ageret. Cum ergo relatio, utpotè ens reale sit quædam perfectio, dicendum est in agente, per hoc quod agit, perfectionem aliquam inesse quæ non erat antea. Deus autem est causa omnis perfectionis ut immediatè illam producens, ergo illam perfectionem immediatè causam attingens producit, & causæ imprimit. *Non est aliquid creatum* (inquit Alexander Alen. 1. p. q. 9. membro 2.) *in quo non sit sua actio immediatè & sua essentia.*

Sexta ratio. Si Deus concurrit in solum effectum & non in causam; ergo non est causa cur actio profluat ab agente: Nam actio non est formaliter ipse effectus in passo productus, sed est fluxus & emanatio formæ ab agente in patiens: atqui juxta illam sententiam, quando producitur calefactio, dealbatio, &c. Deus solum operatur effectum in passo scilicet calorem, albedinem,

bedinem, &c. nec attingit causam operantem: ergo licet causet actionem quatenus est identificata termino & effectui, non tamen eam causat quatenus est actio ab agente egrediens; quia non facit ut ab illo egrediatur, sed solùm ut in passo recipiatur.

ARTICULUS VII.

Septima. Si voluntas seipsam determinat, omnis autem effectus causæ creatæ debet reduci in Deum ut primam causam; ergo Deus voluntatem determinat. Confirmatur, quia si voluntas seipsam determinare potest ut liberè agat; ergo & Deus eam: alioquin impotens erit omnipotens Deus, si aliquid potest homo, quod non potest Deus, per quem factus est homo.

Octava. Deus producit determinationem voluntatis, ergo determinat voluntatem. Antecedens manifestum est, quia Deus producit omnem effectum. Sequela quoque probatu facilis est, quia similiter benè sequitur, Deus producit motum lapidis, ergo movet lapidem. Nec valet objectio, quod non sequatur in omnibus similibus; Non enim sequitur Deus producit ambulationem, cursum, volatum, ergo Deus ambulat, currit, volat. Dicendum est enim hæc non esse similia. Nam vocabula ista, ambulare, currere, &c. signi-

 ficant

ficant actionem simul cum passione.i. cum susceptione illius actionis in iis quibus tribuuntur. Ambulare enim est producere ambulationem in se ipso, & ita de aliis: tale autem vocabulum non est determinare, nam determinare causam non est aliud quàm per eam producere actionem sive in se sive in alio.

ARTICULUS VIII.

Nona. Vel Deus scit quando voluntas creata sit à seipsa determinabilis ad liberè agendum, vel non scit. Si prius, ergo potest eam sic determinare ut liberè agat, alioquin enim sciret aliquid reale futurum quod non esset ipse facturus, scilicet voluntatem determinabilem & determinandam ut liberè agat. Si posterius, ergo aliquid est quod Deus non scit, scilicet modus ille quo voluntas est determinabilis, ita ut possit determinari & liberè agere.

Decima. Deus in suis operibus non est indeterminatus, sed omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ, quod consilium certum est & determinatum, unde & decretum vocatur; ergo ad omne id quod agit, voluntatem suam determinat, & per consequens ad hoc idem determinat omnia instrumenta quibus utitur, inter quæ sine dubio est omnis voluntas creata. Pro ratione hac consuli potest Scotus in 1. sent. dist. 41. 46. & 47.

Un-

Undecima ratio. Deus utitur omnibus caufis tanquàm inftrumentis, fed qui utitur inftrumento applicat & determinat illud ad agendum; ergo Deus applicat & determinat omnes caufas. Quod argumentum, quia efficaciter concludit fi major propofitio concedatur, ideò nunc à multis negatur, ac nominatim à Bellarmino lib. 4. de gratia & libero arbitrio capite 15. ubi clarè fignificat, fi Deus uteretur voluntate noftrâ tanquàm inftrumento, quod relatio quæ in actione confideratur, referretur ad Deum, ita ut propter eam diceretur determinare & applicare caufas fecundas. Verba ejus funt: *Non dicitur Deus determinare vel applicare voluntatem ad opus, quia relatio illa non refertur ad Deum* (ergo fi referretur Deus diceretur determinare & applicare voluntatem) *fed ad folam voluntatem. Referretur autem etiam ad Deum fi ipfe uteretur voluntate tanquam inftrumento ad illam ipfam actionem faciendam*: & confequenter Deus diceretur eam determanare & applicare. Nunc fubfume, atqui Deus utitur voluntate cæterifque caufis tanquàm inftrumentis: ergo. Subfumptio hæc in D. Thoma eft clara, & fupra eam probavimus ex pluribus ejus locis, ac nominatim ex lib. 3. contra Gent. cap. 94. 147. 148. 149. ubi difertè ait. *Quæcunque rerum aliquid operantur inftrumentaliter agunt ab eo mota. Anima noftra operatur fub Deo ficut agens inftru-*

Deus utitur creaturis ut inftrumētis.

mentale sub principali agente, &c. Opusc. autem 1. c. 23. ita fatetur creaturam esse instrumentum Dei, ut neget eam Deo cooperari instar duorum navem trahentium. *Sciendum*, inquit, *quod aliquid dicitur cooperari alicui dupliciter. Uno modo quia operatur ad eundem effectum, sed per aliam virtutem, sicut minister domino, dum ejus praeceptis obedit, & instrumentum artifici à quo mouetur. Alio modo dicitur aliquid cooperari alicui in quantum operatur eandem operationem cum ipso, sicut si diceretur de duobus portantibus aliquod pondus vel de pluribus trahentibus nauem quod unum alteri cooperatur. Secundum igitur primum modum creatura potest dici creatori cooperari quantum ad aliquos effectus qui fiunt mediante creaturâ, non tamen quantum ad illos effectus qui fiunt immediatè à Deo, ut creatio, & sanctificatio: secundo autem modo creatura creatori non cooperatur*: &c. Similiter D. Bonavent. in 2. distinctione 37. quæstione 1. & Driedo l. de gratia & lib. 2. arb. c. 3. hunc cooperationis modum negant, posterior tamen nostram de instrumento similitudinem disertè confirmat ex scriptura tract. 6. I. de capti. cap. 6. Cum ergo duo sint modi quibus creatura dici potest cooperari creatori, vel sicut instrumentum cooperatur artifici, vel sicut coadiuvans ad trahendum navem aut trabem portandum; quæritur uter sit eligendus & usurpandus? Posteriorem amplectitur Bellarminus dicto capite 15.

Sed

Sed quandoquidem posteriorem S. Thomas abjiciat, priorem verò amplectatur & asserat, quid dubitamus Angelicum Doctorem sequi, faterique nos miseras creaturas esse instrumenta Dei, & cum Deo & per Deum operari sicut instrumentum operatur cum artifice & per artificem à quo movetur, excitatur & applicatur ad agendum? *Sed erit qui* respondeat creaturas quidem esse instrumenta Dei quatenus habent suum esse à Deo, quod præcisè ad denominationem instrumenti sufficit, & quatenus ab eo pendent in operando, sed hinc non sequitur quod ab eo præmoveantur & applicentur ad operandum. *Resp.* quòd ad rationem instrumenti veri & communiter dicti non sufficit accepisse esse & dependere ab alio simul operante, sed necessarium est quod non agat nisi actualiter moveatur. *Instrumentum*, inquit D. Th. lib. 2. contra Gent. cap. 21. *nunquam adhibetur ad causandum aliquid nisi per viam motus.* & Opusculo 3. cap. 3. *Ridiculum est*, ait, *etiam apud indoctos ponere instrumenta moueri non ab aliquo principali agente. Simile enim est hoc ac si aliquis circa constitutionem arcæ vel lecti ponat serram vel securim absque carpentario operantem.* His multisque aliis locis B. Thom. de instrumento manifestè ait quod, præterquàm quod acceperit esse, virtutemque activam, non possit tamen ad opus exire, nisi moveatur & excitetur à principali

agente. Eo autem modo causas secundas esse instrumenta Dei affirmat dicto c. 21. multisque aliis supra allatis. Et *quia posset objici*, si voluntas est instrumentum Dei, ac proinde necesse habet ab eo moveri ergo non liberè agit. Sciendum est quod idem argumentum sibi olim objecerit S. Thomas quæst. 24. de veritate art. 1. argumento 5. Omne quod movet motum, movet sicut instrumentum, ut patet per comment. in 8. Physicorum. Instrumentum autem non est liberum ad agendum, cum non agat nisi secundùm quod aliquis eo utitur: Cùm ergo mens humana non operetur nisi mota à Deo, videtur quod non sit liberi arbitrii. Ad quod argumentum facilis erat responsio dicendo quod mens humana non propriè movetur à Deo, sed impropriè solum, quodque non moveatur nisi quatenus ab eo accepit esse & ab eo dependet in operando. Verum quia sciebat hæc falsò dici, *ideò respondet* quòd *instrumentum dupliciter dicitur: uno modo propriè quando scilicet aliquid ita ab altero movetur quod non confertur ei à movente aliquod principium talis motus sicut serra movetur à carpentario, & tale instrumentum est expers libertatis. Alio modo dicitur instrumentum magis communiter, quicquid est movens ab alio motum, sive sit in ipso principium sui motus sive non, & sic ab instrumento non oportet quod omninò excludatur ratio libertatis, quia aliquid potest esse ab alio motum,*

quod

quod tamen seipsum mouet, & ita est de mente humana. Quibus verbis clarè asserit mentem humanam à Deo moveri & instrumenti rationem habere, nec tamen libertate privari, quia sic movetur, ut etiam seipsam moveat: eandémque responsionem indicavimus partim ex 1. p. q. 83. art. 1. ad 3. & ex quæst. 105. art. 4. ad 1. 2. & 3. partim etiam aliundè. Denique quod rationi libertatis non repugnet moveri ab alio instrumentaliter, vel ex eo collige quod natura humana Christi juxta Theologorum sententiam sit instrumentum divinitatis ab ea assumptum ad opera nostræ salutis exercenda. Vide lib. 4. contra Gent. cap. 41. & in quæstionibus disputatis quæstione unica de unione verbi art. 5. ad 4. & 3. p. q. 19. ar. 1. ad 2. Si autem divinitas in Christo habitans corporaliter naturâ humanâ utebatur tanquàm instrumento, nec tamen libertati ejus officiebat, ergo libertati non repugnat quod voluntas à superiori movente, scilicet Deo moveatur. Sed negari non potest quin divinitas efficaciter operaretur in anima Christi omnem actionem, motum, assensum voluntatis tametsi liberrimè agentis, efficaciter (inquàm) causalitate Physicâ seu propriè dicta: Id enim planè significant hæ Christi voces Joannis 5. *Non possum ego à me ipso facere quicquam:* & 14. *Pater in me manens ipse facit opera:* ergo sicut efficax divinitatis operatio libertatem humanæ

Ab instrumẽto non excluditur ratio libertatis.

Deus operabatur physicè in Christo.

voluntatis non excludit in Christo, ita nec in nobis. *Objicies* 1. D. Thomas dicto opusculo 1. cap. 23. comparat causas secundas famulo, sed famulus non determinatur physicè à Domino suo, ergo nec causæ secundæ determinantur à Deo. *Respondeo* negando consequentiam, quia similitudini sufficit quòd Deus ad creaturam ita se habeat, sicut in moralibus Dominus se habet ad famulum id est sicut movens ad motum, & quemadmodum se habet in actione Physica artifex ad instrumentum, hoc est ut movens & applicans, ideoque determinans ipsas causas activas. Sed insuper observa quod non dicat eo loco D. Thomas Deum ita coöperari creaturis sicut Dominus famulo, vel sicut instrumentum artifici, sed copulativè loquitur, satis significans Deum non solùm coöperari creaturæ sicut Dominus coöperatur famulo, sed etiam sicut artifex coöperatur instrumento. *Objicies* 2. Artifex aliquid imprimit instrumento, sed Deus nihil imprimit causæ 2. ut agat: ergò non movet eam sicut artifex movet instrumentum. De hoc argumento quædam dicentur p. 3. sequenti. *Pro tempore hic respondemus* quòd agens non semper det instrumento novam formam aut qualitatem sed solum motum ut ex quæst. 27. de veritate art. ultimo cognosci potest. Ideoque nos etiam dicimus Deum movere causam non imprimendo illi novam ali-

quam

quam formam aut qualitatem ab actione realiter distinctam, sed influendo illi quod agat, ut ex lib. 2. sententiarum supra diximus. *Objicies* 3. Artifex per instrumentum agit solum mediatè, ergo Deus non agit per causas ut per instrumenta. R. *Neg. Conf.* diximus enim Deum cum sit infinitus immediatè tangere sicut causam, ita & effectum.

ARTICULUS IX.

DUodecima ratio. Quicquid Deus ab æterno predefinivit ac prædeterminat, illud etiam in tempore prædeterminat: sed omnem effectum qui est, fuit, vel erit, ab æterno prædefinivit ac prædeterminavit: ergo eundem in tempore prædeterminat. Major nota est, & confirmatur quià providentia Dei est causa rerum, ita ut omnia eveniant sicut ipsa disposuit ut evenirent, quemadmodum docet S. Thomas 1. parte quæstione 22. & Alexander Alensis 1. parte quæstione 26. membro 3. articulo 3. Minor probatur, quia providere Dei est prædeterminare ut præsupponit Alexand. Alensis 1. parte quæstione 29. membro 4. articulo 3. & Divus Thomas quandò quæstione 5. de veritate articulo 5. ex verbis Damasceni dicentis ea quæ sunt in nobis Deus non prædeterminat, infert, ergo ea quæ sunt in nobis Deus non providet:

videt : & respondet non quod aliud sit prædeterminare & providere, sed quod actus liberi arbitrii Deus ita providet ac determinat, ut non eodem modo illos prædeterminet quo prædeterminat actiones causarum naturalium, scilicet necessitatem inferendo, ut alibi latius diximus. Cum ergo providere Dei sit prædeterminare, Deus autem omnem causam & omnem effectum provideat, dicendum est etiam quod prædeterminet. *Verum hoc* argumentum eludere quidam conantur 1. dicendo quòd Deus ab æterno determinaverit omnes effectus, sed non ante prævisionem determinationis causarum secundarum, præsertim contingentium & liberarum, alioquin enim & peccata prædeterminâsset ante prævisionem malæ voluntatis,& ideò malam voluntatem esse voluisset ait Bellarminus lib. 4. cap. 15. *Secundò* dicunt Deum non determinâsse numerum individuorum corruptibilium, ut culicum, muscarum, &c. neque ut hæc musca hodie nascatur, cras illa, sed tantum in genere providisse & providere ut non deficiat species ulla animalium. Ita Bellarminus ibidem probans suum dictum ex D. Thom. 1. p. quæst. 23. art. 7. & addens. Quod si providentia divina non prædeterminavit in particulari individua substantialia, licet ea præviderit futura, & voluerit coöperari causis secundis in eo-

rum

rum productione, multò minus determinavit in particulari omnes actiones transeuntes liberas, licet præviderit, &c. *Tertiò* addit Bellarminus Deum futuras actiones liberas non videre nisi in humanâ voluntate, quod ex scriptura & D. Augustino probare conatur. Quibus conformiter alii dicunt res futuras esse causas scientiæ Dei juxta illud Origenis quod etiam apud S. Hieronymum invenitur, non propterea aliquid erit quia id scit Deus futurum; sed quia futurum est, ideò scitur à Deo antequàm fiat. *Denique*, quod cum istis ferè coincidit, alii dicunt Deum æterno consilio & voluntate absolutoque decreto non prædeterminâsse omnia quæ in tempore fiunt, multò minus independenter ab omni prævisione, etiam conditionalium liberarum; ideoque necessariò admittendam esse volunt scientiam conditionalium liberarum quâ Deus videt quid quisque pro innata sua libertate facturus esset, si hoc vel illo ordine collocaretur; si hoc vel isto modo ei suaderetur. Atque hanc sententiam ita ex SS. Damasceno & Thoma aliisque Patribus & Scholasticis probatam volunt ut contrariam parum tutam appellent, nec amplectendam putent ab iis qui benè de divinis rebus sentiunt. *Sed respondeo* istas sententias à nullo sancto Patre, hactenus traditas. Nam Molina se primum scientiæ conditionalium inventorem profitetur qui

Molina est inuẽtor sciẽtiæ conditionalium.

quæst.

quæstione 23. articulo 4. & 5. disputatione 1. suam de concordia liberi arbitrii cum prædestinatione & præscientia Dei per mediam scientiam quam vocat, seu ut alii per scientiam conditionalium liberarum disputationem concludens ita loquitur. *Quia res est magni momenti ac ratio conciliandi libertatem arbitrii cum divinâ valdè lubrica, & hæc nostra prædestinatione à nemine quem viderim hucusque tradita, ideò satius hæc duxi paulo fusius explicare.* De eadem vero ante præmiserat, quod si ista ejus dicta, data explanataque semper fuissent, fortè neque Pelagiana hæresis fuisset exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare, &c. neque ex August opinione concertationibusque cum Pelagio tot fideles fuissent turbati, ad Pelagianosque defecissent. Item posteà. Neque vero dubito quin ab Augustino & cæteris Patribus unanimi consensu comprobata fuisset hæc nostra de prædestinatione sententia, ratioque conciliandi libertatem arbitrii si proposita illis fuisset. Sentit ergo se primum istius scientiæ mediæ & optimæ rationis conciliandi libertatem hominis cum gratia Dei, inventorem: quæ cùm SS. illos Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, Chrysostomum latuerit, uni Molinæ detecta est, quasi verò SS. illis Patribus vel doctior sit vel sanctior. An

August.

August Ecclesiæ peculiariter datus Doctor, & Pelagianorum à Deo excitatus malleus non fuit tam perspicax quam Molina, ut adinveniret conciliationem libertatis cum gratia de qua erat ipsi cum Pelagianis summa concertatio? Invenit sanè & conciliavit optimè; sed non per conditionalium scientiam, quàm nec agnovit, nec si agnovisset recepisset, quia non est vera ratio. Certum est enim Deum ab æterno prævidisse & prædeterminasse omnia quæ fiunt in tempore, & hoc independenter ab omni prævisione conditionalium liberarum, ut proinde nulla sit agnoscenda scientia media. *Deus absolutè prædefiniuit omnia.*

Probatur primò. Objectum divinæ scientiæ est id quod futurum est, vel quod est possibile solùm, & non futurum, ergo omnis scientia Dei vel est scientia visionis vel simplicis intelligentiæ. Consequentia est ab objecto (ut videre licet 1. parte quæstione 14. articulo 9.) ad habitum. Antecedens confirmatur quia conditiones illæ quæ apponuntur ut dicatur esse scientia conditionalium vel sunt futuræ, vel non. Si prius, sunt objectum scientiæ visionis; si posterius, sunt objectum simplicis intelligentiæ. Neque verò aliam rationem induunt eo ipso quo naturam conditionis sortiuntur: nam de conditione ut conditio est, sive spectetur nudè ut conditio, sive simul cum re cujus est *Nulla est sciẽtia media.*

con-

conditio ſimiliter quærimus an ſit futura necne, & tunc redit argumentum ut prius. *Secundò probatur* ex eo quod inter articulos Pariſiis condemnatos anno Domini 1270. inveniatur iſte. *Item*, (error eſt dicere) *quod aliqua poſſunt caſualiter euenire reſpectu primæ cauſæ* : & (error eſt dicere) *quod falſum eſt omnia eſſe præordinata à prima cauſa, quia tunc euenirent de neceſſitate.* Sentiebant ergo jam olim Pariſienſes Doctores verum eſſe quod omnia ſint à Deo præordinata, nec ob id de neceſſitate eveniant: quam eorum ſententiam ſecutus eſt noſter S. Thomas Pariſienſium Doctorum gloria ſic inquiens quodlib. 12. art. 5. *Omnia ſunt à Deo prædeterminata & ordinata* : lib. 3. contra Gent. cap. 17. *Omnes ſecundorum agentium actiones ordinantur à primo agente.* Cap. 76. *Ipſe Deus eſt immediatè ſuâ prouidentiâ omnia diſpenſans : horum ſingularium ordinatio eſt immediatè per prouidentiam diuinam à Deo. Diuina ſapientia eſt ordinatiua qui & quot & qualiter ex ejus virtute progrediantur effectus.* Cap. 94. *Cum Deus ſit omnium exiſtentium cauſa rebus omnibus conferens eſſe, oportet quod ſuæ prouidentiæ ordo res omnes complectatur : Deus in prouidendo ſuæ ſapientiæ præmeditatione ſempiternâ, omnia ordinat quantumcunque minima videntur : Diuinæ prouidentiæ non ſolùm ſubduntur effectus, ſed etiam cauſæ & modi eſſendi.* Cap. 97. *Oſtenſum eſt quòd Deus per ſuam prouidentiam omnia ordinat in diuinam bonitatem ſicut in finem.* Cap. 98.

Omnia ſunt à Deo prædeterminata.

98. *Omnia ex diuina prouidentia ordinantur.* Cap. 102. *Ab ejus prouidentia totus hic ordo fluit.* Similiter opuscul. 3. cap. 136. *Ab ipso Deo omnia diriguntur in finem: omnia ordinantur ab ipso: omnia gubernantur & reguntur à Deo.* Cap. 135. *Ipse immediatè omnia ordinat & disponit.* Cap. 123. *Totus ordo causarum secundarum & virtus earum est à Deo.* Vide etiam quæ diximus ex 1. parte quæst. 116. ex quæstione 6. de potentia, & quæstione 5. de veritate. Quibus omnibus locis clarè asserit Deum ab æterno prædeterminasse, ordinasse, prælocutum esse, & statuisse omnes effectus omniumque effectuum ordinem, modum & mensuram. Independenter ergo à prævisione conditionalium decrevit ea quæ futura esse voluit, præsertim cum & conditionales illæ liberæ sint effectus divinæ providentiæ, ac proinde de numero eorum quæ ordinavit, definivit, ac prædeterminavit; imò *Deus non præuidet aliquem benè usurum libro arbitrio nisi quia vult vel præordinat eum benè illo usurum*: ut etiam docet Scotus lib. 1. dist. 41. Addamus & quædam alia. *Necesse est*, inquit idem Thomas 1. parte quæst. 22. art. 2. *Omnia quæ habent quocunque modo esse, ordinata esse à Deo in finem, secundùm illud Apostoli ad Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt.* Et quæst. 25. art. 5. *Non potest esse quod aliqua faciat quæ non præsciuerit & præordinauerit se facturum.* Et opusculo 3. cap. 130. *Quicunque exequitur*

Deus omnia ordinat.

Deus præordinat usum futurum liberi arb.

quitur suæ prouidentiæ ordinem per aliquas medias causas, necesse est quod effectus illarum mediarum causarum cognoscat & ordinet, alioquin extra ordinem suæ prouidentiæ caderent, & tanto perfectior est prouidentia gubernantis, quantò ejus cognitio & ordinatiò magis descendit ad singularia, quia si aliquid singularium à cognitione gubernantis subtrahitur, determinatio ipsius singularis ejus prouidentiam diffugiet. Ostensum est autem supra quod necesse est omnia diuinæ prouidentiæ subdi, & manifestum est quòd diuina prouidentia perfectissima est, quia quidquid de Deo dicitur, secundùm maximum conuenit ei. Oportet igitur quod ordinatio prouidentiæ ipsius se extendat usque ad minimos effectus. Item quæst. 6. de veritate art. 6. *Causa secunda non ordinatur ad effectum nisi ex ordinatione causæ* 1. Deus ergo ordinat omnem effectum causæ secundæ ac etiam ipsam causam secundam ad talem effectum. Et hanc eandem doctrinam confirmant non solùm quæ idem Doctor habet totâ quæstione 22. primæ partis, & quæstione 5. de veritate: & opusculo 3. cap. 123. & lib. 3. contra Gent. cap. 64. & alibi, sed etiam quod scripturæ, Patres & Scholastici omnes uno ore affirmant Deum simpliciter & absolutè omnia providere, gubernare & dirigere nullâ factâ mentione prævisionis conditionalium liberarum, quam teste Molinâ non agnoverunt ut ad providentiam & scientiam Dei prærequisitam. Sapientiæ octavo. *Attingit à fi-*

Ordinatio prouidētiæ Dei extendit se ad minima.

Sap. 8. & 11.

à fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suauiter: Et capite undecimo: *Omnia in mensura, numero & pondere disposuisti Domine*. Si omnia disponit, omnibusque modum, speciem, & ordinem disposuit; ergo causas & earum effectus, ipsumque causarum ordinem ad effectus disposuit; prædefinivit ac prædeterminavit. Quid enim est ab æterno prædeterminare, nisi disponere & ordinare ut hoc modo, in hac specie, & in hoc ordine proveniant quæ ventura sunt: Neque verò dependenter à prævisione conditionalium sic omnia disposuit & ordinavit: nam & ipsas conditionales liberas tanquam suæ providentiæ effectum disposuit ac ordinavit, si omnia disposuit. Unde D. Thom. lib. 3. contra Gentes capite 97. *Omnia*, inquit, *in mensura & numero & pondere disposuit Dominus, ut per mensuram quantitatem siue modum aut gradum perfectionis uniuscujusque rei intelligamus: per numerum verò, diuersitatem & pluralitatem specierum consequentem ex diuersis perfectionis gradibus: per pondus verò, inclinationes diuersas ad proprios fines & operationes, &c.* Et cap. 64. *Ordo*, ait, *rerum creatarum secundùm distinctionem naturarum & graduum ipsarum procedit ex diuinâ sapientiâ: sicut in secundo ostensum est: ergò & ordo operationis per quam res creatæ magis appropinquant ad ultimum finem. Ordinare autem actiones aliquarum rerum ad finem est gubernare ipsas. Deus igitur per suæ sapientiæ prouidentiam rebus gu-*
 berna-

bernationem & regimen præstat. Hinc est quod sacra scriptura Deum Dominum & Regem profitetur secundum illud psalmistæ. Dominus ipse est Deus. Et idem. *Rex omnis terræ Deus. Regis enim est & Domini suo imperio regere & gubernare subjectos: unde & rerum cursum sacra scriptura diuino præcepto adscribit. Job 9. qui præcipit soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo.* Denique sententiam hanc de absolutâ Dei omnium rerum ordinatione & providentia SS. Patribus esse conformem probare licet ex Ambros. lib. 1. officiorum cap. 13. Chrysost. in libris sex de providentia, & aliis. Sed unum Augustinum sufficiet produxisse in medium qui l.5. de civit. Dei cap. 9. dicit quòd *omnia maximè Dei voluntati subdita sunt, cui etiam volũtates omnes subjiciuntur quia non habent potestatem nisi quam ille concedit.* Item. *Quod verò negat (Cicero) ordinem omnium causarum esse certissimum, & Dei præscientiæ notissimum, plus eum quam Stoici detestamur.* Et cap. 11. dicit quòd *à Deo est omnis modus, omnis species, omnis ordo, mensura, numerus, pondus.* Quid clarius? An non apertè significat Deum cuique rei dedisse modum, speciem & ordinem id est prædeterminasse omnia? Ipsas etiam causas omnes à Deo disponi ac ordinari disertis verbis docet lib. 7. de civit. Dei c. 29. inquiens. *Illum Deum colimus qui naturis à se creatis & subsistendi & mouendi initia finesque constituit, qui rerum causas habet, nouit atque disponit.* Et infrà:

Deus rerũ causas nouit disponit & ordinat.

frà: *qui causas non solum principales sed etiam subsequentes nouit atque ordinat*. Et magistro suo conformis S. Prosper in Epistolâ ad Ruffinum. *Omnia*, inquit, *Dei judicio noui- mus ordinari*. Et l. 1. de vocatione Gentium cap. 14. dicit se ipsum non ignorare *quòd Deus sit ordinator eorum omnium, quorum diffe- rentias siue in habitu corporum, siue in qualitati- bus animorum dijudicare non potest*. Et lib. con- tra Collat. cap. 12. disertè asserit voluntatem nostram à Deo formari, regi, & ordinari. Neque verò hinc sequitur Deum velle pec- cata & peccata ipsa prouidisse ac prædeter- minasse. Peccatum enim non est natura aliqua ut docet D. Thomas opusculo 3. cap. 115. sed est nihil. *Manifestum est* ait S. Aug. tract. 1. in Joannem *quia peccatum nihil est*, *Peccatū est nihil.* quod proinde sine Deo factum esse dicitur Joan. 1. *Sine ipso factum est nihil* .i. peccatum, juxta expositionem Alexand. Alensis 1. p. q. 40. membro 1. ad 4. ex Aug desumptam. Dicimus ergo Deum ordinasse & determi- nasse omnia quæ fiunt .i. omnes res, omnes operationes, omnes actus. Verum quia pec- catum non est res aliqua, sed rei conjuncta deformitas & obliquitas, ideo ipsum non providit nec prædeterminavit, sed solum permittit, punit, & ex eo bonum elicit. Ex dictis patet neutiquam recipiendum esse quod à quibusdam dicitur, Deum abso- luta voluntate non prædefiniuisse ab æter- no, omnia quæcunque fiunt in tempore:

Multò autem minus recipiendum est quod Joannes Mariana libro 2. de morte & immortalitate cap. 13. docet inquiens: *Quidquid electuri sumus, vidit Deus intuitu æterno, &c. vidit, inquam, non sanxit, prædixit, non definiuit ut fierent, præscit omnia, sed non omnia præfinit quæ sunt Damasceni verba.* Et mox. *Censeo actionem peccati à Deo non definiri, permitti tantum.* Item: *Actiones bonas Deus, suâ prouidentiâ ita complectitur, ut ad eas inuitet & impellat, offeratque opem suam ad peragendum quod est honestum: non tamen ut sigillatim definiat, ut singula suo ordine, loco & tempore fiant; Pleraque nostro arbitrio, nostróque relinquuntur consilio à quo & definitionem accipiunt. Sic arbitror judicandum de minutis aliis tum rebus tum actionibus. Rectè Thomas Aquinas quodam in loco, Deum in suâ prouidentiâ culicum & muscarum numerum non prædefiniuisse ait.* Hoc inquam nullo modo est recipiendum, cum sit jam citatis auctoritatibus manifestè contrarium. Quomodo Damascenus dicens Deum non omnia prefiniuisse sit explicandus, sup. ex B. Thomâ diximus. Quod secundo loco negat Mariana in bonis actibus singula definiri ut suo loco, ordine & tempore fiant, apertè falsum est. *Diuina enim sapientia est ordinatiua, qui & quot & qualiter ex ejus virtute progrediantur effectus etiam in infimis rebus* ait D. Thomas libro 3. contra Gent. capite 76. Ubi non solum docet Deum singula ordinasse, & qualiter seu quomodo &

Deus ordinat qui, quot, & qualiter effectus eueniāt.

& quo ordine eventura sunt, sed etiam numerum rerum quantumvis infirmarum ab eodem ordinari asserit, contra quam opinatur idem Mariana. Deinde lib. 32. capite. 35. disertis verbis affirmat per intellectum & voluntatem Dei determinari & præscribi omnem effectum & omnis effectus conditionem: *Effectus*, inquit, *ab intellectu & voluntate sequitur secundum determinationem intellectus & imperium voluntatis: sicut autem per intellectum determinatur rei factio & quæcunque alia conditio, ita & præscribitur ei tempus*; quod exemplo declarat. *Non enim*, ait, *solùm ars determinat ut hoc tale sit, sed ut tunc sit, sicut medicus ut tunc detur potus.* Et infrà: *Oportet ad hoc quod voluntas sit sufficiens causa* (qualis est voluntas Dei) *quod effectus sit quando voluntas effectum esse disposuit.* Vides quomodò Deus & tempus & locum disposuerit suorum effectuum? Deinde quoties bona operor, agámne Domino Deo gratias pro effectu & opere præstito, sed quod tali die, tali horâ, tali loco, tali ordine fecerim mihi tribuam? Absit hoc à me Domine: si enim sic loquerer, stares adversum me dicens: *Quid habes quod non accepisti, si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?* 1. Cor 4. Fateor ergo Domine Deus quod in me nihil sit ex me præter peccatum: si bonum operatus sum, tu fecisti: si loco & tempore oportunis, tu fecisti: si ordine debito, & hoc ipsum tu fecisti. Tu

Effectus sequitur determinationẽ volũtatis Dei etiam quoad tempus.

enim Domine Deus meus ſingula opera tua, etiam illa quæ vis eſſe opera mea ita diſponis, ordinas, ac definis ut non tantum offeras opem, ſed etiam præſtes ut accєptem; non ſolum ſuades ac perſuades, ſed realiter in me creaturâ tuâ operaris; nec tantum actiones bonas providentia tua complectitur, ſed etiam ordinem, locum, & tempus quo fiant, definis. Alioquin enim quomodo omnia in menſurâ, numero, & pondere diſponeres? Quomodo modum, ſpeciem, & ordinem imponeres? quomodo omnia provideres & ordinares, ſi ſolas actiones definiens, noſtro arbitrio noſtroque relinqueres definiendum conſilio quo loco, quo ordine, quóve tempore velimus operari? Audiamus Aug. tempus & locum à Deo definita docentem. *Adulter,* inquit homilia 23. inter 50. *non fuiſti in illâ tuâ vitâ præteritâ plenâ ignorantiâ, nondum illuminatus, nondum bonum malumque diſcernens, nondum credens in illum, qui te neſcientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, ſeruabam te mihi. Ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit: ut ſuaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus defuit: & ut hæc deeſſent, ego feci. Affuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non conſentires, ego terrui: Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu quod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum quod fecit homo, quod non poſſit fa-*

Deus etiam definit quo tempore ſit agendum.

facere alter homo: si desit rector à quo factus est homo. Ecce quomodo Deus & locum & tempus definit ut non sint oportuna ad malè agendum: qui verò facit ut desit locus & tempus male agendi, non faciet ut sit locus & tempus bene agendi? facit omnino. Unde idem Augustinus omnipotentiæ Dei esse dicit in Enchiridio cap. 98. quod malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, ad bonum convertat: & lib. 5. de Genesi ad litteram, c. 22. docet *quod à Deo sit omnis mensurarum modus, omnis parilitas numerorum, omnis ordo ponderum.*

ARTICULUS X.

VErum quia solet objici quod si Deus omnia præordinavit absolutâ voluntate, ergo non relinquitur locus orationibus, adhortationibus, consiliis: Audi B. Prosperum eandem objectionem sic proponentem & resolventem lib. 2. de vocatione Gentium cap. 34. (quod apud Ambrosium est caput 10.) *Contrà hanc* (de electione locutus erat) *invictæ veritatis splendidissimam lucem solent quidam non sobriè dicere, superfluò ad acquirenda bonorum operum merita laborari, frustra etiam orationibus quibus Deus exorandus speratur, insisti, si ex incommutabili proposito ejus Christianæ gratiæ subsistit electio, nec aliter quicquā procedere potest quam omnipotentis voluntate dispositum est. Sed qui se ingeniosè* hoc

Ex incōmutabili propositio Dei non excluditur studium orandi.

hoc arbitrantur opponere, non intelligunt scientiam Dei, quæ & præterita, & præsentia, & futura complectitur, tempore non teneri, & tam in conspectu ejus astare ea quæ gerenda sunt, quàm illa quæ aut geruntur, aut gesta sunt. Quod cùm verissimum sit, non indiget morâ cernendi & discernendi illa virtus quæ perpetuò veroque intuitu creata & creanda, orta & oritura, acta & agenda simul aspicit, &c. Vide & caput 36. ubi tandem concludit : *Quamvis ergo quod statuit Deus, nullâ posit ratione non fieri, studia tamen non tolluntur orandi, nec per electionis propositum liberi arbitrii devotio relaxatur; cùm implendæ voluntatis Dei ita sit præordinatus effectus, ut per laborem operum, per instantiam supplicationum, per exercitia virtutum fiant incrementa meritorum : & qui bona gesserint, non solum secundum propositum Dei, sed etiam secundum sua merita coronentur. Ob hoc enim in remotissimo ab humanâ cognitione secreto, præfinitio hujus electionis abscondita est. Sed opponere* etiam solent, si Deus ita prævidet ac disponit omnia independenter à voluntate nostrâ; quare non omnia fiunt necessariò? quomodo non peccamus necessitate potiùs quàm voluntate? *Attende quæso*, ait Augustinus libro 3. de libero arbitrio cap. 3. *quanta cœcitate dicatur, si præscivit Deus futuram voluntatem meam, quoniam nihil aliter potest fieri quam præscivit, necesse est esse ut velim quod ille præscivit: si autem necesse est, non jam voluntate sed necessitate id me velle fatendum*

Ille quẽ præscivit Deus peccaturum non necessitate peccat.

est.

est. O stultitiam singularem! & rursum capite 4. Augustinus petit ab Evodio. *Unde tibi videtur aduersum esse liberum arbitrium nostrum præscientiæ Dei? quia præscientia est, an quia Dei præscientia est? Evod. Quia Dei potius. A. Quid ergo, si tu præscires peccaturum esse aliquem, non esset necesse ut peccaret? E. Imò necesse esset ut peccaret; non enim aliter esset præscientia mea, nisi certa præscirem. A. Non igitur quia Dei præscientia est, necesse est fieri quæ præscierit, sed tantummodò quia præscientia est, Quæ si non certa prænoscit, utique nulla est. E. Consentio. Sed quorsum ista? A. Quia nisi fallor, non continuò tu peccare cogeres, quem pecaturum esse præscires. Neque ipsa præscientia tua peccare eum cogeret, quamuis sine dubio peccaturus esset. Non enim aliter id futurum esse præscires. Sicut itaque non sibi adversantur hæc duo, ut tu præscientiâ tuâ noueris, quod alius suâ voluntate facturus est, ita Deus neminem ad peccatum cogens, præuidet tamen eos qui propria voluntate peccabunt. Cur ergo non vindicet justus, quæ fieri non cogit præscius? Sicut enim tu memoriâ tuâ non cogis facta esse quæ præterierunt, sic Deus præscientiâ suâ non cogit facienda quæ futura sunt. Et sicut tu quædam quæ fecisti, meministi, nec tamen quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia quorum ipse author est, præscit, nec tamen omnium quæ præscit, ipse author est. Quorum autem non est author, justus est ultor.* Conferantur etiam quæ habet libro 5. de civit. Dei cap. 9. & 10. & quæ scribit S. Prosper Augustino

guſtino in epiſtolâ ad eum ſcripta. Denique prædeterminatione divinâ non enervari libertatem vel ex eo diſce quod S. Thomas opuſculi 1. capite 16. doceat nos accipere dona gratiæ per Chriſti Domini incarnationem ſecundum Dei prædeterminationem : ſi enim non obſtante eâ prædeterminatione filius Dei potuit non incarnari, Chriſtus potuit non pati, & Deus poteſt non dare gratiam, manifeſtè ſequitur prædeterminationem non obſtare libertati; ſed de his adhuc redibit ſermo in ſequentibus : redeamus ad ordinationem Dei.

ARTICULUS XI.

PRædictus Mariana etiam addit Deum non prædefiniviſſe numerum culicum & muſcarum, probatque ex S. Thoma, cujus tamen nullum locum allegat. Sed hoc falſum eſt, nec à B. Thoma traditur. Nam Bellarminus eadem cum Mariana dicens citat quæſtione 23. 1. parte articulo 7. ſed ibi hoc B. Thom. non aſſerit. Verba ejus ſunt. *Licet Deus ſciat numerum omnium individuorum, non tamen numerus vel boum vel culicum vel aliquorum hujuſmodi eſt per ſe præordinatus à Deo.* Ubi nota illud (per ſe) quod ab iſtis auctoribus eſt omiſſum eſſe particulam integritati ſenſus & ſententiæ prorſus neceſſariam. Nam per illud ſimile B. Thomas vult doce

Numerus boũ vel culicũ nõ eſt per ſe præordinatus à Deo.

cere

cere quod ſicut in univerſo quædam ſunt quæ propter ſe providentur in quibus eſſentialiter conſiſtit perfectio univerſi, quæque perpetuitatem habent, ſicut & univerſum eſt perpetuum: Alia verò non providentur propter ſe, ſed propter aliud; qualia ſunt individua corruptibilia quæ perpetuitatem habere non poſſunt niſi in ſpecie, quæque licet præordinata ſunt & proviſa, non tamen ſunt proviſa niſi propter perpetuum eſſe ſpeciei conſervandum, cùm è contra ipſa ſpecies propter ſe ſit proviſa ut per ſe pertinens ad perfectionem univerſi. Ita reproborum numerus ſit quidem à Deo præſcitus & prædefinitus, ſed non per ſe ſeu principaliter ſicut numerus prædeſtinatorum. Prædeſtinati enim à Deo præordinantur principaliter ad bonum univerſi, ſcilicet ad finem ſupernaturalem ſeu ad gloriam Dei quatenus beatitudinem conſequuntur: Reprobi verò ſolum ſecundariò, quatenus ſunt propter electos quibus omnia coöperantur in bonum, & quatenus ratione illorum manifeſtatur miſericordia Dei in electis. Expoſitionem hanc invenies dicto articulo 7. quæſtione 23. & quæſtione 5. de veritate articulo 3. & apud Baneſ. ſuper 1. parte. Quod autem Deus prædefinierit certum numerum omnium rerum quantumvis minimarum probatur 1. quia quotquot ſunt res quantumvis exiguæ Deus eas fecit;

ergo ab æterno decrevit eas facere; operatur enim omnia secundum consilium voluntatis suæ. Secundo Christus Matth. 6. & 10. Lucæ 12. ita commendat nobis Dei providentiam ut doceat nec volatilia cœli nec hortorum lilia, nec fœnum agri, nec capillos capitis exemptos esse à Dei cura & providentia; adeò ut nec unum eorum cadat aut pereat sine voluntate Patris. Unde S. Prosper libro sententiarum ex Augustino, sententia 281. sic ait. *Cùm saluator dicit unum passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, & quod fœnum agri, quod post paulùlum mittendum est in clibanum, ipse tamen formet, ac vestiat: nónne confirmat, non solum istam mundi partem rebus mortalibus & corruptibilibus deputatam; verùm etiam vilissimas ejus, abjectissimasque particulas diuinæ prouidentiæ regi: ne fortuitis perturbari motibus, ea quorum causas comprehendere non possumus, æstimemus?* Eadem habet ipse August. libro 5. de Gen. ad lit. capite 21. Quibus conforme est quod habet libro 10. de civit. Dei capite 14. ubi refert sententiam Plotini Platonici qui providentiam Dei *usque ad hæc terrena & ima pertingere, flosculorum atque foliorum pulchritudine comprobat: quæ omnia quasi abjecta & velocissimè pereuntia decentissimos formarum suarum numeros habere non posse confirmat, nisi inde firmentur ubi forma intelligibilis & incommutabilis simul habens omnia* per-

Mat.6. & 10. Luc.12.

Etiam abjectissima reguntur Dei prouidētiā.

perseuerat. Atque hoc ipsum Augustinus ex scriptura probat. Matth. 6. Considerate lilia agri &c. His consonat etiam quod habet B. Hieronymus in vita Pauli Eremitæ ita Antonium orantem introducens. *Deus sine cujus nutu, nec folium arboris defluit, nec unus passer in terram cadit da illis*, &c. Et ad caput 10. Matth. *Si paruula*, inquit, *animalia absque Deo authore non decidunt & in omnibus semper est prouidentia*, *&c*. Vide etiam ad caput 32. Hieremiæ. Ex quibus animadvertere debes quod ea quæ his velut contraria inveniuntur in Hieronymo super caput primum Abacuc, allata sint ab eo non ex propria sed ex aliorum sententia, ut proinde ille sit unus ex illis locis quos in libro contra Rufinum dicit se in commentariis super Prophetas non ex sua sed ex aliorum sententia exposuisse. Prædictis conformiter etiam locutus est Magister sententiarum libro 1. dist. 39. & Alexander Alensis 1. parte quæstione 26. med. 4. articulo 4. *Scit*, inquiunt, *Deus quanta sit multitudo pulicum, culicum & muscarum*, *sed non scit hoc per momenta singula, imo simul & semel omnia*. Vide suprà, ex libro 3. contra Gent. capite 76. allata quibus adde opusculo 3. capite 123. 130. 131. 134. &c.

Deus scit multitudinē culicū.

ARTI-

ARTICULUS XII.

Quod Bellarminus adjungebat Deum non prævidere futuras actiones liberas nisi in humana voluntate, neque efficaciter probavit, neque verum est, sicut nec illud quod alii dicunt res futuras esse causas præscientiæ Dei. Nam certa est B. Thomæ doctrina qui 1. p. q. 14. art. 5. dicit quòd Deus *alia à se cognoscit non in ipsis sed in seipso; in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso.* Et confirmatur ex Aug. qui q. 46. inter 83. affirmat Deum nihil extra se intueri, *non quasi nihil intueatur quod est extra se sed quia id quod est extra seipsum non intuetur nisi in seipso*: ait B. Thomas ibidem. Quam suam doctrinam repetit in illa quæstione per plures articulos; & art. 13. conformiter asserit Deum futura contingentia cognoscere *non solum prout sunt in suis causis sed etiam prout unumquodque eorum est actu in seipso* scilicet secundum esse quod objectivè est in Deo & non quod actu extra causas productum est sed quale suo tempore habebit. Si quæras quare B. Thomas non docet futura cognosci à Deo in prædeterminatione voluntatis, si verum est quod omnia prædeterminavit. *Resp.* quæst. præsupponere falsum. Docet enim D. Thom. Deum futura contingentia cognoscere non tantum prout sunt in causa, sed etiam prout emanant à causa .i. non solum videre effe-

Deus omnia intuetur in se.

ctum

ctum in causa incompleta & indeterminata, sed etiam in causa completa & determinata: *Cognitio Dei,* inquit l. 1. contra Gent. c. 67. *est de rebus omnibus per causam: se enim cognoscendo qui est omniũ causa, alia quasi suos effectus cognoscit.* Et c. 68. *Cum Deus sit cognitor totius esse, cujus est principium, cognoscit unumquemque effectum non solum in se, sed etiam in ordine ad quaslibet suas causas proximas:* Nam ut dicit c. 69. *cognoscit ordinem causæ ad suum effectum.* Et ut 1.p.q.14. art. 7. loquitur, *effectus suos in seipso videt, sicut in causâ.* His conformia tradit Scotus l. 1. sent. d. 39. & 41. ubi certam prævisionem futurorum contingentium dicit esse ex determinatione voluntatis divinę quâ omnia producenda in tempore, quęque facere decrevit, definit: Peccata verò quæ non sunt entia sed privationes, præscit, quia novit ab æterno quorum actuum substantiam sit ipse producturus in tempore, & quos eorundem actuum defectus à creata voluntate processuros sit ipse permissurus. Si dicas hæc non subsistere, cum futurorum contingentium non sit determinata veritas: *Resp.* esse, ut patet ex locis B. Thom. citatis ac etiam ex opusc. 3.c.133. & quia sequeretur alioquin quod Deus non haberet futurorum præscientiam, cum scire non possit id quod non est scibile seu verum, hoc enim est objectum scientiæ.

Deus omnia cognoscit per causã.

Quomodo Deus præsciat peccata.

ARTI-

ARTICULUS XIII.

PRoximum est nunc ut ostendamus res futuras non esse causas scientiæ Dei. Probatur 1. quia cognitio divini intellectûs ita se habet ad res alias sicut se habet scientia artificis ad artificiata; sed ars est causa arte factorum, ergo & scientia Dei est causa rerum. Ita sentit & ratiocinatur S. Thom. 1. p. q. 14. art. 8. lib. 1. contra Gent. cap. 67. & in quæstionibus disputatis q. unica de scientia Dei art. 5. & 14. Unde & l. 1. contra Gent. cap. 68. *Res à Deo scitæ*, inquit, *non sunt priores ejus scientiâ sicut apud nos est, sed sunt eâ posteriores.* Idem sentit B. Bonau. lib. 1. sent. d. 39. q. 2. *Scientia*, inquit, *diuina non pendet ex re scita.* Et Alex. Alens. 1. p. q. 24. m. 3. & q. 26. m. 4. art. 4. *Non enim ea quæ creata sunt, ideo sciuntur à Deo quia facta sunt; at verò potius ideò facta sunt quia immutabiliter sciuntur à Deo.* Et S. Anselmus l. de concordia præscientiæ & prædest. cap. 1. *Si Deus à rebus habet scientiam, sequitur quod illæ prius sint quàm ejus scientia, & sic à Deo non sint à quo nequeunt esse nisi per ejus scientiam.* S. etiam Aug. l. 5. de civit. Dei cap. 9. & lib. 11. cap. 10. hanc eandem doctrinam satis explicat: l. autem 15. de Trin. c. 13. apertissimè dicit quod *uniuersas creaturas suas, & spirituales & corporales, non quia sunt ideo nouit, sed ideo sunt quia nouit: Non enim nesciuit quæ fuerat creaturus. Quia ergo sci-*

Res à Deo scitæ non sũt priores ejus scientiâ.

uit, creauit; non quia creauit. Auguſtini quoque magnus imitator Boëtius. *Non placet,* inquit lib. 5. de conſolatione Philoſophiæ, *ratio quâ ſe quidam credunt quæſtionis de præſcientia Dei nodum poſſe diſſoluere: ajunt enim non ideo quid eſſe euenturum, quoniam id prouidentia futurum eſſe proſpexerit; ſed è contrario potius, quoniam quid futurum eſt, id diuinam prouidentiam latêre non poſſit.* Et poſteà: *Quàm præpoſterum eſt ut æternæ præſcientiæ temporalium rerum euentus cauſa dicatur! Quid eſt aliud arbitrari ideò Deum futura, quoniam ſunt euentura, prouidere; quàm putare quæ olim acciderunt, cauſam ſummæ illius eſſe prouidentiæ.* Probatur 2. quia ſi ideo ſciret Deus res eſſe futuras quia futuræ ſunt, quærenti quare futuræ ſunt quid tandem reſpondebitur? Nunquid fides nos docet res ideò eſſe futuras quia Deus vult eſſe futuras qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ? Prius ergo naturâ eſt, Deum velle res eſſe futuras, quàm quod futuræ ſint; ſicut cauſa prior eſt effectu: & conſequenter etiam prius eſt Deum ſcire res eſſe futuras quàm quod futuræ ſint: quod enim eſt prius priori, eſt prius poſteriori, ſed ſcientia Dei eſt prior (juxta modum noſtrum concipiendi) priori ſcilicet voluntate Dei, ergo eſt etiam prior poſteriori .i. quod res ſint futuræ. Si dicas eſſe ab æterno futuras, & ſic ab æterno eſſe cauſam præſcientiæ Dei: contra; præterquam quod ſcientia Dei cum ſit ipſe Deus

Nō ideo Deus ſcit futura, quia futura ſunt.

Res futuræ nō ſūt cauſa præſcientiæ Dei.

nullam habeat causam, res non sunt ab æterno futuræ in hoc tempore nisi quia primum agens, primum efficiens, & primum movens Deus ab æterno voluit eas in hoc tempore esse futuras, volens producere causas per quas ipse tales effectus facere ordinavit. Si enim ab æterno non decrevisset tales causas & per eas tales effectus facere in tempore, nec fierent nec futuri essent. Nam ipse est qui effectibus omnibus causas adaptat, quibusdam quidem necessarias, aliis autem contingentes ut ita quidam effectus eveniant necessariò, alii contingenter, ideoque nullus effectus hîc producitur quantumcunque sit contingens qui non referatur in Deum ut primam, altissimam & efficacissimam causam. Vide 1. p. q. 19. art. 8. & q. 22. art. 4. *Dices* Origenes in epist. ad Rom. & S. Hieron. ad cap. 26. Hier. dicunt quod, Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus esse futurum; sed quia futurum est, ideò scitur à Deo, antequàm fiat. *Verum ad hoc arg. respondit* olim Mag. sent. & S. Th. 1. p. q. 14. art. 8. & in quæst. de scientia Dei art. 14. quòd *hoc intelligendum sit secundum causam consequentiæ, non secundum causam essendi. Sequitur enim si aliqua sunt futura, quod Deus ea præscierit, non tamen res futuræ sunt causa quod Deus sciat. Sed & aliam* responsionem indicat, ut illis verbis sermo sit de scientia Dei speculativa ut talis est non adjuncta voluntate: sic autem scientia Dei non est

Explicatur locus Hier.

causa

causa rerum, cùm etiam præsciat peccata; quorum non potest esse causa: Nos autem loquimur de scientia Dei prout habet voluntatem conjunctam, dicimusque quod illa sit causa rerum non autem causetur à rebus. 3. dici potest ex Alexand. Alens. dicta quæstione 24. quod illud (ideò) non dicit causam, sed solum rationem vel relationem respectu ejus quod dicitur (præ) ut futurum sit ratio quare vocetur præscientia, sed non ejus quod est præscientia; sive ut aliqui respondent, quod si nomine præscientiæ spectemus solam relationem ad res præcognitas rectè dici res futuras esse illius causas: sicuti enim si nihil esset futurum nulla esset Dei præscientia, manente tamen ejus essentia, ita nihil vetat quo minus id quod futurum est hoc pacto causa dicatur præscientiæ Dei. Neque inde consequens est rem creatam esse causam rei increatæ, scilicet divinæ essentiæ, quia relatio quæ in talibus vocabulis includitur solum est ens rationis, unde nec proprii nominis causa significari potest in hujusmodi sermone.

ARTICULUS XIII.

PRobatio. 13. Si Deus cum causis secundis solum operatur concurrendo in earum effectus, ergo non eas gubenat; gubernator enim & director non attin-

git ſolum effectum, ſed etiam ipſam cauſam moderatur, tangit, dirigit, ducit ac movet prout ſibi videtur. Hinc eſt etiam quod in theſi 42. Duaci propugnata anno 1608,& 1609. ab aſſertoribus illius concurſus gubernatio prætermittitur: *Tres ſunt*, inquiunt, *actiones Deo propriæ, creatio quæ eſt effectio rei ex nihilo : Conſervatio quæ eſt continua dati prius eſſe collatio, à prima productione eſſentialiter non diſcrepans : & concurſus qui eſt influxus in effectus omnium cauſarum ſecundarum.* De quo cõcurſu dicitur theſi 43. *quod habet ſe per modum actionis ipſum effectum cauſæ 2. non verò cauſam attingentis.* Niſi fortaſſe gubernationem comprehendant ſub una dictarum operationum. Verùm ſicuti lucis productio & conſervatio non eſt gubernatio, ſagittæ quoque factio & conſervatio non eſt in finem directio, ſed longè plus eſt aliquid in opus aut finem dirigere quam ipſum producere vel conſervare ; ſic Dei gubernatio aliquid amplius ſignificat quam nudam productionem vel conſervationem. Si enim res à ſe productas ita conſervaret, ut ſineret eas in incertum vagari, nec in certum aliquem finem dirigeret, daretur creatio & conſervatio ſine gubernatione : & ſimiliter ſi eas ſic relinqueret ut coöperaretur illis in effectum ad quem fortuitò tenderent, daretur concurſus ſine gubernatione. Aliud ergo eſt Deum gubernare, quam creare, conſervare, vel concurrere;

Inter operationes Dei

fere; ac proinde quando enumerantur o- *numerāda est gubernatio.*
perationes Deo propriæ, neutiquam prætermittenda est gubernatio, præsertim cum plus, aut saltem æque differat ab illis, quàm illæ differant inter se.

ARTICULUS XIV.

PRobatio. 14. Scriptura Prov. 21. dicit quòd *sicut divisiones aquarum ita cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud.* Quomodò habet in manu, & inclinat quo voluerit, si illo (tanquam causa, relicto, concurrat in solum effectum? Hieremiæ 31. Promissio novi testamenti est, *Dabo legem meam in visceribus eorum & in corde eorum scribam eam*: & cap. 18. Sicut lutum in manu figuli, sic homines dicuntur esse in manu Dei. Quomodò hoc si Deus non potest eos realiter movere nisi labefactando libertatem! Ezech. 36. *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestrî, & auferam cor lapideum de carne vestra & dabo vobis cor carneum: & spiritum meum ponam in medio vestrî, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* Facere ut ambulemus nunquid est esse causam cur faciamus ideoq; prius naturâ agere quàm nos agamus? Hinc est quod non solum in Deo & per Deum vivere dicamur, sed ut dicitur Act. 17. *In ipso vivimus, movemur, & sumus.* Quomodò autem per Deum & in Deo movemur, nisi quia Deus reali-

Prov. 21.

Hiere. 31. 18.

Ezech. 36.

Facit Deus ut ambulemus in ejus præceptis.

Act. 17.

ter nos attingens nos ipsos movet ad operandum.

ARTICULUS XV.

Phil. 2. PRobatio. 15. Ex scriptura & Patribus notum est quod Deus operetur in nobis velle; sed velle est actio immanens, ipsa scilicet inclinatio potentiæ in objectum quæ substantialiter manet in voluntate à qua elicitur, ergo Deus non potest illum actum operari in voluntate nisi voluntatem realiter attingat; quomodò enim actum in potentia manentem producere possit in potentia si potentiam non attingat! Et nota quod Apostolus non dixerit Deum operari nobiscum (licet hoc verum sit) sed in nobis, quod multò amplius est. Unde Conc. Arauf. capite 9. distinctè dixit utrumque. *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur, operatur.* Non ergo negamus Deum operari nobiscum, sed insuper asserimus quod etiam in nobis & per nos operetur; ideoque operatur tanquam agens superius, prius scilicet naturâ quàm voluntas.

ARTICULUS XVI.

PRobatio. 16. In opere bono Scripturæ & Patres totum Deo tribuunt, asserentes etiam Deum non expectare ut homines velint, sed facere ut qui prius nole-

nolebant, jam velint. Quid enim Deus velut indifferenter se habens expectaret, paratus coöperari si homo velit, cum & hoc ipsum quod homo velit, non habeat homo nisi Deus operetur in illo, ipsum realiter ac physicè attingens? Scripturæ sunt Joannis 3. *Non potest homo accipere quicquam, nisi* *Joa. 3.*
fuerit ei datum desuper. Jac. 1. *Omne datum op-* *Jac. 1.*
timum & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum. 1. Cor. 4. *Quid* *1.Cor.4.*
habes quod non accepisti? Et cap. 12. *Deus ope-* *Ibid.12.*
ratur omnia in omnibus. Philipp. 1. *Qui cœpit in* *Phil. 1.*
vobis opus bonum perficiet, &c. Et cap. 2. *Opera-* *Ib. c. 2.*
tur in nobis velle & perficere. Hebræorum 13. *Heb.13.*
Deus aptet vos in omni bono. Et his scripturis conformiter loquentes SS.Patres, etiam totum Deo tribuunt. Cyprian. in expositione orat. Dominicæ. *Præcedit humilis & submissa confessio & datur totum Deo*: Et lib. 5. testim. ad Quiri. cap. 4. In nullo dicit esse gloriandum quando nostrum nihil est. Hieron.lib. 4. in Hierem. Totum est gratiæ Dei qui cuncta largitus est. Chrys. in Psalm. 7. David Deo gratias egit hymnos Deo offerens, & totum stratagema Deo tribuens. Vide eundem hom.35. in Gen.hom.4.& 5. super 2. ad Thessal. Aug. lib. de bono perseverantiæ cap. 13. Detur totum Deo. Vide etiam lib. 2. de pec. mer. cap. 18. & 19. De gratia & libero arb. cap. 8. & alibi. Ex his argumentor: In bono opere totum est Deo tribuendum, ergo non solum tribuendus

eſt illi effectus quem operatur cum cauſa ſecunda, ſed & hoc ipſum quod illa operetur, quodque de potentia exeat in actum. Amplius enim eſt facere quod cauſa operetur, quàm tantummodò facere effectum quem illa operatur. Ut docet Petrus de Aliaco. Cardin. Camerac. in 4. q. 1. art. 1. Unde S. Fulg. l. 9. ad Moni. c. 14. Ipſe facit ut faciamus, quo in nobis operante fit omne bonum quod facimus. Et ex Auguſt. deſumptus Conc. Arauſ. Canon. 20. ita habet. *Nulla facit homo bona quæ non præſtet Deus ut faciat homo.* Hinc eſt quod timorati ac humiles non petunt à Deo ut cum iis concurrat, vel cum iis coöperetur opus bonum, ſed ſuppliciter ac humiliter rogant, ut in illis operetur velle & perficere pro bona ſua voluntate, ut eos moveat, præveniat, compellat, impellat, inclinet ad benè agendum: Nam in Litaniis de venerabilli Sacramento Euchar. oramus *ut ad frequentem dignamque eorum myſteriorum participationem nos commouere dignetur.* In ſecreta miſſæ ſabbathi ante Dominicam paſſ. & Dominicæ 4. poſt Pentec. obnixè rogamus ut *noſtras rebelles ad ſe propitius compellat voluntates.* Si verò Deus voluntatem, eamque rebellem compellit, ſi cor inclinat, ſi voluntati præſtat ut faciat, ergo voluntatem tangit, & in cauſam influit, ideoque non concurrit in ſolum effectum. Quomodò enim voluntatem compelleret, ſi in eam non ageret? quomodò

Deus cõpellit rebelles voluntates.

modò cor inclinaret & cõverteret, si solum cordis effectum attingeret? Pretereà S.Aug. l. de corrept. & grat. c.14. docet quòd Deus de ipsis hominum voluntatibus, quod vult cum vult, facit: & c.15. quod magis habeat in potestate voluntates hominum quam ipsi suas: & Enchir. c. 96. quod non possit voluntate cujuspiam creaturæ impediri effectus voluntatis Dei. Ex quibus optimè infertur, ergo Deus in voluntates influit, easque determinat efficaciter: si enim habet voluntatem in sua potestate, ergo potest in eam influere: & si magis habet in sua potestate voluntatem hominis quam ipsemet homo, ergo potest illum verè ac realiter determinare. Conf.prob. quia homo sic habet suam voluntatem in potestate ut eam verè determinet & applicet, sed Deus adhuc magis habet illam voluntatem in sua potestate, ergo ipse magis potest illam determinare. Quod autem quidam aiunt verba Aug. *De ipsis hominum voluntatibus, &c.* à Theologis facilè explicari sine prædeterminatione, absque authoritate dicitur; quamvis enim nonnulli recentiores Theologi conentur hoc facere, non faciunt tamen; neque hoc quod à recentioribus nonnullis fieri tentatur, Theologorum quasi communi sententiæ tribuendum est, cum certum sit antiquos Theologos non posuisse efficaciam gratiæ in nudis suasionibus vel persuasionibus congruis, ut mox patebit. Sed respon-

Deus magis habet in potestate volũtates hominũ quã ipsi suas.

respondent, si offerens inopi liberalem eleëmosynam, infallibiliter & efficaciter facit ut eam acceptet sine ullâ prædeterminatione, quare Deus non possit similiter facere? *Resp.* offerentem egeno eleëmosynam etiamsi infallibiliter accepturo neutiquam facere efficaciter ut acceptet. Aliud enim est offerre quam efficaciter agere ut alius oblationi consentiat: & alioquin si similitudo illa foret congrua, ergo sicut acceptans talem eleëmosynam, de acceptione illa gloriari potest, quia non accepit illam à divite: (utpotè qui non aliud dedit quàm eleëmosynam quam obtulit) sic acceptans gratiam poterit gloriari de acceptione, quia non acceperit illam à Deo, qui solum hoc egit ut gratiam offerret tali modo & tempore quo sciebat eum acceptaturum. Hæc autem manifestè contradicunt Apostol. 1. ad Cor. 4. *Quid habes quod non accepisti, si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?*

1. Cor. 4.

ARTICULUS XVII.

Non est intelligendum quod Deus moueat aut cōpellat moraliter.

VErum sunt qui ad allatas authoritates respondeant Deum movere, inclinare, & compellere voluntatem moraliter, ut sicut orator dictione idoneâ ad persuadendum inclinat animos auditorum, ita Deus inclinare dicatur voluntates hominum inspirationibus, consiliis, & suasionibus congruis. Sed contra est 1. quia jam sæpius

ſæpius ex B. Thoma recitavimus Deum movere ac determinare omnem cauſam, etiam illam quæ naturaliter & neceſſariò agit, ergo ipſe non loquitur de motione iſtâ morali. Quomodò enim cauſis naturalibus adhiberet ſuaſiones & conſilia? 2. Ita proprium eſt Deo movere voluntatem efficaciter & compellere, ut nulli alteri conveniat: ſed multis convenire poteſt ita congruè ſuadere ut etiam perſuadeant, ergo hic non eſt ille motionis modus qui Deo attribuitur. Vide Cunerum lib. de gratia Chriſti cap. 7. 3. Deus efficacius nos movet ab bonum quam diabolus ad malum, ſed iſte ſic nos efficaciter inclinat ad malum interius inſtigando perſuaſiones congruas, ut etiam ſæpè perſuadeat ut docet S. Thom. quæſt. 3. de matr. art. 4. ergo Deus aliter nos ad bonum inclinat, 4. Deus ita inclinat ut operetur velle, ergo non movet ſolis ſuaſionibus congruis. 5. Suaſio adhibetur intellectui, ergo dum voluntas dicitur efficaciter moveri & inclinari, hoc non eſt per ſolas ſuaſiones. 6. Multi Sancti ſunt bonæ voluntatis quibus eſt ſatis perſuaſum benè agere, quiq; habent voluntatem & affectum promptum ad benè agendum, ſed illi rectè orant Dominum Deum ut eos ad bonum commoveat, inclinet, applicet ac impellat, ergo motiones illæ quæ Deo tribuuntur & ab eo petuntur, non ſunt ſuaſiones congruæ. Confirmatur, quia Beatiſſ. Virgo Maria

Maria semper erat persuasa, semper promptissima; cæteri Sancti, etiamsi carne adhuc infirmâ & propterea concupiscente aliquando contra spiritum; dicere tamen poterant, *spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*: quando ergo ipsa orabat Dominum Deum, inclina cor meum Deus in testimonia tua; quando ipsa & alii orabant ut Deus eorum actiones aspirando præveniret, illos moveret, faceretque ipsos facere, non suasoriam gratiam petebant quâ non indigebant, sed eam quâ realiter Deus operatur in cordibus hominum ut velint & quæ volunt perficiant. 7. Deus potest efficaciter cõvertere hominem illum quem præscivit omni tempore, & omni occasione repugnaturum vocationibus, inspirationibus, & suasionibus: sed hoc non erit nisi per physicam præmotionem, seu prædeterminationem, ergo talis præmotio non destruit libertatem, ideoque de illa sermo est quando Deus ab Ecclesia rogatur ut nostras rebelles compellat voluntates. Major nota est in B. Aug. Enchir. cap. 95. & confirmatur quià est de fide Deum posse salvare quoscunque vult, ergò potest salvare & convertere etiàm illos quos ipse cognoscit omni horâ & omni occasione futuros rebelles: unde Concilium Arausicanum canone quarto, docet Deum non expectare nostram voluntatem ut purgari velimus, sed potius præparare voluntatem ut velimus

mus scilicet juxtà illud, Paratur voluntas à Domino; atqui si Deus solùm moraliter movet instar oratoris, dicendus erit expectare consensum voluntatis, ergò non sic solummodò movet sed realiter ac physicè operatur in voluntate. Minor probatur, quià orator expectare debet consensum ejus cui persuadere conatur. Suarez quidem disput. 22. in Metaph. sect. 4. disertè affirmat Deum esse quasi indifferentem & expectantem ut juxta liberum voluntatis usum illi cooperetur. Verùm quomodo illi cum Conc. Arausf. negante Deum esse expectantem convenit? Certè si in bonis meritoriis ita se res habere dicatur, falsum dicitur & concilio contradicitur. Hæc enim propositio concilii: *Deus non expectat nostram voluntatem*, contradicit illi, *Deus est indifferens & expectans nostrum consensum.* Deindè si concursus Dei est indifferens ad velle & nolle, ad bonum & ad malum, ità scilicet ut voluntas illo eodem uti possit ad velle & nolle, ergò non est Deus qui facit velle, sed homo; quià cùm Deus reliquerit homini concursum suum indifferentem, ipse homo illum applicavit ad velle potius quàm ad nolle. Præterea dicere concursum Dei in bonis etiam meritoriis esse ex se velut indifferentem & expectantem consensum nostræ voluntatis quæ potest illo uti ad velle & nolle; quid est aliud quàm dicere quod *cùm viderit nos Deus ad bonum velle deflectere*,

Pro. 8. *juxta* 70. *in terpr.*

flectere, occurrit, dirigit, atque confortat? Sed hanc sententiam à Collatore assertam S. Prosper damnavit velut erroneam, ergò damnaret etiam priorem. Minor probatur ex ejus verbis in lib. contra Collat. c. 16. quæ ad prædicta subjungit: *Quis non videat, quod hac doctrina meritum libero assignet arbitrio, quo præveniatur gratiâ, quæ ei famuletur reddens debitum, non conferens donum? quæ definitio in Episcoporum Palestinæ synodo, etiàm à Pelagio anathemate damnata est: In eo enim qui bonum incipit velle, & cupit ab iniquitate atque ab errore discedere, gratiam Dei hoc ipsum profitemur operari.* Denique probatur ex eodem S. Prospero, qui cap. 14. de ingratis ita contra eos loquitur.

Ut nunc & sævas gentes & barbara regna
Ignoti prius aut spreti nova gratia Christi
Attrahit, & terrâ templum sibi condit in omni:
Sic prius immites populos, urbesque rebelles
Vincente obstantes animos pietate, subegit:
Non hoc consilio tantum hortatuque benigno
Suadens atque docẽs, quasi normam legis haberet
Gratia: sed mutans intus mentẽ, atq; reformans,
Vasque novum ex fracto fingẽs, virtute creandi.

Deus nõ tantum consilio suadens sed mutãs mentem operatur.

Et capite 20.

Perspicuum est quantum damnatos confoveatis
Dum cuique ad veræ capienda exordia vitæ
Naturam affectum fidei conferre docetis:
Dumq; aliud non est vobiscum gratia, quam lex,
Quamque Propheta monens, & quam doctrina ministri.

Rur-

Rursum in epistola ad Rufinum contra Pelag. gratiam agnoscentes, sed dolosè intelligentes eam in eo consistere quod voluntatis arbitrium admoneat, ità prosequitur. *Intellectum est saluberrimeque perspectum, hoc tantum eos de gratia confiteri, quod quædam libero arbitrio sit magistra, seque per cohortationes, per legem, per doctrinam, per creaturam, per contemplationem, per miracula, perque terrores extrinsecus judicio ejus ostendat, quo unusquisque secundum voluntatis suæ motum, si quæsierit, inueniat: si petierit, recipiat: si pulsauerit, introeat. Quià scilicet gratiæ ipsius vocatio, hoc primum circà nos agat, ut nostræ facultatis arbitrium admoneat, nec aliud sit gratia quàm lex, quàm propheta, quàm doctor cui circa omnes homines per uniuersum mundum commune & generale sit studium, ut qui voluerint credant, & qui crediderint, justificationem merito fidei & bonæ voluntatis accipiant: ac si gratia Dei secundum hominum meritum tribuatur. Atque hoc modo gratia non sit gratia.* Quomodo potuisset apertius negare efficaciam gratiæ consistere in suasionibus? Clarè affirmat Deum non solum admonere liberum arb. sive interius sive exterius, nec solum benignè suadere, sed potenti sua virtute mutare mentem interius, reformare, recreare & affectum (ut posteà loquitur) credendi, obediendique generare. Sed inquies Deus operatur, quidem realiter, sed non prævenit; prævenire enim libertatem de-

Gratia nō tantum admonet arbitrium.

determinando eſt impedire libertatem. Reſp. Deum prævenire, nec libertatem impedire: ipſe enim ſic in omni opere bono prævenit voluntatem ut faciat eam operari, operaturque ipſe non ſolum cum ea, ſed etiam in ea & per eam juxta illud Auguſtini: *In omnibus miſericordia Dei prævenit nos*: & iſtud Eccleſiæ. *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præveni & adjuuando proſequere, ut cuncta noſtra oratio & operatio à te ſemper incipiat & per te cœpta finiatur*; & illud Conc. Arauſic. *Quoties bona agimus, &c.* Huc etiam pertinet illa Synodi Trid. ſententia ſeſſ. 6. c. 16. ubi de Chriſto loquens dicit quod *tanquàm vitis in palmites, in ipſos juſtificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur.*

Oratio Eccleſiæ.

ARTICULUS XVIII.

SEd quià nō poteſt inter Catholicos verti in dubium an Deus per ſuam gratiam nos præveniat, ideò jam reſtat examinandum, An gratia præveniens neceſſitet voluntatem ſic ut non ſinat eam liberè agere. Sunt enim qui hanc ſententiam docuerunt. Motus gratiæ prævenientis à Deo in nobis excitati, ut ſunt illuſtrationes intellectus, piæ voluntatis affectiones, ſunt nobis actus neceſſarii & non liberi, donec iis conſentiamus: qui conſequenter dicere videntur Deum poſſe quidem prævenire

vo-

luntatem, sed non nisi sic ut præveniendo necessitet: & dum proponitur hoc argumentum: Quidam ex iis qui causas 2. efficaciter à Deo determinari negant, admittunt in Paulo, Magdalena, aliisque nonnullis dum converterentur fuisse illam determinationem, ergò vel illa determinatio libertatem non tollit, vel istis fuit sublata pro eo instanti quo convertebantur, non habent aliam responsionem quàm ut dicant fuisse illis sublatum pro eo instanti libertatis usum. Nec enim possunt negare antecedens, nam in assertione decima de gratia & prædestinatione inter eas super quibus fuit olim petita censura S. Facultatis Theol. Duacensis ab illustrissimis & Reverendissimis Dominis, D. Ludovico de Berlaymont Archiepiscopo Camera. & D. Joanne Hauchino Archiepiscopo Mechl. & D. Guilielmo Lindano Episcopo Gand. ita legitur: *Ut faciamus, non requiritur efficax excitatio quæ voluntatem infallibiliter determinet, qualis fortè fuit in Paulo, Magdalena, aliisque nonnullis dum converterentur.* His ut satisfiat dicimus primò non benè à Catholicis dici posse quod in Paulo, Magdalena, aliisque similiter conversis sublatus fuerit libertatis usus pro primo instanti suæ conversionis, eo quod nemo ad Deum convertitur nisi Deo per ipsum operante actum bonæ voluntatis. Undè & S. Prosper lib. contra Collat. cap. 15. eum re-

Nõ fuit S. Paulo sublata libertas in sua conversione.

reprehendens quod in quibuſdam diceret initium converſionis eſſe ſic à gratia ut non coöperetur liberum arb. in aliis autem ſic eſſe à libero arb. ut non à gratia, dicit quod Collator dum iſtorum duorum unum in Paulo & Matthæo, aliud in Zachæo & latrone judicat operatum, non intelligit in illis ſe liberum arb. in iſtis gratiam ſuſtuliſſe. Ubi vides quod pro abſurdo habeat, dicere Paulum in ſui converſione non eſſe uſum libero arb. Sed hoc ipſum magis confirmabitur ex ſequentibus. Dico ergo 2. Certum eſt gratiam prævenientem non neceſſitare voluntatem. Probatur 1. quia Deus adultos non juſtificat ſine illis aliquid operantibus, juxta illud vulgatum: *Qui creauit te ſine te, non juſtificabit te ſine te.* 2. quia quiſque propriæ mentis converſione ſalvatur credendo, neque inviti ſed volentes ſalvandi ſunt ut dicitur in Conc. Toletano 4. cap. 56. 3. quia Auguſtinus dicit Ench. cap. 32. gratiam Dei nolentem prævenire ut velit, liberè ſcilicet. 4. Quia Syn. Trid. ſſ. 6. cap. 5. loquens de initio juſtificationis quod eſt à gratia præveniente ſeu excitante, ſic loquitur. *Declarat præterea, ipſius juſtificationis exordium in adultis, à Dei per Chriſtum Jeſum præveniente gratiâ ſumendum eſſe, hoc eſt, ab ejus vocatione, quâ nullis eorum exiſtentibus meritis, vocantur; ut, qui, per peccata à Deo auerſi erant, per ejus excitantem, atque adjuuantem gratiam ad conuertendum*

Gratia præueniens nõ neceſſitat.

Præuẽti à gratia, liberè aſſentiuntur.

dum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur, &c. Et cap. 6. *Disponuntur* (ait) *ad ipsam justitiam, dum excitati diuinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum &c.* Similia habet cano. 3. & 4. ubi docet hominem liberè agere quantumvis à Deo præveniatur. 5. Probatur ex B. Tho. in 2. d. 26. q. 1. art. 5. ad 3. qui loquens de gratia operante seu præveniente: *Ipse*, inquit, *motus voluntatis non est à gratia sine libero arb.* utique liberè agente. & l. 3. contrà Gent. cap. 149. *Romanorum 9. non est volentis, scilicet velle: nec currentis, scilicet currere: sed miserentis Dei: quia scilicet oportet quod ad benè volendum & operandum homo diuino præueniatur auxilio: sicut consuetum est quod effectus aliquis non attribuitur proximo operanti, sed primo mouenti: attribuitur enim victoria Duci quæ labore militum perpetratur: non ergò per hujusmodi verba excluditur liberum voluntatis arbitrium: sicut quidam malè intellexerunt: quasi homo non sit Dominus suorum actuum interiorum & exteriorum; sed ostenditur Deo esse subjectum, &c.* Sextò. Confirmatur, quia actus interior quem in nobis producit gratia præveniens v. g. amare Deum, odisse peccatum, est actus voluntatis non solum ut subjecti, sed etiam ut principii effectivi; ergò respectu ejus voluntas est movens & non tantum mota. 7. quia actus quo voluntas incipit velle bonum Rom. 9.

est actus liber, ergò respectu ejus voluntas est principium movens non qualecunque sed liberum. 8. quia actus ejusmodi cadunt sub præcepto : nam præcipitur homini ut se convertat ad Deum & à peccato recedat; ergò procedunt à voluntate seipsam liberè movente. 9. Probatur ex S. Bonau. in 2. dist. 26. sic dicente : *Deus per gratiam mouet voluntatem, nec tamen hoc voluntati repugnat, quia voluntas sic vult moueri à Deo: unde sic mouetur à Deo quod mouetur etiam à seipsa, & ideò omne opus meritorum attribuitur gratiæ & libero arb.* Quò etiam pertinet illud Ambrosii lib. 2. de vocatione Gent. cap. 9. *Siue initia, siue profectus fidelium, siue usque in finem perseuerantium cogitemus genus, nulla species cujusque virtutis occurrit quæ vel sine dono diuinæ gratiæ, vel sine consensu nostræ voluntatis habeatur.* Eadem reperies apud S. Prosperum verum istius libri auctorem cap. 26. & apud Costerum in lib. controversiarum cap. 5. de libero arb. ubi expressis verbis asserit liberum arbitrium Deo mouenti & prævenienti coöperari, nec se præparare ad justificationem *solum patiendo, sed etiam operando & agendo.* Nec obstat quod Aug. dicat Deum ut velimus in nobis sine nobis operari; quodque B. Thom. 1. 2. q. 111. art. 2. doceat in primo actu voluntatis qui procedit à gratia præveniente voluntatem esse motam & non moventem. Nam ejusmodi locutiones non aliud significant

quam

quam quod Deus primum actum seu motum bonæ voluntatis per suam gratiam operetur sine nobis.i. sine prævio in nobis alio motu voluntatis quo ad illum motum conemur aut aspiremus, aut quo voluntas eum sibi imperet; quippè cùm interdum homini etiam valde repugnanti inspiretur bonæ voluntatis affectus, ut in Paulo contigit; ergò apud Aug. illud (sine nobis) non est idem quod nobis nihil agentibus, sed idem est quod, nobis non præviè agentibus; Quod autem B. Th. dixit in primo effectu gratiæ mentem nostram esse motam à Deo & non moventem, sic intellige, mentem nostram ad illum effectum non se movere alio quopiam priore motu quasi imperante hunc motum, ut significaverit actum illum interiorem non esse à voluntate movente ut imperante, licet ab eâ sit ut principio activo. Qui sensus ex eo colligitur, quod posteà dicit exteriorem actum à voluntate imperari : quin & ipsa phrasis quâ voluntas dicitur se movere ad aliquem actum, satis postulare videtur ut in eâ sit motus aliquis ad hujusmodi actum : & consentiunt ea quæ adfert lib. 2. sent. d.26. art. 5. ad 3. alibi recitata : & q. unica de virtutibus in communi art.1.ad 11. & art. 2.ad 20. ubi expresse docet Deum operari in nobis non sine nobis agentibus & consentientibus. Deniqué hoc ipsum approbat Card. Bellarminus lib. 6. de gratia & libero arb.

cap.6. ubi disertè docet per gratiam praevenientem ita voluntatem hominis prȩparari ut & Deus & voluntas aliquid agant. Et quià sunt quaedam loca Chrys. quibus ait Deum non prȩvenire nostras voluntates,ut hom.12.in epistolam ad Hebrȩos,idem Bellarminus ea sic exponit, ut Chrysostomus dixisse intelligatur quod Deus nō praevenit per modum necessitatem inferentis. Quae expositio libentius admittenda est,quàm dicatur cum Molina disput. 41. quod Chrys. errare potuerit nesciens distinguere inter gratiam praevenientem,&c.aut quod manifestum sit ibi errorem contineri, aut quod gratiam praevenientem tollat, dicatque initium salutis esse à nobis. Haec enim & falsa sunt & tanto doctore indigna, praeterquàm quod viam parant haereticis ut SS. Patrum authoritates contemnant, dicantque quod errare potuerint. Falsa autem esse manifestum erit si alia ejusdem Chrys. loca conferantur.Nam homilia 13. in Joannem docet quod *gratia Dei semper in beneficiis priores sibi partes vendicat*:homilia autem 76.*Non vos me elegistis*,inquit,*sed ego elegi vos: hoc est in amore praecurri*. Quando autem Chrysostomus sive hîc sive homil.11. requirit voluntatem nostram ut bene agamus, non negat gratiam praevenientem,sed solùm ostendere intendit quod liberum nobis maneat arbitrium, quodque Deus non ità bona nostra operetur ut voluntas nostra nihil agat, ut patet ex.

S.Chrysost. explicatur.

Quid Chrysost. senserit de initio salutis.

ex dictis, & ex iis quæ habet ad caput 2. Epistolæ ad Philipp. explicans illa verba, Deus operatur in nobis velle, &c. *Si* (inquit ex aliorum personâ sibi objiciens) *voluntatem in nobis ipse operatur, quomodò nos adhortaris? Etenim si ut velimus ipse facit, frustra nobis dicis, obedite: non enim obedimus. Frustra dicis in timore ac tremore: nam totum Dei est.* (Nota simile fieri argumentum contra præmotionem Dei, ideoque & contra gratiam prævenientem, sed pro hoc loco respondeat Chrysost.) *non ad hoc dixi Deum esse operantem in vobis* (ideoque influentem in causam eamque moventem) *& ut velitis & ut operemini* (ut scilicet otiosi esse velitis) *sed ut sollicitudinem vestram relevarem. Si volueritis tunc operabitur voluntatem: & promptitudinem ipse nobis dat & operandi efficaciam. Quando enim* (per ejus gratiam) *voluerimus, voluntatem posteà adauget: utpote volo boni quidpiam operari, bonum istud ipse operatur, & per ipsam etiam voluntatem,* &c. Et posteà: *Ostendit hic & securos nos esse facit, Deum omnia operari. Vult enim nos juxtà voluntatem suam vivere. Si vero vult, agit ergò nos ad hoc, imò ipse istud omnino operabitur.* Vides quomodò S. Doctor non dicit initium salutis esse à nobis, sed totum Deo tribuit, nec negat gratiam prævenientem, sed asserit? videatur etiam homilia 12. in 1. epistolam ad Cor. Quæ autem homilia 12. in epistolam ad Heb. dicta, videntur his esse contraria, modestè per collatio-

 nem

nem aliorum locorum sunt exponenda, non erroris damnanda; & quod dicit, oportet nos eligere primùm quæ bona sunt, & tunc ipse quæ sua sunt introducit, intelligi potest, vel quod nos ejus gratia præventi eligere debeamus bona agere antequàm ipse dona sua habitualia seu permanentia & ulteriora introducat; vel quod nos eligamus, quia licet Deus in homine & per hominem operetur electionem, solus tamen homo est qui eligit sicut solum animal currit etiamsi Deus cursum efficiat: Dum autem ita elegimus, tunc multam adfert auxiliationem & dona sua introducit, quia ut ipse alibi dicit voluntatem adauget, & ut Augustinus docet, ille qui *præuenit ut velimus, subsequitur nè frustra velimus*: & juxtà B. Jacobum: *Appropinquantibus sibi appropinquat*, scilicet per ampliorem gratiam.

ARTICULUS XIX.

Ratio. 17. Quandò causæ operantur hoc ipsum accipiunt à Deo: ergo Deus prius naturâ facit illam operationem. Prius enim est dare quàm accipere, præsertim quandò sic datur, ut datio sit causa acceptionis. Antecedens est Alberti magni qui lib. 1. sent. d. 45. art. 8. sic dicit. *Si quid operantur aliæ causæ, accipiunt à voluntate Dei operante, & continente, & mouente eas.* Confirmatur ex Parisiensibus doctoribus qui anno

no 1270. tanquàm erroneum condemnaverunt hunc articulum. *In causis efficientibus causa secunda habet actionem quam non accepit à prima causa.* Fatentur ergo Albertus & Parisi. Deum ita per causas secundas operari ut non solum eas conservet seu contineat, sed etiam ut illas moveat, illisque det actionem quam operantur, ideoque in ipsas influit & non in solum effectum. Dum vero illo eodem anno condemnaverunt etiam hunc articulum: *Id quod de sui natura non est determinatum ad esse vel non esse, non determinatur nisi ad aliquod quod est necessarium respectu sui*, clarè asserunt voluntatem quæ ex se est indeterminata non solum posse determinari sed etiam sic posse determinari ut liberè & non necessariò eligat id ad quod determinatur, dicunt enim posse determinari ad aliquod quod non est necessarium.

Causa 2. accipit actionem à Deo.

Quod nõ est determinatũ, ut volũtas, determinatur ad aliquid.

ARTICULUS XX.

CONfirmatur ulterius ex eo quod S. Augustinus Epistola 106. & S. Bonaventura in 2. disput. 26. quæstione 6. voluntatem vocant pedissequam, gratiam verò ducem. Si enim voluntas ad gratiam se habet ut pedissequa, quomodò non operatur ut inferior, ut subjecta, ut mota ut directa, ut ducta? Unde S. Prosper capite 25. de ingratis sic gratiam ducem appellavit.

Volũtas est pedissequa gratiæ.

Hæc

Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit; & cunctis dux est venientibus ad se:
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.

Deus cõparatur ad volũtatẽ sicut sessor ad equum.

Præterea Franco Abbas tomo 2. Deum vocat mansuetissimum sessorem sub cujus regimine homo justificatus constituitur: & Adrianus sextus quodlib. 8. littera K. *habet*, inquit, *se gratia in opere meritorio sicut sessor ad equum.* Hanc similitudinem partim ex scriptura, partim ex Hieronym. pulchrè explicat Driedo tract. 6. capite 2. de capt. addens quod sicut jumentum immisso fræno sessoris manu regitur ut iter rectum secundum sessoris voluntatem possit incedere, ita & liberum arbit. Spiritûs sancti apprehensum fræno gratiâ illius mansuescit, ab eo dirigitur & deducitur. Non ergo Deus & voluntas in opere bono comparandi sunt (ut à quibusdam etiam concionantibus fit) duobus equis simul currum trahentibus quorum validior aurigam ferens sit gratia, alter voluntas, sed voluntas semper est comparanda pedissequæ, famulo & equo per aurigam directo: gratia verò duci & sessori qui voluntatem moderatur, regit, ducit, gubernat ac movet pro beneplacito voluntatis Dei,

ARTI-

ARTICULUS XXI.

PRobatio 18. fit ex variorum doctorum authoritatibus. S. Ambrosius præfat. in Evangelium Lucæ asserit Christum qui in se loquebatur, operari ut, id quod bonum est, nobis quoque bonum videri possit. S. Gregorius lib. 22. moralium capite 5. lib. 24. moral. cap. 12. & lib. 33. cap. 26. Chrysost. prætereà quæ sup. attulimus homilia 2. in Gen. sic dicit. *Qui hæc cum non essent, fecit; hic & linguam meam ad isthæc enarranda impulit.* S. Augustinus lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 20. de Deo dicit quòd *mouet occultâ potentiâ uniuersam creaturam suam*: & lib. 3. de Trinit. cap. 4. asserit Deum *uti omnibus ad incommutabile arbitrium sententiæ suæ siue incorporeis siue corporeis rebus*: Et infrà: *voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium specierum atque motionum.* Si omnibus utitur & omnes causas movet, ergo non concurrit in solum effectum, sed ipsam causam applicat: uti enim est applicare juxta ea quæ dicit S. Thom. 1. 2. quæst. 16. Rursum lib. de dono perseverantiæ cap. 9. *Possibile est*, inquit, *auersas & aduersas in fidem suam hominum conuertere voluntates, & in eorum cordibus operari ut nullis aduersitatibus cedant, nec ab ipso aliquâ tentatione superati discedant.* Estne hoc moraliter agere & expectare voluntatis consensum? Si expectaret, nec in causam realiter ageret,

Deus operatur in cordibus, ideòq; non in solo effectu.

ret, quomodò operaretur in corde; quomodò à malo in bonum flecteret voluntates & in lapsum pronas converteret, ut dicit capite 9? quomodò ex invito faceret volentem ut loquitur Prosper cap. 3, contra Collat.? quomodò rebelles voluntates compelleret, ut ait Ecclesia; quomodò malas hominum voluntates quas vult, ubi vult, quia vult, converteret, ut asserit Augustinus lib. de corrept. & gratia cap. 14.? quomodò in nolentibus credere operaretur velle, August. Epistola 107. & de prædestinatione Sanctorum cap. 8. quomodò invito & reluctanti homini Deus etiam primam boni cupiditatem inspiraret, quod docet Aug. lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 8. quomodò Deus tanget cor ut cum ejus adjutorio homo præparet cor ut idem asserit cap. 9. quomodò verum esset nulla esse tam detestanda facinora quæ possint gratiæ donum arcêre, Prosper lib. 1. de vocatione Gent. cap. 17 quomodò gratia est tam efficax ut à nullo duro corde respuatur quin potius auferat cordis duritiam ut dicit August. lib. de prædest. SS. cap. 8. quomodò Spiritus S. clamare & postulare dicitur quia (exponente August. lib. de corrept. & gratia cap. 15.) nos clamantes & postulantes facit, si solum suadet & paratis ad clamandum coëfficit clamorem & postulationem? quomodò Prosper dicit lib. 1. de vocatione Gent. cap. 9. de iis quæ promisit Deus,

Deus operatur velle in nolentibus.

Deus,quod impoſſibile eſt iſta non fieri, eo quod nec incerta ſit Dei præſcientia, nec mutabile conſilium,nec inefficax voluntas, nec falſa promiſſio. Agit ergo Deus non in ſolum effectum ſed in ipſum hominem qui cauſa eſt. Agit inquam non ſólum ut ab eo regatur homo ſed etiam ut illo agatur: cum enim plus ſit agi quam regi eo quod qui regitur aliquid agit, & ideò regitur ut rectè agat: qui autem agitur, agere ipſe aliquid vix intelligitur: tamen tantum(inquit idem Proſper ſententia 310. in l. ſententiarum) præſtat voluntatibus noſtris gratia Salvatoris ut non dubitet Apoſt. dicere: *Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filii Dei ſunt.* Dices ſi homo ſic agitur ſpiritu Dei quomodò eſt liber? *Audi eum* l. de vocat. Gent.c.8. reſpondentem: *Nec quia ſpiritu Dei agitur, ideò ſe putet liberum arbitrium non habere: quod ne tunc quidem perdidit, quando diabolo voluntate ſe dedit, a quo judicium voluntatis deprauatum eſt non ablatum. Quod ergo non interfectum eſt per vulnerantem, non tollitur per medentem: vulnus ſanatur, non natura remouetur. Sed quod in natura periit, non reſtituitur niſi ab auctore naturæ.* Unde lib. contra Collat. cap. 12. ſic loquitur: *Non eſt periculum liberi arbitrii ex gratia Dei, nec voluntas aufertur cum in ipſa bene velle generatur.* Lib. 1. de vocat. Gent. cap. 8. aſſerit eum qui quærit, ipſum quærendi affectum ab illo accepiſſe quem quærit. Et mox: *Omnis homo qui ad Deum conuertitur, Dei primum*

Rom. 8.

gratiâ commouetur. Et iterum. *Cum verbum Dei per ministerium prædicantium auribus carnis infertur; miscetur operatio potentiæ diuinæ cum sono vocis humanæ: & qui incitauit euangelizantis officium; audientis quoque firmauit affectum.* Quomodò hæc consistunt si Deus hominem realiter non movet? Et ne putes aliquid istorum fieri per simultaneum concursum, aut per solas suasiones, l. 2. c. 26. postquàm dixit gratiam Dei omnibus præeminere suadendo, &c. addit: *Sed & voluntas hominis subjungitur ei atque conjungitur, quæ ad hoc prædictis est excitata præsidiis ut diuino in se coöperetur operi & incipiat exercere ad meritum quod superno semine concepit ad studium.* Ubi voluntatem quidem Deo coöperari dicit, sed ita ut illi subjungatur, ideoque voluntas ad gratiam se habet ut receptrix & famula, quemadmodùm loquitur, non autem ut agens collaterale: & dum c. 27. dicit quod justi velint ea quæ Deus voluit eos velle, & quod *qui in cordibus trahendorum hoc egit ut crederent, hoc effecit ut vellent*: quid aliud clamat quàm Deum realiter operari in cordibus hominum? His conformiter S. Bern. tract. de gratia de Deo dicit, quòd *uniuersa potentissimè mouet, ordinat, administrat*: Item quod omnia *potenti præordinet prouidentia*; quòd *voluntatem applicet operi.* Hoc autem nihil est aliud quam efficaciter movere & determinare ergo Deus determinat.

ARTICULUS XXII.

PRobatio. 19. Alexander Alenſis ita cenſet Deum per creaturas operari ut in eas influat: prima enim parte quæſtione 9. m. 2. & quæſtione 26. m. 7. articulo 2. docet quod cauſa prima plus influat quam ſecunda, quia ſecunda non influit ſine prima, imo habet à prima quod influat. Nec reſponderi poteſt quod plus influat quia independenter operatur & dedit cauſæ ſecundæ virtutem operativam: 1. quia nonnulli eorum qui docent concurſum ſimultaneum, ut Molina diſput. 28. ſuæ concordiæ & Suarez diſput. 22. ſect. 4. numero 9. Conimbr. libro 2. Phyſ. quæſtione 12. articulo 3. docent Deum ita partialiter concurrere ad effectum cum cauſa ſecunda, ut quemadmodùm concurſus cauſæ ſecundæ ſolus non ſufficit ad effectum, ita nec concurſus Dei quo præſentialiter concurrit ad eundem ſolus abſolutè ſufficiat, ergo ex mente iſtorum Deus non plus actu influit quàm cauſa ſecunda: uterque enim partialiter, concurſu de ſe inſufficienti operatur, & conſequenter præſens Dei concurſus cum cauſa ſecunda æquè pendet à cauſa ſecunda quàm concurſus ſecundæ à prima, quia neuter talis qualem illi ponunt ſine altero ſufficit. 2. quia Alexand. diſertè fatetur Deum influere in liberum arbitrium quando illud exit in actum:

ctum : nam 2. libro quæstione 100. m. 3. articulo 6. §. 3. in fundamento suæ conclusionis quæ est ejusmodi : *Mala actio secundùm quod actio est à Deo*, dicit. *Si aliquid egreditur à nostro libero arbitrio*, *hoc est secundum quod recipit influentiam à Deo.* Et 1. parte quæstione 4. m. 1. docet causam non exire de potentia in actum sine aliqua sui mutatione : unde subjungit quod illa propositio, exitus ab ocio in actum est alteratio quædam universaliter tenet in illis quæ agunt passibilia entia. Nec putare quis debet Alex. aliud docuisse quæstione 26. 1. parte m. 4. articulo 3. vel quæstione 40. m. etiam 4. Ibi enim nequaquam negat Deum prædeterminare actus liberos, sed solum negat prædeterminare sic ut necessitatem imponat : unde quando dicit : *Non prædeterminat quia non compellit virtutem* id est *non cogit* : non dat rationem quare Deus non prædeterminet, sed explicat quo sensu dici possit quod non prædeterminet, ut confirmari potest ex deductione argumenti quod ibi adfertur & soluitur. Summa argumenti est hæc : Omnia quæ sunt providentiæ Deus prædeterminat (quia suum providere est prædeterminare,) sed ea quæ sunt in nobis (id est actus liberos) Deus non prædeterminat. Ergò ea quæ sunt in nobis non sunt providentiæ. Ad minorem quæ ex Damasceno petitur ita respondet. *Ad authoritatem Damasceni dicendum*

Liberũ arb. recipit influentiã à Deo.

dum quod ipsemet soluit dicens : non prædeterminata ea quæ sunt in nobis quia non compellit ipsam virtutem id est non cogit liberum arb. ad faciendum hoc vel illud. Ubi si Alexand. rationem reddit cur Deus reverà non prædeterminet ea quæ sunt in nobis, argumentum non solvit sed roborat, quia rationem dat cur minor propositio sit admittenda; & ad consequentiam quæ bona est, aut ad majorem propositionem nihil respondet: & tamen si sensisset verum esse quòd Deus non prædeterminat, concessâ minori ex Damasceno desumptâ negare debuisset hanc propositionem: *Omnia quæ sunt prouidentiæ, Deus prædeterminat*: Jam verò hac concessâ (ac proinde verâ) non respondet nisi ad verba Damasc. Igitur vera responsio Alexandri ad argumentum propositum est ea quam dedimus, scilicet Deum non prædeterminare sic ut necessitet id est prædeterminare quidem sed non sic ut necessitatem imponat. Simile quasi argumentum sibi objicit B. Thomas 1. p. quæst. 23. art. 1. de quo diximus parte 1. art. 3. *Si objicias* Alexandrum dicere quòd eorum quæ subsunt libero arbit. sit providentia secundùm concessionem, ergo Deus ea non prædeterminat. *Negabitur conseq.* nam providentiam secundùm concessionem non opponit ei quâ Deus prædefinit vel prædeterminat quid vel quomodò sit eventurum; sed illi quâ prædefinit necessitatem imponendo:

Quomodò Deus prædeterminet.

unde dicit quòd *prouidentia ſecundum conceſſionem eſt de his ubi contingit eſſe reſiſtentiam & contradictionem* : & *ſic eſt in libero arb. Deus enim dedit libero arb. ut conſentiat vel non conſentiat bono*. Prædeterminatio autem quam aſſerimus tantum abeſt ut neceſſitatem inferat, quin potius libertatem ſtatuat. Huic reſponſioni conformiter reſpondet ad eandem Damaſc. authoritatem m. 7. artic. 2. ſic inquiens: *Dicit Damaſcenus, præcognoſcit quæ in nobis ſunt ſed non prædeterminat: non enim compellit virtutem id eſt non prouidet cum coactione faciendi. Si denuò objicias*, Alexand. dicit quæſtione 23. m. 3. articulo quarto, quod cauſa ſuperior non eſt determinata cauſa effectus contingentis, ergo eum non prædeterminat *R. N. C.* cauſa enim determinata eo loco non eſt idem quod cauſa prædeterminans quomodocunque, ſed eſt idèm quod cauſa determinans neceſſitando, ideoque addit quod non ſit cauſa determinata nec cogens. Juxta hunc ſenſum etiam B. Thomas in 2. diſp. 4. quæſtione 1. articulo 2. dixit quod liberum arbitrium non eſt cauſa determinata ad unum, quia ſcilicet non eſt naturaliter determinatum, ideoque nec agens neceſſarium ſed liberum.

AR-

ARTICULUS XXIII.

SImiliter Scotum non asseruisse simultaneum Dei in solos effectus concursum, sed causæ præmotionem, probatur 1. ex Azorio id asserente lib. 1. institutionum mor. Sed & author libelli Duaci nuper hac de re editi, ut nobis B. Thomam præripiat, dicit si quem habemus patronum, *quod Scoto potius adhæremus cui prædeterminationes ex extrinseca efficaci Dei voluntate à nonnullis ejus discipulis, & aliis tribuuntur.* Molina quoque disput. 34. fatetur Scoti sententiam niti hoc fundamento, quod concursus Dei generalis sit influxus in ipsasmet causas, quo à Deo moveantur & applicentur ad producendum suos effectus. Et de eodem loquens Suarez disput. 22. metaph. sect. 4. censet Scotum videri sentire quod prima causa determinet secundam quoad exercitium etiamsi libera sit, quodque Deus definiat concursum suum ad unam tantum rem. Probatur 2. l. 1. sent. d. 39. §. viso de contingentia rerum dicit quod *voluntas* (divina) *facit rem determinatè esse veram:* & postea: *Patet* (ait) *quod est determinatio intellectus diuini ad illud existens ad quod determinatur voluntas diuina & certitudo infallibilitatis.* & d. 41. §. sed contra, *Deus* (inquit) *non præuidet istum benè usurum libero arb. nisi quia vult vel præordinat istum benè usurum eo, quia sicut dictum est d. 39. certa præuisio futurorum contingentium est ex* de-

Præuisio futura est ex determinatione voluntatis diuinæ.

determinatione voluntatis diuinæ: determinat ergo voluntas divina primum ab æterno quid factura sit, ac deinde hoc ipsum facit in tempore. 3. Probatur ex dist. 8. ubi sic loquitur: *Nulla causa secunda causat, nisi primâ causâ concausante causatum ejus, & hoc prius naturaliter quàm ipsa causa proxima causat. Dices*, illud prius naturaliter, non denotat prioritatem causalitatis, sed perfectionis ac independentiæ; ergo hinc non habetur Scotum sentire quòd Deus operetur prius naturâ seu causalitate. Antecedens prob. ex 2. sent. dist. 37. §. ad solutionem, ubi disertè ait, sicut non prius naturâ materia materiat, quàm efficiens efficiat; ita in eodem genere, causæ diversæ ordinatæ licet habeant ordinem secundùm perfectius & imperfectius causare, non tamen habent prioritatem naturæ. R. *neg. antecedens*, loquitur enim Scotus de prius naturaliter eo modo quo apud Philosophos causa dicitur prior effectu etiamsi non præextiterit illi. Unde l. 1. d. 39. §. juxta, docens voluntatem divinam esse priorem (scilicet causalitate) ipsius tendentiâ in oppositum addit: *Nec solum ipsa in volitione prior est naturaliter* (seu causaliter) *suo actu, sed etiam in quantum est volens*: & statim subjungit quod voluntas nostra elicit actum ut prior naturaliter suo actu. §. autem præcedente ad 3. docuerat quod omnis potentia est cum actu vel ante actum prioritate naturæ. Ad pro-

probationem autem respondeo quod licet Scotus non semper confundat prioritatem naturæ cum prioritate temporis, ut patet ex loco dist. 39. jam allegato, aliquando tamen sic eam accipit ut cum prioritate temporis coincidat, & ita acccipit dicta d. 37. Ibi enim non rejicit à causis subordinatis prioritatem causalitatis, sed temporis quâ una possit existere sine alia; quod probatur, quia ad prioritatem naturæ non requiritur quod unum possit esse vel causare sine alio; Scotus autem solùm rejicit prioritatem quâ unum possit esse vel causare sine alio, dicit enim quòd *prioritas quæ includit ea posse esse sine invicem absque contradictione, non est ordo in causis*, &c. Nec obstat quod explicando dicat prius naturâ ,i. perfectius, quia non intendit admittere inter illas causas solum 4. modum prioris seu dignitatis, sed excludere volens prioritatem eam naturæ quâ dentur duo instantia in quorum uno prius potest esse sine altero & quæ reverâ est temporis, admittit prioritatem 5. modi.i. causalitatis, quâ causa in quantum causa, & quatenus dat esse, est prior & perfectior effectu considerato quatenus procedit à causa. 4. probatur ex l. 4. sent. dist. 49. ubi dicit quod *Non est contra naturam voluntatis quod determinetur à causa superiori*, &c. *sed esset contra naturam ejus determinari ab habitu sive à natura inferiori. Ad formam*, scilicet argumenti propositi, *contrà naturam ejus est de-*

terminari in suo ordine, & nihil aliud primò repugnat sibi: sed ex consequenti, est contra naturam ejus determinari à causa inferiori, quia tunc ipsa non esset superior: non est autem contrà naturam ejus determinari à causa superiori, quià cum hoc stat quod sit causâ in suo ordine. Contra. Si causa superior determinat, ergo voluntas in suo ordine causandi determinatur, ergo in suo ordine causandi non est contingens. R. propter causalitatem ejus in suo ordine est aliqualis contingentia sed quod effectus qui prouenit ab ipsa & aliis, non omninò contingenter proueniat, hoc est quia alia causa prior, est determinata ad illum effectum. Ac postmodum ostendit actum voluntatis à Deo determinatum pro tanto esse laudabilem, pro quanto voluntas in suo ordine contingenter se determinat. *Sed objicitur* primò, Scotus ibi loquitur de perpetuitate beatitudinis docens eam esse referendam in voluntatem Dei quæ humanam voluntatem determinare .i. necessitare potest. *R.* 1. quod Scoto non sint eadem determinare, & necessitare: dicit enim voluntatem ita determinari ut ipsa nihilominus contingenter se determinet: si autem intelligeret eam necessitari, non concederet quod ipsa ipsiusque actus remaneat contingens, contingens enim opponitur necessario: deinde satis probatur ex ejus lib. 1. sent. dist. 39. & 41. supra citato. 2. *R. quod licet* ei sit propositum ostendere causam perpetuitatis beatitudinis, in progressu tamen §. generaliora

liora assumit, simulque docet non esse contra libertatem voluntatis sive beatorum sive aliorum quod ipsa determinetur à Deo. *Objicies* 2. Idem Scotus 1. sent. d. 8. dicit voluntatem nostram esse indeterminatam indeterminatione potentiæ activæ ad utrumlibet non aliter quàm divinam; ergò non determinatur ab alio cujuscunque sit ordinis. *R. neg. Conseq.* Si enim ipsa est indeterminata, ac proinde potest seipsam determinare, ergò & Deus potest eam determinare, ut suprà diximus. Est ergò indeterminata non aliter quàm voluntas diuina, quoad hoc quod liberè se determinat: Magna tamen est differentia, quod una sit causa prima & independens, alia verò secunda & dependens, quæ proinde sic dependet à prima ut non possit in actum exire se solâ, nisi præmovente illo qui eam fecit. *Objicies* 3. hujus, quare voluntas voluit hoc, dicit non esse aliam causam quàm quià est voluntas, ergò Deus non est causa determinans. *R. neg. conseq.* ibi enim loquitur de voluntate divinâ, ut ex ejus verbis liquet. *Si quæras*, inquit, *quare voluntas divina magis determinatur ad unum contradictoriorum quàm ad alterum. R. indisciplinati esse quærere omnium causas & demonstrationem*: & mox. *Et ideò hujus, quare voluntas voluit hoc, nulla est causa, nisi quia est voluntas: sicut hujus, quare calor est calefactiuus, nulla est causa, nisi quia calor est calor, quia nulla est prior causa.* Quod si

etiam intelligas de voluntate creaturæ,tunc cenſendus eſt ſolùm excludere cauſam ejuſdem ordinis, ut patet in exemplo quod de calore adducit; quamvis enim nulla ſit cauſa ejuſdem ordinis cur calor ſit calefactivus, niſi quia eſt calor, eſt tamen cauſa ſuperioris ordinis, in cujus voluntatem referendum eſt non ſolùm quod calor ſit calor, ſed etiàm quod ſit calefactivus,ut ex B. Tho.diximus p.2.ar.4.*Objicies poſtremò*,idem Scotus, in 4.d.1.q.1.§.ad argumenta,dicit quòd non eſt influentia nova cauſæ primæ in ſecundam quando ſimul agunt; ergo non movet aut determinat illam.*R.neg.Conſeq.* quià non negat univerſaliter cauſam primam influere in ſecundam, ſed negat influere aliquam formam activam & inhærentem. *Non eſt*, inquit, *influentia noua quæ ſit creatio alicujus inhærentis cauſæ ſecundæ*.ſed hac de re dicetur p.3.Magiſtri ſui mentem & doctrinam ſecutus Joannes de Baſſolis etiam diſertè affirmat Deum determinare omnia: nam lib. 1. ſent.d.38.ità loquitur. *Si accipiantur* (ſcilicet futura contingentia) *ut cadunt ſub determinatione diuinæ voluntatis, jam ſunt determinata ad alteram partem,& poſſunt determinatè cognoſci.* & infra: *Oportet*, inquit, *dicere neceſſariò quod ſunt determinata omnia in diuina notitia: & non propter hoc non oportet conſiliari, quia etiam & modus deueniendi ad illa per conſilium, apud illos quibus non ſunt determinata nec in ſe nec in notitia antequàm fiant, determinatus eſt*

Quomodo futura ſint jam determinata.

est apud Deum, nec oportet Deum consiliari cui non oportet determinari. Et lib. 2. disp. 37. dicit impossibile esse quòd *Deus aliter sciat hoc determinatè, nisi ex determinatione suæ voluntatis quâ determinat hoc efficaciter fore*, ideoque addit quòd divina voluntas determinavit ab æterno quidquid erat factura, & quòd voluntas nostra necessariò sequitur illam determinationem non absolutè, sed ex suppositione; & quòd nihilominus sit libera, quia quantum est ex se & absolutè loquendo, etiam contingenter se habet ad actum & ad oppositum actus omnibus necessariis ad actum positis præter primam causam. Et quia solet opponi actum non fore in potestate volũtatis si prærequiratur motio Dei, dicit quòd voluntas licet non habeat divinam virtutem in sua potestate, tamen habet actum: quia absolute loquendo in quantum voluntas talis est, potest velle vel non velle, sicut etiam divina voluntas potest velle vel non velle, vel causare vel non causare. Quia etiam nonnulli sic intelligunt Deum prius causare volitionem quàm voluntas causet quasi sint assignanda duo instantia naturæ, ideo idem de Bassolis: *Dico*, inquit, *quòd non est imaginandum quòd Deus causet talem actum prius naturâ quàm voluntas sic quod ex parte effectus sit accipere duo instantia, in quorum uno sit à Deo, & in alio posteriori à voluntate. Sed in eodem instanti naturæ vel durationis causatur iste actus ab*

ab ambabus causis, & uno semel indiuisibili: Et pro exemplo adfert effectum, qui causatur ab omnibus 4. causis simul ex parte sui: licet una causa sit prior alia puta finis efficiente & forma. Sic in proposito idem effectus simul ex parte sui fit à Deo, & voluntate, prius tamen naturâ à Deo tanquam à causa prima & suprema, *quæ* (ut ait idem §. sed ista) *mouet voluntatem ad omnem actum suum.*

ARTICULUS XXIV.

QUid S. Bonaventura sentiat ex his accipe. *Absque dubio*, inquit, lib. 2. d. quæst. 6. *sicut authoritates Sanctorum dicunt, necesse est ponere liberum arbitrium à gratia moueri & excitari. Ab ipsa enim gratia operante præuenitur & à coöperante ad opera meritoria eleuatur, ita quod respectu operis meritorii gratia est sicut principalis motrix & voluntas sicut pedissequa.* Et posteà assignans duos modos, quibus gratia dicitur movere liberum arbit. secundum dicit esse hujusmodi. *Sicut lumen non solum operatur cum aëre, sed etiam operatur in ipsum aërem ratione continuationis cum suo fonte: sic etiam gratia non solum operatur cum libero arbitrio, sed etiam operatur in liberum arbitrium & liberum arbitrium mouet*: quod gratiæ operanti convenire docet *Gratia enim operans*, inquit, *liberum arbitrium præuenit & mouet.* Præterea d. 25. quæst. 5. ponens distinctionem inter hæc tria, voluntas-

Volũtas est pedissequa & gratia est principalis motrix.

luntatem induci, invitari, & cogi dicit quod *Voluntas induci potest ab agente creato, mutari vero ab alio non potest nisi ab agente increato, cogi verò ab aliquo non potest*: ubi agnoscit voluntatem à Deo solo immutari, non persuasiones (hoc enim est induci nam induci dicitur voluntas quando fit persuasio, ut ibidem ait) sed per veram actionem quâ in voluntatem realiter operatur. Quomodò enim efficaciter immutaret Deus, si in illam non ageret? Si dicas Deum posse quidem voluntatem realiter immutare, sed pro tunc non manere liberam, hoc repugnat Bonav. qui dicit per immutationem Deum facere ex amatore temporalium, contemptorem temporalium, liberè profectò agentem cum amans & contemnens liberè agant, unusque eorum demereatur, alter autem mereatur. Sed & dist. 37. q. 1. clarius adhuc affirmat Deum in ipsas causas influere & operari. *Quia* (inquit) *Deus est causa primordialissima, ideo est maximæ influentiæ in causas secundas*; ergo non solum in effectum. Si dicas quod influat mediante effectu: contra, prius attingitur causa quàm effectus sicut instrumentum prius attingitur quàm res per illud facta: deinde influentia primæ est in secundam ut producat effectum, ergo non mediante effectu attingitur causa sed mediante causâ tangitur effectus, quia influentia causæ primæ pertingit ad effectum per secundam & non contrà

Volūtas à solo Deo potest immutari.

trà ut significat B. Thomas quæst. de unione verbi: ideoque est sciendum quod licet Deus omnia operetur immediatè, multa tamen operatur mediatè juxta ea quæ habet Alexand. Alensis 1. p. q. 9. m. 2. quatenus illa facit mediantibus causis secundis dum per eas ordinem suæ providentiæ exequitur: quod tamen ita debes accipere ut dicas Deum immediatè omnia operari immediatione virtutis & immediatione suppositi: quia in omnibus rebus intimè operatur, & tam ipsius virtus quàm essentia omnibus adest intimè. Nec obstat quòd sic erunt duo immediatè agentia quia *non est inconueniens quòd producatur idem effectus ab inferiori agente & Deo, ab utroque immediatè, licet alio atque alio modo* ait B. Thom. lib. 3. contra Gent. cap. 70. Dum verò in responsione ad ultimum S. Bonav. docet in operibus indifferentibus vel etiam malis non esse nisi solam coöperationem divinæ virtutis, excludit solam excitationem seu præventionem gratiæ: *Excitatio enim*, inquit, *dicit aliquem effectum gratiæ præuenientem ipsam voluntatem, hæc autem requiritur in bonis meritoriis, in aliis verò operibus non est nisi sola coöperatio* (non gratiæ præventio, de qua præcessit) *diuinæ virtutis.* Jam verò ex hoc ipso Bonav. loco sic licet argumentari. Deus ex mente S. Bonav. excitat & prævenit voluntatem ad opus meritorium: sed prævenire & excitare est prius naturâ movere adeoque prædetermi-

Deus operatur omnia immediatè.

terminare (ideò enim arbitrantur nonnulli eum hîc excludere prædeterminationem, quia ab operibus quibusdam videtur excludere præventionem) ergo ad opus meritorium Deus prævenit, excitat, & præmovet voluntatem ; ergo præmotio consistit cum libertate ; non enim censet Bonau. quòd Deus præveniens voluntatem ei libertatis usum auferat, ut ex d.27 l.2. sup. ostendimus. Quando idem S. Doctor dicit totam actionem esse à Deo & totam à libero arb. non est putandus significasse quòd Deus simul naturâ operetur cum libero arb. ita ut influat in effectum & non in causam, alioquin enim suis præcedentibus verbis contradiceret ; & exemplum duorum ferentium ingentem lapidem non rectè repudiaret. Duo enim simul naturâ operantes ad eundem effectum similes sunt duobus ferentibus lapidem aut trahentibus navem. Unde & Bellarminus lib.4. de gratia & libero arb. cap. 15. Deum & creaturam agentem illis comparat. *Dices* S. Bonaventura rejiciens illud simile solum vult excludere operationem independentem, qualis est duorum qui lapidem portant quorum neuter pendet ab alio; Bellarminus autem illo simili vult ostendere creaturam non immutari nec præmoveri à Deo, sicut unus eorum non immutatur ab altero, ergo ille benè rejicit & iste benè approbat. *Resp. negando primum antecedens* ; excludit

enim

enim ibi S. Bonaventura coöperationem simultaneam talem quâ neuter agat in alium: sic enim habet. *Non est intelligendum quòd Deus coöperetur libero arb. sicut cum duo ferunt lapidem unus coöperatur alteri, sed quia Deus est intimè agens in omni actione & intimus est ipsi potentiæ operanti, ita quod potentia ipsa in nihil exit quod non sit ab ipso.* Si est intimè agens & intimus ipsi potentiæ; ergo dum operatur attingit potentiam, ideoque non concurrit in solum effectum; sed etiam in causam: Ipsa enim potentia cui Deus agens est intime præsens, est causa effectus. Cardinalem autem Bellarm. illo simili benè uti ex dicto antecedente non sequitur; quia falsum supponit, scilicet creaturam non præmoveri à Deo, nec impelli, nec ab eo vires accipere quando actu agit, cum tamen Deus compellat voluntates ut dicit Ecclesia; & det creaturæ aliquid, scilicet ipsum agere; ut sæpè diximus.; donetque vires efficacissimas ut ex August. loquitur Tiletanus. Huc etiam pertinet quod Gregorius Ariminensis l. 1. sent. d. 17. quæst. 4. art. 2. ad 7. disertè asserit quod Deus *determinat liberè agens naturale: quod agens naturale à primo agente liberè determinatur.* Et in 2. d. 34. 35. &c. quòd Deus movet voluntatem nostram, facitque ipsam agere. Ubi manifestè loquitur de determinatione ad agendum; quandoquidem sic Deum movere dicat ut sit causa cur voluntas operetur;

tur;

tur, ſive ut faciat eam facere. Sed & Capreolus in 2. diſt. 37. quæſt. 1. expreſsè dicit quòd *motio Dei non determinat voluntatem creatam ad aliquid quod ſit ſecundum ſe malum ſed ad illud quod eſt ſecundum ſe bonum.* Et diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. ad 12. aſſerit quod Deus cauſet actum, *immediatè mouendo potentiam,* quodque potentia *ſit inſtrumentum Dei,* ſed liberum.

Deus nõ determinat ad malum ſed ad bonum.

ARTICULUS XXV.

HAnc eandem de Dei in cauſas ipſas actione doctrinam docuerunt Lovan. ut patet ex Adriano 6. ſup. citato & ex aliis jam citandis. Ruardus Tapperus Cancellarius Lovanienſis etſi quædam habeat in ſpeciem nobis contraria, apertè tamen præmotionem Dei aſſerit: & quæ in eo videntur eſſe contraria, facilè explicari poſſunt, ut non intelligatur negare omnem determinationem, ſed eam tantum quæ neceſſitet; aſſeratque ſimultaneam operationem non naturæ ſed temporis. Tomo 1. editionis Colonienſis pag. 189. *Gratia,* inquit, *ad bene operandum neceſſaria, eſt motio qua Deus applicat intellectum ad cogitandum ſalutaria & voluntatem ad eadem bene afficit,* &c. pag. 191. *Suaſio ſola, ſiue à Deo fiat ſiue ab homine, non mouet voluntatem efficaciter:* & poſteà voluntatem comparat inſtrumento quod à Deo movetur ut ab agente principali. Pag. autem 193. dicit quod ſi requiratur

Louan. authoritates.

Sola ſuaſio nõ mouet efficaciter.

ratur gratia per quam voluntas à Deo effectivè flectatur, nihil mutat, nec impedit voluntatis libertatem in libero usu gratiæ, *quia ita suaviter inclinat & determinat eam Deus, ut liberè sequatur.* Et pag. 197. *Quamvis*, ait, *sub Dei determinatione non tamen propterea minus liberè se determinat* (scilicet voluntas) *quàm si non concurreret nec determinaret Deus* .i. etiamsi Deus voluntatem determinet, non tamen minus liberè ipsa se determinat quàm si Deus eam non determinaret. Dum autem dicit non esse disputandum quis prior sit in determinando, Deus an voluntas, non negat prioritatem causalitatis, de qua pag. 191. dixerat ex Augustino: *Dei voluntas semper prior est voluntate hominis ad bonum.* Et de qua pag. 224. dicit: *In omni opere sancto prior est voluntas Dei, posterior est voluntas liberi arbitrii .i. operatur Deus, coöperatur homo*; sed prioritatem, quâ ponantur duo naturæ instantia unum prius & alterum posterius, quæ possint à se invicem separari, ut patet ex pag. 200. ad 2. argumentum: & ex dictis supr. ex Scoto.

Deus volūtatem determinat.

Driedo lib. de concordiâ lib. arb. cap. 3. *Ad omnia*, inquit, *quæ & facit & facturus est Deus, sua voluntas ab æterno sese determinavit.* Et infrà. *Verum quidem est homines jam Dei prædestinatione justificatos, suis studiis, suis circumspectis deliberationibus, suisque consiliis rectis seipsos determinare ad bonorum operum electio-*

electiones, sed Deus facit eos ad bene viuendum spontaneè determinare seipsos, & omnia hæc facere liberâ voluntate. Et in fine c. 2. l. decaptivit. tractatu 5. sæpiùs inculcat Deum facere ut liberè velimus: tractatu autem 6. c.6. docet ex scripturis quòd gratia se habet ad liberum arbitrium sicut artifex ad instrumentum, quodque sicut homo facit calamum aut serram scribere aut ligna dividere, ita Deus faciat ut nos faciamus; addens in eo esse dissimilitudinem quod serra vel calamus non agant ex libero suæ rationis arbitrio sicut voluntas, similitudinem autem in eo *quod liberum hominis arbitrium à Deo recipiat non vires solum seu possibilitatem operandi, sed & motum & actionem quâ fiunt opera bona, &c.* multaque habet ibidem huc pertinentia. *Deus facit hominem se determinare.* *Voluntas recipit motum à Deo.*

Joannes Lensæus lib. 1. de Christiana libertate cap. 8. *Nihil*, inquit, *in bono opere liberum potest arbitrium, nisi diuinitùs moueatur: Ut autem moueatur, in manu Dei est sicut lutum in manibus figuli. Sed omninò sic mouetur diuinitùs ut & seipsum moueat, &c.* Quod autem non moveatur solis suasionibus ostendit l. 5. c. 17. dicens gratiam nihil aliud esse quam interiorem admonitionem vel pulsum.

Jacobus Latomus in respon. ad Lutherum cap. 3. conformiter S. Thomæ, præter eum modum quo Deus movet voluntatem infundendo illi qualitatem seu ha-

 bitum

bitum charitatis dicit quod aliter homo adjuvatur à Deo *in quantum anima hominis divinitus mouetur ad aliquid cognoscendum, volendum, vel agendum*: *& hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas sed motus quidam animæ.* Et lib. adversus Erasmum tit. de merito, disertè asserit non solum nos cum Deo liberè operari sed etiam Deum in nobis & per nos operari.

Cunerus autem sæpius quidem ait Deum non prius operari quam voluntas, sed manifestè loquitur de præventione temporis: nam lib. de libero arbitrio cap. 9. sic dicit simul concurrere, ut neque ante incipiat, neque posteà duret. Et hinc etiam est quod licet sæpius utatur verbo concursus, nunquàm tamen dicit quod ille concursus tendat in solum effectum & non in causam; quinimò contrarium sæpe exprimit, ut dum lib. de gratia Christi cap. 10. ait quod in actibus naturalibus & iis qui mali non sunt Deus *causas secundas ad actus suos & motus determinat & applicat faciens easdem operari.* Et cap. 9. referens D. Thomam & Bonavent. & plerosque alios docere quod Deus præter virtutum naturalium conservationem, ipsas vires & potentias ad opera & actus applicet, dicit illam sententiam esse scripturis & rationibus conformiorem. Undè etiam cap. 7. gratiam quæ solum sit suasoria dum ex Aug. rejecit, ita concludit. *Non in hoc solum ponenda est gratia Christi*

Deus causas 2. determinat.

quod

quod præuiâ aliquâ cor nostrum inspiratione pulsat, sed quod per Spiritum suum facit ut operemur; citatque illud Ezech. 36. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Dùm verò dicto c. 10. negat influxum novum in causis ut operentur, significat causas secundas nullam virtutem, formam, aut qualitatem novam accipere à Deo quando moventur, quià cum continua sua influentia illis adsit, dat ipsis hoc ut operentur. *Ezech. 36.*

Hesselius in explicatione orationis Dominicæ cap. 39. ex Aug. confutat eos qui putabant auferri liberum arbitrium cum à gratia prævenitur, docetque Deum ut à peccato purgemur non expectare voluntatem nostram: & cap. 37. ita affirmat hominem gratiâ Dei agi ut benè velit, ut tamen non necessariò velit, multisque docet toto illo opere Deum operari in nobis, & facere ut faciamus, quod nihil est aliud quam esse causam ut faciamus, ideoque prius causalitate operari. Similia docuit Tiletanus in apologia pro Con. Trid. ad sess. 6. dicens ex Aug. Deum operari in nobis, facere ut operemur, & donare vires quibus credamus, velimus, & operemur.

Jansenius in caput 16. Proverb. eruditè dicit quod *etiam hoc ipsum quod cum Dei gratiâ loqui proposuit* (homo) *eloqui benè non valeat sine nouâ & singulari Dei gratiâ quæ linguam moderetur & gubernet*: ubi etiam addens

non satis esse quod Deus memoriæ suggerat præcogitatum sed debere etiam moderari linguam dicentis, egregiè suasiones solas sufficere negat, requiritque operationem Dei causam ipsam attingentis.

ARTICULUS XXVI.

EAndem hanc de præmotione Dei sententiam docuerunt celeberrimi ex Societate Jesu Scriptores Toletus, Pererius, Canisius, Costerus, Azorius, imò & Bellarminus. Cardinalis Toletus lib. 2. Phys. cap. 3. q. 8. cum dixisset Deum operari actiones causarum secundarum sicut dans & conservans virtutem activam, addit Deum eandem virtutem applicare ad agendum, & sic movere causam secundam sicut artifex movet instrumentum; ac deindè concludit quod *causæ secundæ operentur, sed à Deo motæ & directæ sicut instrumentum mouetur ab artifice* : quæ si de applicatione formali in solum effectum tendente explices, authori contradices qui expressis verbis loquitur de applicatione quâ ipsa virtus activa applicatur, ipsaque causa movetur & dirigitur. Pererii autem lib. 8. de causis cap. 8. hæc sunt verba : *In eo quod adjungit D. Thomas causas secundas, & in his voluntatem nostram à Deo moueri, applicari, & determinari ad agendum, licet nonnulli dissentiant Theologi, ego tamen manibus, pedibusque in eam sententiam perquàm lubenter eo.* Ubi & ar-

argumenta contraria resolvit. Canisius in summa doctrinæ Christianæ tit. de justitia Christiana. *Eâ*, inquit, (scilicet gratia Dei) *præeunte & adjuuante perficitur quod Joannes affirmat. Qui facit justitiam justus est*, Costerus in lib. controvers. cap. 5. de libero arb. 1. Jo. 3.
dicit peccatorem non posse à peccato resurgere, *neque piè erga Deum affici aut pio affectu de Christo ut redemptore suo loqui sine diuinâ motione & gratiâ præeunte, sicut post D. August. aduersus Pelag. definierunt ex scripturis Concilia Mileuit. & Arausicanum*: quod ipsum ubi ex scriptura probavit, subdit tantam esse voluntatis & cordis duritiam, *ut nisi misericors gratia Dei præueniat, & mentem illustret, affectumque moueat, nunquam seriò pœniteat, vel ad Deum reuertatur: debet enim Deus præuenire nos in benedictionibus dulcedinis*. Ac posteà describens gratiam prævenientem dicit eam esse motionem Dei quâ intellectum quidem illustrat, hortatur, eique suadet; voluntatem verò suaviter piâ affectione movet & ad bonum inclinat, quæ non suscipit tantum vel patitur aut agitatur, sed operatur, & agit, ac gratiæ coöperatur ut ibidem asserit, addens etiam nos operari ad conuersionem nostram arbitrii nostri viribus, *sed Deus nos primus monet* (quoad intellectum) *& mouet* (quoad voluntatem) *præueniente gratia*, de quâ paulò ante dixerat quod eâ tangente animam mollescat cor. Cap. verò 7. docet Christum uti no-

Christus utitur nobis ut mëbris. bis ceu membris: & Spiritum S. inhabitantem per nos operari: Ergò ex ejus mente dicendum est quod Deus præveniat nec libertatem tollat; quod causam attingat, non solum effectum: quod efficaciter illam moveat & applicet. Sed apertius adhuc loquitur Azorius libro 1. inst. mor. per Generalem & doctissimos ex Societate Theologos probato, cap. 21. quæst. 8. ejus verba sunt: *Octavo quæritur, An Deus quandò cum natura vel voluntate operatur, ipsam moueat & applicet ad agendum. S. Thomas apertè sic ait: Deus non solum dat formas rebus, sed etiam conseruat eas & applicat ad agendum, &c. Cæterum mihi videtur verissima S. Thomæ sententia: eam enim planè videtur Augustinus tradere lib. 3. de Trinit. cap. 3. 4. 5. & 6. &c. Ideò enim dici videtur causa secunda quia mouetur à prima, alioquin enim solum esset causa cum prima sicut cum simul duo trabem portant: ubi quia unus ad portandum non mouetur & applicatur ab altero, dici non potest causa secunda alteri comparata, sed est simul cum altero causa. At verò Deus non sic agit cum causa secunda: verbi gratiâ Deus & ignis lignum exurunt, non præcisè tanquam duo nauem trahentes: quod ex multis persici potest, primo cum duo simul nauim trahunt, unus non facit ut alter trahat, sed simul cum altero trahit, & ideo ad trahendum non mouet & applicat alterum: sed Deus non solum cum igne urit, sed etiam facit ut ignis urat, &c. Sed fortasse objicies* quod Azorius & Pererius ista retractaverint: Verum

Cur causa 2. vocetur secunda.

Vide 2. part. 8.

rum licet hoc à quibusdam dicatur, non probatur tamen, neque extat ullus liber in quo retractationis fiat mentio. Præterea Pererius manibus & pedibus perquàm lubenter vadit in nostram sententiam, in contrariam verò ne quidem digitis vadit: alioquin cum multa postmodum scripserit, quare in illis suis scriptis posterioribus non emendavit? Denique si posset probari eorum retractatio, nunquam tamen ostendetur quod dixerint B. Thomam non asseruisse causas secundas à Deo præmoveri & determinari, ideoque manet certum hanc esse B. Thomæ sententiam. Sed mirum: etiam illi qui contra nos sentiunt, pro nobis (velut ab ipsâ veritate compulsi) loqui coguntur. Nam Bellarminus, quamvis concursum simultaneum propugnare conatus sit, non audet tamen finaliter sententiam nostram improbare. Nam lib.4. de gratiâ & lib. arb. cap. 15. ponit unum modum conciliandi operationem Dei cum libero arbitrio, scilicet quo immediatè influit in effectum, neque voluntatem determinat: sed capite sequenti sic pro nobis loquitur. *Altera ratio conciliandi libertatem humanam cum coöperatione diuina, & fortasse etiam probabilior est juxta sententiam S. Thomæ, qui docet coöperationem diuinam ita concurrere cum secundis causis etiam liberis, ut non solum eis dederit, & conseruet virtutes operatrices, sed etiam eas moueat, & applicet ad opus, ut cognosci po-*

Probabilior opinio juxta Bellar.

poteſt ex prima parte q.105.art.5. & lib.3.contra Gent.cap.70. & in quæſt.3.de potentia art.7. quæ ſententia videtur valde conſentanea, tum ſcripturæ, quæ dicit nos in Deo eſſe, viuere & mori Act. Act.17.
17. tum etiam rationi & ordini, quem habet prima cauſa cum ſecundis. Quibus verbis non tantum ſententiam noſtram ſcripturæ ſacræ valde conſentaneam eſſe aſſerit, ſed etiam eandem B. Thomæ tribuit, probans ejus mentem ex 1.p.q.105. & ex q.3. de potentia, ut proinde prorſus nugatorium ſit dicere ea quæ docuerat q. 3. de pot. eſſe retractata in 1. p. q. 105. cum teſtibus Bellarmino, Molina, & Conimbricenſibus de quibus 1.p.art.9.egimus, idem doceat q.105 quod prius docuerat in q.3.de pot. Similiter Suarez & Conimb. qui apertè contrà nos ſentiunt, non poſſunt tamen evadere quin dicant Deum determinare cauſas ſecundas ad ſingularitatem effectus, adeò ut quærenti cur hic ignis potius producit hunc calorem quàm alium, non aliam ſciant reſpondere cauſam quàm Dei voluntatem quæ ignem ſic determinavit. Suarez enim diſputatione 5. ſuæ metaphyſ. ſectione ultimâ cum retuliſſet quoſdam dicere quod Deus videns hoc agens eſſe indifferens ad hanc vel illam formam in individuo & ex ſe non poſſe eligere ſeu determinare actionem ſuam, ipſe ſuâ voluntate decrevit dare concurſum ad tale individuum, & conſequenter cauſa ſecunda determinatur ad agendum hic

hic & nunc tale individuum & non aliud, subjungit. *Hunc dicendi modum obiter attigi in citato loco, mihique non placere significaui, quia illa ratio non videtur satis Philosophica, & quia in actibus liberis habet aliquas difficultates: nunc autem re attentius considerata censeo esse valde probabilem, tum quia non solum Gregorio in 1. d. 17. quæst. 4. art. 2. ad 7. & d. 35. quæst. 1. art. 1. & aliis nominalibus, verum etiam multis modernis scriptoribus doctissimis placere video. Toletus enim 8. Phys. quæst. 3. concl. 2. ratione 3. ex hoc colligit libertatem primæ causæ, quod pro sola voluntate sua determinat causas secundas ad indiuiduos effectus. Fonseca etiam 1. metaphys. cap. 2. quæst. 3. sect. 8. dicit in quibusdam effectibus necessarium esse recurrere ad diuinam determinationem & præfinitionem, quod repetit lib. 5. capite 2. quæst. 9. sect. 2. ratione 6. quâ probat essentialem dependentiam causarum secundarum à prima in agendo, & idem docent copulata Conimbricensia lib. 2. phys. cap. 7. quæst. 15. art. 2.* Et disput. 20. sect. 2. *Agens, ait, naturale applicatum passo ex se indifferens est ad producendum hanc vel illam indiuiduam formam ex infinitis, determinatur autem per concursum Dei.* Quibus similia repetit sect. 4. n. 5. & 35. d. 22. Conimbr. autem lib. 2 Phys. quæst. 15. art. 2. docentes determinationem effectus non posse peti, nec ex singulis circumstantiis, nec ab earum complexu .i. ab hoc agente, hoc cælesti influxu, hac materia, hoc loco, cæterisque hujusmodi in unum collectis,

Causa 2. nō solum determinatur à Deo ad singularitatem, sed etiā ad exercitium.

ctis, statuunt hanc conclusionem secundam. *Actio causæ secundæ determinatur per se primò à Deo quoad singularitatem*: quam ut probent dicunt esse recurrendum ad causam primam quæ ignem alioqui ex se indifferentem, virtutis suæ efficacitate determinet, quæque præfinit quinam actus singularis hoc loco & tempore momentoque sit exercendus. Art. deinde 3. sequenti rursum affirmant ipsas causas secundas à Deo determinari & *agentia creata præfinita concursu primæ causæ determinantis tendere in singularia per se existentia*: eademque repetunt lib. 2. de gener. cap. 1. quæst. 1. art. 3. Quibus verbis nunquid ipsam causam à Deo attingi, determinari, & præfiniri asserunt? Si autem determinat causam & præfinit agentia, quomodò concurrit in solum effectum, & non in causam? Et dum Suarez laborat ut inveniat quid sit determinatio causæ quam ex B. Thoma asseruimus, quídve ponat in causa secunda: quærat primò & inveniat quid sit determinatio quâ Deus ignem determinat ad singularitatem & ad exercitium actus, ut hîc & nunc producat hunc calorem potius quam alium vel alio tempore: quod si invenit, suæ menti satisfaciat; sin minus credat, multa enim, etiam quæ minima videntur, à Deo fieri videmus quorum modum & ordinem non tenemus, nec possumus. Denique ut hanc partem concludamus cum Catechismo Romano

Deus ignē determinat.

mano

mano ex decreto Concilii Trid. facto & recepto dicimus : *Non solum Deus, uniuersa quæ sunt, prouidentiâ suâ tuetur atque administrat, verum etiam quæ mouentur, & agunt aliquid, intimâ virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut quamuis secundarum causarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum sapiens testatur, attingat à fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter.* Ita Catechismus parte 1. cap. 2. quæst. 20. Quæ verba propriè (sicut debent) accepta significant Deum prævenire & impellere, non ad peccatum quod nihil est, sed ad actum qui substantialiter semper bonus est. *Dices primò*, quomodò idem Catechismus dicit nos esse similes pueris, si à Deo impellimur. *Resp.* quia ut idem Catech. loquitur p. 4. c. 12. q. 3. *Pueri sumus & imprudentes ludicris sermonibus & actionibus dediti, si à diuino præsidio deseramur, &c. Et quia nisi præsto nobis sit Dei auxilium, rejectis iis quæ vere bona sunt, ad interitum ruimus voluntarium. Sed dices*, quod sequitur efficax Dei decretum non debet dici fieri temerè, ergo, &c. *R.* non fieri temerè respectu causæ primæ, fieri tamen temerè respectu causæ proximæ, quæ temerè sicut & contingenter potest agere, etiamsi Deus qui est causa suprema nec temerè agat nec contingenter. Vide l. 1. contra Gent. c 86. & 1. p. q. 14. art. 13. ad 1. q. 19. art. 8. & q. 116. art. 1. *Deus præuenit.*

HActenus conati sumus ostendere ità Deum in omni operante operari, ut operantem attingat, moveat, præmoveat prædeterminet: Tertio jam loco declarandum est; quid sit prædeterminatio: quid in causis secundis ponat: & an ipsa causa secunda dum agit mutetur.

ARTICULUS I.

CUm pro iisdem sumantur in hac materiâ præmovere, prædeterminare, & applicare causam secundam ad operationem, satis notum erit quid sit prædeterminatio, si clarè ostenderimus quid sit applicatio. S. Thomas 1. 2. q. 16. docet quod uti re aliquâ sit eam applicare ad operationem: *Usus rei alicujus* (inquit art. 1.) *importat applicationem rei illius ad aliquam operationem, undè & operatio ad quam applicamus rem aliquam dicitur usus ejus*: Et articulo 2. *Uti est applicare aliquod principium actionis ad actionem.* Ex quibus colligere licet quid sit prædeterminatio & applicatio quâ Deus causas secundas, earumque virtutes activas applicat ad actionem: est enim usus ille actionis quo Deus utitur causâ secundâ ad operandum. Sicut enim utens securi, illam determinat & applicat ad scindendum eo

Quid prædeterminatio.

ipso

ipſo quo facit eam agere, & per eam ſcindit: ità Deus utens cauſa ſecunda illam applicat & prædeterminat ad agendum. Hic tamen aliquid diſcriminis eſſe ſuprà monuimus, hoc videlicet quòd Deus cum ſit incircumſcriptus & infinitus tangat immediatè cauſam & effectum; non autem artifex utens inſtrumento; & quod inſtrumentum artificis habeat ſe merè paſſivè, cauſa autem libera quandò determinatur habeat ſe paſſivè ſimul & activè, quia ità movetur à Deo ut etiam moveat ſeipſam. Ex his haberi poteſt: an motio Dei habeat ſe per modum principii an per modum actionis: comparata enim ad cauſam ſecundam quæ movetur, habet ſe per modum principii, quia motio Dei immanens quæ cauſam ſecundam movet non eſt aliud quam ipſe Deus movens: comparata autem ad cauſam primam ut tendentem in effectum, habet ſe per modum actionis, quia eſt uſus ille actionis quo Deus utitur cauſa ſecunda ad operandum, ipſaque ratio quâ cauſa prima dicitur agere in & per cauſam ſecundam: & ſic motionis illius terminus proximus eſt cauſa ſecunda quæ primò attingitur, ſed ultimus eſt effectus per eam productus. Si quæras: an prædeterminatio ſit res diſtincta ab actione cauſæ ſecundæ. *Reſp.* patet ex dictis: ſi enim ſermo ſit de prędeterminatione quæ eſt actio Dei immanens, eſt res ab actione creaturæ diſtincta; ſi

Quid prædeterminatio differt ab actione cauſæ 2.

ſi de prædeterminatione quæ eſt actio Dei virtualiter tranſiens, qua cauſa ſecunda formaliter determinatur & agit, non eſt res ab actione creaturæ diſtincta. Sicut enim equitare eſt uſus equi, nec differt ab equitatione; percutere eſt uſus baculi, nec differt à percuſſione; ſcindere eſt uſus cultri nec differt à sciſſione, ſcilicet realiter: ita cauſam ſecundam operari eſt uſus cauſæ 2. nec realiter differt ab ejus actione: ignem urere eſt uſus ignis, nec realiter differt ab uſtione. *Petes* quare ergò cauſa ſecunda non dicitur ſeipſam prædeterminare. *Reſpondeo* hoc poſſe dici, ſi habeatur reſpectus prioritatis ad effectum ſeu terminum actionis, quia prius natura fit actio quàm terminus ſit in paſſo receptus. Nec valet replica dicentium quod cauſa non prius agat quam ſit agens, quia hoc non dicimus, ſed tantum aſſerimus cauſam prius agere quam effectus ſit in paſſo receptus. Sed eſto, non dicatur abſolutè cauſa ſecunda ſe prædeterminare, quæ tamen facit actionem eandem cum Deo: ratio eſt, quia una cauſa non eſt prior ſeipſa, prima tamen cauſa eſt prior quàm ſecunda, ideoque prius agit quam illa. *Petes* ſecundò, quare eadem actio non eſt prior & poſterior ſeipſa? prior quatenus eſt prædeterminatio, poſterior quatenus eſt effectus prædeterminationis. *R.* quod actio ſimul tempore emanans à Deo & creatura,

prius

prius tamen natura ab illo quam ab ista absolutè est posterior prædeterminatione quę est actio Dei immanens, quæque dicitur causa actionis: aliquin sumendo determinationem prout realiter identificatur actioni, sic actio nec est prior, nec posterior determinatione, nec est effectus determinationis; sed est illa ipsa determinatio quam Deus dicitur prius natura facere, quia prius natura procedit ab illo quam à causa secunda. Quanquam si determinationem actioni creaturę identificatam consideres sub formali ratione actionis, adhuc poterit dici prior eadem illa re considerata sub ratione passionis jam receptæ in subjecto, sicut actio dicitur prior passione, & motio moventis prior motu mobilis etiamsi sit eadem res.

ARTICULUS II.

Secundo loco examinandum est quid sit illud quod causa secunda recipit quandò determinatur à Deo, an forma, an qualitas, an virtus, an aliquid aliud. Putamus dicendum quod sicut artifex una numero actione scindit per securim, & ignis simul cum calore eadem numero calefactione calefacit. Ita Deus & causa secunda operantur per actionem eandem numero, juxtà ea quæ habet B. Thomas 1. p. q. 105. art. 5. ad 2. ubi dicit quòd *nihil prohibet quin una & eadem actio procedat à 1. & 2. agente*

Quibus

Quibus similia habet lib. 3. contrà Gent. cap. 70. & Joannes de Bassolis in 2. d. 37. disertè affirmat quod *eâdem causatione passivâ effectus causatur ab utraque causâ, & ità non bis sed semel causatur.* Quo posito dicimus quod causa secunda quandò determinatur à Deo, neque nihil recipit, neque tamen recipit qualitatem, aut formam vel virtutem in ea inhærentem, sed recipit hoc, esse causam actû, agere, operari, & producere effectum. Sicut enim aliud est agere, quàm posse agere: ità Deus qui causis secundis dat posse agere, dicendus etiam est dare illud (agere) & hoc est modus ille seu motus quo potentia aliter se habet dum agit quàm dum quiescit; quia scilicet est actu agens cum antè solum esset potentiâ. Et sicut igni non est aliud urere quàm ustio, nec calefacere quàm calefactio; nec baculo aliud percutere quàm percussio, ità hoc quod causa secunda recipit dum determinatur, scilicet agere non differt realitèr ab actione. *Si instes*, actio transiens recipitur in passo, ergo quandò causa secunda determinatur ad actionem transeuntem non recipit actionem. *Resp. neg. conseq.* quia licet actio sit in patiente ut in eo subjectivè recepta quoad suum plenum esse & terminum; eadem tamen originaliter, causaliter, & instar virtutis transeuntis est in agente sicut in principio elicitivo, undè & dicitur ab illo procedere, quia scilicet

Quid recipiat causa 2. à Deo.

ab

ab eo incipit & definit in passum. Imò ipse Philosophus, eumque secutus B. Thomas in lib. 3. Physic. docent motum & actionem esse actum duorum, scilicet motivi & mobilis, unius ut ab hoc, alterius ut in hoc, ideoque observandum est quod actio quæ identificatur motui, duo includat formam in recto, fluxum & originem in obliquo: & juxta hæc, *actio*, inquit Capreolus lib. 2. d. 1. quæst. 1. *Potest dici esse subjectiuè in mobili, & potest dici esse subjectiuè in mouente* scilicet secundum diversa quæ sunt de ratione ejus in recto vel in obliquo. *In quo subjectetur actio.* Si ergò consideretur actio prout dicit in recto formam, & prout considerata in facto esse identificatur suo termino, sic est subjectivè in passo; si verò consideretur quantum ad originem & fluxum sic est subjectivè in agente: ac proindè actio quantum ad suum materiale id est quantum ad formam denominat ipsum agens denominatione extrinsecâ, sed quantum ad illud formale quod complet rationem ejus denominat agens denominatione intrinsecâ, scilicet agere & causare motum: ita ferè Capreolus. Neque verò hinc colligendum est in agente non esse nisi relationem, nam modus ille agentis, fluxus, & origo motus, partim est absolutus, partim respectivus: est respectivus quatenus dicit ordinem & fluxum, sed quatenùs ille fluxus est fluxus formæ positivæ quæ ab agente emanat in pa-

 tiens,

tiens, sic includit aliquid absolutum. Unde Capreolus ubi suprà: *Actio*, (inquit) *& passio non dicunt purum respectum, sed absolutum cum respectu.* Et Toletus q. 1. actione & passione: *Non ergò simpliciter actio est relatio, sed forma fluens, quamuis aliquid relationis habeat*: qui proinde definitionem actionis explicans dicit: *Erit igitur actio actus seu forma fluens ab aliquo procedens & in aliud fluens.* Ubi clarè insinuat illa duo quæ nomine actionis importari diximus. *Objicies* 1. S. Thomas dicit actionem transeuntem esse perfectionem facti non facientis ergò dum causa secunda agit nihil perfectionis novæ est in illa, nec actio, nec quicquam aliud. *Resp. negando conseq.* quia actio transiens ab eo vocatur & est perfectio facti & non facientis, quia secundum suum terminum recipitur in passo non in agente: & hoc, ad distinctionem actionis immanentis quę secundum suum terminum manet in eo à quo producitur. Cum his autem benè consistit quod actio transiens sit etiam aliqualis perfectio agentis, scilicet secundum illud formale secundum quod ipsa dicitur esse subjectivè in agente. Neque verò hæc aliena sunt à mente nostri Doctoris Angelici, ipse enim teste Capreolo ubi suprà aliquandò invenitur dicere quod actio est subjectivè in agente, non quidem quantum ad illud quod dicit in recto, sed quantum ad relationem & fluxum quem dicit in obliquo.

Dicit

Dicit autem hoc S. Thomas libro 2. contra Gent. capite 9. his verbis: *Actio quæ non est substantia agentis, inest ei sicut accidens subjecto.* Et ne putetur loqui de sola actione immanente, notandum est quod loquatur generaliter de omni actione quæ non est substantia agentis, quodque subjungat: *Unde & actio inter 9. prædicamenta accidentis computatur.* Et eodem libro capite 35. dicit non posse esse actionem novam in agente, nisi aliquo modo moveatur, saltem de ocio in actum: quæst. 4. de verit. art. 2. disertis verbis ait, (quòd *operatio est perfectio operantis*: quæst. 7. de potentia art. 9. ad 7.) *Actio in quantum actio consideratur ut ab agente: in quantum verò est accidens consideratur ut in subjecto agente.* Sed apertissimè loquitur art. decimo sequenti ad 1. dicens quòd *mouens & agens naturale mouet & agit actione vel motu medio, quæ est inter mouens & motum, agens & passum. Unde oportet quod saltem in hoc medio conueniant agens & patiens, mouens & motum: & sic agens in quantum est agens non est extraneum à genere patientis in quantum est patiens. Unde utriusque est realis ordo unius ad alterum, & præcipuè cum ipsa actio media sit quædam perfectio propria agentis.* Non absimilia habet q. de providentia art. 8. ad 13. Ubi etiam clarè dicit operationem esse mediam inter operantem & operatum: de qua verò operatione hoc intelligat, exprimit 1. p. q. 54. art. 1. ad 3. ubi sic loquitur.

Actio est quædã perfectio agentis.

Actio est media inter agẽs & patiens. *Actio quæ transit in aliquid intrinsecum est realiter media inter agens & subjectum recipiens actionem, sed actio quæ manet in agente non est realiter medium inter agens & objectum, sed secundum modum significandi tantum.*

ARTICULUS III.

EX his manifestum est causam creatam non fieri activam nisi cum aliqua sui mutatione. Cum enim de non agente fit agens, cum perfectionem aliquam recipit, cum à Deo movetur ut agat: certum est hoc sine omni ejus mutatione non fieri: & probare possumus ex aliquot B. Thomæ locis. Libro secundo contra Gent. capite 35. *Non potest esse*, inquit, *quod in agente sit noua actio nisi aliquo modo moueatur saltem de ocio in actum.* Et quæst. 3. de creatione art. 17. cum sibi objecisset argumento 12. hanc propositionem: Omne agens quod de novo incipit agere movetur de potentia in actum, respondet *quod ratio illa procedit de agente quod incipit agere actione nouâ*, qualis non est Dei actio quæ est æterna, cum sit sua substantia. Rursum quæst. 6. de malo art. unico ad 17. *Voluntas quando de nouo incipit eligere, transmutatur à sua priori dispositione quantum ad hoc quod prius erat eligens in potentia, & posteà fit eligens actu, & hæc quidem transmutatio est ab aliquo mouente, in quantum ipsa voluntas mouet seipsam ad agendum, & in quantum etiam mouetur ab aliquo exteriori agente,*

Agens noua actione mutatur.

gente, ſcilicet Deo: & in 2. d. 1. q. 1. art. 5. dicit *quod duplex eſt agens: quoddam per neceſſitatem naturæ: & iſtud determinatur ad actionem per illud quod eſt in natura ejus: unde impoſſibile eſt quod incipiat agere niſi per hoc quod educitur de potentia in actum, vel eſſentiali, vel accidentali. Aliud eſt agens per voluntatem; & in hoc diſtinguendum eſt, quod quoddam agit actione mediâ quæ non eſt eſſentia ipſius operantis, & in talibus non poteſt ſequi effectus nouus ſine noua actione, & nouitas actionis facit aliquam mutationem in agente prout eſt exiens de ocio in actum, ut in 2. de anima dicitur: quoddam verò ſine actione media, &c.* quod propterea non exit de potentia in actum. Magiſtro autem ſuo valde conformis eſt Capreolus in 2. d. 1. dicens quod *nouitas actionis facit aliquam mutationem in agente prout eſt exiens de potentia in actum ut dicitur in 2. de anima,* ſc. cap. 4. ubi Philoſophus aſſerit fabrum ex ocio mutari ad operandum. Sed & ante illos ſimilia docuit Alex. Alenſis 1. p. q. 4. m. 1. Ex quibus ſequitur cauſam creatam dum è non agente fit agens aliqualiter mutari: quià tamen mutatio quæ ab agente incipit non ibi manet, ſed recipitur in patiens, ideò *non eſt motus ſecundùm actionem niſi metaphoricè & impropriè, ſicut exiens de ocio in actum mutari dicimus* inquit B. Th. q. 7. de pot. art. 8. motus enim quo movetur agens in eo quidem eſt ſubjectivè quo ad fluxum, ordinem, & originem, ſed non niſi per modum virtutis tranſeuntis ab

Nouitas actionis facit mutationem in agente.

uno in aliud : in passo autem est completivè & secundum suum terminum, quod propriè mutari dicitur.

ARTICULUS IV.

Contrà jam dicta nobis opponuntur duo : primum, instrumentum recipit formam seu qualitatem à causa principali, sed causæ secundæ dicuntur instrumenta Dei, ergo recipiunt formam quæ ab actione realiter distinguitur. 2. B. Tho. q. 3. de pot. art. 7. expressè docet causam creatam debere recipere virtutem intentionalem, quę non minus differt ab actione quàm species coloris ab objecto. *Sed R. ad* 1. negando majorem: nam teste B. Thoma q. de unione verbi art. 5. ad 12. *Agens non semper dat instrumento nouam formam vel virtutem quiescentem in ipso : & tamen instrumentum in quantum mouetur ab agente consequitur quandam intentionalem virtutem* (seu efficaciam) *per influxum agentis, qui per instrumentum recipitur in efficientem* (legendum potius in effectum, ut patet ex discursu.) *Ad* 2. *R. B.* Thomam ibi dicere quod causa secunda ut agat, debeat recipere à Deo non qualitatem aliquam aut formam, sed vim & efficaciam quâ agit ad esse ut instrumentum. Eam autem comparat speciebus coloris, non in eo quod taliter differre debeat ab actione, qualiter differunt species à colore, sed in eo quod sicut species sunt transeunter in aëre, habentque es-

esse incompletum: sic virtus illa seu vis & efficacia est in causa secunda & in instrumento transeunter habens in illo esse quoddam incompletum & imperfectum, cum tamen in passo habeat suum esse completum: transit enim de agente in patiens, neque aliud est quàm virtus instrumentalis. *Virtus autem instrumentalis*, ait B. Th. 3. p. q. 62. art. 4. *habet esse transiens ex uno in aliud & incompletum, sicut & motus est actus imperfectus ab agente in patiens*. Eodem modo loquitur q. 27. de verit. art. 4. in corp. & ad 4. Dicendum est ergò ex B. Thomæ sententia quod sicut instrumentum non semper accipit formam aut qualitatem ab agente, sed solum motum: ità causa secunda dum à Deo movetur, non recipit aliud quàm hoc (agere) quod in ea est per modum motionis habentis ibi esse incompletum, & transeuntis ab uno in aliud .i. à causa agente in patiens: & dum dicit recipi virtutem ab instrumento, non sumit virtutem pro qualitate, sed prò vi & efficacia, ut patet ex q. 3. de pot. art. 7. in corp. ubi dicit dolabram esse causam rei artificiatæ *per virtutem* (i. efficaciam) *artificis à quo movetur*. Unde & in responsione ad 7. illam virtutem, vim appellat: Illam autem vim non aliud intelligit quàm motionem, nam cum dixisset rei artificiali & naturali non potuisse conferri vim quâ agit ad esse ut instrumentum artificis & primæ causæ, subjungit quod *sicut in-*

Instrumentum aliquãdo recipit solũ motum.

instrumento artificis conferri non potuit quod operaretur absque motu artis, ità rei naturali conferri non potuit quod operaretur absque operatione divina. Ubi loco virtutis, motum & operationem nominavit. Deinde quod nec instrumentum ab artifice accipiat aliud quàm motum, nec causa secunda aliud à Deo quàm motionem, ex aliis ejusdem B. Thomæ locis probare non est difficile. L. 3. contrà Gent. cap. 70. *Artifex applicat instrumentum ad proprium effectum, cui tamen interdum formam non dat per quam agit instrumentum, sed dat ei solum motum.* Quæst. 22. de verit. art. 8. docet quod Deus *immutat voluntatem dupliciter. uno modo mouendo tantum, quando scilicet voluntatem mouet ad aliquid volendum sine hoc quod aliquam formam imprimat voluntati sicut sine appositione alicujus habitûs quandoque facit ut homo velit hoc quod prius non volebat: alio modo imprimendo aliquam formam in ipsam voluntatem*, &c. Ecce prior ille modus nostro proposito deservit, qui dicimus Deum actualiter movere voluntatem aliámve causam secundam sine hoc quod ei formam aut qualitatem imprimat. Quid ergò est quod Deus facit in causa movendo eam? Jam ante diximus esse motum: unde idem S. Thomas 1. 2. q. 110. art. 2. dicit quod Deus adjuvat hominem *uno modo in quantum anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoscendum vel volendum vel agendum, & hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed*

Deus mouet voluntatem non imprimendo illi formã, sed motum.

sed motus quidam animæ, actus enim mouentis in moto est motus, uti dicitur in 3. Physic. Ita etiam docet Latomus in resp. ad Luth. cap. 3. & Driedo ut patet ex fine secundæ partis. Si quæras an motus ille quem recipit causa secunda quando movetur à Deo, sit alius ab ejus operatione. Responsio patet ex dictis, ubi diximus non esse ab actione realiter distinctum: quod probatur, quià volun tas recipit motum, & tamen non recipit aliud quàm suam propriam inclinationem quæ est suum velle, ut patet ex 1. parte quæstione 105. articulo 4. ad 1. ubi dicitur quod *Deus mouendo voluntatem dat ei ejus propriam inclinationem*; & ex quæstione 82. articulo 1. & 1. 2. quæstione 6. articulo 4. ubi dicitur quod *inclinatio illa non est aliud quàm velle.* Sicut ergò Deus movendo voluntatem dat ei suam operationem, ita movendo quamlibet aliam causam dat ei operari actu suum effectum, & dat ei suam actionem. Unde suprà ex Alberto & Parisiens. docuimus causam secundam nullam habere actionem quam non accipiat à Deo. Juxtà hunc modum R. P. Azorius sententiam de præmotione Dei explicavit lib. 1. institutionum moralium capite 21. quæstione 8. dicens: *Cum creatus est ignis, datum est illi quo posset urere: deinde cum urit, vult & facit Deus ut urat; nullam virtutem denuò recipit* (scilicet permanentem) *quâ possit, nihilominus*

minus non vrit nisi Deo (nota) *ante volente ut vrat; & motum excipit quo vrat, & præcedit Dei voluntas ut vrat: quare cum vrit, hoc habet quoniam Deus vult, & volendo facit ut ignis vrat. Ignis igitur immotus vrit, quia nullam vim denuò aut virtutem excipit quâ possit, sed nihilominus vrit, & hoc ipsum quod vrit, & vrendo efficit, habet, quia Deus vult ut vrat & faciat. Sed nunquid quando ignis vrit, mouet eum Deus ad vrendum; Mouet quidem, non quia vim, virtutem formamue denuò imprimat; sed motionem quâ Deus mouet & ignis mouetur. Quid est, dices, ignem ad vrendum moueri? Respondeo nihil aliud esse nisi Deum uti igne ad vrendum, &c. Sed quid est Deum igne uti, vel ignem adhibere ad vrendum? Resp. Deum uti igne ad vrendum est ignem mouere ad vrendum, quia vult ut vrat, & volendo motionem in igne imprimit, quâ unà cum Deo vrit ignis motus ab ipso Deo ad vrendum. Causæ igitur secundæ à Deo ipso mouentur & applicantur ad suas functiones & opera, quoniam Deus in ipsis motionem imprimit, & ideò mouendo facit ut causa secunda faciat, quoniam vult, decernit, ac mouet ut faciat: & hoc est quod dixit S. Thomas mouet & applicat causas secundas ad agendum.* Neque verò tam longè ab hac explicatione recedit Mariana, quàm ii qui concursum simultaneum astruunt. Nam lib. 3. de morte & immortalitate cap. 7. quærens an auxilium Dei sit in causa proximâ, qualitas, an actio? Respondet ipsam actionem videndi in homine,

Deus imprimit igni motionem.

calefaciendi in igne ut procedit à causa proxima iis nominibus vocari ; ut à Deo adjuvante eandem esse auxilium opemque divinam : & capite 8. suppresso concursus in solum effectum nomine, mediam viam eligit dicitque actionem bonam, quâ ratione à nobis proficiscitur, esse volitionem & consensum ; quâ à Deo adjuvante, divinum auxilium & gratiam.

ARTICULUS V.

Ex his patet retinendam esse B. Thomæ & aliorum Doctorum similitudinem quâ causæ secundæ comparantur ad Deum sicut instrumentum ad agens principale. An autem comparari possint potentiis animæ, quibus anima tanquam instrumentis utitur, non est magnoperè disputandum, quia etiam modus operandi animæ nobis est obscurissimus, ut liquet ex August. libro 8. de Genesi ad litteram capite 21. præsertim cum teste B. Thoma in 2. d. 26. quæstione 1. articulo 1. ad 5. anima quodammodò similiter se habeat ad corpus ut Deus ad animam, & quodammodò dissimiliter, quia scilicet ut loquitur libro 3. contra Gent. capite 99. *Universa creatura magis est Deo subdita quàm corpus humanum sit subditum animæ ejus*, ac etiam quàm potentiæ sint subditæ animæ. Si tamen ea comparatio-

ne

ne quis velit uti, non propterea dicere debet Deum ſimul naturâ operari & in ſolum effectum concurrere. Nam & potentiæ ſunt inſtrumenta animæ, & anima tanquam cauſa ſuperior & principalis ſuis potentiis utitur ut inſtrumentis. Undè B. Thom. 1. parte quæſtione 77. articulo 1. ad 3. docet potentiam animæ ita ſe habere ad animam ſicut calor ſe habet ad formam ignis, qui calore tanquam inſtrumento calefacit. Et in reſponſione ad 4. docet ex Philoſopho animam eſſe id quo primò intelligimus & ſentimus. Atque hæc de modo explicandi B. Thomæ ſententiam pro tempore dicta ſint. Si quis opinetur quòd non ſatis acuratè eum explicuerimus, *in pluribus Dei non ſit curioſus. Plurima enim ſuper ſenſum hominis*
Eccl. 3. *oſtenſa ſunt tibi*, ait Sapiens Eccleſiaſtici 3. ſciatque quod, licet in modo explicandi fortè diſſentiamus ab aliquibus, in concluſione tamen & fundamentalibus rationibus conveniamus. Nota auctorem mutaſſe ſententiam & diſtinguere realiter motionem Dei efficacem ab actione creaturæ ſicut alii Thomiſtæ 1. 2. quo articulo 2. conc. 1. & quæſtione 111. articulo 2. quæſ. [illegible] V. [illegible] in suo libello [illegible] c. 23. et in [illegible]

PAR-

PARTIS QUARTÆ.

ARTICULUS I.

SUpereſt nunc argumenta ſolvere, quorum primum petitur ex ſcriptura, 2. ex diverſis authoritatibus, 3. ex ratione liberi arbit. 4. ex cauſa peccati.

Objicies 1. Si Deus determinaret phyſicè, ſemper ſequeretur effectus quem Deus vult: ſed ille non ſemper ſequitur, ergo &c. Minor probatur quia aliquando Deus vult, & voluntas non vult, ut Matth. 23. *quoties volui congregare* &c. *& noluiſti.* *Reſp. neg.* minorem cum ſua probatione: inde enim ſequeretur quod Dei voluntas ſuperata ſit hominum voluntate, quod ex ſcriptura improbat S. Auguſt. Enchiridii cap. 97. Dicimus ergo quod *carnalis Hieruſalem filios ſuos à Chriſto colligi noluit ſed ea quoque nolente filios ejus collegit ipſe quos voluit*, ut docet Auguſtin. ibidem, & epiſt. 106. *Matth. 23.*

Objicies 2. Act. 7. Judæi dicuntur Spiritui S. reſiſtere, ergo Deus non prædeterminat phyſicè, ſic ut ſemper ſequatur effectus. *Reſp. neg. conſequentiam*, quia non ſignificatur ibi quod Judæi gratiæ ſeu Deo intrinſecus moventi ſic reſtiterint ut effectum gratiæ & motionis divinæ impedirent, ſed ſignificatur quod Prophetis quos *Act. 7.*

Spiri-

Spiritus sanctus mittebat, & per quos ipse loquebatur, restiterint partim occidendo, partim prædicationes eorum impediendo.

1. *Tim.* 2. *Object.* 3. 1. Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*, ergo hoc vult voluntate indifferente & parata ad concurrendum, si ipsi velint. *Probatur consequentia*, quia notum est quod non omnes salvantur, ac proinde non determinantur. *Resp. neg. conseq.* quia sensus scripturæ non est quod Deus absoluta voluntate sua velit omnes omninò salvari: si enim sic vellet, faceret; sed sensus est, quod vult quia nos facit hoc velle sicut Spiritus S. dicitur clamans Rom. 8.

Rom. 8. Abba Pater, quia facit nos clamare. Ita August. lib. de corrept. & gratia capite 15. Alias expositiones ejusdem loci videre est epist. 107. & Ench. cap. 103. sed jam allata optimè quadrat.

Object. 4. Monemur in scriptura ut convertamur ad Deum & tunc Deus convertetur ad nos, ergò Deus non præmovet, sed potius concomitatur. *Ant. probatur* ex

Zac. 1. Zachariæ 1. *convertimini ad me, & ego con-*

Pro. 16. *vertar ad vos*: Et ex Proverb. 16. *Hominis est præparare animam, & Domini gubernare linguam.* Hæc objectio non est tam contrà præmotiones de quibus loquimur, quàm contra gratiam prævenientem. *Ad eam resp.* quod sicut dicitur nobis à Deo convertimini ad me, & ego convertar ad vos: ita nos

viciſſim Deo reſpondemus: *Converte nos Deus ſalutaris noſter: Converte nos Domine ad te, & convertemur:* Item, *Poſtquam convertiſti me, egi pœnitentiam.* Et ſicut Pſalm. 80. dicitur, *aperi os tuum, & implebo illud:* Ita Pſalm. 50. dicimus, *Domine labia mea aperies;* Ita ſcilicèt ut prioribus illis, libertatis noſtræ admoneamur, poſterioribus autem Dei nos gratiâ præveniri confiteamur, ut pulchrè declarat Synodus Trid. ſſ. 6. cap. 5. Sed petes, quomodò dicitur nobis aperi, ſi ipſe eſt qui aperit? *Reſp.* cum Auguſt. lib. 2. contra 2. Epiſtolas Pelag. cap. 9. quia *licet niſi adjuvante illo, ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen nos aperimus illius adjumento, & opere noſtro: implet autem illud Deus ſine opere noſtro.* Et ſimiliter etiam eſt intelligendum illud Proverb. 16. hominis eſt præparare, &c. quià ſcilicet juxtà eundem Aug. *homo præparat cor, non tamen ſine adjutorio Dei qui tangit cor.* Quià ergo liberi ſumus, & liberè convertimur, ideò nobis dicitur convertimini: ſed quià converti non poſſumus niſi Deo præveniente & converſionem noſtram prius natura operante, ideò rogamus ut ipſe nos convertat, faciatque quod jubet. Cùm autem gratia ejus præventi fecerimus illud (convertimini) tunc faciet quod ſubjungit (convertar) ſcilicet per dona ampliora, per gratiam diffuſam in cordibus, per charitatem & charitatis augmentum. Adjuvat enim

Pſalm. 80. 50.

Quomodò præcipitur ut convertamur.

enim bonum propositum, sed nec ipsum esset nisi præcederet gratia: studium quoque hominis quod dicitur bonum, quamvis cum esse cœperit adjuvetur gratiâ non tamen incipit sine gratia. Nec *omninò incipit homo ex malo in bonum per initium fidei commutari, nisi hoc in illo agat indebita & gratuita misericordia Dei*, ait Aug. l. 2. contrà 2. epist. Pelag. cap. 10. concludens *nihil in scripturis sacris homini à Domino juberi quod non inueniatur vel dari ab ejus bonitate, vel posci propter adjutorium gratiæ demonstrandum*: quod ipsum pulchre etiam declarat epist. 95. Est ergo regula generalis, omne quod à Deo nobis jubetur, posse impleri, sed tamen non nisi dante, incipiente, & præcurrente illo qui præcepit: ac proinde verè dicitur nos posse illud quod pendet ex hypothesi quæ non est in nostra potestate, sicut possumus mandata implere, quæ tamen impletio pendet ex gratia Dei quæ non est in nostra potestate.

Omne præceptum potest impleri, sed non sine gratia.

ARTICULUS II.

CIrca argumentum 2. *Ob.* 1. Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. & can. 4. dicit liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse consentire & resistere si velit, & posse motionem abjicere: manifestumque est quod loquatur in sensu composito, quia nihil abjicitur nisi habeatur. Et confirmatur, quia loquitur contrà hæreticos: illi au-

autem dicebant hominem non posse dissentire Deo, vocanti in sensu composito, ergò in eodem sensu intelligenda est definitio Concilii. Minor prob. quia nimis evidens est hominem posse dissentire in sensu diviso .i. si non moveatur. R. quod Concilium manifestè adversetur iis à quibus hæc objiciuntur, 1. quia ponit Deum sic prævenire ut maneat libertas, quod significat præventionem Dei non magis tollere libertatem quam concursum. 2. quia dicit liberum arb. à Deo moveri, & cor tangi, ergò ex mente Conc. Deus non concurrit in solum effectum, sed etiam in causam ut eam moveat, faciatque illam agere. 3. quia Concilium dicit quod liberum arb. à Deo motum non habeat se merè passivè; si autem Concilium sentiret liberum arb. non propriè moveri à Deo realiter tangente ipsum, deberet simpliciter negare quod habeat se passivè, non autem solum quòd merè passiuè: per hoc enim quod dicit non habere se merè passivè significat quòd non habeat se prorsus passivè, sic ut nihil agat, sed partim passivè partim activè, quatenus sic patitur ut etiam agat, quemadmodùm ex B. Thoma sæpè diximus. Præterea est observandum quod Patres Conc. Trident. memores scripturæ dicentis Deo, nemo est qui tuæ possit resistere voluntati, voluntati ejus quis resistit; omnia quæcunque voluit fecit: memores item verborum

Præuẽtio non tollit libertatẽ.

S. Augustini scribentis Ench. cap. 95. effectum voluntatis Dei non posse impediri per voluntatem creaturæ, & dicentis lib. de prædest. SS. cap. 8. gratiam à nullo duro corde respui: non dixerunt id quod in argumento sumitur, liberum arb. posse resistere Deo, neque fieri potest ut Deo moventi sic resistat homo, ut non sequatur effectus à Deo intentus. Quia tamen Concilium dicit liberum arb. posse abjicere inspirationem & dissentire Deo vocanti si velit. *Resp.* 1. Concilium rectè intelligi de gratiâ inspirante quâ inspirantur bona desideria, & bonæ cogitationes: & de ea sic verum est quod homo possit illam abjicere ut aliquando de facto eam abjiciat, juxta
Prou. 1. illud vocavi & renuistis. Neque hoc est contrà sententiam dicentium quod omnis gratia sit efficax ad illum effectum ad quem proximè ordinatur, quia gratia talis vocationis & inspirationis est per solas suasiones quæ possunt de facto respui, non autem per physicam motionem quæ nunquam abjicitur. *Resp.* 2. Concilium etiam rectè intelligi de gratia physicè movente voluntatem: de ea enim verum est quod homo possit per voluntatis suæ flexibilitatē illam abjicere & illi dissentire, licet non possit hujus flexibilitatis ad illud alterum oppositum eventus simul stare cum nostro velle & eligere. Igitur potest dissentire in sensu diviso, non in composito: & quod hæc solutio

solutio sit ex mente Concilii prob. quià c. illo 5. ponit ab homine recipi inspirationem quam dicit posse abjici, & tamen evidens est fieri non posse ut illa simul & recipiatur & abjiciatur; ergò quando dicit illam inspirationem, quæ recipitur, posse abjici, debet intelligi in sensu diviso: quis autem ille sit, dicetur art. 3.

Ob. 2. August. lib. de spiritu & litera cap. 21. dicit quod omnis potestas sit à Deo, non autem omnis voluntas. 2. lib. 7. de Civit. Dei cap. 30. sic asserit Deum condidisse creaturas ut eas proprios motus agere sinat. 3. lib. 12. de Civit. Dei cap. 6. causam adferens cur ex duobus æqualiter animo & corpore affectis & æquè invitatis ab eodem objecto, alter moveatur ad malum, alter in bono stabilis perseveret, refert illam in lib. arb. non autem in prædeterminationem uni concessam, alteri negatam: ergò non eam agnovit: si enim agnovisset, hic erat locus de ea loquendi. 4. serm. 13. de verb. Apostoli homini dicit, si non esses operator, Deus non esset coöperator, ergò non admisit Deum esse causam cur homo operetur sed potius contrarium hîc significavit. Quod August. præventionem agnoverit, & in omni opere priores Deo partes tribuerit, partim supr. diximus, partim aliunde notum est. *Ad primum ergò locum* R. legendam esse in August. rationem quæ sequitur, ob quam dicit non omnem volun-

tatem esse à Deo: sequitur enim quod mala voluntas non sit à Deo, & ideo non omnis; de malâ autem voluntate quod à Deo sit, nullus Catholicus dicit: solum enim nos dicimus omnem effectum realem esse primò & principaliter à Deo. Jam verò ex eodem loco sic argumentor: Illi probant Deum non prædeterminare physicè voluntatem omnem, quià teste August. non omnis voluntas est à Deo, ergò dicendum est Deum prædeterminare omnem bonam voluntatem, quià teste eodem, omnis bona voluntas est à Deo, ergo prædeterminatio libertatem non tollit. *Ad secundum R.* sic Deum sinere unamquamque rem agere suos motus, ut easdem ipse moveat & operari faciat. Ibi enim Augustinus solum intendit docere quod Deus non impediat secundarum causarum efficientiam, quod est verissimum & nostræ doctrinæ conformissimum. *Ad tertium. R.* Aug. ibi non quærere causam voluntatis bonæ, sed solum causam voluntatis malæ in eo qui peccat: sic enim ibi loquitur. *Si aliqui duo æqualiter affecti animo & corpore videant unius corporis pulchritudinem, quâ visâ unus eorum ad illicitè fruendum moveatur, alter in voluntate pudicâ stabilis perseveret, quid putamus esse causæ ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala?* & postea: *Hanc consensionem, hanc malam quam malè suadenti adhibuit voluntatem, qua in eo res fecerit, quærimus.* Ad quam quæstionem

De duobus æqualiter animo & corpore affectis.

nem optimè respondet ipsum hominem sibi fecisse malam voluntatem, causamque malæ voluntatis refert in liberum arb. defectibile: nec enim locus erat aliquid respondere de præmotione Dei efficaci, cum sicut Deus non est author voluntatis malæ, ita nec ad malè volendum moveat, multo minus præmoveat, quià motio & præmotio Dei est causa efficiens, malæ autem voluntatis non potest assignari causa efficiens, ut cap. sequenti docet. Neque etiam respondere poterat eum qui perseveravit fuisse ad perseverandum motum & determinatum à Deo, quià motio illius est impertinens ad casum alterius, licet magna sit materia gratiarum actionis in illo quem non libera voluntas, sed gratiæ Dei efficacia stare fecit ut proindè meritò illi proponatur illud Apostolicum, *quis te discernit quid enim habes quod non accepisti*, &c. quia sine dubio licet æqualiter affecti ponantur in tempore prævio, plus tamen auxilii accepit stans quàm cadens, sicut plus est actu perseverare, quàm posse. Plura de his vide apud Banesium 1.p.q.3.art.3. & 22.q.10. art. 1. qui solidè docet unum eorum non posse stare & alterum peccare, quamdiu stat in illis æquale auxilium, ne contrà authoritatem Apostoli unus glorietur adversus alterum, quod cum non plus acceperit quàm ipse, seipsum tamen, alio pereunte, salvaverit. *Ad quartum* R. quod Aug. ibidem 1.Cor 4.

 præ-

præmittit neminem adjuvari si ab illo nihil agitur; ac proindè ex toto contextu liquet hunc esse verborum ipsius sensum, si tu nihil ageres, si tu haberes te solùm passivè, Deus non esset, nec vocaretur tuus coöperator, quià nemo dicitur coöperari nisi illi qui etiam operatur.

Ob.3.Locus Hilarii in Ps.2.& Clem.Rom. epist. 3. Verum ibi nihil est contra præmotionem. Hilarii verba sunt hæc: *Unicuique nostrum libertatem vitæ sensumque permisit, non in necessitate alterutrum affigens, ut unumquemque ex natura bonum malumue esse lex cogeret.* Quibus non aliud significatur quàm hominem sic esse lib.arb.ut illud non sit ex natura sua determinatum ad unum, quod verum est, sed cum eo non pugnat posse ad exercitium determinari. Clementis autē hęc sunt verba: *Si quis sanè audiens sermonem veri Prophetæ velit recipere aut nolit, & amplecti onus ejus .i. mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrii nam si hoc esset, ut audientes eum jam non haberent in potestate aliud facere quàm audierant, vis erat quædam naturæ per quàm liberum non esset ad aliam migrare sententiam, &c.* Ubi solum significat hominem esse liberi arbitrii & posse (non tamen sine gratia cum præveniente) evangelio audito consensum adhibere, nullam autem esse vim interiorem qua liberum arb. sit naturali necessitate adstrictum ad credendum, vel non credendum.

Ob.

Object. 4. Opponitur etiam Henricus à Gandavo: sed cum ille S. Thomæ doctrinam pro magna parte impugnet, doceatque contra S. Anselmum nominatim ab eo citatum primam voluntatis motionem non esse à Deo, quod etiam est manifestè contra S. August. Thom. Bonav. & alios, non est quod in ejus verbis recensendis immoremur: præsertim cum & alia plura habeat inopinabilia, ut quod Deus non facit volentes ex nolentibus quia alioquin nec actus essent laudabiles nec virtuosi: quasi verò non legerit in August. lib. de prædest. SS. cap. 8. & alibi: *Si non facit volentes ex nolentibus Deus, quid orat Ecclesia secundum præceptum Domini pro persecutoribus*: & in scriptura Deus operatur in nobis velle. Marsilius qui solet etiam adferri non multum urget, quià solum vult dicere nullam esse causam ejusdem ordinis, quæ voluntatem determinet, præter ipsam voluntatem.

Ob. 5. De Gabriele & Durando non est multum laborandum: quamvis enim prior quædam habeat pro determinatione, quædam pro concursu, neutrum tamen firmiter asseruit; nam in 4. d. 1. quæst. 1. docuit causas secundas non verè causare, sed solum quatenus ad nudam rei præsentiam alia res incipit esse; verba ejus sunt: *Unam rem causare aliam nihil est aliud nisi ad præsentiam unius rei aliam rem produci vel esse, ut ignem causare calorem in aquâ nihil aliud est*

 quàm

quàm ad præsentiam ignis calorem inesse aquæ, &c. & mox. *Si Deus determinaret se quod ab hac die ad prolationem alicujus verbi à quocunque prolati velit dare pluviam, verbum illud jam prolatum ità propriè esset causa pluviæ ad ejus prolationem causatæ, sicut calor est causa caloris.* Similiter ex alia parte graviter impegit Durandus dum in 2. d. 1. quæst. 5. negavit Deum omnia operari immediatè, asserens eum solum eatenus operari, quatenus causis secundis virtutem activam dedit, eamque conservat.

Ob. 6. B. Thom. in 2. d. 25. quæst. 1. art. 3. dicit quod determinatio actionis sit in potestate liberi arb. Dist. 34. art. 3. quæst. 1. voluntas non est determinata, sed ipsa determinat seipsam. Dist. 35. quæst. 1. art. 3. voluntas non est determinata ad aliquid. Dist. 39. quæst. 1. art. 2. Non determinanatur ad aliquid nisi ex seipsa, ergò non sentit quod determinetur à Deo. *Resp. neg. Conseq.* Ad 1. dico quod determinatio est in potestate voluntatis, quatenus ipsa habet dominium sui actus, potestque seipsam determinare: sed ibidem adjungit, quod non sit in ejus potestate, sicut convenit primo agenti, quià scilicet non potest se determinare nisi sub Deo eam determinante: Et hinc est quod sup. diximus prædeterminationem Dei non esse in potestate voluntatis, quià licet determinatio Dei & voluntatis sit una numero actio, quatenus tamen

Quomodo determinatio sit in potestate voluntatis.

tamen à Deo proficiscitur, sic non est in potestate voluntatis, quamvis eadem considerata ut à voluntate procedens, rectè dicatur esse in ejus potestate. Ex quibus rectè colliges voluntatem sic esse dominam sui actus, ut tamen non habeat plenissimam illius potestatem, qualem habet is qui à nullo dependet, Deus. *Ad* 2. & 3. *R.* quod quandò dicitur voluntatem non esse determinatam, vel non determinari, semper est intelligendum, quod non sit secundum se determinata, nec secundum se determinetur. Ad ultimum dico quod non nisi à seipsa determinetur, quia à nulla causa ejusdem ordinis.

Ob. 7. libro 3. contrà Gent. capite 102. dicit quod oportet esse aliquod agens proprium per quod determinetur impressio universalis virtutis ad determinatum effectum, ergò concursus Dei qui est virtus universalis potius determinatur quam determinet. *Resp. neg. conseq.* quià sermo est in antecedente de virtute universali creata: sequitur enim in fine cap. quod Dei virtus cum sit infinita, non determinatur ad aliquem specialem effectum.

Ob. 8. lib. 3. contrà Gent. cap. 66. vocat secunda agentia quasi particulantia & determinantia actionem primi agentis: & quæstione de providentiâ articulo.9. ad 10. Actus causæ primæ quodammodò determinatur per secundam ad hunc effectum:

& lib.2.sent.dist.1.q.1.art.4. Causæ aliæ sunt quasi determinantes illud esse: ergò causæ secundæ non determinantur à Deo, sed potius determinant concursum Dei. *R. neg. conseq.* quia vocari possunt particulantes & determinantes quatenus Deus illis quasi mediantibus operatur, & hoc esse producit per hanc causam particularem, aliud per aliam: vide Ferrar. lib. 3. contra Gent. 2. R. quod sunt quasi determinātes esse, quià solus Deus peculiariter dat esse totum & totaliter (quidquid enim est entitatis in composito est à Deo) causæ autem secundæ non dant totaliter esse, sicut nec sunt causæ totius entitatis compositi, cum semper supponant materiam quæ à solo Deo est. Quatenus ergò non producunt esse secundum se totum, sed solum secundum formam vel formæ unionem quæ particularis est, dicuntur particulantes actionem .i. effectum primi agentis, qui effectus est ipsum esse quod est à Deo secundum omnem gradum & omnem entitatem. Hanc explicationem insinuat in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 4. Denique R. quià effectus particularis assimilatur causis secundis particularibus non autem causæ primæ, ideò illas vocari particulantes, propter assimilationem, non istam: hæc responsio facilis est, & ab eodem insinuatur in q. de providentia art. 9. ad 10.

*Ob.*9.1.2.q.9.art.ultimo ad 3. docet Deum

in

interdum specialiter movere aliquos ad aliquid determinatè volendum quod est bonum, sicut in iis quos movet per gratiam, ergò non ad omnes actus necessaria est prædeterminatio. *R. neg. conseq.* quià sensus verborum B. Thomæ est quod Deus ità movet voluntatem ad universale objectum, quod est bonum in genere, ut ipsa necessario necessitate specificationis feratur in bonum, sed tamen non necessario in hoc vel in illud bonum determinatè, quià sicut respectu boni in genere est libera quoad exercitium, ita respectu bonorum particularium libera est & quoad specificationem & quoad exercitium ac proptereà per rationem se (sub Deo tamen 1. determinante) determinat ad volendum hoc vel illud particulare quod vere vel apparenter est bonum: sed tamen interdum Deus sic movet aliquos specialiter ad aliquid determinate volendum ut velint id quod est simpliciter bonum, non verò id quod solum apparet bonum, & ità fit in his quos Deus movet per gratiam. Similia habes quæst. 22. de veritate art. 6. ad 5. ubi dicit quod *voluntas vult naturaliter bonum, sed non determinatè hoc bonum vel illud, sicut visus naturaliter videt colorem, sed non hunc vel illum determinatè.* Ex quibus tantum abest ut determinatio Dei tollatur, quin potius stabiliatur; nam in iis quos movet per gratiam sic operatur ut eos moveat ad aliquid boni

Deus determinat.

boni determinatè volendum, ergò eos determinat: quid enim eſt determinare niſi facere ut hoc eligatur & non aliud, ergò determinatio non contrariatur libertati. Neque verò hinc habetur quod non omnem hominem determinet, ſed habetur quod non omnem hominem determinate moveat ſeu determinet ad bonum ſalutre, quia hoc ſpecialiter facit in illis quos movet per gratiam.

Ob. 10. B. Thomas pluribus in locis dicit quod voluntas eſt indeterminata, ergò non determinatur à Deo. *Reſp.* potius ſequi quod determinetur, quia ſuprà recitavimus ex B. Thom. quod cauſa quæ eſt contingens debeat determinari. Dicendum ergò eſt quod non pugnent voluntatem ex ſe ſeu ex natura ſua eſſe indeterminatam, & tamen determinari à Deo, ſicuti nec pugnant eam eſſe indeterminatam & determinari à ſe, illud enim eſt naturæ, hoc exercitii. Vocatur autem voluntas indeterminata (ſcilicet ſecundum ſe) ad diſtinctionem agentium naturalium quæ naturaliter ſunt determinata ad unum. Sed eſt ſciendum quod non attenditur iſta differentia in hoc quod quando voluntas agit ſit indeterminata (nam quando exit in actum, debet eſſe ex judicio determinato determinata ad unum) ſed in hoc quod judicium rationis à quo pendet voluntas ſit ex naturâ indeterminatum & indifferens

ad

ad multa, adeò ut intellectus possit varia proponere voluntati, & voluntas possit ex vario judicio varia eligere, judicium autem brutorum quæ naturaliter agunt est naturaliter determinatum ad unum, & ideò non possunt eligere. Ità ferè explicat B. Thom. quæst. 24. de verit. art. 2. & 1. p. q. 83. art. 1.

ARTICULUS III.

Quamvis ex superioribus multa solui possint quæ contra liberum arbit. opponuntur, specialiter tamen hîc examinanda sunt quæ specialiter objiciuntur. Objicitur ergò primò: Liberum est quod positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere & non agere: sed positâ prædeterminatione homo non potest agere & non agere, ergo non est liber. *Resp. majorem non esse veram*, nisi intelligatur de iis quæ prærequiruntur tempore, non enim est necesse ut liberum sit tale, quod & omnia quocunque modo prærequisita sint posita, & tamen fieri possit ut de facto non agat; quædam enim sic naturâ prius requiruntur ut non possint ab actu sejungi. Talis est actualis Dei præmotio & determinatio, quæ dum ponitur ità est ut voluntas actu operetur, ideoque nihil mirum est si eâ positâ non possit non agere scilicet in sensu composito. Prætereà si ad rationem libertatis requiritur quod positis omnibus ad agendum

gendum prærequisitis possit agere & non agere, ergo necesse est ut liberum arb. positâ quacunque gratiâ adhuc possit esse bonum vel malum, ac proindè si bonum fiat, erit ex se & non ex gratiâ, quià non obstante gratiâ æquè poterit esse bonum ac malum, ergo quod potius sit bonum quàm malum erit ex seipso & non ex gratia, quod est impossibile. Hinc est quod S. Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 18. dicat: *Si nobis libera quædam voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse vel bona vel mala, bona verò voluntas ex nobis est, melius est id quod à nobis quàm quod ex Deo est: quod si absurdissimè dicitur, oportet fateantur etiam bonam voluntatem nos diuinitus adipisci.* Quæ si benè perpendantur non solum faciunt contrà dictam maximam: Liberum est quod &c. sed etiam contrà concursum Dei qui ponitur à quibusdam indifferens ad velle & nolle. Similiter quod assumi solet de ratione actus liberi esse ut procedat à voluntate tempore & natura prius indeterminata & indifferẽti ad illum actum, non est admittendum ut verum, quià Deus, qui est maximè liber in actionibus ad extrà, liberrimè voluit ab æterno condere cœlum & terram, cùm tamen nullum fuerit instans tempore vel natura prius quo fuerit ad eam volitionem indeterminatus. Et Christus Dominus à primo instanti suæ conceptionis liberè voluit mori suo tempore pro hominum salute, cum

tamen

tamen ejus voluntas nullo priori instanti fuerit indeterminata. Ad rationem igitur liberi actus sufficit ut omnibus ad agendum necessariis positis, imò & tunc quando agit sit in potestate voluntatis non agere: potestas enim ad oppositum consistit cum alterum actu existit, licet non illius oppositi actualis eventus: sive utrumque oppositorum ad quod potentia se habet, est possibile, unum tamen est incompossibile alteri: vide quæst. 6. de verit. art. 3. ad 7. & quæst. 6. de ma. art. 1. ad 16. & Scotum in 4. d. 49. q. 13. Itaque indifferentia voluntatis quæ ad libertatem requiritur in hoc sita est, quod voluntas nulla naturali necessitate sit adstricta ad alterutram partem contradictionis; sed quando vult unum, eodem tempore possit illud ipsum non velle: quæ indifferentia non tollitur per hoc quod Deus eam ad alterutram partem determinet, nihilo magis quàm per hoc quod ipsa seipsam determinet. Nam quod nonnulli respondent hanc determinationem esse ab intrinseco, illàm verò ab extrinseco, non est ad rem, quia Deus non est qualecunque extrinsecum sed est prima causa quæ operatur in unoquoque secundum ejus proprietates, quæque naturales rei proprietates quas dedit conservat, non tollit. *De libertate*

Object. 2. Voluntas non potest aliud eligere quàm id ad quod determinatur, ergò

non

non est in ejus potestate agere & non agere. *Resp.* quod in sensu composito non possit aliud eligere, potest tamen in diviso. Sed non est putandum quod intelligamus sensum divisum esse hunc, fieri potest ut si non determinetur non agat; sed sensus divisus est, fieri potest ut is, qui jam movetur, determinatur, & agit, absolutè non agat, qui est verus, quia etiam tum cum agit sic agit ut possit non agere, quia habet principium intrinsecum sufficiens ad non agendum, quamvis nunquam continget quod non agat quandò movetur: hic est enim sensus compositus, & eo significatur fieri posse ut is qui movetur & determinatur stante determinatione non agat, qui est falsus, quia involuit incompossibilia, scilicet voluntatem moveri, ideoque agere, & tamen non agere. Sicut hujus propositionis sedens potest stare, æger potest esse sanus; sensus compositus est falsus quià involuit incompossibilia: est enim talis, fieri potest ut sedens dum sedet stet, fieri potest ut æger dum est æger sit sanus, cum tamen sensus divisus sit verus, fieri potest ut is qui sedet stet, qui est æger sit sanus. Hanc distinctionem à Philosopho, S. Thoma, Scoto & aliis visitatam irrident aliqui, sed melius ignorantiam suam culparent quàm antiquorum doctrinam irriderent. Nam & ipsi per hanc distinctionem exponere debent istam propositionem: prædestinatus

De sensu diviso.

potest

poteſt damnari ; & reſpondere ad hoc argumentum. Si Deus hominem vocat eo modo quo vidit illum ſecuturum, fieri non poteſt ut homo non ſequatur, ergò tali vocatione poſitâ homo non poteſt non agere id ad quod ſic vocatur. Cum hac reſponſione coincidit illa quâ dicitur hæc propoſitio. Si Deus determinat neceſſariò agit ; eſſe vera de neceſſitate conſequentiæ & conditionata , non de neceſſitate conſequentis & abſoluta quæ libertati opponitur. Sic reſpondet B. Thomas 1.2. q. 10. art. 4. ad 3. *Si Deus determinat voluntatem ad aliquid ; impoſſibile eſt poni quod voluntas ad illud non moueatur , non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter : unde non ſequitur quod voluntas à Deo ex neceſſitate moueatur.* Sed contrà, videtur quod ſit impoſſibile ſimpliciter ſi voluntas determinatur, quia poſſibili poſito in eſſe, nihil ſequitur impoſſibile ; ſed poſita hac in eſſe, voluntas quæ determinatur poteſt non agere, ſequitur impoſſibile ; ergò illa non eſt poſſibilis. Probatur minor quia dicitur quod hæc ſit impoſſibilis voluntas quæ determinatur non agit. *Reſp. negando minorem* ; quia hæc propoſitio de poſſibili voluntas quæ determinatur poteſt non agere non eſt ponenda in eſſe per iſtam , voluntas determinatur & non agit quę eſt impoſſibilis, ſed per illam. Hæc voluntas (etiamſi deſignetur ea quæ determinatur) non agit, quæ abſolutè loquendo eſt poſſibilis , ſicuti hæc,

album poteſt eſſe nigrum, non ponitur in eſſe per hanc, album eſt nigrum, ſed per iſtam: hæc res (deſignata etiam ea quæ eſt alba) in nigra, quæ abſolutè eſt poſſibilis. Per ſimilem diſtinctionem neceſſitatis abſolutæ & conditionatæ Boëtius lib. 5. de conſolat. Philoſophiæ reſpondet ad argumentum quo videtur concludi ea quę Deus præſcit neceſſariò evenire. Similiter & B. Thomas l. 1. contrà Gent. cap. 68. addens quod in his & in omnibus ſimilibus quæ Dei ſcientiam circa contingentia oppugnantes argumentantur ſecundum compoſitionem & diviſionem falluntur: quod idem prorſus eſt dicendum de illis qui libertatem voluntatis ex præmotione argumentantes ſic impugnant ut eam tolli arbitrentur, cum tamen non tollatur ſed mutetur, nec infirmetur ſed roboretur. *Sed objicies* Anſelmus de concord. lib. arb. & prædeſt. cap. 1. & 2. Item lib. cur Deus homo cap. 18. diſtinguens duplicem neceſſitatem; præcedentem quæ ſe tenet ex parte cauſæ, & conſequentem quæ ex parte effectus, dicit illam obſtare libertati, non iſtam: atqui poſitâ præmotione eſt neceſſitas antecedens, ergò tollitur libertas. *R. neg. Subſeq.* quià neceſſitas antecedens à B. Anſelmo vocatur quando cauſa neceſſariò agit, ut patet ex ejus exemplo quo dicit motum cœli eſſe neceſſarium quia habet neceſſitatem antecedentem .i. cauſam neceſſariam.

Explicatur S. Anſel.

Præ-

Præmotio autem Dei causalitate quidem antecedit motum voluntatis, sed non est ita antecedens sicut Anselmus intelligit, quia non est causa necessaria. Ita etiam Anselmum explicat Alexander Alensis 1. p. q. 24. m. 5. addens quod necessitas sequens rei positionem, sive necessitas consequentiæ non tollit contingentiam rei, sed sola necessitas antecedens.

Ob. 3. Quod sequitur ex hypothesi seu antecedente quod non est in nostra potestate, hoc ipsum quoque in nostra potestate non est: sed actus omnes sequuntur ex prædeterminatione Dei quæ non est in nostra potestate, ergò illi non erunt in nostra potestate. *Resp. majorem esse falsam*, & Romæ sub Sixto 4. anno 1476. sub hac vel simili forma damnatam: quod sequitur ex inimpedibili, ipsum quoque est inimpedibile. Testantur hoc Lovanienses quibus procurantibus damnatio & reprobatio facta fuit, probantque illius temporis acta publica. Neque est quod coneris distinguere duas illas hypotheses: si enim aliquid sequitur ex hypothesi quæ non est in nostra potestate, hoc sequitur ex inimpedibili, ideoque juxtà axioma deberet esse inimpedibile seu deberet non esse in nostra potestate. Deinde probatur utriusque falsitas, quia ex hac hypothesi & antecedente quod non est in potestate humana, sive ex hoc inimpedibili, Deus ab

Impugnatur axioma quod sequitur ex hypothesi, &c.

ab æterno decrevit pati Chriſtum ſuum, ſecutum eſt neceſſariò ſeu infallibiliter hoc conſequens; Chriſtus eſt paſſus, quod tamen ſic erat in poteſtate humana Chriſti
Iſa. 53. ut dicatur *oblatus quia voluit.* Præterea ſi vera ſunt dicta axiomata, omnia erunt neceſſaria; quia omnia ſequuntur ex hypotheſi & antecedente quod non eſt in noſtra poteſtate, ſcilicet ex ordinatione, providentia, & voluntate divina quæ eſt cauſa effectiva rerum omnium, quæque ab æterno voluit facere illa omnia quæ facit in tempore. 3. iſta axiomata deſtruunt etiam dogma ſuorum authorum; nam quando Petrus ſequitur Deum ſuadentem eo modo quo eſt congruum, ibi eſt effectus ſequens ex hypotheſi quæ non eſt in poteſtate Petri, ſcilicet ex ſuaſione Dei quam Petrus non habet in ſua poteſtate, cum Deus vocet quandò, ubi & quomodò vult, ergò effectus ille .i. Petri ſequela non erit in ejus poteſtate. Denique ſicut habet ſe effectus contingens ad ſuam cauſam, ita effectus liber ad ſuam, ſed effectus poteſt contingenter provenire à cauſa proxima contingente, etiamſi cauſa ſuperior ſit neceſſaria, ergo effectus poteſt etiam liberè provenire à cauſa proxima libera etiamſi cauſa ſuprema ſit neceſſaria, vel ſaltem non in poteſtate cauſæ proximæ. Confirmatur hæc reſponſio ex B. Thoma qui docet effectum poſſe eſſe contingentem propter cauſam

ſam proximam contingentem, etiamſi cauſa ſuprema ſit neceſſaria: ſicut germinatio plantæ eſt contingens propter cauſam proximam contingentem licet motus ſolis qui eſt cauſa prima ſit neceſſarius: & ſimiliter ſcita à Deo ſunt contingentia propter cauſas proximas, licet ſcientia Dei quæ eſt cauſa prima ſit neceſſaria. Inveniuntur hæc 1. p. quæſt. 14. art. 13. ad 1. quæſt, 19. art. 8. q. 116. art. 1. lib. 1. contrà Gent. cap. 68. lib. 3. cap. 71. 72. & 86. Opuſculo 3. capite 139. & apud Alex. Alenſem 1. p. quæſt. 26. m. 7. art. 2. & quæſt. 28. m. 4. art. 3. Undè ad illud ſi antecedens eſt neceſſarium etiam conſequens eſt neceſſarium, B. Thom. q. de providentia art. 9. ad 12 reſpondet quod *neceſſitas cauſæ primæ non inducit neceſſitatem in effectu niſi poſita neceſſitate in cauſa ſecunda.* Quibus etiam conforme eſt quod habet S. Bonaventura in 1. d. 38. art. 2. q. 1. quod in ſyllogiſmo ex majori de neceſſario & minori de ineſſe ſequatur cōcluſio de neceſſario tunc ſolum quandò minor de ineſſe talis eſt ut ſimpliciter æquivaleat neceſſariò. Conſentit etiam Alex. Alenſis 1, p. quæſt. 24. m. 5. & quæſt. 28. m. 4. art. 5. dicens quod ea ratione hæc concluſio non ſit neceſſaria. Omne currens neceſſariò movetur iſte, eſt currens, ergò neceſſariò movetur. *Petes* quomodò fieri poteſt quod actus ſit in poteſtate hominis ſi pendet à Dei præmotione quæ non eſt in ejus poteſtate.

Quomodo actus sit in potestate hominis. Resp. esse in potestate propter intrinsecum principium quo ex judicio rationis potest eligere & non eligere, undè est observandum quod quandò aliquid dicitur esse in potestate hominis, semper est intelligendum esse in potestate supposito Dei auxilio ut pag. 14. diximus. Certum est enim quod homo possit credere, sperare, diligere mandata implere: verum similiter certum est quod nullum eorum possit, nisi supposito auxilio gratiæ quod non est in ejus potestate: unde Aug. l. 1. retractationum cap. 22, *In potestate hominis est mutare voluntatem* (inquit) *sed ea potestas nihil est nisi à Deo detur*; & B. Thom. q. 24. de veritate art. 15. concedit nos posse velle & præparare animam, sed tamen non sine divino auxilio; undè 1. 2. q. 109. art. 4. ad 2. Illud quod possumus cum auxilio divino non est nobis omnino impossibile. *Verum* dicent aliqui, quid ergò nos facimus si nihil habemus in potestate, nisi Deus det omnia. *Hanc q.* tractans B. Aug. tomo 10. fragmento 1. dicit *venenum habere*, docetque cum dicitur nos posse non peccare, posse mandata implere, &c. debere intelligi quòd possimus per gratiam & non aliter, hoc est dicere quod *potestas non sufficit nisi adjunetur infirmitas*, ut dicit epistola 95. Hinc est quod ex Ambrosio docet lib. 2. de dono perseverantiæ cap. 19. Cor nostrum & cogitationes nostras non esse in nostra potestate, quia scilicet pendent à Deo,

Deo, non autem à ſola noſtra voluntate. Et certè ſi quia requirimus præmotionem Dei quæ non eſt in poteſtate creaturæ, ſequeretur hominem non poſſe operari .i. non habere in ſua libera poteſtate ut operetur, ideoque non eſſe illi imputandum ſi omittat; etiam ex eo quod Sancti Patres docent gratiam ita eſſe neceſſariam ut nec ipſam bonam voluntatem habere poſſimus ſine gratia, nec ullum aliud opus ſalutis facere, ſequeretur quod homo non poſſit velle aut operari bonum, quia hoc non poteſt niſi ſuppoſito eo quod non eſt in ejus poteſtate ſcilicet auxilio gratiæ. Undè ſicut contra præmotionem objicitur quod unuſquiſque poterit ſe excuſare à peccato dicens quod non habuit præmotionem qua operaretur; ità contrà neceſſitatem gratiæ olim objicientes inducit Auguſtinus epiſtola 105. *Excuſabunt ſe*, inquit, *homines qui nolunt rectè fideliterque viuere, dicentes, quid nos facimus mali qui malè viuimus, quandoquidem gratiam undè benè viueremus, non accepimus*; quibus reſpondet, *Non poſſunt veraciter dicere nihil mali ſe facere, quia malè viuunt; ſi enim nihil mali faciunt, benè viuunt: ſi autem male viuunt, de ſuo malè viuunt*, &c. Similiter & quod D. Hieron. in epiſtola ad Creſiphontem quidam objiciebat: Si nihil ago abſque Dei auxilio, fruſtrà dedit arbitrii poteſtatem quam implere non poſſum niſi ipſe me ſemper adjuverit. Deſtruitur enim vo-

Peccator non poteſt ſe excuſare prætexendo defuiſſe ſibi prædeterminationē.

luntas quæ alterius ope indiget, coincidit ferè cum eo quod jam dicitur, Si nihil ago fine præmotione Dei, non fum liber: deftruitur enim libertas quæ prævenitur: nam prævenire libertatem determinando eft impedire libertatem: Verùm ficut illi refpondet Hieron. *Qui hæc dicit, quam non excedit blafphemiam? quæ hæreticorum venena non fuperat? Afferunt fe per arbitrii libertatem nequaquam ultrà neceffarium habere Deum, & ignorant fcriptum quid habes quod non accepifti, &c: velle & currere meum eft, fed ipfum meum fine Dei femper auxilio non erit meum*: ità nobis liceat cum modeftia refpondere. Arbitrii libertas talis eft ut fine adjutore & præmotore Deo nihil poffit agere. Velle quidem meum eft, fed ipfum velle fine Deo præmovente & in me operante non erit meum: ipfe eft enim qui operatur in nobis velle, ut dicit Apoftolus. Injuriam tibi fieri putas & deftrui arbitrii libertatem, fi ad Deum ut præmotorem recurras, fi ex illius pendeas voluntate? & ideo dicis unumquemque arbitrio fuo regi, & concurfum Dei fic effe in poteftate liberi arbitrii, ut ob id dixerit Juftinus Deum non effe caufam determinatam virtutis noftræ aut vicii, fed propofitum noftrum aut voluntatem? Certè ficut in omnibus bonis excellit gratia largitoris, ita in omnibus omnino actionibus fupereminet motio creatoris, femper enim auxiliatur, movet;

movet, præmovet, & prævenit ille à quo acccepimus id omne quod habemus, pendemuſque à voluntate Dei, nec in noſtrâ poteſtate poſuit auxilium, quod dat juxtà ſuæ voluntatis conſilium. Nec dubium eſt Deum eſſe virtutis auctorem, licet virtutis & vicii non eum vocemus pariter authorem; cum virtus ſit ex eo, vicium ex nobis.

Petes primò, ſi neceſſaria eſt prædeterminatio, quarè peccator qui fraternè corripitur, non poteſt ſe excuſare, dicens ſe non accepiſſe prædeterminationem quæ eſt ipſi neceſſaria, nec tamen eſt in ejus poteſtate: & conſequenter quomodò non tolluntur conſilia, præcepta, & correptiones fraternæ? *Inania ſunt hæc.* Similiter enim potes petere, ſi neceſſaria eſt gratia, quare peccator non excuſabit ſe dicens. Rectè corriperer ſi eam poſſem mihi dare vel ſumere ipſe nec facerem, vel ſi dante illo accipere noluiſſem: Nunc cum voluntas præparetur à Domino, cum niſi ab eo dante non accipiatur: quid me corripis, ſi præcepta non impleo, ſi ſanis conſiliis non acquieſco, cum hanc gratiam non acceperim? verùm quemadmodùm ſimilibus Pelagianorum ratiocinationibus reſpondet D. Auguſt. lib. de corrept. & gratia per plura capita, correptionem tunc ſalubrem eſſe, & ideo corripiendum eſſe peccatorem, ut ſtrepitu correptionis forinſecus inſonante atque

flagellante, Deus in illo intrinſecus occultâ inſpiratione operetur & velle: ſic nos dicere poſſumus admonendos eſſe peccatores, conſulendum & præcipiendum eſſe bonum, quià peccator quiſque poteſt à peccato reſilire & bona agere, quamvis hæc non poſſit niſi Deus operetur in illo velle & perficere.

Petes 2. Si Deus ſemper prædeterminat, ergo ipſe eſt qui totum facit: ut quid ergo nobis prædicatur atque præcipitur bonum agere, ſi hoc nos non agimus, ſed id velle & operari Deus operatur in nobis? Similem *objectionem* videbis apud S. Aug. l. de corrept. & gratia cap. 2. Ad quam ex illo ſic reſpondetur: homines à *Deo aguntur ut agant, non ut ipſi nihil agant, & ad hoc eis oſtenditur quid agere debeant, ut quando id agunt ſicut agendum eſt, &c. accepiſſe ſe gaudeant: quando autem non agunt, orent ut quod nondum habent, accipiant.* Sed præterea eſt advertendum quod opus bonum non fit partim à gratia, partim à libero arbit. ſed totum à ſingulis opere individuo peragitur, ut dicit D. Bern. in fine l. de gratia & libero arb. & ſimiliter eſt dicendum de omni re: illa enim tota fit à Deo & tota à cauſa ſecunda ut docet D. Th. l. 3. contrà Gent. cap. 70.

De peccato omiſſionis. Petes 3. Quarè non ſequitur quod nullum ſit peccatum omiſſionis per hoc argumentum. Omiſſio actus non eſt peccatum quando omittitur defectu ejus neceſſario re-

requisiti quod non est in potestate omittentis, ut dum omittuntur horæ defectu Breviarii quod non potest haberi: sed quandocunque homo omittit, deest ei aliquid necessariò requisitum scilicet præmotio Dei quæ non est in ejus potestate, ergo omissio nunquam est peccatum. *R. quià major non est vera*, nisi intelligatur de eo quod est natum subesse potestati hominis, qualis non est præmotio vel prædeterminatio Dei. Et prætereà respondemus cum Bassolis in 2. d. 37. quod licet homo non habeat talem virtutem divinam in sua potestate, tamen habet actum quià absolutè loquendo in quantum voluntas, potest velle & non velle; ideoque voluntas manet libera libertate quæ potest convenire causæ liberæ creatæ. Denique respondetur quod argumentum supponat hanc regulam ut veram: *Nulli imputatur quod ab alio dependet.* Verum D. Th. egregiè falsitatem ejus ostendit lib. 3. contrà Gent. cap. 159. docens ex eâ sequi plura inconvenientia. Sequitur enim quod ille qui fidem non habet, nec spem, nec dilectionem Dei, non sit pœnâ dignus: quod est contrà scripturam: & sicuti hoc sequitur ex illa regula, ità sequitur ex majore propositione argumenti si admittatur ut vera, quia sunt omissiones actus ad quem prærequiritur auxilium Dei quod deest, nec est in potestate peccatoris. *Ex his jam dua* restant solvenda. primum, quarè non est

si-

militer in noſtrâ poteſtate volare, aut in hac vita Deum clarè videre, cum ſi ad hoc prædeterminaremur fieret. Secundum, quomodò ſimus magis liberi quàm bilances quæ pendent in æquilibrio? quàm lapis cadens deorſum, cum habeat etiam ſui motus internum principium? Hæc quidem ridicula ſunt; quià tamen opponuntur, ſolvantur. *Ad primum dicimus*, volatus nullum eſſe in nobis principium. Ad viſionem autem Dei habemus quidem potentiam capacem, ſed ea etiam lumine ſpirituali ſecundum ſtatum hujus vitæ informata non eſt principium ſufficiens, nec tali objecto proportionatum, niſi accedat lumen glorię, ut in lumine videamus lumen: voluntas autem eſt principium internum & ſufficiens in ſuo genere ad actiones morales, ad bonas autem quando gratiâ informatur. *Ad 2. R.* bilances habere gravitatem, ſed non habere principium internum quo ſe poſſint movere: aliud enim eſt ſe movere quàm habere principium motus: nec habent principium quo tollant æqualitatem quæ impedit quominus una decidat, ſed requirunt principium externum, à quo ſic moventur ut non moveantur à ſe, cum tamen voluntas moveatur à Deo & etiam à ſe. *Similiter ad 3. R.* quod lapis non habet in poteſtate cohibere motum, quià principium motus quod habet internum, eſt quidem effectivum motus, ſed ex natura ſic determinatum, ut non poſſit

possit ex judicio rationis (quod non habet) aliter; homo verò habet in sua potestate motum cohibere, ac etiam tunc quando determinatur potest non agere, habetque principium activum in suo genere sufficiens ad non agendum; ideoque sicut quando agit habet principium sufficiens ad non agendum, ita quando determinatur: quando enim determinatur, agit.

ARTICULUS IV.

SI Deus præmovet ac prædeterminat, ergo prædeterminavit ab æterno omnes actus peccati saltem quoad materiale, eosque per se positivè intendit, facitque voluntatem eos facere, & per consequens æque, imò magis est causa eorum etiam prout deformitati substant, quàm voluntas creata: est enim causa cur homo eos velit, quod est coöperari malo sive esse causam peccati ex D. Thom. in 2. d. 37. q. 2. art. 2. & sic non erit vera definitio Conc. Trident. docentis Deum solum permissivè operari opera mala, scilicet quoad materiale, sic enim tantum sunt operabilia. *Resp.* 1. Deum ab æterno prędeterminasse omnes actus peccati quoad esse materiale, sive in quantum sunt actus, eosque ita intendit ut efficienter illos operetur. Probatur primo, quia actus peccati in quantum est actus, est aliquod ens, sed omne ens habet esse à Deo efficiente, ergo actus peccati quatenus actus, est à Deo

Deus est causa actus peccati, quatenus est actus.

Deo efficiente. Major nota eſt: ideo enim vocatur materiale peccati quia eſt ens quod ſubſternitur peccato. Minor eſt de fide, Joan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt*: undè Aug. l. 2. de lib. arb. cap. 17. *Quantacunque bona, quamvis magna, quamvis minima, niſi ex Deo eſſe non poſſunt.* & cap. 18. dicit hæc duo inconcuſsâ fide teneri: *Deum eſſe & omnia bona ex ipſo eſſe*, atqui omne ens in quantum ens eſt bonum, ergo eſt à Deo. Rurſum l. 2. de moribus Manichæorum cap. 2. disertè affirmat omnium naturarum atque ſubſtantiarum eſſe authorem Deum, & omnium quæ ſunt cauſam eſſe ut ſint. & cap. 7. Quidquid eſt, in quantum eſt, à Deo eſſe aſſerit, multaque habet alia quibus oſtendit malum non eſſe naturam aliquam, ideoque Deum non eſſe authorem mali qui omnis & ſolius naturæ author eſt.

Joan. 1.

2. Probatur ex S. Anſelmo l. de concordia præſcientiæ & prædeſt. cap. 1. dicente, quod *omnis qualitas & omnis actio, & quidquid aliquam habet eſſentiam à Deo eſt, à quo eſt omnis juſtitia & omnis injuſtitia. Facit igitur Deus omnia quæ juſta vel injuſta voluntate fiunt id eſt bona opera & mala: In bonis quidem facit quod ſunt, & quod bona ſunt: in malis verò facit quod ſunt, ſed non quod mala ſunt. Nam omni rei eſt juſtum vel bonum aliquid eſſe, nulli verò rei eſt aliquid eſſe injuſtum vel malum.* Quid hic ſignificat niſi Deum eſſe auctorem actus ſed non peccati, quià actus eſt aliquid boni,

pec-

peccatum verò nihil? Tertio probatur ex Alex. Alensi qui l.2. q.100. m.3.art.6.§.3. ex professo docet hanc conclusionem: *Mala actio secundum quod actio, est à Deo, sed non secundum quod mala* & in responsione ad 2. *Non adjuvat*, inquit, *ipse Deus liberum arb. in malo: adjuuat enim ipsum tantum quantum ad actionem, sed non quantùm ad malitiam vel defectum.* 4. probatur ex Alberto Magno qui l. 2. d. 35. refert quosdam antiquos esse opinatos quod voluntas per se sufficeret ad actus malos sed non ad bonos vel indifferentes: & posteà concludit quod moderni quià viderunt quod perfectius est agere quàm esse, viderunt etiam quod id quod non est à se nec potest à se manere in esse, multo minus potest agere à seipso: & cum actus malus sit materialiter actus egrediens de potentia activa, *ideò concluserunt quod non egreditur ab ea nisi secundum quod mouetur à causa prima, alioquin sequeretur duo principia esse; & hæc est causa quare & alia opinio ferè cessit ab aula & à multis modernorum reputatur hæretica.* Eodem ferè modo argumentatur S. Thomas in 2.d.37.q.2.art.2. & Joannes de Bassolis eadem d. Et ne simus æquo prolixiores, videantur D. Thomas 1.p. q.49. art. 2. ad 2. 1. 2. q. 79. art. 2. Opusculo 3. cap. 141. Libro 3. contra Gent. cap. 71. & 162. & q. 3. de potentiâ art. 6. & q. 3. de causa peccati art. 2. Capreolus in 2. d. 1. & alii scribentes in dist.37. Magistri sententiarum; ibi enim

ex-

expreſsè docetur quod Deus ſit cauſa efficiens actus peccati, non quidem in quantum eſt peccatum, ſed in quantum eſt actus. Ex quibus ſequitur ſecunda reſponſio.

Deus non ſolum permiſſivè operatur ſubſtantiam actus peccati, ſed vera ac propriè dictâ cauſalitate phyſicâ. Quæ licet ex ſuperioribus maneat probata, directè tamen ſic denuò probatur ex Scoto l. 1. ſent. diſt.

Deus nō ſe habet permiſſivè ad actū ſubſtratum peccato.

41. & 47. *Ita*, inquit, *Deus ſcit hunc peccaturum, non ſolum quod ſcit ſe permiſſurum, ſed etiam quia ſcit ſe coöperaturum huic ad ſubſtantiam actus non circumſtantionati, & per conſequens iſte committet: vel non cooperaturum ei ad actum neceſſarium, & per conſequens iſte omittet.* Et hunc magiſtrum ſuum ſecutus Joannes de Baſſolis in 2. d. 37. *Dico*, inquit, *quod poſitivum ipſum ſubſtratum non permittit*, ſcilicet Deus, *imò operatur & adimplet*, *ſed malum ipſum ut ſic permittit.*

Tertio reſpondetur veram eſſe definitionem Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 6. docentis mala opera quatenus mala non eſſe à Deo niſi permiſſivè: Deus enim omnia cauſat efficienter quæcunque participant rationem entis: peccatum verò non poteſt cauſare efficienter, nec ad illud movere vel impellere, quià peccatum eſt nihil, nec ullam participat rationem entis. *Ob.* 1. peccatum non eſt operabile niſi ſecundum eſſe materiale, ſed de peccato dicitur quod voluntas creata illud efficienter operetur: Deus autem

tem non nisi permissivè, ergò hoc intelligitur de peccato secundum suum materiale. R. esse impossibile solam creaturam efficienter operari actum positivum peccato substratum, ut èx dictis patet. Ad argumentum ergo nego conseq. & dico ad antecedens quod peccatum secundum suum formale abstractum à materiali non sit operabile, sed peccatum est operabile specialiter à creatura & non à Deo, quià Deus operatur solum actum realem ut realis est, creatura autem illum operatur etiam ut est deficiens & deformis, quæ proinde non tam propriè vocatur causa efficiens peccati ut peccatum est, quàm causa deficiens: unde Aug. l.12. de Civit.Dei.cap.7. neminem vult quærere causam malæ voluntatis, quia non est efficiens sed deficiens. Ex his patet non sequi: Si Deus determinat ad omnem actum, ergò etiam ad actum malum. Idem enim sequeretur ex concursu, Deus concurrit ad omnem actum, ergò etiam ad malum, præsertim si addas quod sicut peccat præmovens ad furtum vel actionem furti, ita etiam peccat concurrens & coöperans, cum digni sint morte non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Rom. 1. Patet, inquam, non sequi *Rom.* 1
quia actus malus ut malus non est actus, & sic mutatur appellatio, transiturque à substantia, ad qualitatem, seu modum quo actús fit. *Ob.*2. Quidam, ne cogantur dicere

quod Deus ſit author peccati dicunt quod in actu peccati potius Deus coagat voluntati quàm contra, ut Gregorius Ariminenſis in 2. d. 34. & 37. qu. 1. art. 3. ad 8. R. certum eſt quod Greg. agnoverit determinationem Dei quoad actus non malos ut ſecundâ parte oſtendimus. 2. idem fatetur Deum non ſe habere merè paſſivè ad actum ſubſtantialem peccati: nam admittit eum concauſare cum voluntate. 3. R. cum Capreolo in 2. d. 37. q. 1. quod aliter melius dici poteſt, ſcilicet *quod quantum ad omne poſitiuum quod eſt in actu voluntatis actio voluntatis creatæ eſt poſterior actione Dei in producendo quodlibet tale, quia nulla creatura agit niſi mota à Deo.* Ideoque ſubjungit quod motio Dei non determinat voluntatem ad id quod eſt malum, ſed ad illud quod eſt ex natura ſua bonum, licet ſit malum quoad deformitatem quam habet reſpectu cauſę ſecundæ. Ex quibus manifeſtum eſt quod etiam in actu peccati Capreolus agnoverit præmotionem Dei. *Nec* obſtat quod d. 28. quæſt. 1. art. 3. ad 12. applicationem & præmotionem dicat eſſe propriam actionibus quæ per gratiam fiunt, in aliis autem non eſſe niſi coëfficientiam quia ſignificare vult præmotionem quæ fit per gratiam ſolum eſſe in operibus gratiæ, juxtà ea quæ ex D Bonav. diximus in 2. parte: alioquin eſſe aliquam præmotionem in omni actu poſitivo jam audivimus eum dicentem. *Si* inſtes quod

Almainus similiter de actu peccati loquens 1. moral. cap. 1. dicat. Deum velle non est prævium sed concomitans & simul se habens. *Resp.* in primis ex eo clarum esse Deum efficienter operari actum peccati si simul operetur : sed prætereà respondeo quod Bellarminus lib. 4. de grat. & libero arbit. cap. 14. hanc Almaini propositionem : concursus Dei non est de prærequisitis, dicat esse falsam. Denique respondetur Almainum hoc non dicere assertivè ; loquitur enim sub disiunctione : *Dico quod Deum velle non est præuium sed concomitans & simul se habens ; vel dico quod omnibus positis præuiis necessariò præ[illegible]uisitis, supple quæ se tenent ex parte illius agentis, est in potestate illius producere vel non producere actum. Ob.* 3. qui causat actum quo homo est deterior, eo authore fit deterior, ergo si Deus causat actum peccati quo homo est deterior, fit Deo authore deterior. Antecedens habetur ex lib. 83. quæst. August. q. 3. *Resp.* antecedens non sic haberi in August. Ibi enim solùm concludit quod homo non fit Deo authore .i. Deo volente deterior quia de Deo dici nequit quod velit hominem esse deteriorem. Ut tamen ad antecedens aliquid respondeatur dicit Capreolis dictâ dist. 37. *Ad hoc quod defectus culpabilis consequens actum imputetur agenti, non sufficit quod agens producat actum, & quod habeat dominium illius actus, & quod non ignoret defectum ; imò ultrà hoc requiritur, quod agens debeat*

& teneatur vitare talem defectum, & causare oppositum illius defectus: Item quod agens cui talis defectus imputatur, velit aliquo modo illum defectum: hoc autem in Deo locum non habet. Ob.4. Homo non est causa peccati nisi quia est causa actus peccati, ergo si Deus est causa actus, est etiam causa peccati. Antecedens probatur, quia nullus intendit peccatum ipsum, cum sit malum. *Ad hoc argumentum respondet* D. Th. 1.2. q. 79. art, 2. ad 2 & q. 3. de malo art.2. ad 1. negando antecedens: quia homo qui peccat, licet per se non velit deformitatem peccati, tamen deformitas peccati aliquo modo cadit sub voluntate peccantis, dum scilicet magis eligit deformitatem peccati incurrere, quàm ab actu cessare. *Ob.* 5. Qui est causa antecedentis est causa consequentis, ergo si Deus præmovet ad actum peccati est causa peccati sequentis. *R. negando* antecedens, datur enim instantia in antecedente logico, & etiam in physico. In illo, hujus antecedentis; ego video Petrum currentem, ego sum causa, nec tamen sum causa hujus consequentis, ergo currit. In isto: absoluta voluntas Dei est causa antecedens voluntatis & actuum voluntariorum, nec tamen est causa peccatorum quæ sequuntur. Pater est antecedens physicum sive causa filii, nec tamen est causa homicidii per eum commissi: Illud ergò quod est causa antecedentis est causa consequentis, potest habere veritatem

tem universalem quando antecedens est causa naturalis & necessaria consequentis; juxtà illud quod est causa causæ, est causati causa. Sed ad argumentum ex eo petitum respondet D. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1. ad 3.

Ob. 6. qui est causa alicujus est causa alterius quod ei jungitur inseparabiliter, ergo si Deus est causa actus, est etiam causa peccati quod actui jungitur inseparabiliter. *R.* 1. quòd nulli actui sit necessariò & inseparabiliter annexa malitia, eo quòd non detur ullus actus essentialiter malus: quamvis enim odium Dei, adulterium, & homicidium sint essentialiter peccata, actus tamen humani quibus illa fiunt sunt boni secundùm substantiam, & seorsum à malitia considerari possunt. *Secundò respondeo* ex Capreolo ubi suprà quod antecedens verum sit quando illa inseparabilitas consurgit ex natura & essentia actus in se considerati, & non specialiter ex sola relatione actus ad aliquod principium instrumentale vel principale: deformitas autem peccati, ut dicit S. Th. q. 3. de malo art. 2. ad 2. non consequitur speciem actus secundùm quod est in genere naturæ, sed solùm prout est in genere moris, & prout sequitur ex princio deficiente. Hinc est quod B. Thom. in 2. dist. 37. q. 2. articulo 2. ad 5. absolutè negat antecedens: *Etiamsi*, inquit, *in aliquo effectu plura inseparabiliter conjuncta sint, non oportet ut quidquid est causa ejus quantum ad unum, sit causa ejus*

 quan-

quantum ad alterum, ficut natura eft caufa oculi quantum ad fubftantiam ejus, & non quantum ad defectum cœcitatis quæ ex naturæ defectu incidit. *Petes* quomodò poteft effe quod Deus fit caufa ejufdem actus cum voluntate, & tamen voluntati imputetur peccatum, & non Deo? *Refp.* ex S. Thoma 1. p. quæft. 49. art. 2. ad 2. quod *effectus caufæ fecundæ deficientis reducuntur in primam non deficientem quantum ad id quod habet entitatis & perfectionis, non autem quantum ad id quod habet de defectu: ficut quidquid eft motus in claudicatione caufatur à virtute motiua, fed quod eft obliquitatis in ea, non eft ex virtute motivâ, fed ex curuitate cruris: & fimiliter quidquid eft entitatis & actionis in actione mali reducitur in Deum ficut in caufam, fed quod eft ibi defectus non caufatur à Deo fed ex caufa deficiente*, quia fcilicet ab ea caufatur in quantum exit ab ordine caufæ primæ ut dicit in 2. dift. 34. qu. 1. art. 3. Similia habes 1. 2. q. 79. art. 2. & dicta dift. 37. lib. 2. quæft. 3 de malo art. 2. lib. 3. contra Gent. cap. 71. & 162. Opufc. 3. cap. 141. & declarare poffumus familiari exemplo: Propellens claudum ut progrediatur eft caufa cur progrediatur, & tamen non eft caufa cur ille progreffus fit claudicatio. Quando duo trahunt navem, is qui eft alteri caufa trahendi non peccat fi bono fine id faciat, cum tamen alter peccare poffit fi trahat in malum finem: *fi refpondeas* id fieri, quia hi funt caufæ partiales. ℞. multò magis

fieri

fieri posse quando sunt duæ causæ totales subordinatæ ut defectus referatur in causam proximam & non in remotam.

Hæc sunt, quæ ad præsens de quæst. difficili dicenda habui. Superest nunc ut qui fatemur Deum causalitate physicâ propriè dictâ causarum secundarum efficientiam non impedire, sed prævenire, humiliter eum rogemus ut actiones nostras semper aspirando præveniat & adjuvando prosequatur; nec vereamur libertatem infringi ab eo qui ut libertatis author non minus potest realiter movendo facere ut libere agamus, quam ut agamus: faciat nos ut bene agamus, cujus est totum quod est optimum, & cui debemus initium, progressum & finem boni operis; & qui etiam rebelles potest propitius ad se compellere voluntates, ut tandem eo perducamur ubi rebelles esse non possimus.

FINIS.

Videns diuiso eq. [illegible] quod [illegible].
[illegible] in 2 [illegible] ad [illegible] d. 39. [illegible] 2 [illegible]
[illegible] d. 29 [illegible] 2 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
uiderem in pluribus locis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
9. [illegible] d. 33 [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] d. 26 [illegible]
[illegible] 99 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod nulla
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Non quia voluntas ad quid esse [illegible] voluntas.

[illegible] dicitur [illegible] [illegible]

ad [illegible] [illegible] [illegible] voluntas [illegible]

ad [illegible] [illegible] [illegible] q. 102 a. 94 l. 95. 106.

[illegible] c. 9 q. ad [illegible] [illegible] in [illegible] p. 10. [illegible]

[illegible] l. 9. d. 12. [illegible] c. 4. 6 [illegible] [illegible] q. [illegible]

[illegible] de grad. [illegible] c. 47. 24. [illegible] in [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ib. p. 26. [illegible] [illegible]

[illegible] 27 [illegible] [illegible] lib. [illegible] 2. 14. 16. [illegible] 15 [illegible]

[illegible] de grad. et lib. arb. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. 7 a. q. [illegible] 6.

ad [illegible] 18. a. 6 c. 19 de grad. et lib. arb. 63.

[illegible] [illegible] in fine c. 10 [illegible] de grad. [illegible] a. 20 de

grad. [illegible] [illegible] [illegible] voluntas [illegible]

[illegible] [illegible] c. 10 p. 362. q. 47. ad [illegible] 291.

[illegible] q. ad [illegible] 441. 443 de [illegible] p. 26 [illegible] 453

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. 455. [illegible]

[illegible] [illegible] lib. arb. ad [illegible] [illegible] [illegible] c. 7.

[illegible] [illegible] voluntas l. 9. [illegible] [illegible] in [illegible]

[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] l. 4. c. 6. 6. 2. [illegible] voluntas [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] voluntas [illegible] l. 9. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] voluntas [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] c. 42. p. 36.

[illegible] q. 2. in [illegible] p. 42. [illegible] c. 2. 10.

[illegible] 3. 15. a. 14. [illegible] 6. a. 7. [illegible] 4. c. 4. a. 9. a. 93. [illegible]

[illegible] q. 107. [illegible] [illegible] de [illegible] c. 7. a. 16. a. 140.

[illegible] [illegible]

[illegible] ... a. 9. et 10.
[illegible] ... [illegible] tertii sui 67.
[illegible] ... [illegible] sufficiente omne
[illegible] ... [illegible] p. 2. n. [illegible] c. 17
[illegible] ... [illegible] de gratia
[illegible] [illegible], [illegible], habemus minorem valere
[illegible] [illegible] ad producendum in lib. arb. [illegible]
[illegible], [illegible] Dei favor, [illegible] a. [illegible]
[illegible] [illegible] libero arb.; [illegible] [illegible] in ordine
[illegible] quod lib. arb. [illegible] in nobis
[illegible] in [illegible] c. 9. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 170. [illegible] qui [illegible].
[illegible] 527. [illegible] p. 2. c. 79. [illegible] in [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Vera [illegible] [illegible].
[illegible] 4. ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] amore [illegible]. [illegible] de [illegible] Hae c. a.
[illegible] de [illegible] Pelagio [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] naturam, et [illegible] per
inspirationem [illegible], et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ha. ib. a. 9. 10. ab [illegible] in [illegible]
D. Thom. 4. n. 5. et seq. [illegible] infallibiliter ib. n. 5. [illegible]
[illegible] Pelagiana [illegible] [illegible] fides i. de [illegible]; et
[illegible] c. 2. [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] lib. arb.; [illegible]
[illegible] [illegible] lib. arb., [illegible] [illegible] [illegible] qui
[illegible], et [illegible] [illegible]. [illegible] p. 951. 952. [illegible]
[illegible] [illegible] c. [illegible] et de [illegible] lib. arb. c. 17. n. [illegible].
[illegible] [illegible] 1599. c. 7. 4. [illegible] 594.
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]

[illegible] doctrina[m] patris g. se affinis appellavit [illegible]
[illegible] ad Episcopos Galliæ [illegible]; [illegible] Romæ a. 9.
Julij 1665. [illegible] ad [illegible] refert [illegible] in Apol. [illegible]
d. c., [illegible] de eodem [illegible] Conventus [illegible] Theol. [illegible] 4.
[illegible] 5469. [illegible] Pontif. [illegible] appellatio [illegible] doctrina
[illegible], [illegible], quod [illegible] Episcoporum
[illegible], et [illegible], qui [illegible] in suo naturali [illegible]
[illegible], [illegible] inde [illegible] decernat, [illegible]
patris [illegible] in [illegible] ad [illegible]
[illegible] Ill.mo [illegible] Conventus [illegible],
qui [illegible] in [illegible]
[illegible] Pont. [illegible] Summus,
[illegible] patris, [illegible], [illegible] nomine, [illegible]
[illegible], [illegible], et [illegible] ad [illegible] doctrinam
[illegible], [illegible], [illegible] dominiis [illegible]
[illegible] ad illa omnia [illegible], [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] Augustinus, [illegible],
[illegible]. [illegible] Thomisticam
de [illegible] doctrinam [illegible], [illegible] dispensan-
dam, [illegible] in [illegible] hab. [illegible], in quo [illegible]
[illegible] D. 1. [illegible]; dispensa-
[illegible]
[illegible] de [illegible]; in [illegible] 2. 29. cit. o quam [illegible]
[illegible] Dei [illegible]!
et homines [illegible] Dei [illegible] in [illegible], qui homi-
nes [illegible], [illegible] Dei [illegible] [illegible]

niat dimensione quod igitur omnia que uult facit, si uolu-
homines saluos fieri, omnes saluos [illegible] [illegible] uoluntate [illegible]
generali uelle est in homine [illegible] [illegible] ab homine [illegible]
[illegible] deinde [illegible] [illegible] ordo uerbi, precessiue
[illegible], ut [illegible], qui creator est omnium [illegible] ho-
minum [illegible], et qui nullius [illegible], ut [illegible]
fieri operari [illegible] quod uult in hominibus [illegible]
in homine ipsum uelle operari, [illegible] [illegible] habere [illegible],
ut [illegible] [illegible] de ipso, ac si [illegible] hominis
qua in deum credant, [illegible] hominis, ad [illegible] [illegible]
operari. [illegible] [illegible], et in fidelibus [illegible], et ab
infidelibus [illegible] deus. [illegible] ad prophetam [illegible]
[illegible], [illegible] gratia uel [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] in ratione dominica fiat uoluntas tua.
Unde Aug. in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] uoluntatis
ad uoluntatem [illegible] [illegible] ad uoluntatem dei, [illegible] dei [illegible]
ad [illegible]; [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] uoluntate dei [illegible],
[illegible] dei ad [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] habere
[illegible]? [illegible] [illegible] quod uult deus, [illegible] deus uelle facere
quod [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] filius prodigus [illegible]. [illegible] dimisit [illegible]
[illegible] dedit ei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], in omnia [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filij, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ac efficacia gratiæ sub Verbo intellectus videndo suo
per [illegible] S. Jacobi in Instructione 13. p. mihi 31 [illegible]
16. p. 33. [illegible] 16. p. 35. et in Mundo in eorum
[illegible] 5. p. 500. sed in [illegible] ad
[illegible] p. 144. [illegible] 16. 525.
quod [illegible] in [illegible]
[illegible] p. 252. [illegible] Mundo c. 24. sed
c. 23. [illegible] Co-
[illegible] c. 15 [illegible]
sed quod [illegible] S. [illegible] 1596 [illegible] esse
ipse Mundo, cui ille [illegible] c. 27. ob-
[illegible] p. 5[illegible]
sed [illegible] c. 27. in
[illegible] Mundo, ut [illegible]
[illegible]
[illegible] p. mihi 102. [illegible]
p. [illegible] 537. [illegible] p. 569. [illegible] p. 570. [illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible]
mundo c. 26. p. 564. [illegible] S. [illegible] pe-
per [illegible]
[illegible] quod nobis a Deo [illegible] ad
[illegible]
[illegible] habere, [illegible]
[illegible] sed [illegible]
[illegible]
[illegible] habere, sed [illegible]

[illegible] · 3 · 3 · c · 159 ·

[illegible] patris [illegible] vel [illegible]

[illegible] vel [illegible]

[illegible]

[illegible]

V. [illegible] c. 5. [illegible]

[illegible] 159 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] · 107 · [illegible]

[illegible] 23 [illegible]

[illegible] 75 [illegible]

[illegible] 106 [illegible] 86 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 72 [illegible] c. 4. p. 75 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] c. 13. p. 133 [illegible]

... per ... in ... pro ...

... in ... 105 ...

... de ... a 7 ... de ...

... de ... 1692 17 ...

... 9 ... 264

... lib ... c. 1 ...

[illegible]

... 2 ... 6 ... 1 ...

[illegible]

... de ... 40 ...

[illegible]

[illegible]

... 15 ...

... a 7 ...

... 29

... de ... 13

... in ...

... 19 ...

... de ...

[illegible]

... de ...

... 47 ... 9 ...

... 158 ...

... 109 ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

852

V. [illegible] [illegible] in ultimo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in divine [illegible] p. 9. a. 17. [illegible] 105 [illegible]
[illegible] l. 2. c. 3. a. [illegible] 14. 12. [illegible] 68 a. 6. [illegible]
1. 339.
[illegible] de eor; et grad. c. 4. 334. [illegible] c. 13. de Verb. [illegible]
[illegible] c. 14. p. 363. [illegible] c. 19. 364. [illegible]
[illegible] ad [illegible] p. 447. [illegible] p. 459. c. 17. 94.
[illegible] 360 [illegible]
[illegible] 160.
[illegible] 105. p. 9. [illegible] de [illegible] H. c. 10. 17. 19. [illegible] de [illegible]
c. 14. 17. 18. 19. 20. 22. vide MS. [illegible] 237.
[illegible] 260. 264. [illegible]
[illegible] c. 23. [illegible]
[illegible] c. 6. p. 174 [illegible]
[illegible] [illegible] ead [illegible]
[illegible] de grat. et [illegible] c. 5. [illegible]
[illegible] gratia, ut inveniamus [illegible] in ipsis [illegible]
[illegible] c. 14. [illegible] ad [illegible]
[illegible] 452. [illegible] 461 [illegible] c. 24. [illegible]
D. 2. q. [illegible] c. 7. [illegible]
[illegible] gratia [illegible]
[illegible] opera. [illegible] p. 847.

[illegible] infallibilitas [illegible]

Vide in [illegible] q. 13. [illegible]
[illegible] a. 13. [illegible] 14 [illegible] ad [illegible]
[illegible] 16. [illegible] 479. [illegible] 9. [illegible]
[illegible] inclinationis [illegible] c. 15. 16. 17.
[illegible] 496 a. 2. [illegible] 120
[illegible] verbo, [illegible]
[illegible] 3. [illegible] vide [illegible] de
[illegible] c. 12. ad [illegible]
[illegible] de [illegible] c. 16. p. 350.

[illegible] 150. [illegible]
[illegible] impossibile, et facile [illegible]
Vide [illegible] de [illegible] a. 22. [illegible] 3. [illegible]
[illegible] difficili [illegible]
[illegible] 2. 3. [illegible] 20. [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] 2. 6. a. 14. [illegible] 7. a. 9. [illegible]
[illegible] 6. a. 4. [illegible] 27. [illegible] 106. [illegible]
[illegible] de [illegible] a [illegible]
[illegible] 106.
[illegible] 15.
[illegible] 19.
[illegible] 6. [illegible]
[illegible] 24. [illegible] ad 5.
[illegible] 3. 14. [illegible]
[illegible] 6. de malo [illegible] 47. 9. [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] 4. [illegible] 23. [illegible] ad [illegible] 96. [illegible]
[illegible] 12. 9. 3. [illegible] de [illegible] 22.
[illegible]
[illegible] Romani, et aliis [illegible] et seq.
Vide [illegible] de [illegible] e. 4. [illegible],
[illegible] 919. [illegible] 922. [illegible] 93. [illegible] 927. [illegible]
[illegible]
[illegible] de
[illegible] a S. Mario [illegible] 13. [illegible] 206. [illegible].
[illegible]
Mater Dei [illegible] in [illegible]
de [illegible] 99. [illegible] ad [illegible]
[illegible] in [illegible]
ad [illegible]
[illegible] 22. 12. [illegible] 6. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 6. [illegible] 6. [illegible]

Deficiencia est [illegible] formam actualiter, sic [illegible]
[illegible] ad unum [illegible] quia in propria
natura, et [illegible] in effectu, independenter [illegible]
[illegible] [illegible], sive physice [illegible]
sed Theologice, [illegible] quod [illegible]
[illegible] formaliter,
sed physice, [illegible] liber in sua propria
[illegible] [illegible]. Itaque
[illegible] actione [illegible]
physice [illegible] efficacia in propriis [illegible]
[illegible], et independenter a prima causa, [illegible]
[illegible]: quod quidem a [illegible], sed in effectu
[illegible] [illegible] in quo [illegible]
[illegible]. quod [illegible] hoc [illegible]
[illegible] voluntas in [illegible] liber [illegible] ad [illegible]
[illegible], sic hoc [illegible] voluntate [illegible]
[illegible] [illegible] de [illegible]; et [illegible]
c. 14. Magis [illegible] liber s. [illegible] potestate volt.
[illegible], [illegible] et [illegible] de [illegible]
[illegible] volt. [illegible]
[illegible] [illegible] volt. [illegible] liber.

[illegible] requirentes per se in [illegible] liber[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] efficacia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] liber[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] in [illegible] liber [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] liber[illegible] [illegible] lib.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible]
[illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
illud [illegible] liber[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] liber[illegible], [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Praedeterminationi physicae ut Calvinus, ut demonstrat Alvarez ... disp. 2. ... V. Congr. 14. ... n. 22.
Contra ... ad ... 10. ... 510. seq.
ubi ait ... quod communiter Calvinistae ... in eadem propositione ... quod effectum ... praedef.
...um liberum videns ... consequens ... Thomistis
... libertatem ... effectum ... Calv. ... adver-
sus ... [illegible] ... Aug. ... ubi
... [illegible] ... mediis ... dicunt ... liberi
... [illegible] ...

Hinc ... Thomistae ... praedeter-
minationis ... Thomistis de praedeff. ... Calv. ... impedimento ...
... dicunt ... ideo ...
... committi ...
... praedeff. ... omnes ... V. Congr. 19. ... n. 22. ... n. 608. 693. ... p. 160.

[illegible] [illegible], in calumniand[um] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 253
[illegible], quidquid dicerent [illegible], sed in [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
defendi, [illegible] ab illis nullo [illegible] [illegible] liberum [illegible],
nisi [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible]. Calvinus [illegible] Thomas [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et lib. de lib. [illegible] c. 16. [illegible]
[illegible] Jansenianos inter Thomistas, qui [illegible], [illegible]
illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] illa [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] qui [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] illa [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible]. La doctrine de l'Église et du
[illegible] [illegible] [illegible] inter Thomistas, Calvinianos,
(quibus Jansenianos [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] libertatem [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] infallibiles, [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], inevitabiles, [illegible]. Ergo

[illegible] scientia Dei de eo, quod futurum [illegible] operaturus
vel a facultate, nec futura [illegible] scientia [illegible] non
[illegible] libertatem in [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] quia [illegible] liberam
[illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible] impossibili [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Aug. l. de bono perseve-
rantiae c. 14 [illegible] in confitenda praedestinatione [illegible]
[illegible] in confitenda praescientia Dei [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] boni [illegible] bonis, aut mali [illegible] malis [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] bona [illegible]
[illegible] de praescientia Dei [illegible]
[illegible] p. 394 [illegible] 396 [illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible] praedestinationem
[illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Aug. [illegible]

Religiosi in hoc voluerunt probare meritum de
quod debetur gratia hominum merita ante &c.
[illegible] ad [illegible] 369. [illegible] 143 in [illegible]: [illegible] b.r. c.13.
a.16. b.3. [illegible] c.4. [illegible] c.5. [illegible] 24. 27. a.4. n.46. [illegible] 27.
[illegible] 6. a.22. [illegible] 5. 56. a.6. 45. f.3. c.6. a.2.

[illegible] a b [illegible] ante
[illegible] grati [illegible] 369. [illegible]
[illegible] de [illegible] 15. 17.
[illegible] 22. [illegible]
[illegible] 17.
[illegible] ad [illegible] 6. ad [illegible]
[illegible] 484. [illegible] 483. [illegible] b.3.
c.5. [illegible] b. 4. c.12. a.3. n.17. [illegible] 6.
n.32. [illegible] nomini [illegible]
[illegible] c.4. a.6. [illegible]
Nominis 331 [illegible] c.4 [illegible]

Non enumerant [illegible] de [illegible] quia non
[illegible] c.159. augmentat gratiam [illegible] 17. n. 282
[illegible]
Vide [illegible] a.17. in [illegible] 105. 4.7. 583
[illegible] a. [illegible]
in [illegible] de [illegible] 32, [illegible] a. 9. in [illegible]
respondens ad [illegible]
[illegible] 6. b. de [illegible] 50 [illegible] b.r. c.7. a.4. 16.
[illegible] 147
[illegible] c.13. b.3. c.5. a.6. n.26. [illegible]
a.29. n.29. in [illegible] 4. [illegible] 36. a.29.
a.3. n.7. in [illegible] de [illegible]
[illegible] 465. [illegible] 7. de [illegible] 6. [illegible] 6.
[illegible] 3. 27. c.159.
[illegible] 2. 3. 512. [illegible]
[illegible] 3. p. 504. [illegible]

[illegible] in doctrina Ecclesiae [illegible]
[illegible] in [illegible] de [illegible] et grad. quas nos [illegible]
[illegible] praedestinatos [illegible]
[illegible] 20 [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] 64. [illegible] 169 [illegible]
[illegible] de bono pers. 2. c. 9. [illegible]
[illegible]
obiicit, et addunt, manifestandi ad [illegible]
eorum numerum, quos Deus in [illegible] ante mundi [illegible]
gratiae elegit, [illegible] praedestinavit [illegible]
[illegible] de bono pers. c. c. 14. Hoc [illegible] contra
[illegible] nisi
[illegible] in [illegible]
p. 16; [illegible] ad Casaubon.
ait. Cum Patres et [illegible] unanimi [illegible]
[illegible]
[illegible]
argumentum ex eorum auctoritate desumptum, non
* probabile solum, sed plane [illegible] et necessarium [illegible].
[illegible]
[illegible]
* [illegible]
collect. [illegible] 6. [illegible]
in [illegible] et ad [illegible]
[illegible]
[illegible] sed si aliter [illegible]
Ecclesia definiret. [illegible]
principium [illegible]

[illegible] p. 456.

[illegible] in forma [illegible]

[illegible]

[illegible] in [illegible]

[illegible] p. 105 [illegible]

[illegible] p. 6 [illegible] Antonius

[illegible] 1601 [illegible]

[illegible]

[illegible] 1700 [illegible]

[illegible]

[illegible] in Apolog[illegible]

[illegible] 1009 [illegible]

[illegible]

Item Philadelphus in Universa Lingua ... 10. p. 176.
[illegible] ... 11. in ... Item ... [illegible]
[illegible]

[illegible]

de doctrina [illegible]. [illegible] ut donum ad [illegible]

Quid sentit Baron. de doctrina Jesuitarum, [illegible]

[illegible] [illegible]. [illegible] 29

Confessus V. in Apol. [illegible] in pr. n. 6.

n.° 804; et 27. ubi Commentarii [illegible] hi

recte explicat. Ore quidem dicit, qui de [illegible]

Dogma, [illegible] adversarios Catholicos [illegible]

esse professos, qui [illegible] de natura humana [illegible]

[illegible], de arbitrii [illegible], ut aliquid populum

fieri audivit, Catholicam doctrinam esse clamat,

et vel pertinacem arbitrii libertatis [illegible]

humanae penitus [illegible], dein [illegible]

qui [illegible] Pelagianos [illegible], [illegible]

quod in Christiana Religione [illegible] et [illegible]

[illegible], et [illegible] [illegible], impediunt [illegible]

efficacia gratiae [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] 145. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

libros Fausti de grat. et lib. ad. ad Hormisda Papa et
[illegible] Ecclesia [illegible] [illegible] Aquinam
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Fausti [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in
[illegible] [illegible], ut eos [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], ut aliquin [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
d. 2. a. 3. 49. n. 164. [illegible] [illegible] 9. [illegible] [illegible]
[illegible] 4. 1600. in M. 1. n. 197. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] d. 2. [illegible] [illegible] a. 3. 47. [illegible]
[illegible] [illegible] 9. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 406. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 519.
[illegible] d. [illegible] 4. n. 15 [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] illos [illegible], et [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible], nisi eos [illegible] [illegible] [illegible]
nisi illos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ae. Aug.^s 1 Or. Sacro faciente [illegible] Cruetus 14 Mart. [illegible] 1701
V. uerta p.; et in pid. p. 3. Ms. in [illegible] uti habet. 1702 V. in [illegible]
in Congr. ij. p. mihi 197. quod d. homo [illegible] locum
d. [illegible] et quod e. 27. [illegible] e luce itij. aue-
Pelagii de [illegible] 9. p. 702.
rater delinquid Valentij [illegible] Neapolim de
quo nec quid [illegible] longo antea tempore [illegible]
[illegible], quod poterij aliquo mirando [illegible]
[illegible] hominis audacid ipsi [illegible], quod [illegible] po[illegible]
mort Neapoli 1603 Aprilis [illegible] confitenti hoc
[illegible] in Congr. 12. [illegible] de [illegible] e. 9. l. p.
p. [illegible] ibi [illegible] condicione [illegible]
donauit, [illegible], [illegible] quod [illegible]
[illegible] Aug.^s Pelagio [illegible], [illegible] ab
Ecclesia [illegible], ad inde [illegible],
[illegible] fuisset, [illegible] quia
[illegible] fuisset, quod in [illegible] in [illegible] Congr.
[illegible] in Bulla Pauli 5. n.º 9.
[illegible] p. 963.
Congr. 21 p. p. 202. [illegible] a [illegible] homo, con-
[illegible], esse Pelagianos [illegible]
lib. arb. [illegible], vel [illegible]
Congr. 41. p. 416. [illegible] nelle [illegible]
[illegible] 16. [illegible] con le nuove [illegible]
[illegible] ma [illegible]
[illegible],
[illegible] di cose di fede, [illegible] la [illegible].

vari.
[illegible] 27. Jan. 1664; ad P. Abyssa interrogavit quid.
[illegible] in examine [illegible] [illegible] monuit efficiens
[illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible]
libertas, et [illegible] quando [illegible] l. Auto. [illegible]
esse [illegible] addunt, [illegible] P. indignationi
[illegible] illud [illegible] [illegible] ille [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 56. 20. [illegible] 1664. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] lib. [illegible], [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] 107. ad [illegible]
[illegible] 59. [illegible] maij. 1665. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quando [illegible] [illegible] P. [illegible]
Voi gli [illegible] [illegible] per [illegible] a Roma; e poiche [illegible]
[illegible] nelle [illegible], [illegible] l'Autore, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] di [illegible]
[illegible] 60. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] 62. p. 236. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible].
[illegible] 63. 6. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] P. [illegible] di [illegible]
[illegible] [illegible] lib. [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

Infra 66. 5. Jan. 1605. Conclusio facta de decreto in-
fallibili independenti. P. Ledesma concedit secundum fidem ad
[illegible]. quod de Hoc decreto loquens, postea deinde [illegible]
[illegible] p. 202. in offert. suffragium de libero
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. 30. Concilium
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et concedere [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] a [illegible] [illegible], quod
[illegible] p. 6. de [illegible]. a. 9. [illegible] [illegible] [illegible]. a. 44. Infra
19 [illegible] Paulo 5. ex in [illegible] [illegible] p. 256. demonstrat
fuisse quod [illegible] Catharinus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], in quo [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
primarij [illegible] [illegible] S. Thomae, [illegible] et alij [illegible]
[illegible] quod Concilio in Congr. 17. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] p. 252.

p. 264. offert. [illegible] Paulo 5. [illegible] [illegible] S. Aug.
[illegible] ad [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
[illegible], et 90 [illegible], [illegible] propositionibus damnatis.
p. 252. [illegible] 92. [illegible] [illegible] damnatis a Concilio
S. [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Episc. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Ep. [illegible] [illegible] [illegible]
Ep. [illegible] [illegible] Abb. S. [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] Ep. Aug. [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] de [illegible]
ad [illegible] [illegible] et p. 254 [illegible] [illegible] ab [illegible]
[illegible] Ep. [illegible] ad in [illegible] [illegible]

[illegible] Cons. de advoc. [illegible] p. 167. habet quod
Cler. 8. [illegible] rescriptis Conc. [illegible] l. q. c. 12. in
fine [illegible] habet quod [illegible]
[illegible] ad Concil., ut [illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] Concil. [illegible]
quod [illegible]
[illegible] Concil. [illegible] quod [illegible]
[illegible] Concil. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible]
in [illegible] 1601. [illegible]
[illegible]
V. [illegible] p. 7. [illegible]
c. 1 q. 1 2. [illegible] 2. c. [illegible] 33., et
[illegible] 2. c. [illegible] 1527 c.
150.
[illegible] 1507

V. [illegible] 3. p. de [illegible] [illegible] [illegible] Mart. [illegible] 3. p. ac in [illegible] p. 4.
[illegible] adversariorum [illegible], quibus gratia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ac regnum, ut
videre e. in [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] p.
[illegible] [illegible] [illegible] Conventum [illegible]
D. G. a. [illegible] 7. 6. p. n. 140. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ei [illegible] i
[illegible] 2. p. 4. 25.) [illegible] vis [illegible] [illegible] l. ac videre [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 6. 2. 76. ib. n. 1. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 2. 5. [illegible] [illegible] 6. [illegible] 4. 15 [illegible]
[illegible] n. 5. 91. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 6. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad illa
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
potenter [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
aliqui [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
V. [illegible] [illegible] 1. p. c. 1. / 9. n. 45. 46.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] n. 4. p. 7. 0.) V. [illegible] 3.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] vide [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 156. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 19. quid [illegible] [illegible], quid [illegible] [illegible],
quid [illegible] [illegible], quid [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] quid [illegible] [illegible]
[illegible] lib. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible].

Indifferentia v. lib. ij aud.

De hoc v. J. in libro eius pariter v. Indifferentia et [illegible]

[illegible] p. 3. 62. n. 6. ad 3. ubi ait: Quod licentiam [illegible]

[illegible] [illegible] 1. 6. [illegible]

diversa eligere [illegible] [illegible] [illegible] ad

[illegible] [illegible] eius, [illegible] quod eligere [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] ad [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. 18. 795.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] libertatem [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod philosophi [illegible] in

[illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

in [illegible] [illegible] [illegible] libertatem a omni [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod ad [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] 631. [illegible] d. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] 11. 12. [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]

65. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] 6 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ab in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. 146. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible]

illud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3.

... in vol. m. p. 69. 70.

[illegible] ad illa verba [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] quod [illegible] et illi [illegible] [illegible]

[illegible] operatione [illegible] [illegible] motione [illegible] [illegible]

[illegible] ad [illegible] omnia, et [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] voluntarium [illegible] operationem

[illegible] v. [illegible] p. 206. ubi [illegible] [illegible] [illegible] 39.

[illegible]

[illegible] p. 19. a. [illegible] ad [illegible]

v. 1. de [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] quod

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humana [illegible]

[illegible] ad [illegible], vel [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] 107. 1 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] 1. 32. [illegible] [illegible] [illegible] in

[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

c. 93. [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] ad

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. 17.

[illegible] quod, quod [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] p. 4.

v. ante

Ita quia volumus ipse vult, sed quia vult, volumus.

de [illegible]

[illegible] disp. 5. a n° 85. d. 99. [illegible] sine [illegible]

v. [illegible] n° 47.

esse promissio, quae [illegible] [illegible] [illegible] videri [illegible]

[illegible], dato [illegible] [illegible] necessarium ad illud [illegible],

si [illegible], dato [illegible] [illegible], [illegible] ad

[illegible], sine qua [illegible] ad [illegible]; sed [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible], et [illegible] videri illa

[illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible], ac

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libera [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. 29.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 6. a 6. 16. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 61. ad [illegible]

v. [illegible] [illegible] [illegible] a 3. [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible], quod volumus se [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], ac [illegible] [illegible], ac [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ad [illegible], [illegible], quod

[illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible],

illud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. 19.

orationes obsecr. [illegible] 70 43

tate proficit admonere c. 10. in enchiridio [illegible] dei [illegible]

Sept. [illegible] [illegible] in implorandis, ne ad bonum sine [illegible]

[illegible] [illegible], ut in bono perseveret quae petimus, quod a divino

[illegible] [illegible] efficit. Rom. 8. Spiritus noster Aug. de

v. ult. quae Xpo c. 13. oramus ut faciamus nihil mali facere,

[illegible] quod faciemus nobis [illegible] in orat. dom. T.

de Relig. [illegible] ne nos inducas in tentationem. Ait ut [illegible] bonum

de tempore [illegible] facere, sed bonum faciatis [illegible] fideles [illegible] Aug. de na-

[illegible] c. 53. oramus [illegible] Ne nos inducas in ten-

Dei: Le [illegible] [illegible] possibilitas, ut [illegible] quod [illegible]

[illegible] ut [illegible] c. 10 quod [illegible] quod [illegible] potes-

[illegible] in tate habeas? unde [illegible] bon[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] dicit [illegible] quod [illegible]

pone

Cyprian. [illegible] in hominis potestate. [illegible] [illegible]

Aug. de [illegible] praecepto admonemur nos dicit ut faciamus quod

[illegible] c. 25. v. possumus, [illegible] quod [illegible] possumus. [illegible]

c. 16. 17. [illegible] quod possibilitas [illegible] [illegible]

c. 23. [illegible] fuit in eo quod dicit [illegible] [illegible] ipse

[illegible] c. 93. ne nos inferat in [illegible].

[illegible] nulla [illegible] [illegible], nulla [illegible]-

[illegible] [illegible] gratia efficacia, [illegible]

[illegible], [illegible] infallibiliter [illegible] [illegible]!

c. 4.

Quicquid in [illegible] de bon. pers. c. 6. in inclinationem
ad inferius, perfectionem in concedendo seu [illegible] vo-
luntatis ad inferius. et quae in concedendo seu [illegible]
voluntatis ad inferius, in nullam producit inferiorem
[illegible]. [illegible] Ut autem ei non
[illegible] de pluribus. et [illegible] c. q.
[illegible] dicitur, et [illegible]
de [illegible] sermoni [illegible],
[illegible] in [illegible]
[illegible] Magistri [illegible]
in [illegible] Theol. [illegible] c. 10. V. de [illegible] Pelagian[illegible]
[illegible] 4. [illegible] V. [illegible] Philosophos de liber.
c. ij. Anselmus de concordia [illegible] liberi arbitrii [illegible]
[illegible] tractat in [illegible] Theol. pa. a. 10.
S. Th. 1a p. q. [illegible] a. 3. [illegible] quod potest
[illegible] ad [illegible] liber-
tatem voluntatis, [illegible] voluntatis defi-
[illegible] libertatis [illegible]
[illegible] liberrimi, quod potest hoc facere, vel non facere
aut hoc vel illud facere. [illegible] Theol.
[illegible] d. 25. 1. 5. [illegible] 4. ad 3. [illegible]
[illegible] inferior [illegible] c. 7. de [illegible]
[illegible] in [illegible] c. 5. d. 2. c. p. [illegible] 66. [illegible]
[illegible] d. 23 a. p. [illegible]

Gratia [illegible] [illegible] omnibus. amen [illegible] 2bl?

[illegible] [illegible] 5. p. 729. [illegible] ad [illegible]

[illegible] [illegible] observat. [illegible] 106. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] in ep. ad [illegible] c. 12.

13.

[illegible] [illegible] in [illegible] c. 12. [illegible]

22 [illegible] [illegible] in [illegible] 19. [illegible] in [illegible]

c. 7. v. 7. et [illegible] 1. 6. [illegible] v. 37. [illegible] ad [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] 19 [illegible]

[illegible] c. 27. et [illegible] [illegible] in Vermiculis? [illegible]

[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

c. 9. 96. p. 86. [illegible] [illegible] c. 3. de [illegible] 2. 3.

c. 169. [illegible] Theodoreti? [illegible] et [illegible] p. 176. [illegible] in [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] 14 p. 27, [illegible] 56. p. 74. [illegible] p. 101. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] 4. p. 25. [illegible] 27.

[illegible] 2. 6. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible].

* [illegible] [illegible] Thuanus? [illegible] 60. [illegible] 116. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] 22 [illegible] 30 [illegible] 70

[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] p. [illegible]

v. Moliniu? [illegible] p. 54 [illegible] [illegible] [illegible] l. 3.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. 27. p. 31.

[illegible] [illegible] Molinaeo?; [illegible] et Hispan.? [illegible]

[illegible] [illegible] p. 993; et in [illegible] [illegible]

[illegible] p. 1007. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]

v. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. [illegible] 10. c. 2.

[illegible] 3. p. 504. [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]

Arist. p. 3. dicunt. a b. a b. q. g. hoc enim [illegible].
[illegible] libri de anima, qui [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], quia [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] ratione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

In[illegible] Dei ad [illegible] in lib. arb., sed ad arb. in
ipso efficiend., q. est excitat. et adiuvans, et
sublevans ad esse operandi. 264

Pelagius agnoscebat gratiam adiuvantem [illegible] ad
sollevandum lib. arb.; Calvinus eandem negat adiu-
vantem quia [illegible] concedit. q. [illegible],
a Lutheri, sed solum [illegible] Catholicis.

Semipelagiani de [illegible] fuit, qui [illegible]
[illegible] Pelagianis [illegible], [illegible]
videri [illegible] Pelagianos, [illegible]
[illegible], de [illegible] S. Hil[illegible]
S. Prosper [illegible] a. 4[illegible] 6. [illegible]

quod [illegible] in eo quod nullo modo [illegible]?
V. [illegible] c. 9. p. 14.
S. [illegible] Catholicum dogma [illegible] omnibus [illegible]; et
[illegible] Pelagianis [illegible] S. Prosperi
c. 19. de [illegible] Epist. [illegible]; et
[illegible] in lib. [illegible]
[illegible] Thol. 5. a. 8. 93. [illegible]
[illegible] 4. 16. [illegible] c. 57. [illegible] de [illegible] c. 15. et de [illegible]
[illegible] c. 49. [illegible] Aug. in [illegible]
[illegible] et [illegible] Dei in [illegible]
[illegible] l. 4. [illegible] Dei c. 7. 6. in c. 3. [illegible] sed [illegible].
[illegible] invincibili [illegible]
[illegible] in iudicio [illegible]

FINE

1968